Hallituksen esitys Eduskunnalle arvo-osuusrekisterien keskittämistä arvopaperikeskukseen koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan arvo-osuusjärjestelmästä ja arvo-osuustileistä annettujen lakien uudistamista siten, että nykyiset arvo-osuusrekisterit keskitetään arvopaperikeskukseen ja arvopaperikeskuksesta tulee ainoa arvo-osuusrekisterin pitäjä. Viisi muuta toimiluvan saanutta arvo-osuusrekisterin pitäjää ja muut markkinaosapuolet voisivat hakea tilinhoitajayhteisön oikeuksia arvopaperikeskukselta ja tilinhoitajayhteisölle annettaisiin oikeus tehdä kirjauksia arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisteriin.

Tilinhoitajayhteisön oikeudet myöntäisi arvopaperikeskus, ja valtiovarainministeriön myöntämästä arvo-osuusrekisterin pitäjän toimiluvasta luovuttaisiin. Oikeus arvo-osuusrekisterin pitämiseen edellyttäisi edelleen valtiovarainministeriön myöntämää arvopaperikeskuksen toimilupaa. Tilinhoitajayhteisön oikeuksien myöntämisperusteet yhdenmukaistettaisiin arvopaperimarkkinalaissa säädettyihin selvitysosapuolen oikeuksien myöntämisperusteisiin. Tilinhoitajayhteisölle asetetaan nimenomainen pääomavaatimus.

Arvopaperikeskuksen voimassa oleva rajaton toissijainen vastuu ehdotetaan siirrettäväksi arvopaperikeskuksen perustaman ja tilinhoitajayhteisöjen rahoittaman kirjausrahaston vastattavaksi. Kirjaustoiminnassa syntyvien vahingonkorvausvastuiden turvaamista varten perustettavan kirjausrahaston vastuuta rajoitettaisiin 25 000 euroon kutakin vahingonkärsijää kohden samalta tilinhoitajayhteisöltä yhdestä vahinkotapahtumasta. Tilinhoitajayhteisöt olisivat velvollisia suorittamaan kirjausrahastoon vakuusmaksuja siten, että kirjausrahaston pääoma on suhteellisen lyhyen siirtymäajan kuluessa tietyn vähimmäispääoman suuruinen.

Kirjauksia arvo-osuustilille voisivat tehdä muutkin kuin se tilinhoitajayhteisö, joka yleensä hoitaa arvo-osuustiliä. Arvopaperikaupan selvitysyhteisö voisi tehdä selvitystoimintaan liittyviä kirjauksia kaikille arvo-osuustileille. Lisäksi arvo-osuustilin haltija voisi antaa rinnakkaisen kirjaamistoimivallan toiselle tilinhoitajayhteisölle taikka useammalle asiamiehelle.

Esityksessä ehdotetaan myös vahingonkorvausta koskevien säännösten tarkistamista siten, että vahingonkorvausvastuun ulkopuolelle rajattaisiin ylivoimaisesta esteestä johtuvat vahingot.

Tilinhoitajayhteisöllä voisi nykyisten arvo-osuusrekisterien tavoin olla asiamies tai asiamiehiä, jos tilinhoitajayhteisö on tehnyt siitä sopimuksen. Tilinhoitajayhteisö vastaisi asiamiehensä toimista kuten nykyisinkin.

Arvo-osuuksien niin sanottu ilmaissäilytys arvopaperikeskuksessa rajoitetaan luonnollisiin henkilöihin. Liikkeeseenlaskijoiden kustantama lakisääteinen ilmaissäilytys lopetettaisiin yrityksiltä.

Esityksessä ehdotetaan edelleen, että valtioneuvoston yhteydessä toimiva arvo-osuustileille tehtyjen kirjauspäätösten muutoksenhakuelimenä toimiva oikaisulautakunta lakkautetaan.

Arvopaperikeskuksen ja tilinhoitajayhteisön salassapitovelvollisuus yhdenmukaistettaisiin sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa ja luottolaitostoiminnasta annetussa laissa olevien säännösten kanssa. Arvo-osuusjärjestelmästä annettuun lakiin lisättäisiin säännökset asiakkaan tunnistamisesta ja ilmoitusvelvollisuudesta. Rahanpesun selvittämisestä annettua lakia muutettaisiin siten, että arvopaperikeskuksesta ja tilinhoitajayhteisöstä tulisi ilmoitusvelvollisia.

Esityksen mukaan selvitysosapuolen osakepääomavaatimus korotettaisiin viidestä miljoonasta markasta viiteen miljoonaan euroon.

Ehdotetut muutokset vaikuttavat myös muuhun lainsäädäntöön. Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi arvopaperimarkkinalakia, rahoitustarkastuslakia, rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annettua lakia, kaupan-

käynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annettua lakia, sijoituspalveluyrityksistä annettua lakia ja osakeyhtiölakia.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 16 päivänä lokakuuta 2000.

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ 1

YLEISPERUSTELUT 5

1. Johdanto 5

2. Nykytilanne 6
2.1. Lainsäädäntö 6
2.1.1. Laki arvo-osuusjärjestelmästä 6
2.1.2. Laki arvo-osuustileistä 6
2.1.3. Muu sääntely 6
Muu lainsäädäntö 6
Rahoitustarkastuksen määräykset ja ohjeet 7
Arvopaperikeskuksen itsesääntely 7
2.2. Käytäntö 7
2.2.1. Arvo-osuusjärjestelmän toiminta 7
Selvitys- ja rekisteritoiminta 8
Arvo-osuusrekisterit 8
Arvopaperikeskus 9
Arvopaperikeskuksen kansainvälinen yhteistyö 10
2.2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö 10
Yleistä 10
Kansainvälinen kehitys 11
Ulkomaiden lainsäädäntö 12
Ruotsi 12
Saksa 12
Alankomaat 13
Yhdysvallat 13
Iso-Britannia ja Irlanti 15
2.2.3. Markkinoiden kehitys 15
Kansainväliset yhteydet 15
Kehitys Suomessa 16
Arvo-osuustilien ja kirjausten määrä sekä arvo 17

3. Nykytilan arviointi 17
3.1. Hajautunut järjestelmä 17
3.2. Arvopaperimarkkinoiden palveluketju ja yhteydet 18
3.3. Arvopaperikeskuksen asema ja toiminta 19
3.4. Arvo-osuusrekisterien toiminta 20
3.5. Selvitystoiminta 21

4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset 22
4.1. Esityksen tavoitteet 22
4.2. Keskeiset ehdotukset 23

5. Esityksen vaikutukset 24

6. Asian valmistelu 25

7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja 26

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT ... 27

1. **Lakiehdotusten perustelut** ... 27
1.1. Laki arvo-osuusjärjestelmästä ... 27
1.2. Laki arvo-osuustileistä ... 41
1.3. Arvopaperimarkkinalaki ... 50
1.4. Rahoitustarkastuslaki ... 52
1.5. Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä ... 53
1.6. Laki kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä ... 53
1.7. Laki sijoituspalveluyrityksistä ... 53
1.8. Osakeyhtiölaki ... 54

2. **Voimaantulo** ... 54

LAKIEHDOTUKSET ... 55

1. **Laki arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta** ... 55

2. **Laki arvo-osuustileistä annetun lain muuttamisesta** ... 65

3. **Laki arvopaperimarkkinalain muuttamisesta** ... 69

4. **Laki rahoitustarkastuslain muuttamisesta** ... 71

5. **Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta** ... 72

6. **Laki kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain 2 luvun 4 §:n muuttamisesta** ... 72

7. **Laki sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 16 §:n muuttamisesta** ... 73

8. **Laki osakeyhtiölain muuttamisesta** ... 74

LIITE ... 76

Rinnakkaistekstit ... 76

1. Laki arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ... 76
2. Laki arvo-osuustileistä annetun lain muuttamisesta ... 100
3. Laki arvopaperimarkkinalain muuttamisesta ... 111
4. Laki rahoitustarkastuslain muuttamisesta ... 115
5. Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta ... 116
6. Laki kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain 2 luvun 4 §:n muuttamisesta ... 117
7. Laki sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 16 §:n muuttamisesta ... 118
8. Laki osakeyhtiölain muuttamisesta ... 119

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Arvopaperimarkkinoiden palveluketjun rakenne on yksinkertaistettuna seuraava: liikkeeseenlasku, ensi- ja jälkimarkkina, selvitys ja maksuliikenne, omaisuudenhoito sekä kirjaus- ja säilytystoiminta. Palveluketjun vastuu on hajautunut eri osapuolille kuten luottolaitoksille, sijoituspalveluyrityksille, arvopaperipörssille ja arvopaperikeskukselle.

Liikkeeseenlaskuun liittyvistä palveluista huolehtivat järjestelyjä suunnittelevat emissionjärjestäjät, listautumispalvelua tarjoava arvopaperipörssi sekä liikkeeseenlaskuja teknisesti toteuttava arvopaperikeskus. Tähän palveluun kuuluu myös fyysisten arvopaperien liittäminen arvo-osuusjärjestelmään.

Ensi- ja jälkimarkkinoiden toimivuus on ensisijaisesti merkintäpaikkojen, arvopaperinvälittäjien ja erityisesti arvopaperipörssin vastuulla. Valtion lainojen ensi- ja jälkimarkkinat toimivat toistaiseksi erillään arvopaperipörssistä. Helsingin Arvopaperi- ja johdannaispörssi, selvitysyhtiö Oy, jäljempänä Helsingin Pörssi, on kuitenkin vastikään pyytänyt valtiovarainministeriötä vahvistamaan sääntömuutoksen, jonka mukaan Helsingin Pörssissä voitaisiin käydä kauppaa valtion vähittäislainoilla osakekaupankäyntiin perustuvassa menettelyssä.

Selvitystoimintaa hoitavat selvitysosapuolet ja arvopaperikeskus, joilla on ensisijainen vastuu selvityksen onnistumisesta. Ulkomaisten asiakkaiden omaisuudenhoitajien toiminta vaikuttaa myös olennaisesti selvityksen sujuvuuteen. Myös luottolaitosten toimenpiteillä arvopaperikaupan maksuliikenteen tehostamiseksi on keskeinen asema. Kirjaamistoiminta on arvopaperikeskuksen ja itsenäisten arvo-osuusrekisterin pitäjien vastuulla.

Arvopaperikaupan selvitystoiminnassa on kysymys kaupasta johtuvien velvoitteiden määrittelystä ja toteuttamisesta. Selvityksen yhteydessä arvopaperit siirretään myyjältä ostajalle ja maksu ostajalta myyjälle. Arvopaperien siirto toteutetaan säilytysjärjestelmässä ja maksu maksujärjestelmässä. Mitä nopeammin ja välittömämmin selvitysjärjestelmän edellytetään toimivan, sitä tiiviimpi yhteys selvitysjärjestelmällä on oltava arvopaperien säilytysjärjestelmään ja maksujärjestelmään.

Suomessa arvo-osuuksilla tehdyt kaupat selvitetään joko Suomen Arvopaperikeskus Oy:n oman pääoman ehtoisten arvo-osuuksien järjestelmässä eli niin sanotussa OM-järjestelmässä (osakkeet ja niihin liittyvät arvopaperit) tai vieraan pääoman ehtoisten arvo-osuuksien järjestelmässä eli niin sanotussa RM-järjestelmässä (joukkovelkakirjat ja muut rahamarkkinavälineet). OM-järjestelmä koostuu Helsingin Arvopaperipörssi Oy:n entisestä selvitysjärjestelmästä (KATI-järjestelmä), aikaisemmin Suomen Osakekeskusrekisteri Osuuskunnalle kuuluneesta arvo-osuusjärjestelmän keskitetystä osasta sekä yhteyksistä itsenäisiin arvo-osuusrekistereihin. Arvopaperipörssin kaupankäyntijärjestelmän ja OM-järjestelmän välillä on tietotekninen yhteys, jonka kautta kauppatiedot välitetään automaattisesti selvitysjärjestelmään. Selvitysjärjestelmä nettouttaa selvitysosapuolten maksuvelvoitteet sekä toteaa samalla arvo-osuusluovutusten edellytysten olemassaolon säilytysjärjestelmästä saatavien tietojen perusteella. Kaupat selvitetään päivittäin yhdessä erässä. Selvitysjärjestelmän ja arvo-osuusjärjestelmän välinen yhteys käsittelee samaten vain eriä, joskin nämä erät täsmäytetään useita kertoja päivässä. Osakeselvityksen haasteellisin ja samalla myös eniten viivästyksiä aiheuttava ominaisuus liittyykin juuri velvoitteiden määrittelyjärjestelmän sekä hajautuneena olevan arvo-osuusjärjestelmän ja pankkien ylläpitämän maksuliikejärjestelmän toimintojen yhteensovittamiseen. Säilytys- ja maksujärjestelmä ovat niin olennainen osa arvopaperikaupan selvitystoimintaa, ettei pelkän velvoitteiden määrittelyjärjestelmän kehittämisellä voida ratkaista selvitystoiminnan tehokkuusongelmia.

Suomen Arvopaperikeskus Oy:n RM-järjestelmä on, toisin kuin OM-järjestelmä, täysin keskitetty. Se toimii täysin reaaliaikaisesti ja keskitetysti siten, että arvo-osuuksien siirrot yhdistetään samanaikaisesti keskuspankkirahassa tapahtuvaan maksuun. Kaupat selvitetään tapahtuma kerrallaan eli kauppakohtaisesti (*Real Time Gross Settlement, RTGS*) ja kauppaketjujen käsittely on automaattista. RM-järjestelmässä selvitys- ja säilytystoiminnot on yhdistetty saumattomaksi kokonaisuudeksi, jota käytetään samalta työasemalta.

Arvo-osuusrekisterien keskittäminen mahdollistaa yleisesti tieto- ja käsittelyjärjestelmien yhdenmukaistamisen sekä siirtymisen

pidemmälle vietyyn automatisointiin arvopaperien kirjaus- ja selvitysjärjestelmässä. Keskittäminen mahdollistaa pitemmällä aikavälillä myös luopumisen kahdesta erillisestä tietojärjestelmästä eli OM- ja RM-järjestelmien yhdistämisen. Lisäksi arvo-osuuksien ja arvo-osuustilien keskittäminen yhteen rekisteriin helpottaa mahdolliseen moniportaiseen omistusrakenteeseen siirtymistä arvo-osuuksien kirjaamisessa ja säilytyksessä.

Hajautuneena olevan arvo-osuusjärjestelmän keskittäminen yhdeksi säilytysjärjestelmäksi vähentää osakeselvitystoimintaan liittyviä riskejä. Tällä hetkellä yhdenkin hajautuneena olevan rekisterin toimintahäiriö saattaa pysäyttää koko osakemarkkinan selvityksen. Keskittämisen jälkeen selvitysyhteisö voi omin toimin toteuttaa ja todeta OM-järjestelmän selvityksen ja toimitusten loppuun saattamisen säilytysjärjestelmästään. Tähän mennessä tämä on ollut mahdollista vain RM-järjestelmässä.

2. Nykytilanne

2.1. Lainsäädäntö

2.1.1. Laki arvo-osuusjärjestelmästä

Arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain (826/1991) 1 luku sisältää keskeiset määritelmät arvo-osuusjärjestelmästä, arvo-osuuksista, arvo-osuustileistä ja arvo-osuusjärjestelmässä pidettävistä omistajaluetteloista. Lain 2 luvussa säädetään arvo-osuusrekisterin pitäjän toiminnan luvanvaraisuudesta, toimiluvan edellytyksistä sekä osakekeskusrekisteriä hoitavan osuuskunnan maksuttomasta arvo-osuusrekisteristä. Luku sisältää myös säännökset arvo-osuusrekisterin hoitajista, jotka vastaavat kussakin rekisterissä kirjaamispäätöksistä.

Lain 3 luku koskee arvopaperikeskuksen toimilupaa, arvopaperikeskuksen tehtäviä, osakeyhtiölain (734/1978) soveltamista arvopaperikeskukseen, sen sääntöjä, valvontaa ja kansainvälisiä yhteyksiä. Luvussa säädetään lisäksi arvopaperikeskuksen toissijaisesta vastuusta muun arvo-osuusrekisterinpitäjän aiheuttamasta vahingosta, arvopaperikeskuksen vastuunkantokyvyn turvaamisesta, velvollisuudesta perustaa selvitysrahasto sekä arvopaperikeskuksen rahaston säännöistä, varainhallinnasta, itsenäisyydestä ja varojen palauttamisesta. Luku sisältää myös oikaisulautakuntaa koskevat säännökset.

Lain 4 luvussa määritellään, mitkä arvopaperit voidaan liittää arvo-osuusjärjestelmään sekä miten liittäminen ja liikkeeseenlaskut toteutetaan järjestelmässä. Erinäisiä säännöksiä sisältävän 5 luvun säännösten mukaan voidaan muun muassa ulkomaisen omistajan arvo-osuudet hallintarekisteröidä omistajan puolesta toimivan arvopaperinvälittäjän tai muun markkinaosapuolen nimiin.

Lain 33 §:n nojalla on annettu asetus arvo-osuusjärjestelmästä (1073/1991).

2.1.2. Laki arvo-osuustileistä

Arvo-osuustileistä annetussa laissa (827/1991) säädetään arvo-osuustileistä, niille tehtyjen merkintöjen oikeusvaikutuksista ja tilejä pitävien korvausvastuusta. Laki sisältää säännökset arvo-osuustilille merkittävistä tiedoista, arvo-osuuksien haltijoista pidettävästä oikeudenhaltijaluettelosta ja arvo-osuuslajiluettelosta. Laissa säädetään arvo-osuustileille kirjattavista valtuus- ja tilinkäyttöoikeuksista sekä ulkomaalaisen henkilön tai yhteisön omistamien arvo-osuuksien kirjaamisesta erityiselle omaisuudenhoitotilille, jota tilinhaltija toimeksiannon nojalla hallitsee toisen lukuun. Laki sisältää myös säännökset arvo-osuuksien panttauksesta, ulosmittauksesta, yhteisomistuksesta ja luovutusrajoituksista sekä kelpoisuudesta kirjaamishakemuksen esittämiseen.

Laissa tarkemmin säädettyjen tahojen tai niiden asiakkaiden omistamista arvo-osuuksista voidaan pitää erityisiä kaupintatilejä selvitysyhteisön toiminnan järjestämiseksi. Laissa säädetään myös kirjaamismenettelystä, merkinnän korjaamisesta, tili-ilmoituksista ja kirjausten vaikutuksista. Arvo-osuustileistä annetussa laissa on lisäksi säännökset arvo-osuusrekisterin pitäjän vahingonkorvausvelvollisuudesta ja lain noudattamisen valvonnasta, oikaisumenettelystä arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa tarkoitetussa oikaisulautakunnassa sekä muutoksenhausta oikaisulautakunnan päätökseen.

2.1.3. Muu sääntely

Muu lainsäädäntö

Arvopaperimarkkinalain (495/1989) 4 a luvussa säädetään arvo-osuusjärjestelmään kiinteästi liittyvästä selvitystoiminnasta, sen toimijoista selvitysyhteisöstä ja selvitysosapuolista. Lain säännökset keskittyvät näiden

osapuolten perustamisedellytyksiin, asemaan ja toimintatapoihin. Kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä (772/1988) annetussa laissa ja sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa (579/1996) säädetään kyseisissä laeissa tarkoitettujen optioyhteisöjen ja sijoituspalveluyritysten oikeudesta toimia myös arvo-osuusrekisterin pitäjinä niin kuin arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa säädetään.

Rahoitustarkastuksen määräykset ja ohjeet

Rahoitustarkastus on rahoitustarkastuslain (503/1993) nojalla antanut eräitä arvo-osuusjärjestelmää koskevia määräyksiä ja ohjeita. Rahoitustarkastus on antanut rahoitustarkastuslain 4 §:n 2 kohdan perusteella 14 päivänä tammikuuta 1994 voimaan tulleen ohjeen arvo-osuusrekisterin toimiluvan hakijoille. Saman lainkohdan nojalla rahoitustarkastus on antanut 14 päivänä helmikuuta 1994 voimaan tulleen ohjeen arvo-osuusrekisterin kilpailuneutraliteetista. Lisäksi rahoitustarkastus on antanut niin ikään edellä tarkoitetun lainkohdan nojalla 1 päivänä heinäkuuta 1999 voimaan tulleen ohjeen arvopaperikeskuksen riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan periaatteista ja sisäisestä tarkastuksesta. Rahoitustarkastuslain 14 §:n 1 momentin nojalla rahoitustarkastus on antanut 1 päivänä helmikuuta 1998 voimaan tulleen määräyksen arvopaperikeskuksen ja arvo-osuusrekisterien pitäjien tilinpäätösten, osavuosikatsausten ja tilintarkastajien raporttien toimittamisesta rahoitustarkastukselle.

Arvopaperikeskuksen itsesääntely

Arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 15 §:n mukaan sen lisäksi, mitä lain 13 §:ssä säädetään arvopaperikeskuksen tehtävistä, arvopaperikeskuksen toiminnasta määrätään tarkemmin säännöissä. Valtiovarainministeriö on vahvistanut Suomen Arvopaperikeskus Oy:n säännöt viimeksi 24 syyskuuta 1999. Säännöt sisältävät muun muassa määräykset pääsystä järjestelmiin ja kirjausjärjestelmästä, arvo-osuuksien liikkeeseen laskemisesta, pääomajärjestelyistä, valvonnasta, kansainvälisestä yhteistyöstä, arvopaperikeskuksen rahastosta sekä yksityiskohtaiset säännökset arvo-osuusjärjestelmän käytännöistä.

2.2. Käytäntö

2.2.1. Arvo-osuusjärjestelmän toiminta

Arvo-osuustilit ja luettelot niille kirjattujen arvo-osuuksien omistajista muodostavat arvo-osuusjärjestelmän. Arvo-osuudet on kirjattava arvo-osuustileille, joita pidetään arvo-osuusrekistereissä. Arvo-osuudella tarkoitetaan sellaista arvopaperimarkkinalaissa tarkoitettua osaketta, osuutta tai muuta oikeutta, joka on liitetty arvo-osuusjärjestelmään. Lisäksi arvo-osuuksia voivat olla yksityisen osakeyhtiön arvopaperit ja ulkomaiset arvopaperit. Arvo-osuusrekistereitä voivat pitää Suomen valtio, Suomen Pankki ja erityisestä syystä tätä varten toimiluvan saaneet yhteisöt. Arvopaperikeskusta hoitava osakeyhtiö on velvollinen pitämään arvo-osuusrekisteriä. Arvopaperikeskuksessa pidetään arvo-osuusjärjestelmään kuuluvien arvo-osuuksien omistajista liikkeeseenlaskijoiden lukuun liikkeeseenlaskijakohtaiset osakasluettelot ja muut vastaavat omistajaluettelot.

Liikkeeseenlaskijan hakemuksesta arvopaperikeskus voi saatuaan asianomaisen ministeriön luvan antaa Suomen ulkopuolella liikkeessä olevasta tai sinne liikkeeseen laskettavasta arvo-osuudesta haltijalle tai nimetylle henkilölle kirjoitetun kansainvälisen hallintatodistuksen. Kansainvälinen hallintatodistus voidaan antaa vain, jos se on välttämätön niillä ulkomaisilla arvopaperimarkkinoilla, joille kansainvälinen hallintatodistus on tarkoitettu saattaa liikkeeseen. Kansainvälisiä hallintatodistuksia ei ole käytännössä annettu. Suomalaisten arvo-osuuksien käsittely on sen sijaan eräissä maissa järjestetty siten, että arvo-osuudet kirjataan omaisuudenhoitotilille ja arvo-osuuksia vastaan lasketaan ulkomailla liikkeeseen ulkomaisia talletustodistuksia (*depositary receipts*).

Arvo-osuusjärjestelmä on jakaantunut kahteen tietotekniseen ympäristöön, joissa toimii useita itsenäisiä arvo-osuusrekisterin pitäjiä. Osakemarkkinoiden selvitystoiminta on vilkastunut jatkuvasti 1990-luvulla samalla kun kaupankäynti on laajentunut. Osakeselvitysjärjestelmässä käsiteltiin vuonna 1998 yhteensä yli 1,2 miljoonaa tapahtumaa. Tapahtumamäärä on enemmän kuin kahdeksankertaistunut vuodesta 1993, jolloin järjestelmässä käsiteltiin noin 150 000 tapahtumaa. Vuonna 1999 tapahtumamäärä kasvoi jo noin 2,2 miljoonaan.

Selvitys- ja rekisteritoiminta

Helsingin Pörssissä tehdyt kaupat selvitettiin vuoteen 1991 asti kahdenkeskisesti arvopaperinvälittäjien välillä. Pörssi aloitti keskitetyn arvopaperiselvityksen maaliskuussa 1991 tätä tarkoitusta varten ostamansa APC-kauppaselvitysjärjestelmän avulla. Arvo-osuuksien selvitys alkoi 4 päivänä toukokuuta 1992 pörssin ja markkinaosapuolten yhteisesti suunnittelemalla KATI-selvitysjärjestelmällä.

Arvo-osuusmuodossa liikkeessä olevilla osakkeilla tehtyjen pörssikauppojen osuus selvityksessä kasvoi nopeasti saavuttaen vuonna 1994 jo 91 prosentin osuuden, ja vuodesta 1995 lähtien on 99 prosenttia kaupoista selvitetty arvo-osuuksina. Vuodesta 1994 alkaen on pörssikauppojen lisäksi samassa menettelyssä selvitetty pääosin myös kaikki näiden kauppojen toimituksiin tarvittavat pörssivälittäjien ja kotimaisten omaisuudenhoitajien (selvitysosapuolina toimivat omaisuudenhoitajapankit) väliset luovutukset toimitus-maksua-vastaan -periaatteella (*delivery versus payment*). Selvitys hoidettiin Helsingin Pörssissä sen erillisenä osastona toimivassa selvityskeskuksessa vuoden 1996 loppuun. Vuoden 1997 alusta selvityskeskus ja sen toiminnot siirrettiin Suomen Arvopaperikeskus Oy:lle.

Suomen Arvopaperikeskus Oy:n selvitysosapuolina toimii tällä hetkellä 31 yhteisöä. Yhtiölle siirtyneissä KATI- ja APC-selvitysjärjestelmissä selvitettiin vuoden 1998 tammikuuhun asti kaikki Helsingin Pörssin HETI-järjestelmässä arvo-osuus- ja paperimuodossa olevilla osakkeilla, merkintäoikeuksilla ja optiotodistuksilla sekä arvo-osuuksina liikkeeseen lasketuilla optio- ja vaihtovelkakirjalainoilla tehdyt kaupat. Tammikuussa 1998 Suomen Arvopaperikeskus Oy lopetti eri osapuolten kanssa tehdyllä yhteisellä päätöksellä paperimuodossa olevilla osakkeilla tehtyjen kauppojen keskitetyn selvityksen ja APC-selvitysjärjestelmän toiminta lopetettiin.

Helsingin Pörssissä tehtyjen kauppojen selvitysaika on ollut vuoden 1996 alusta kolme pankkipäivää kaupantekopäivästä (T+3). Tämän rinnalla välittäjät ovat voineet tehdä HETI-järjestelmässä sopimuskauppoja poikkeavalla suoritusajalla, eli jopa yhdellä pankkipäivällä (T+1). Pörssistä selvitysjärjestelmään siirtyneiden suoritusaikaa sekä osapuolten hyväksymien muiden kauppojen suoritusaikaa selvitysosapuolet ovat voineet siirtää keskinäisellä sopimuksella selvitysääntöjen puitteissa.

KATI-selvitysjärjestelmästä luotiin pörssissä tehtyjen tukkukauppojen selvitysjärjestelmä, jossa yksittäisten myyjien ja ostajien arvo-osuustileillä tapahtuvien luovutustapahtumien täsmäävyystiedot sekä näiden luovutusten toteuttamiseen kiinteästi liittyvät selvitysosapuolten väliset suorituspäiväkohtaisesti nettoutetut maksutiedot on koottu yhteen informaatio-järjestelmään. Selvitysjärjestelmän puitteina oli ja on edelleenkin lähinnä pankkien säilytysjärjestelmien pohjalta toteutetun kuuden erillisenä toimivan arvo-osuusrekisterin ja aikaisemmin Suomen Osakekeskusrekisteri Osuuskunnan keskitettyjä omistajaluettelotietoja käsittelevien tietojärjestelmien kokonaisuus. Selvityksen yhteydessä Suomen Arvopaperikeskus Oy vahvistaa selvitykseen tulevat kaupat, kokoaa arvo-osuuksien toimituksiin liittyvät osapuolikohtaisesti nettoutetut maksut, valvoo kirjausten vahvistumisen arvo-osuustileille ja maksaa osapuolille toimituksia vastaavat nettosaatavat. Samassa yhteydessä vahvistuvat myös keskitetysti ylläpidetyt tiedot omistajaluetteloilla.

Pörssin sääntöjen mukaisesti kaikki pörssikaupat on selvitettävä valvotussa KATI-selvityksessä. Keskitetty selvitys takaa toimintaa koskevien sääntöjen ja niihin sisältyvän selvitysaikataulun kautta selvitysosapuolille tasavertaiset ja turvalliset puitteet hoitaa pörssikauppojen mukaiset toimitus- ja maksuvelvollisuutensa toimitus-maksua-vastaan -periaatteella siten, että myös maksuliikenne voidaan hoitaa saman päivän kuluessa asiakastililtä asiakastilille eli *same day funds* -periaatetta noudattaen. Selvitys ja sitä valmistelevat ennakkotäsmäytykset toteutetaan eräkäsittelyinä vertaamalla erillisissä arvo-osuusrekistereissä asiakkaiden tileille tehtyjä ennakkokirjauksia ja -ilmoituksia selvitysjärjestelmässä oleviin joko pörssistä tulleisiin tai selvitysjärjestelmään erikseen selvitysosapuolten omilta työasemilta lisättyihin kauppatietoihin.

Arvo-osuusrekisterit

Oman pääoman ehtoisten arvopaperien arvo-osuusrekisterit ovat Suomessa hajautuneina. Arvo-osuusrekisteriä pitää arvopaperikeskuksen lisäksi viisi toimiluvan saanutta arvo-osuusrekisterin pitäjää: Merita Pankki Oyj,

Leonia Pankki Oyj, Osuuspankkikeskus – OPK osuuskunta, HEX Securities Services Ltd Oy ja Oy Samlink Ab. Suomen Arvopaperikeskus Oy ylläpitää rekisteritoiminnan keskitettyjä osia, kuten liikkeeseenlaskijakohtaista luetteloa osakkeiden ja muiden oman pääoman ehtoisten arvo-osuuksien omistajista, osakkeiden ja niihin rinnastuvien arvo-osuuksien liikkeeseenlaskutilejä sekä lisäksi liikkeeseenlaskijoiden kustannuksella pidettävää niin sanottua ilmaisrekisteriä passiivisten sijoitusten säilytystä varten.

Suomen Arvopaperikeskus Oy:n tietoteknisessä ympäristössä toimii kaksi kaupallista arvo-osuusrekisteriä: sijoituspalveluyritysten ja eräiden luottolaitosten puolesta toimiva HEX Securities Services Ltd Oy sekä Osuuspankkikeskus — OPK osuuskunta. Omassa tietoteknisessä ympäristössään arvo-osuusrekisteriä pitävät Merita Pankki Oyj, Leonia Pankki Oyj sekä Oy Samlink Ab, jonka asiamiehiä ovat säästöpankit. Kolme arvo-osuusrekisterinpitäjää käyttää siis toiminnassaan omia tietojärjestelmiään, jotka on rakennettu pankkien omaisuudenhoito- ja notariaattitoiminnoissa käytettyjen tietojärjestelmäratkaisujen varaan. Rekisterijärjestelmien ja selvitysosapuolten selvitysjärjestelmien välisiä suoria tietoteknisiä yhteyksiä ei ole, ja tiedonvaihto arvo-osuusrekisterien ja selvitysosapuolten välillä tapahtuu kasvavassa määrin telefaksin avulla.

Koko arvo-osuusjärjestelmää koskevien tehtävien täyttämiseksi ja omistajaluetteloiden ylläpitämiseksi on kaikilla arvo-osuusrekistereillä kuitenkin oltava elektroninen tietotekninen liittymäpinta arvopaperikeskuksen tietojärjestelmän keskitettyyn osaan. Esimerkiksi tilisiirrot arvo-osuusrekisteristä toiseen tehdään liittymäpintojen ja tietojärjestelmän keskitetyn osan kautta. Tietojärjestelmien erillisyyden vuoksi tilisiirrot ja muu tiedonsiirto arvo-osuusrekisterien välillä toteutetaan keräämällä tapahtumat eriin, jotka siirretään liittymäpintojen kautta keskitettyyn osaan ja takaisin arvo-osuusrekisterien omiin järjestelmiin. Järjestelmässä ei voida siirtää arvo-osuuksia siten, että siirto vietäisiin välittömästi sekä siirtäjän että siirronsaajan arvo-osuustilille, jos ne ovat eri rekistereissä.

Arvo-osuustileistä merkittävä osa on keskittynyt harvoille rekisterinpitäjille. Suurimman rekisterin markkinaosuus on noin 70 prosenttia kaikista arvo-osuustileistä ja noin 50 prosenttia markkina-arvosta. Rekisterinpitoon perustuvien omaisuudenhoitopalveluiden tarjoaminen kansainvälisille sijoittajille on vieläkin keskittyneempää. Volyymin kasvusta merkittävä osa on painottunut sellaisille välittäjille, jotka eivät samalla toimi kaupankäynnissä olevien arvo-osuuksien rekisterinpitäjinä. Erityisesti ulkomaiset sijoittajat ja heidän edustajansa ovat pitäytyneet omaisuudenhoidossaan markkinoiden vakavaraisimmissa toimijoissa, mutta valinneet omaisuutensa kaupintaan nopealiikkeisimpiä ja joustavimpia välittäjiä, usein muita kuin omaisuudenhoitajansa konserniin kuuluvia. Näin ollen telefaks-välitteinen ennakkokirjauspyyntöjen välitys on kasvanut erittäin nopeasti, mikä korostaa menettelyn epärationaalisuutta.

Arvopaperikeskus

Arvopaperikeskuksen toimilupa voidaan myöntää suomalaiselle osakeyhtiölle, jos yhtiö tekee todennäköiseksi, että se pystyy käsittelemään kaikkia arvo-osuusjärjestelmään liitettyjä arvo-osuuksia, selvittämään niillä tehtyjä kauppoja ja muita luovutuksia sekä huolehtimaan kaikista arvopaperikeskukselle laissa säädetyistä tehtävistä luotettavasti ja arvo-osuusjärjestelmän tarkoituksenmukaisen kehityksen turvaavalla tavalla. Toimilupa voidaan myöntää vain, jos hakijan taloudelliset ja tekniset toimintaedellytykset voidaan arvioida riittäviksi arvopaperikeskuksen tehtävien hoitamiseen, hallinto on järjestetty luotettavasti ja hakijan vastuunkantokyky on turvattu riittävästi. Valtioneuvosto on 20 päivänä joulukuuta 1996 myöntänyt arvopaperikeskuksen toimiluvan Suomen Arvopaperikeskus Oy:lle.

Suomen Arvopaperikeskus Oy on Helsinki Exchanges Group Ltd Oy:n, jäljempänä HEX Oy, kokonaan omistama tytäryhtiö. HEX Oy:n keskeisiä omistajaryhmiä ovat pankit (30,5 %), pankkiiriliikkeet (12,2 %), liikkeeseenlaskijat (24,3 %), OM Gruppen AB (15,6 %), Suomen Pankki ja Suomen valtio (11,5 %) sekä muut kuin pörssilistatut vakuutusyhtiöt (4,8 %). Näistä suuria yksittäisiä omistajia ovat Merita-konserni (11,15 %), OKO-konserni (8,85 %), Leonia Pankki Oyj (6,5 %), Evli-konserni (5,9 %) ja OKR-Liikkeeseenlaskijat Osuuskunta (6,9 %).

Suomen Arvopaperikeskus Oy hoitaa arvo-osuusjärjestelmän yhteisiä tehtäviä, kuten ylläpitää arvo-osuusjärjestelmän toiminnan edellyttämiä keskustietojärjestelmiä, pitää

arvo-osuusrekisteriä, pitää oikeudenhaltija- ja arvo-osuuslajiluetteloita sekä tarjoaa arvopaperikeskuksessa pidettävien luetteloiden tietojen hyväksikäyttöön ja käsittelyyn liittyviä palveluja ja arvo-osuusjärjestelmän ylläpitämiseen liittyviä palveluja. Lisäksi Suomen Arvopaperikeskus Oy toimii yhteistyössä ulkomaisten kansallisten ja kansainvälisten arvo-osuusrekisterien, arvopaperien selvitys- ja talletuslaitosten sekä arvopaperikeskusten kanssa Suomen kansallisena arvopaperikeskuksena. Yhteistoiminnan edellyttämät tilit ja luettelot pidetään Suomen Arvopaperikeskus Oy:n arvo-osuusrekisterissä. Yhteistoiminnasta määrätään osakeyhtiön säännöissä.

Arvopaperikeskuksen kansainvälinen yhteistyö

Suomessa arvopaperien käsittelyyn tarvittavat kansainväliset yhteydet perustetaan yleisesti kansallisten ja kansainvälisten arvopaperikeskusten välille. Kansainvälisiä yhteyksiä toisiin arvopaperikeskuksiin on useilla länsieurooppalaisista arvopaperikeskuksista, kuten Alankomaiden, Belgian, Italian, Itävallan, Luxemburgin, Ranskan, Saksan ja Tanskan arvopaperikeskuksilla.

Vuoden 1999 alussa voimaan tulleet arvo-osuuslainsäädännön muutokset antavat suomalaisille osapuolille käytännössä mahdollisuuden käsitellä ulkomaisia arvopapereita arvo-osuusjärjestelmässä arvopaperikeskuksen kansainvälisten yhteyksien kautta. Näiden yhteyksien tarkoitus on hyödyttää suomalaisia markkinaosapuolia ja sijoittajia, jotka voisivat käyttää ulkomaisia arvopapereita samoilla periaatteilla ja järjestelmillä kuin kotimaisia sijoituksia. Yhteys lisää myös kilpailua kansainvälisiin arvopapereihin liittyvien palvelujen tarjonnassa, kun nykyistä useammat markkinaosapuolet voivat ryhtyä tarjoamaan niitä asiakkailleen.

Suomen Arvopaperikeskus Oy toimii lain mukaisesti Suomen kansallisena arvopaperikeskuksena yhteistoiminnassa ulkomaisten arvopaperikeskusten kanssa. Suomen osuus eurooppalaisten arvopaperikeskusten verkossa sekä Euroopan keskuspankkijärjestelmän vakuushallinnassa toteutetaan Suomen Arvopaperikeskus Oy:n ja arvo-osuusjärjestelmän kautta. Ulkomaisten arvopaperikeskusten hallinnoitavana olevat omistukset Suomessa kirjataan Suomen Arvopaperikeskus Oy:ssä avattaville omaisuudenhoitotileille. Omaisuudenhoitotileillä säilytettävän omaisuuden jaosta pidetään kirjaa ulkomaisessa arvopaperikeskuksessa paikallisen lainsäädännön mukaan. Järjestelyä tukee selvityksen lopullisuudesta maksujärjestelmissä ja arvopapereiden selvitysjärjestelmissä koskeva Euroopan parlamentin neuvoston direktiivin 98/26/EY erityinen lainvalintasääntö, mikä on pantu täytäntöön Suomessa eräistä arvopaperi- ja valuuttakaupan sekä selvitysjärjestelmän ehdoista annetulla lailla (1084/1999). Suomessa ei ole erikseen säädetty yhteisesti säilytettävään arvopaperimäärään kohdistuvista oikeuksista samalla tavalla kuin muissa Länsi-Euroopan valtioissa.

Suomen Arvopaperikeskus Oy on allekirjoittanut ensimmäisen yhteyden avaamista koskevan sopimuksen Saksan kansallisen arvopaperikeskuksen Deutsche Börse Clearing AG:n (sittemmin Clearstream Banking AG Frankfurt) kanssa marraskuussa 1998. Kahdensuuntainen, automaattisesti toimiva ja kansainvälistä S.W.I.F.T-tietoliikenneverkkoa hyödyntävä yhteys avattiin kummankin keskuksen osapuolten käytettäväksi tammikuussa 1999. Tarvittava maksuliikenne hoidetaan keskuspankkirahassa Euroopan keskuspankkijärjestelmän ylläpitämän *Trans-European Automated Real-time Gross-settlement Express Transfers* -järjestelmän kautta. Yhteyden avaamista koskevat sopimukset ja toimintamallit vastaavat pitkälti Euroopan arvopaperikeskusten liiton (European Central Securities Depositories Association), jäljempänä ECSDA, määrittelyjä. Ensimmäisessä vaiheessa arvopaperikeskus luo perusrakenteen vieraan pääoman ehtoisten arvo-osuuksien ylikansallista käsittelyä varten. Tässä vaiheessa tapahtumakäsittelyyn ei vielä liitetä maksuliikennettä.

2.2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Yleistä

Eri maissa toimivat arvopaperien säilytys-, kirjaus- ja rekisterijärjestelmiä on vaikeaa verrata suoraan toisiinsa. Kansalliset järjestelmät ovat kehittyneet eri tahdissa ja toisistaan poikkeavassa lainsäädännöllisessä ympäristössä.

Kansainvälisesti arvopaperiomaisuutta hallinnoidaan yleensä moniportaisten ketjujen avulla siten, että omistajaa ei ilmaista liikkeeseenlaskijan tai arvopaperikeskuksen kir-

janpidossa. Moniportaisella omistajarakenteella tarkoitetaan yleisesti järjestelmää, jossa arvopaperikeskus ja liikkeeseenlaskijat toimivat moniportaisen hallinta-, siirto- ja panttausjärjestelmän ylimmällä tasolla. Vain erikseen määritellyillä osapuolilla, kuten esimerkiksi pankeilla, sijoituspalveluyrityksillä ja institutionaalisilla sijoittajilla, on suora sopimussuhde arvopaperikeskukseen. Nämä hallinnoivat keskuksessa säilytettäviin arvopapereihin kohdistuvia oikeuksia. Vähittäissijoittajat käyttävät oikeuksiaan osapuolten kautta.

Kansainvälisesti on tavanomaista, että sijoittajan ja fyysisen tai aineettoman arvopaperin välissä voi olla enemmän kuin kolme välikättä. Tällainen arvopaperikäsittely on useissa maissa mahdollista vain siksi, että osakkeet ovat joko haltijalle asetettuja arvopapereita tai ne hallintarekisteröidään tavanomaisesti arvopaperikeskuksen nimiin. Viranomaisten tiedonsaanti ja liikkeeseenlaskijoiden tarvitsemat palvelut toteutetaan erillään varsinaisesta selvitys- ja rekisteritoiminnasta. Tällainen järjestelmä on käytössä muun muassa Alankomaissa, Belgiassa, Irlannissa, Isossa-Britanniassa, Italiassa, Itävallassa, Japanissa, Kanadassa, Luxemburgissa, Ranskassa, Saksassa, Sveitsissä ja Yhdysvalloissa.

Kansainvälinen kehitys

Vuonna 1999 julkistettiin Euroopassa kaksi merkittävää arvopaperikeskuksia koskevaa yhteistyöaloitetta. Tämän lisäksi monet eurooppalaiset selvityskeskukset ovat aloittaneet keskinäisten linkkiyhteyksiensä kehittämisen.

Kaksi keskeistä eurooppalaista selvityskeskusta, Saksassa toimiva selvityskeskus Deutsche Börse Clearing AG, jäljempänä DBC, ja Luxemburgissa toimiva kansainvälinen selvityskeskus Cedel International, jäljempänä Cedel, julkistivat toukokuussa 1999 aikeensa yhdistää rekisteri- ja selvitystoimintonsa samaan yhtiöön vuoden 2000 alkuun mennessä. Samassa yhteydessä julkistettiin aiesopimus ranskalaisen Sicovam SA -nimisen, jäljempänä Sicovam, selvitysyhtiön liittämisestä uuteen rekisteri- ja selvitysyhtiöön sen perustamisen jälkeen. Hankkeen tavoitteena on luoda yleiseurooppalainen arvopapereiden rekisteri- ja selvityskeskus, johon osallistumaan kutsutaan mukaan myös muita eurooppalaisia arvopaperikeskuksia. Yhteistyömuotoina on tarjottu linkkiyhteistyötä, palvelusopimuksia tai yhdistymistä. DBC:n ja Cedelin välisen järjestelyn perusteella muodostettiin vuoden 2000 tammikuun alussa konserni, jonka emoyhtiö Clearstream International sijaitsee Luxemburgissa. Konsernin tytäryhtiöt Clearstream Banking Luxembourg (entinen Cedel) ja Clearstream Banking Frankfurt (entinen DBC) jatkavat konserniin yhdistettyjen toimintojen harjoittamista. Konsernin muodostamisella Clearstream International pyrkii alentamaan kustannuksia ja hintoja sekä parantamaan kansainvälisten markkinaosapuolten palveluja.

Euroopan suurin arvopaperikaupan selvityskeskus, Euroclear, esitteli toukokuun alussa 1999 niin sanotun *hub and spokes* –mallin. Mallin perusajatuksena on koko selvitysinfrastruktuurin keskittyminen yhden kansainvälisen keskuksen (*hub*) ympärille, joka yhdistäisi kansalliset keskukset (*spokes*). Kansallisista keskuksista rakennettaisiin ehdotuksen mukaan kaksisuuntaiset linkit ainoastaan kansainväliseen keskukseen, joka hoitaisi kansainvälisen arvopaperikaupan selvitystoiminnan. Kansallisille keskuksille jäisi rekisteri- ja liikkeeseenlaskutoimintaa sekä kotimaista selvitystoimintaa. Kansalliset keskukset hoitaisivat myös kansallisesti vero- ja muut järjestelyt sekä välittäisivät koko järjestelmään tarvittavat arvopapereihin liittyvät tiedot.

Syyskuun alussa 1999 Euroclear ilmoitti, että sen selvitysjärjestelmän operointi siirtyy perustettavalle Euroclear-pankille, joka tulee olemaan Euroclear-järjestelmän nykyisten osakkaiden täysin omistama. Ranskan kansallinen arvopaperikeskus Sicovam katkaisi marraskuun lopussa 1999 neuvottelut Clearstream Internationalin kanssa omistusrakenteisiin liittyvien erimielisyyksien takia. Sicovam ilmoitti samalla ryhtyvänsä Euroopan arvopaperimarkkinoita palvelevaan yhteistyöhön Euroclearin ja Pariisin pörssin ParisBourse[SBF] SA:n omistaman selvityskeskuksen, Clearnet[SBF], kanssa.

Euroopan kansalliset arvopaperikeskukset perustivat keväällä 1997 ECSDA-yhteistyöjärjestön (European Central Securities Depositaries' Association) kehittääkseen keskinäistä linkkiyhteistyötään ja arvioimaan muita mahdollisia yhteistyömuotoja. ECSDA-yhteistyön tuloksena on kehitetty keskusten väliseen arvopaperien siirtämiseen ilman maksuyhteyttä toimiva linkkikonsepti, jota ECSDAn jäsenkeskukset ovat käyttäneet

pohjana rakentaessaan keskinäisiä linkkejään. ECSDA on kehittänyt myös pidemmälle vietyä linkkikonseptia, joka mahdollistaisi maidenvälisen arvopaperikaupan selvityksen toimitus-maksua-vastaan -periaatetta noudattaen. Lokakuuhun 1999 mennessä Euroopan keskuspankki on hyväksynyt 47 linkkiä käytettäväksi Euroopan keskuspankkijärjestelmälle annettavien vakuuksien siirrossa.

Ulkomaiden lainsäädäntö

Ruotsi

Ruotsissa kansallisena arvo-osuusrekisterinä toimii arvopaperikeskus (VPC AB). Arvopaperikeskus käsittelee arvo-osuusmuotoisia osakkeita, joukkovelkakirjoja sekä rahamarkkinavälineitä.

Laki rahoitusvälineiden kirjaamisesta tilille (*lag om kontoföring av finansiella instrument*) sisältää säännökset muun muassa asiamiehinä toimivista tilinhoitajayhteisöistä (*kontoförande institut*). Tilinhoitajayhteisöt tekevät kirjauksia arvo-osuusrekisteriin, jota ylläpitää arvo-osuusrekisterinpitäjä (*central värdepappersförvarare*). Lain mukaan ruotsalaisilla osakeyhtiöillä ja osuuskunnilla sekä ulkomaisten yhtiöiden sivuliikkeillä, jotka täyttävät laissa säädetyt vaatimukset, on oikeus toimia arvo-osuusrekisterin pitäjinä.

Arvopaperin tai muun rahoitusvälineen (*finansiella instrument*) liikkeeseenlaskijalla on oikeus valita kenen arvo-osuusrekisteritoimintaa harjoittavan yhtiön kanssa hän solmii sopimuksen arvo-osuuksien rekisteröinnistä. Lain mukaan arvo-osuusrekisteritoimintaa harjoittavan yhtiön toiminnan on täytettävä turvallisuudelle ja tehokkuudelle asetettavat korkeat vaatimukset. Toimintaa on harjoitettava siten, että yleisön luottamus tilihoidolle ja tilikirjauksille (*kontoföring*) säilytetään ja yksittäisten osapuolten edut eivät vaarannu.

Arvo-osuusrekisterinpitäjälle ei laissa aseteta omien varojen määrälle määrällisiä ehtoja. Lain mukaan niiden omien varojen on oltava riittävät ottaen huomioon toiminnan luonne. Lain mukaan valtioneuvosto (*regeringen*) tai, valtioneuvoston valtuutuksella, valvontaviranomainen (*finansinspektionen*) voi määrätä tarkempia ehtoja omien varojen määrälle.

Lain mukaan ulkomaalaiselle yhtiölle voidaan myöntää lupa harjoittaa arvo-osuusrekisteritoimintaa Ruotsissa vain, jos yhtiö harjoittaa vastaavaa toimintaa kotimaassaan ja sen toiminta on valvonnan alaista, suunnitellun toiminnan voidaan olettaa täyttävän lain vaatimukset sekä toimintaa harjoitetaan sivukonttorista (*avdelningskontor*), jolla on itsenäinen hallinto (*filial*).

Arvo-osuusrekisteripitäjä voi lain mukaan myöntää tilinhoitajayhteisön toimiluvan keskuspankille (*Riksbanken*) ja valtiokonttorille (*Riksgäldskontoret*) sekä sellaiselle oikeushenkilölle, jolla on riittävä pääoma sekä tekninen ja oikeudellinen asiantuntemus ja joka on muutoinkin sopiva tekemään rekisteröintimerkintöjä (*registreringsåtgärder*) arvoosuusrekisteriin.

Finansinspektionen valvoo lain mukaan arvo-osuusrekisterin pitäjien toimintaa. Finansinspektionilla on oikeus kieltää arvoosuusrekisterinpitäjän tekemän päätöksen täytäntöönpano, jos päätös on ristiriidassa lain tai muun arvo-osuusrekisteripitäjän toimintaa koskevan säännöksen kanssa. Finansinspektionin on peruttava arvo-osuusrekisteripitäjän toimilupa muun muassa silloin, jos rekisterinpitäjä on rikkonut lakia tai muuten osoittautunut sopimattomaksi harjoittamaan toimintaa tai jos rekisterinpitäjä ei harjoita toimiluvassa tarkoitettua toimintaa.

Saksa

Saksalainen säilytys- ja selvitysjärjestelmä perustuu vielä fyysisiin arvopapereihin kuitenkin siten, että järjestelmässä vältetään arvopaperiasiakirjojen liikuttelu lähes kokonaan. Arvopaperisäilytyksestä ja -selvityksestä huolehtii keskitetysti Clearstream Banking AG Frankfurt, joka on Saksan lain mukainen arvopaperien talletuslaitos (*Wertpapiersammelbank*). Se säilyttää arvopapereita osapuolten lukuun yhteissäilytyksessä (*Sammelverwahrung*). Talletuslaitosjärjestelmästä määrätään arvopaperien säilyttämistä ja hankintaa koskevassa laissa (*Gesetz über die Verwahrung und Anschaffung von Wertpapieren*) ja talletuslaitoksen itsesääntelyssä.

Lain mukaan talletuslaitos pitää arvopapereita yhteissäilytyksessä. Kaikki talletuslaitoksen jäsenten hallinnassa olevat, omat ja asiakkaiden arvopaperit talletetaan samaan säilytykseen ja kirjataan talletuspankin tietojärjestelmään. Tietojärjestelmässä säilytys on jaettu osapuolikohtaisiin arvopaperitileihin. Yhteissäilytyksessä olevia arvopapereita koskevat omistajanvaihdokset ja muut esineoikeudelliset oikeusvaikutukset on lainsäädän-

nössä liitetty arvopapereita säilyttävän pankin tekemään kirjaukseen.

Pankkien on hankittava asiakkaan kirjallinen suostumus arvopaperien siirrolle yhteissäilytykseen. Siirto ei ole pakollinen. Osa sijoittajista huolehtii edelleen itse arvopapereistaan. Arvopaperien yhteissäilytys on kuitenkin kustannuksiltaan sijoittajalle niin edullinen, että suurin osa säilytyskelpoisista arvopapereista on siirretty säilytettäväksi talletuslaitoksiin.

Tallettajalla (*Hinterleger*), joka on antanut arvopapereitaan yhteissäilytykseen, on kappalemääräinen osuusoikeus yhteissäilytyksessä olevaan arvopaperimäärään (*Miteigentum am Sammelbestand*), ei sen sijaan esinekohtaista oikeutta tallettamiinsa arvopaperikappaleisiin. Tätä oikeutta pidetään lain mukaan esineoikeutena, ja se on erotettava velvoiteoikeudellisista vaateista, joihin liittyy konkurssiriski. Myös ulkomaisissa järjestelmissä talletuslaitoksen nimissä säilytettävät arvoosuudet muodostavat lakisääteisen yhteissäilytyksen (*Girosammelbestand*).

Kappalemääräinen osuusoikeus voidaan luovuttaa ja pantata vapaasti kuten arvopaperitodiste. Luovutukset ja panttaukset toteutetaan yksinomaan tilijärjestelmässä.

Tallettaja voi vaatia osuusoikeutensa osoittaman arvopaperimäärän erottamista yhteissäilytyksestä itselleen. Tallettajalle annetaan tällöin samaan arvopaperilajiin kuuluvia arvopapereita, mutta ei niitä arvopaperikappaleita, jotka hän on tallettanut. Jos yhteissäilytyksessä ei ole kirjanpidon osoittamaa määrää arvopapereita, talletuslaitos voi kieltäytyä toimittamasta tallettajan vaatimaa määrää arvopapereita. Talletuslaitos vastaa häviöstä vain, jos se on syntynyt laitoksesta johtuvasta syystä.

Kaikista arvopapereista ei ole painettu asiakirjoja, vaan niin sanottu kokonaistodistus, joka edustaa koko arvopaperilajia. Talletuslaitoksen on pidettävä säilytyksestä kirjanpitoa (*Handelsbuch*), jossa esitetään osapuolten säilytyksessä olevat arvopaperilajit ja niiden nimellisarvot. Myös osapuolten on pidettävä vastaavasti kirjaa asiakkaidensa omaisuudesta.

Alankomaat

Alankomaissa toteutettiin vuoden 1997 alussa yritysjärjestely, jossa maan markkinarakenteesta vastaavat yhteisöt koottiin Amsterdam Exchanges N.V. –nimisen holding-yhtiön konserniin. Siihen kuuluvat muiden muassa Amsterdamin arvopaperipörssi, johdannaispörssi AEX-Optiebeurs N.V. sekä selvitys- ja säilytysyhteisö AEX-Clearing & Depository N.V, jonka tytäryhtiö on Hollannin arvopaperikeskus, ja osakekaupan selvitysyhteisö Effectenclearing B.V.

Saksan järjestelmän tavoin myös Hollannin arvopaperisäilytys- ja selvitysjärjestelmä perustuu arvopaperiasiakirjojen olemassaoloon. Asiakirjat on kuitenkin koottu ja pysäytetty kansallisena arvopaperikeskuksena toimivaan yhtiöön Nederlands Centraal Instituut voor Giraal Effectenverkeer BV, jäljempänä Necigefin.

Arvopaperien hallintaan liittyvät oikeusvaikutukset perustuvat arvo-osuustililakiin (*Wet giraal effectenverkeer*). Lain mukaan arvopaperikeskus voi myöntää jäsenilleen oikeuden ylläpitää arvopaperilajikohtaista yhteissäilytystiliä arvopaperikeskuksessa. Arvopaperikeskuksen järjestelmän osapuolia ovat käytännössä pankit ja arvopaperinvälitysliikkeet. Osapuoliksi on hyväksytty myös sellaisia ulkomaisia arvopaperikeskuksia, joilla on vastaavat tavoitteet kuin Necigefillä ja jotka toimivat riittävän yhdenmukaisessa oikeusjärjestelmässä.

Arvopaperikeskus ylläpitää jäsentensä hallinnassa olevien arvopaperien yhteissäilytyksiä. Omistajat saavat arvopaperitalletustensa mukaisessa suhteessa yhteisomistusoikeuden osapuolen yhteissäilytyksessä oleviin samanlajisiin arvopapereihin. Arvopaperikeskuksella tai haltijalla ei ole omistusoikeutta asiakkaidensa arvopapereihin. Ylivoimaisesti suurin osa hollantilaisista arvopapereista on asetettu haltijalle. Keskuksessa toimivien osapuolten väliset arvopaperien luovutukset toteutetaan Necigefin tekemillä kirjauksilla. Keskuksessa pidettävät yhteissäilytykset ovat osapuolikohtaisia, ja arvopaperitoimitukset tehdään selvitysmenettelyssä näiden tilien välillä. Asiakaskohtaista kirjanpitoa ylläpitää kukin osapuoli itse.

Yhdysvallat

Yhdysvalloissa toimii kaksi arvopapereiden päämarkkinapaikkaa: New Yorkin pörssi (*New York Stock Exchange*) ja vuonna 1998 yhdistynyt *Nasdaq-Amex*. Alueellisia osakepörssejä on lisäksi Bostonissa, Chicagossa, Cincinnatissa, Philadelphiassa, San Franciscossa ja Los Angelesissa, joiden lisäksi Yhdysvalloissa on myös useita merkittäviksi

nousseita vaihtoehtoisia markkinapaikkoja.

Yhdysvalloissa on useita selvitysyhteisöjä, jotka huolehtivat eri markkinoiden selvityksestä. Osakkeiden pörssikaupan selvityksen välittäjien välillä toteuttaa National Securities Clearing Corporation, jäljempänä NSCC, jonka omistavat New Yorkin kolme osakepörssiä yhdessä.

NSCC toimii selvityksessä velvoitteiden määrittelijänä, keskusosapuolena ja suorituksen valvojana. Kaupat toimitetaan NSCC:n ohjeiden mukaan New Yorkissa toimivan osakemarkkinoiden arvopaperikeskuksen, The Depository Trust Companyn, jäljempänä DTC, kirjanpidossa. Nettoutettu arvopaperimäärä kirjataan DTC:ssä luovuttavien selvitysosapuolten tileiltä NSCC:n tilille ja tältä tililtä vastaanottavien selvitysosapuolten tileille suorituspäivän kuluessa. DTC ja NSCC on yhdistetty yhteen konserniin yhtenäiseksi selvitys- ja säilytyslaitokseksi vuoden 1999 lopussa. Konsernin uudeksi nimeksi on tullut The Depository Trust & Clearing Corporation, DTCC.

DTC perustettiin 1960-luvulla, kun arvopaperitodisteiden siirtely todettiin liian tehottomaksi ja riskialttiiksi. Yhdysvaltojen osavaltiorakenteen takia osakekirjoista ei kuitenkaan voitu luopua. Kullakin osavaltiolla on oma osakeyhtiölakinsa ja näissä laeissa oletetaan arvopaperitodisteiden olemassaolo. Yhdysvalloissa keskitettyyn säilytykseen otettujen arvopaperien osuus ei ole niin suuri kuin useimmissa vastaavissa Euroopan järjestelmissä. Arvopaperit eivät myöskään jää pysyvästi DTC:n holveihin, vaan talletusten palauttaminen liikkeeseen on tavanomaista.

Yhdysvaltojen arvopaperijärjestelmän perusluonteen vuoksi suuri osa DTC:n toiminnasta liittyy asiakirjatodisteiden käsittelyyn: talletusten vastaanottoon, arvopapereiden säilytykseen, todisteita koskevien muutosten toteuttamiseen, rekisteröinteihin ja arvopaperinostoihin. Markkinoiden ja markkinaosapuolten kannalta DTC:n tärkein tehtävä on kuitenkin ylläpitää tilijärjestelmää, jossa arvopaperisäilytysten ylläpito ja omistusten siirrot voidaan toteuttaa kirjausten avulla.

Osapuolet tallettavat arvopaperit DTC:hen omissa nimissään, mutta useimmiten asiakkaansa lukuun. Arvopaperi saattaa kuulua pitkään hallintaketjuun, jossa sijoittajan ja DTC:n välillä on useita pankkeja tai välittäjiä. DTC ei näin tiedä arvopaperin alkuperäistä omistajaa. DTC ei myöskään tiedä, onko osapuoli itse arvopaperin omistaja. DTC luovuttaa liikkeeseenlaskijayhtiölle tiedot osapuolten säilytyksistä. Yhtiö puolestaan voi halutessaan tiedustella DTC:n osapuolelta arvopaperien todellisia omistajia. Osapuoli voi antaa tiedon vain, jos asiakas on tähän suostunut.

Arvopaperien säilytyksen, käsittelyn ja oikeuksien siirron sääntely kuuluu osavaltioiden lainsäädäntövaltaan. Tästä syystä myös arvopapereita koskeva esineoikeus on periaatteessa osavaltiokohtaista. Säännöt saattavat erota sen mukaan, missä osavaltiossa arvopaperia säilytetään tai mihin osavaltioon se siirretään.

Epäsuorassa hallinnassa olevaan arvopaperiin kohdistuva sijoittajan oikeus määritellään mallilaissa suoran esinekohtaisen omistusoikeuden sijasta erityiseksi esineoikeudeksi (*securities entitlement*). Välittäjän on jatkuvasti pidettävä asiakkaidensa oikeuksia vastaava määrä arvopapereita määräysvallassaan. Välittäjä voi tosin säilyttää arvopapereita muiden välikäsien, kuten arvopaperikeskuksen hallussa. Välittäjän on siirrettävä arvopapereihin kuuluvat taloudelliset ja hallinnoimisoikeudet erityisoikeuksien haltijoille.

Niitä arvopapereita, joihin välittäjä on antanut ja kirjannut erityisen esineoikeuden, ei voida käyttää välittäjän yleisen velkojatahon vaatimusten täyttämiseen. Erityinen esineoikeus sitoo välittäjän velkojia ja seuraajia. Sijoittajan oikeus on siten esineellinen eikä vain velvoiteoikeudellinen. Oikeus ei kuitenkaan kohdistu tiettyyn arvopaperikappaleeseen vaan useille sijoittajille yhteiseen, välittäjän luona tai välittäjän lukuun kolmannen tahon luona säilytettävään arvopaperimäärään. Sijoittajan oikeutta voidaan luonnehtia kappalemääräiseksi osuusoikeudeksi.

Osuusoikeusrakenne tekee mahdolliseksi määritellä lainvalintasäännöt arvopaperikeskuksen, välittäjien ja sijoittajien kannalta tehokkaasti. Sijoittajan ja välittäjän väliseen suhteeseen sovelletaan välittäjän sijaintipaikan lakia. Välittäjän ja arvopaperikeskuksen suhteeseen sovelletaan puolestaan arvopaperikeskuksen sijaintipaikan lakia, toisin sanoen käytännössä New Yorkin osavaltion lakia. Liikkeeseenlaskijan ja arvopaperin haltijan, useimmiten DTC:n, välillä sovelletaan liikkeeseenlaskijan lakia. Näin arvopaperin sijainti on menettänyt merkityksensä sovellettavan lain määrittelevänä tosiseikkana.

Suurin osa arvopapereista on rekisteröitäviä, lähinnä suomalaisiin määrännäispapereihin verrattavia asiakirjoja. Laissa tosin tunnustetaan myös haltijapaperit. Käytännössä kaikki arvopaperikeskukseen tuotavat arvopaperit hallintarekisteröidään arvopaperikeskuksen erityiselle haltijanimelle. Samalla arvopapereista tulee toisensa täysin korvaavia lajiesineitä, joita voidaan käsitellä kirjauksina. Jos asiakas pyytää arvopaperikeskusta palauttamaan arvopaperin, se rekisteröidään uudelleen asiakkaan nimiin.

Iso-Britannia ja Irlanti

Lontoo on maailman toiseksi suurin osakekaupan keskus New Yorkin jälkeen. Pääosa kaupasta käydään Lontoon pörssissä (*London Stock Exchange*), joka hallinnoi elektronista kaupankäyntijärjestelmää. Pörssikaupat selvitetään Isossa-Britannian ja Irlannin osakemarkkinoiden yhteisessä selvityslaitoksessa CRESTCo Ltd:ssä, jäljempänä Crest. Crest aloitti toimintansa kesällä 1996. Crestin järjestelmässä selvitetään tällä hetkellä sekä osake- että rahamarkkinavälineitä.

Isossa-Britanniassa arvopapereita voidaan säilyttää toistaiseksi kahdessa muodossa: asiakirjatodisteina ja tietojärjestelmäkirjauksina. Osakekirjan omistaja ja haltija merkitään liikkeeseenlaskijan osakasluetteloon. Omistaja saa luettelomerkinnän perusteella osakkeeseen liittyvät taloudelliset ja hallinnolliset oikeudet, kuten osingot ja äänioikeuden yhtiökokouksessa. Arvopaperimarkkinoiden toiminnan kannalta osakeomistuksen elektroninen kirjaaminen on kuitenkin ylivoimaisesti tärkeämpi tapa.

Isossa-Britanniassa osakkeiden omistusoikeuden siirrot on kirjattava yhtiön osakasrekisteriin. Rekisteriä pitää yhtiön valtuuttama rekisteröintiasiamies (*registrar*). Crestin järjestelmässä käsiteltävien arvopaperien rekisteröinneistä huolehtii 38 rekisteröintiasiamiestä, joihin Crest on jatkuvasti yhteydessä.

Crest on osakekirjattoman arvopaperikäsittelyn keskus. Toiminta perustuu osakeyhtiölain (*Companies Act 1989*) perusteella annettuihin asetuksiin (*Uncertificated Securities Regulations*). Osakkeet kirjataan Crestin järjestelmään elektronisessa muodossa siten, että niitä voidaan siirtää vain järjestelmään syötetyillä kirjausohjeilla. Kun järjestelmä toteuttaa kirjausohjeen, se ilmoittaa samalla arvopaperien siirron rekisteröintiasiamiehelle. Rekisteröintiasiamiesten on Crestin sääntöjen mukaan rekisteröitävä siirto kahden tunnin kuluessa osakasrekisteriin tai ilmoitettava, että kirjausta ei voida tehdä. Osakasrekisterimerkintä voidaan hylätä lähinnä säädöksen tai tuomioistuimen määräyksen perusteella taikka siirtäjän oikeustoimikelvottomuuden takia. Crest selvittää tapahtuman välittömästi, vaikka se rekisteröidään osakasrekisteriin myöhemmin. Selvityksen ja rekisteröinnin välillä luovutuksen saajaa suojaa lain mukainen erityinen esineoikeus (*equitable interest*) siirrettäviin arvopapereihin. Erityisoikeuden syntymisen jälkeen arvopapereita ei enää pidetä siirtäjän omaisuutena.

Lain mukaan omistusoikeus johdetaan yhtiön osakasrekisterimerkinnöistä. Osakekirjattoman arvopaperikäsittelyn perusteisiin kuuluu, että osakasrekisteriin merkitään Crestin osapuoli. Crestin osapuolia voivat olla sekä markkinaosapuolet että aktiiviset sijoittajat. Jos Crestin osapuoli toimii asiakkaidensa lukuun, osapuoli hallintarekisteröidään osakasrekisteriin asiakkaidensa puolesta. Tällöin sijoittajalla ei ole tarkkaan ottaen suoraa omistusoikeutta arvopapereihin vaan erityinen etuoikeus (*beneficial entitlement*). Crestin osapuoli välittää kuitenkin sijoittajalle kaikki arvopaperiin liittyvät taloudelliset ja hallinnointioikeudet. Hallintarekisteröityihin osakkeisiin sijoittava asiakas saa siten käytännöllisesti katsoen samat edut kuin suoraan omistajaksi rekisteröity sijoittaja.

2.2.3. Markkinoiden kehitys

Kansainväliset yhteydet

Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalliset arvopaperikeskuksien toukokuussa 1997 perustaman ECSDAn tarkoituksena on muun muassa edistää keskusten toiminnallisia yhteyksiä. Yhdistys perustettiin Euroopan rahapoliittisen instituutin aloitteesta valmistelemaan ennen muuta Euroopan keskuspankin rahapolitiikassa vaadittavien vakuuksien käsittelyä euroalueella. Rahapolitiikassa käytettävien arvopaperien käsittelystä huolehtii muutamissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa keskuspankki. Tästä syystä myös keskuspankit ovat voineet seurata ja osallistua yhdistyksen toimintaan.

ECSDAssa on laadittu arvopaperikeskusten välistä vakuuksien käsittelymenetelmää koskeva sopimusmalli. Mallin mukaan arvopaperikeskusten välinen yhteistyö perustuisi

kahdenvälisesti perustettaviin järjestelmäyhteyksiin. Kukin arvopaperikeskus (arvopaperin liikkeeseenlaskumaan arvopaperikeskus) avaisi muille arvopaperikeskuksille (sijoittajan kotivaltion arvopaperikeskus) arvopaperitilin omassa järjestelmässään kotimaisten arvopaperien käsittelyä varten. Näillä tileillä säilytettäisiin muiden arvopaperikeskusten osapuolten ja niiden asiakkaiden omistuksia liikkeeseenlaskumaan arvopaperikeskuksessa. Tili avattaisiin sijoittajan kotivaltion arvopaperikeskuksen nimissä, eikä liikkeeseenlaskumaan arvopaperikeskuksen järjestelmistä kävisi ilmi, miten omistukset jakautuvat. Vain sijoittajan kotivaltion arvopaperikeskus pitäisi kirjaa osapuoltensa osuuksista. Tässä kirjanpidossa noudatettaisiin yksinomaan sijoittajan kotivaltion arvopaperikeskuksen lakia. Kauppa tai muu tapahtuma aiheuttaisi kirjauksia arvopaperin liikkeeseenlaskumaassa vain siinä tapauksessa, että kaupan osapuolet toimisivat eri valtioissa.

Arvopaperikeskusten välisen järjestelmäyhteyden toiminnan yleinen edellytys on, että arvopaperit on keskuksissa pysäytetty tai muutettu aineettomiksi, jotta niitä voidaan käsitellä tilikirjauksina. Lisäksi malli edellyttää, että arvopapereita voidaan käsitellä järjestelmissä lajiesineinä. Järjestelmäyhteyden päätarkoitus on mahdollistaa se, että sijoittajat voivat käyttää kotimaista arvopaperikeskustaan verkkoon kuuluvissa valtioissa säilytettävien arvopaperiensa hallinnointiin.

Suomessa arvopaperien käsittelyyn tarvittavat kansainväliset yhteydet perustetaan yleisesti kansallisten ja kansainvälisten arvopaperikeskusten välille. Kansainvälisiä yhteyksiä toisiin arvopaperikeskuksiin on länsieurooppalaisista arvopaperikeskuksista ainakin Saksan, Ranskan, Alankomaiden, Belgian, Luxemburgin, Italian, Itävallan ja Tanskan arvopaperikeskuksilla.

Vuoden 1999 alussa voimaan tullut arvoosuuslainsäädännön muutos on antanut suomalaisille osapuolille käytännössä mahdollisuuden käsitellä ulkomaisia arvopapereita arvo-osuusjärjestelmässä arvopaperikeskuksen kansainvälisten yhteyksien kautta. Näiden yhteyksien on tarkoitus hyödyttää suomalaisia markkinaosapuolia ja sijoittajia, jotka voivat käyttää ulkomaisia arvopaperituotteita samoilla periaatteilla ja järjestelmillä kuin kotimaisia sijoituksia. Yhteys lisää myös kilpailua kansainvälisiin arvopapereihin liittyvien palvelujen tarjonnassa, kun nykyistä useammat markkinaosapuolet voivat ryhtyä tarjoamaan ulkomaisiin arvopapereihin liittyviä palveluja asiakkailleen.

Suomessa toimiva Suomen Arvopaperikeskus Oy allekirjoitti ensimmäisen yhteyden avaamista koskevan sopimuksen Saksan kansallisen arvopaperikeskuksen Deutsche Börse Clearing AG:n kanssa marraskuussa 1998. Kahdensuuntainen, automaattisesti toimiva yhteys on avattu kummankin keskuksen osapuolten käytettäväksi tammikuussa 1999. Vastaava yhteys on avattu lokakuussa 1999 myös Ranskan kansalliseen arvopaperikeskukseen, Sicovamiin. Tarvittava maksuliikenne hoidetaan keskuspankkirahassa Euroopan keskuspankin ylläpitämän maksujärjestelmän kautta. Ensimmäisessä vaiheessa Suomen Arvopaperikeskus Oy loi perusrakenteen vieraan pääoman ehtoisten arvoosuuksien ylikansallista käsittelyä varten. Syksyllä 1999 yhteys laajennettiin koskemaan myös oman pääoman ehtoisia arvoosuuksia. Tässä vaiheessa tapahtumakäsittelyyn ei ole vielä liitetty maksuliikennettä.

Olemassa olevien yhteyksien toimintaa on tarkoitus laajentaa toimitus-maksua-vastaan -periaatteella toimivaan selvitykseen sen mukaan kuin ulkomaiset arvopaperikeskukset ovat valmiita laajennuksiin. Yhteyksien perustamisjärjestykseen vaikuttavat yhtäältä ulkomaisen markkinoiden koko ja suomalaisten arvopaperien kysyntä niillä ja toisaalta ulkomaisen arvopaperikeskuksen tarpeet ja valmiudet.

Kehitys Suomessa

Rahoitusmarkkinat ovat viime vuosina kehittyneet Suomessa suotuisasti. Yhteiseen rahaan siirtyminen vuoden 1999 alusta vakautti rahoitusmarkkinoita ja paransi sijoitusmahdollisuuksia euroalueella. Pankkien kannattavuus on parantunut ja toiminta monipuolistunut. Talletuksille vaihtoehtoisten sijoitustuotteiden, kuten rahasto-osuuksien ja vakuutustuotteiden suosio on kasvanut. Pankki- ja vakuutussektorilla on tapahtunut useita suuria rakennejärjestelyjä, minkä seurauksena pankki-, arvopaperi- ja vakuutuspalveluja tarjotaan samasta konsernista tai yhteistyöryhmästä.

Suomen pääomamarkkinoiden toiminnalle on ollut ominaista nopea infrastruktuurin rakennemuutos ja kansainvälistyminen. Uusia yrityksiä on listautunut pörssiin runsaasti ja myös yritysten vieraan pääoman ehtoisen rahoituksen saatavuus on ollut hyvä. Helsin-

gin Pörssin ja Euroopan suurimman johdannaispörssin Eurexin johdannaiskaupan yhteistyö käynnistyi syksyllä 1999. Yhteistyö avasi suomalaisille välittäjille, sijoittajille ja pörssiyhtiöille suoran väylän yhdentyville sijoitusmarkkinoille.

Rajoitusten poistuttua ulkomaalaisomistuksen lisääntyminen on tehostanut osakemarkkinoita ja pääomien käyttöä. Ulkomaalaisomistuksen osuus pörssin markkina-arvosta oli vuoden 1999 lopussa noin 65 prosenttia, ja suurin osa ulkomaisista sijoittajista on hallintarekisterissä.

Osakekauppa on Suomen markkinoilla kansainvälisessä vertailussa keskittynyttä kaupankäynnin kohdistuessa pääasiassa muutaman suuren yrityksen, erityisesti Nokia Oyj:n osakkeisiin. Vaikka osakemarkkinoiden merkitys on Suomessa selvästi 1990-luvulla korostunut, listattuja yrityksiä on edelleen niukasti. Pääasiallisina syinä tähän voidaan pitää keskisuurten yritysten kansainvälisesti katsoen vaatimatonta määrää ja oman pääoman ehtoisen rahoituksen perinteisesti pientä merkitystä rahoitusvaihtoehtona. Helsingin Pörssi uudisti kuitenkin vuoden 1998 syksyllä listarakennettaan ja uusia listauksia tulikin vuoden 1999 aikana yhteensä 28.

Kotitalouksien osakesäästäminen on ollut vähäistä ja muun muassa eläke- ja vakuutuslaitosten sijoittaminen varovaista, mikä on ollut vähentämässä rahoitusmarkkinoiden likviditeettiä. Hallitusohjelmassa linjattu talletustilien korkojen verottaminen edistää siirtymistä myös osakesijoittamiseen.

Arvo-osuustilien ja kirjausten määrä sekä arvo

Arvo-osuusjärjestelmä luotiin vuosikymmenen alussa mitoittaen se keskimäärin niihin volyymeihin, jotka saavutettiin vuonna 1994. Järjestelmä ei enää pysty asiakastilitasoisen mallin avulla toimimaan tehokkaasti ja vertailukelpoisin kustannuksin. Selvityksen läpimeno edellyttää kaikkien hajautuneina olevien osioiden virheetöntä suoritusta. Tapahtumien määrän hyvin voimakkaan kasvun vuoksi aikataulut ovat erittäin tiukkoja, minkä vuoksi virhetilanteiden korjaus aiheuttaa kasvavassa määrin asiakkaille näkyviä selvitysviiveitä.

Suomen arvopaperimarkkinat ovat kasvaneet merkittävästi 80- ja 90-luvun vaihteesta, jolloin arvo-osuusjärjestelmä luotiin. Arvo-osuustilien lukumäärä oli vuoden 1994 lopussa hieman yli 600 000, kun se oli vuoden 1999 lopussa noin 1 070 000. Arvo-osuuksien omistajien määrä on samassa ajassa kasvanut puolesta miljoonasta runsaaseen 790 000:een. Rajuimmin on kasvanut liikkeeseen laskettu osakemäärä, joka vuoden 1994 lopussa oli alle 4 miljardia, kun se nyt lähentelee 8 miljardia. Markkinoiden aktiviteetin kasvua kuvaavat myös arvopaperien vaihdantaan liittyvät luvut. Pörssivaihto on kasvanut vuoden 1994 69 miljardista markasta vuoden 1998 323 miljardiin markkaan ja selvitettävien tapahtumien määrä kasvoi vastaavana aikana noin 300 000 tapahtumasta noin 1 220 000 tapahtumaan. Vuonna 1999 selvitettiin puolestaan jo noin 2,2 miljoonaa tapahtumaa. Tämän ohessa on muistettava, että Suomen pääomamarkkinoiden arvopaperistuminen on vasta alullaan.

Osakkeiden käsittelyjärjestelmässä arvo-osuustileille kirjattujen arvo-osuuksien markkina-arvo oli vuoden 1999 lopussa noin 365 miljardia euroa. Tietoteknisessä ympäristössä tehtiin noin kuusi miljoonaa kirjausta vuoden 1998 marraskuun alusta ja vuoden 1999 lokakuun loppuun mennessä. Näiden kirjausten arvo oli noin 1 500 miljardia euroa. Vieraan pääoman ehtoisten arvo-osuuksien käsittelyyn käytettävässä Suomen Arvopaperikeskus Oy:n RM-järjestelmässä ylläpidettiin noin 4 873 arvo-osuustiliä vuoden 1999 lokakuun lopussa. Näille tileille oli 31 päivänä lokakuuta 1999 kirjattu arvo-osuuksia 58,82 miljardin euron markkina-arvosta. Tässä järjestelmässä käsiteltiin vastaavana aikana kuin OM-järjestelmässä noin 150 000 kirjaustapahtumaa. Kirjausten yhteinen arvo oli noin 1 275 miljardia euroa.

Tapahtumamäärien voimakas kasvu ja järjestelmien alhainen automaatioaste aiheuttavat toistuvasti kirjausviiveitä ja virheitä, näin erityisesti huippuvolyymin päivinä. Näiden seurauksena ja hajautuneena olevan järjestelmän toiminnasta johtuen ovat välttäjiltä vaaditut, selvityksen käynnistämistä edellyttävät vakuudet usein kokonaan eri suuruusluokassa kuin selvityksen jälkeiset nettomaksut. Tämä aiheuttaa välittäjille tarpeettoman suuria päivänsisäisiä likviditeettivaateita.

3. Nykytilan arviointi

3.1. Hajautunut järjestelmä

Arvopaperikeskukset ja selvityslaitokset

ovat kansainvälisesti syntyneet siten, että markkinaosapuolet ovat päättäneet siirtää yhdenmukaisesti hoidettavia ja usein huonosti tuottavia peruspalveluja ja -toimintoja yhteen laitokseen, jossa palvelut tuotetaan kaikille osapuolille. Osa aikaisemmin yksilöllisistä palveluista on muuttunut markkinoiden ja tekniikan kehittyessä vakiotuotteiksi, jotka on haluttu keskittää mittakaavaetujen ja niihin liittyvien kustannussäästöjen takia arvopaperikeskuksiin. Näin myös arvopaperikeskusten tehtävät ovat muuttuneet markkinoiden kehityksen mukana. Arvo-osuusjärjestelmää kehitettäessä uskottiin, että arvopaperitoiminta kasvaisi paljon hitaammin kuin se on sittemmin todellisuudessa kasvanut. Markkinaosapuolet puolestaan pyrkivät varmistamaan osuuksiaan tästä kasvavaksi oletetusta toiminnasta. Suomessa ei ollut fyysisinä asiakirjoina liikkeeseen laskettujen arvopaperien selvitys- ja säilytysjärjestelmää. Tällainen pysäytysjärjestelmä on useassa maassa toiminut puhtaan kirjaamisjärjestelmän esiasteena. Osaksi tästä syystä arvopaperikaupan selvitystoiminnan sujuvuuteen ei Suomessa kiinnitetty riittävästi huomiota arvo-osuusjärjestelmän suunnittelussa. 1980-luvun lopulla vallinneen hyvän rahoitustilanteen takia myöskään valtiolla ei ollut erityisiä syitä pyrkiä vaikuttamaan arvo-osuusjärjestelmän rakenteeseen.

Käytännössä järjestelmä on viime vuosina keskittynyt jonkin verran muun muassa pankkirakenteessa tapahtuneiden muutosten takia. Lisäksi useat arvo-osuusrekisterit käyttävät toiminnassaan yhteistä tietojärjestelmää. Silti etenkin järjestelmän kahtiajako oman ja vieraan pääoman ehtoisten arvo-osuuksien järjestelmiin sekä oman pääoman ehtoisten arvo-osuuksien käsittelyn hajautuminen useaan oikeudellisesti ja teknisesti itsenäiseen arvo-osuusrekisteriin on vaikeuttanut selvitystoiminnan tehokasta järjestämistä. Arvo-osuusjärjestelmän hoitaminen ei ole osoittautunut niin voitolliseksi toiminnaksi kuin alussa uskottiin. Hajautumisen aiheuttamat tehokkuustappiot vaikeuttavat kasvavan ja kansainvälistyvän kaupankäynnin selvittämistä.

Valtion velanhoidon kannalta on tärkeää, että joukkolainojen liikkeeseenlasku, koronmaksut ja kuoletukset voidaan hoitaa arvo-osuusjärjestelmässä. Valtion lainoja koskeva kaupankäynti ja selvitys on hoidettava tehokkaasti, jotta lainat voisivat kilpailla muiden sijoituskohteiden kanssa sijoittajien päätöksistä. Vilkkaimman kaupankäynnin kohteena olevat valtion tukkulainat on siirretty arvo-osuusjärjestelmään vuosina 1995 ja 1996. Valtiokonttori on vuoden 1996 huhtikuun alusta laskenut liikkeeseen kaikki valtion sarjaobligaatiolainat arvo-osuuksina. Arvo-osuuksina olevien sarjaobligaatioiden ja valtion velkasitoumusten kanta on nykyisin noin 210 miljardia markkaa.

Kahden erillisen markkinoita palvelevan järjestelmäkokonaisuuden olemassaolo estää tarpeettomasti yhtenäisten velkakirjamarkkinoiden kehitystä. Kahtia jakautuneeseen järjestelmään on hankala liittää vähittäislainoja siten, että joukkolainamarkkinoiden yhtenäisyys voitaisiin taata. Tämä vaikeuttaa joukkovelkakirjamarkkinoiden kehitystä ja saattaa vähentää markkinoiden likviditeettiä. Samalla hajautuminen voi lisätä valtion velanhoidon kustannuksia ja hidastaa velanottoa vähittäismarkkinoilta.

3.2. Arvopaperimarkkinoiden palveluketju ja yhteydet

Suomen arvopaperimarkkinoiden palveluketjua on tarkasteltava kokonaisuutena. Arvopaperimarkkinoiden toimivuuden arvioinnissa on otettava huomioon, että kaikki palveluketjuun liittyvät toiminnot vaikuttavat markkinoiden tehokkuuteen ja luotettavuuteen sekä tämän seurauksena loppuasiakkaiden saamaan palvelutasoon. Palveluketjua arvioitaessa tavoitteena on oltava, että liikkeeseenlaskun, kaupankäynnin, selvityksen, maksuliikenteen sekä omistuksen säilytyksen ja rekisteröinnin palvelut ovat mahdollisimman tehokkaita ja luotettavia. Näiden tavoitteiden saavuttaminen edistäisi myös sitä, että arvopaperimarkkinoihin liittyviä palveluja olisi monipuolisesti tarjolla Suomessa myös tulevaisuudessa. Kustannustehokkuuden ohella arvopaperimarkkinoiden palveluketjujen on oltava kansainvälisesti yhteensopivia. Markkinoiden laajentuessa ja sijoitustoiminnan kansainvälistyessä myös kansallisten arvopaperimarkkinoiden on integroiduttava yli valtiollisten rajojen.

Arvo-osuusjärjestelmän toimivuutta arvioitaessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota arvopaperikaupan selvityksen tehokkuuteen, koska selvityksen tehokkuus ja turvallisuus on oleellinen osa arvopaperimarkkinoiden toimivuutta ja kilpailukykyä. Suomalainen osakkeiden käsittelyjärjestelmä ei ole menestynyt vertailuissa, joita suurimmat monikan-

salliset omaisuudenhoitopankit teettävät kansallisista markkinoista. Suomi on jäänyt näiden vertailujen mukaan selvästi jälkeen muista pohjoismaista selvitys-, säilytys- ja toimintariskejä kuvaavissa arviointi-indekseissä. Kahdestakymmenestä maailman kehittyneestä markkinapaikasta vuosittain tehdyissä vertailuissa Suomi 1990-luvulla sijoittui vertailujen viimeisille sijoille.

Se että Suomessa toimiva osakkeiden käsittelyjärjestelmä ei ole menestynyt kansainvälisessä vertailussa, on johtunut monesta tekijästä. Järjestelmän heikkoudet ovat johtuneet muun muassa Suomen markkinoiden kasvusta ja ulkomaalaisomistuksen huomattavasta lisääntymisestä, tehokkaan lainausjärjestelmän puuttumisesta käteismarkkinoilta, viivästysseuraamusten vähäisyydestä, asiakasohjeiden myöhästymisestä, ulkomaisten asiakkaiden kauppojen suhteellisen suuresta koosta sekä Suomen markkinoiden vähäisestä likviditeetistä.

Arvo-osuusjärjestelmä luotiin vuosikymmenen alussa, ja se mitoitettiin keskimäärin niihin volyymeihin, jotka saavutettiin jo vuonna 1994. Arvopaperikaupankäynnin nopea kasvu 1990-luvun loppupuolella on vaikuttanut siihen, että nykyinen palveluketju ei pysty hajautuneena olevassa arvo-osuusrekisteriympäristössä asiakastilitasoisen mallin avulla toimimaan tehokkaasti ja vertailukelpoisin kustannuksin. Lisäksi on yleisesti esitetty epäilyksiä siitä, että kaupankäyntivolyymien kasvaessa nykyinen järjestelmä ei pysty käsittelemään kaikkia selvitystapahtumia, jolloin koko järjestelmän luotettavuus voi vaarantua. Luotettavuuden vaarantumisella osakkeiden selvityksessä olisi haittavaikutuksia myös Suomessa tapahtuvaan kaupankäyntiin. Jollei Suomessa toimiva kaupankäynti-, selvitys- ja säilytysjärjestelmä tarjoa suomalaisille arvopaperien liikkeeseenlaskijoille tehokasta ja luotettavaa mahdollisuutta osallistua Euroopassa tapahtuvaan kaupankäynnin yhdentymiskehitykseen, voi liikkeeseenlaskijoiden tarve siirtyä laskemaan arvopapereitaan liikkeeseen ulkomailla kasvaa.

Kansallisten markkinapaikkojen välisessä kilpailussa markkinoille pääsyn esteettömyys on keskeinen menestystekijä niin kaupankäynnissä, selvitystoiminnassa kuin kirjaustoiminnassakin. Suomen arvopaperimarkkinoiden kehittyminen edellyttää kirjaustoiminnan tehostamista ja kilpailullisuuden lisäämistä. Kilpailun tarvetta arvo-osuusjärjestelmässä kuvaa se, että arvo-osuusrekisterin pitäjien määrä on 1990-luvulla vähentynyt markkinaosapuolten sulautumisten yhteydessä samalla kun esimerkiksi pörssivälittäjien ja ulkomaisten etävälittäjien määrä on kasvanut merkittävästi. Esimerkiksi Ruotsin arvopaperikeskuksen, VPC AB:n kirjausjärjestelmässä toimii Suomeen verrattuna noin kymmenkertainen määrä suoria osapuolia. Arvo-osuusrekisterien määrän väheneminen ei ole johtunut uusien osapuolten kiinnostuksen puutteesta, vaan niistä vaikeuksista ja kustannuksista, joita uudelle arvo-osuusrekisterin pitäjälle aiheutuu liittymisestä arvo-osuusjärjestelmään. Uuden arvo-osuusrekisterin perustaminen on ollut käytännössä erittäin vaikeaa.

Järjestelmän kehittämisessä on huomioitava, että kansalliset arvopaperien käsittelyjärjestelmät joutuvat yhteisen valuutan käyttöönoton ja tiivistyvien kansainvälisten yhteyksien vuoksi yhä avoimempaan kilpailutilanteeseen. Arvopaperikaupan kansainvälistyminen ja Euroopan sisämarkkinoiden kehittyminen lisää yhä enenevässä määrin kansallisten markkinapaikkojen välistä kilpailua. Yritysten listautuminen ja kaupankäynti saattaa tulevaisuudessa keskittyä yhä enemmän suuriin markkinapaikkoihin. Kaupankäynti- ja selvitysjärjestelmien välinen kilpailu kiristyy erityisesti suurten yritysten osalta. Tällaisessa tilanteessa pieniltä kansallisilta markkinapaikoilta edellytetään huomattavaa kustannustehokkuutta, luotettavuutta ja palvelualttiutta, jotta ne pystyisivät menestymään kansainvälisessä kilpailussa. Vaikutukset siirtymisestä euroalueeseen ovat jo havaittavissa erilaisissa yhteistyökuvioissa kansallisten arvopaperipörssien ja -keskusten välillä.

3.3. Arvopaperikeskuksen asema ja toiminta

Arvopaperikeskuksen toimintaa koskevan lainsäädännön asettamien vaatimusten, toiminnan luonteen ja markkinan koon vuoksi Suomessa toimii tällä hetkellä vain yksi arvopaperikeskus. Arvopaperikeskustoiminnan sääntelyllä pyritään erityisesti varmistamaan toiminnan turvallisuus sekä varmistamaan keskuksen valmius kaikkien arvo-osuuslajien käsittelyyn. Toiminnan luonteeseen kuuluu erityisesti tietotekniikkaan liittyvät suurtuotannon edut ja niin sanotut verkkohyödyt. Tämä vastaa useimmissa muissa Euroopan

unionin jäsenvaltioissa tapahtuvaa kehitystä. Kehitys on suuntautunut arvopaperikäsittelyn keskittämiseen yhteen kansalliseen arvopaperikeskukseen tai kansainväliseen selvityskeskukseen.

Arvopaperikeskukset ja selvitysyhteisöt ovat kansainvälisesti syntyneet siten, että markkinaosapuolet ovat päättäneet siirtää yhdenmukaisesti hoidettavia peruspalveluja ja -toimintoja yhteen laitokseen, jossa palvelut tuotetaan kaikille osapuolille. Osa aikaisemmin yksilöllisistä palveluista on muuttunut markkinoiden ja tekniikan kehittyessä vakiotuotteiksi, jotka on haluttu keskittää mittakaavaetujen ja niihin liittyvien kustannussäästöjen takia arvopaperikeskuksiin. Näin myös arvopaperikeskusten tehtävät ovat muuttuneet markkinoiden kehityksen mukana.

Suomessa toimiva Suomen Arvopaperikeskus Oy hoitaa tällä hetkellä arvo-osuusjärjestelmän yhteisiä tehtäviä, kuten ylläpitää keskustietojärjestelmää. Yhtiö tarjoaa keskitetysti arvo-osuuksien käsittelyyn ja selvitykseen liittyvät palvelut. Kaikkien arvo-osuuksien liikkeeseenlasku tapahtuu arvopaperikeskuksessa. Lisäksi kaikki arvo-osuuksilla tehdyt kaupat selvitetään arvopaperikeskuksessa. Arvo-osuusrekisterit ovat kuitenkin hajautuneina kuudelle arvo-osuusrekisterinpitäjälle, jotka ylläpitävät arvo-osuusrekistereissään arvo-osuustilejä sekä oikeudenhaltija- ja arvo-osuuslajiluetteloita.

Arvo-osuusjärjestelmä muodostaa tietoteknisen kokonaisuuden, niin sanotun verkkoympäristön. Arvo-osuusjärjestelmällä on tietotekninen ja oikeudellinen verkkoympäristönsä. Näiden ominaispiirteiden vuoksi toiminnalle on ominaista suurtuotannon edut. Suurtuotannon etujen vuoksi järjestelmällä on yhdellä markkinapaikalla tosiasiallisesti luonnollisen monopolin ominaispiirteitä. Tämän vuoksi pienellä markkinapaikalla on hyvin vaikeaa käytännössä lisätä kilpailua erilaisten arvo-osuusjärjestelmien välillä. Periaatteessa olisi mahdollista, että yhdellä rajatulla markkinapaikalla toimisi useampia arvo-osuusympäristöjä, joissa tapahtuisi erikoistumista esimerkiksi erilaisten arvo-osuuksien välillä. Pienellä markkinapaikalla, kuten Suomessa, kilpailun lisääminen keskustietojärjestelmien ja keskitettyjen luettelojen ylläpidossa pakottaisi markkinaosapuolet käytännössä liittymään entistä useampiin järjestelmiin. Lisäksi omaisuuden hallinnointi kilpailevissa järjestelmissä muodostuisi hankalaksi, jos järjestelmien välille ei rakennettaisi automaattista tietoteknistä yhteyttä. Tämän vuoksi pitäisi pyrkiä järjestelmän tehokkaampaan käyttöön ja lisäämään kilpailua järjestelmän käyttäjien välillä.

Arvopaperikeskuksella on voimassa olevan lainsäädännön mukaan toissijainen rajaton vastuu arvo-osuusjärjestelmästä. Vahingonkärsineellä on oikeus saada korvaus arvopaperikeskukselta, jos muu arvo-osuusrekisterin pitäjä ei kykene täyttämään arvo-osuustileistä annetussa laissa säädettyä vahingonkorvausvelvollisuuttaan. Arvopaperikeskuksella on tällöin oikeus periä maksamansa korvaus siltä, joka on korvauksen suorittamisesta vastuussa.

3.4. Arvo-osuusrekisterien toiminta

Kuten edellä on mainittu, oman pääoman ehtoisten arvopaperien arvo-osuusrekisterit ovat Suomessa hajautuneina. Arvo-osuusrekisteriä pitää Suomen Arvopaperikeskus Oy:n lisäksi viisi toimiluvan saanutta arvo-osuusrekisterin pitäjää. Suomen Arvopaperikeskus Oy ylläpitää rekisteritoiminnan keskitettyjä osia, kuten liikkeeseenlaskijakohtaista luetteloa osakkeiden ja muiden oman pääoman ehtoisten arvo-osuuksien omistajista, osakkeiden ja niihin rinnastuvien arvo-osuuksien liikkeeseenlaskutilejä sekä lisäksi liikkeeseenlaskijoiden kustannuksella pidettävää niin sanottua ilmaisrekisteriä passiivisijoitusten säilytystä varten.

Hajautuneeseen arvo-osuusrekisterijärjestelmään liittyvät erityispiirteet, kuten vakuusvaateiden laskentamenettely, on kaupankäyntivolyymien kasvaessa osoittautunut tehottomaksi. Selvityksen läpimeno edellyttää nykyisin kaikkien hajautuneina olevien osioiden virheetöntä suoritusta. Kaupankäyntivolyymien kasvu on johtanut siihen, että virhetilanteiden korjaustoimenpiteet näkyvät selvitysviiveinä loppuasiakkaille. Kaupankäynti- ja selvitysvolyymistä kasvava osa on lähtöisin kansainvälisiltä markkinoilta.

Lisäksi se, että hajautuneena olevassa arvo-osuusrekisterijärjestelmässä arvo-osuustileistä merkittävä osa on keskittynyt harvoille rekisterinpitäjille, on osittain heikentänyt järjestelmän toimivuutta ja hidastanut sen kehittämistä. Kaupankäyntivolyymin kasvusta merkittävä osa on painottunut sellaisille välittäjille, jotka eivät samalla toimi kaupankäynnissä olevien arvo-osuuksien rekisterinpitäjinä. Erityisesti ulkomaiset sijoittajat ja

heidän edustajansa ovat pitäytyneet omaisuudenhoidossaan markkinoiden vakavaraisimmissa toimijoissa, mutta valinneet omaisuutensa kaupintaan nopealiikkeisimpiä ja joustavimpia välittäjiä, usein muita kuin omaisuudenhoitajansa konserniin kuuluvia. Näin ollen kirjausjärjestelmään liittyvät manuaaliset toimenpiteet, kuten telefaksi-välitteinen ennakkokirjauspyyntöjen välitys, ovat kasvaneet erittäin nopeasti korostaen menettelyn ja järjestelmän tehottomuutta.

Hajautuneena olevasta rekisterijärjestelmästä johtuen selvitysjärjestelmän, arvo-osuusjärjestelmän ja siinä toimivien itsenäisten arvo-osuusrekisterin pitäjien sekä maksujärjestelmien yhteistoimintaa ei ole automatisoitu ja yhdenmukaistettu riittävästi. Kolme arvo-osuusrekisterinpitäjää käyttää toiminnassaan omia tietojärjestelmiään, jotka on rakennettu pankkien omaisuudenhoito- ja notariaattitoiminnoissa käytettyjen tietojärjestelmäratkaisujen varaan. Rekisterijärjestelmien välisiä suoria tietoteknisiä yhteyksiä ei ole ja tiedonvaihto arvo-osuusrekisterien välillä tapahtuu kasvavassa määrin telefaksin avulla.

Manuaaliset toimenpiteet ovat viivästyttäneet etenkin ulkomaisten osapuolten kauppojen selvitystä. Kaupankäyntivolyymien voimakas kasvu ja järjestelmien alhainen automaatioaste ovat aiheuttaneet toistuvasti kirjausviiveitä ja -virheitä. Näiden seurauksena ja hajautuneena olevan järjestelmän toiminnasta johtuen ovat välittäjiltä vaaditut selvityksen käynnistämistä edellyttävät vakuudet usein kokonaan eri suuruusluokassa kuin selvityksen jälkeiset nettomaksut. Tämä aiheuttaa välittäjille tarpeettoman suuria päivänsisäisiä likviditeettivaateita.

Myös järjestelmän kahtiajako oman ja vieraan pääoman ehtoisten arvo-osuuksien järjestelmiin on lisännyt järjestelmän tehottomuutta. Kahteen tietotekniseen ympäristöön jakaantunut arvo-osuusjärjestelmä on aiheuttanut päällekkäisiä investointikustannuksia. Markkinaosapuolet, jotka pyrkivät tarjoamaan palveluja sekä osake- että korkomarkkinoilla, joutuvat hankkimaan pääsyn kahteen erilaiseen järjestelmään. Lisäksi yhdessä järjestelmässä asetettuja vakuuksia ei ole voinut käyttää tehokkaasti hyväksi toisessa järjestelmässä.

Arvo-osuusrekisterinpitäjät kilpailevat rekisteritoiminnan lisäksi myös muussa toiminnassaan. Hajautuneena olevan järjestelmän kehittäminen ja uusien piirteiden liittäminen järjestelmään on vaivalloista, koska vaadittavaa yhteisymmärrystä on usein vaikea saavuttaa. Tämä on puolestaan viivästänyt markkinoiden kannalta välttämättömiäkin uudistuksia. Viime vuosina pääsy arvo-osuusrekisterin pitäjäksi on ollut käytännössä mahdotonta, koska uusille osapuolille ei ole voitu tarjota helposti käyttöön otettavaa järjestelmää. Tästä syystä rekisterien määrä on vähentynyt, vaikka etenkin suuret pohjoismaiset osapuolet osallistuisivat luultavasti mieluummin suoraan arvo-osuusjärjestelmään kuin toimimalla jonkin paikallisen palveluntarjoajan kautta.

3.5. Selvitystoiminta

Suomessa arvo-osuuksilla tehdyt kaupat selvitetään joko Suomen Arvopaperikeskus Oy:n OM-järjestelmässä (osakkeet ja liitännäiset) tai RM-järjestelmässä (joukkovelkakirjat ja muut rahamarkkinavälineet). Arvopaperipörssin kaupankäyntijärjestelmän ja OM-järjestelmän välillä on tietotekninen yhteys kauppatietojen välittämiseksi automaattisesti selvitysjärjestelmään. Selvitysjärjestelmä nettouttaa selvitysosapuolten maksuvelvoitteet sekä toteaa samalla arvo-osuusluovutusten edellytysten olemassaolon säilytysjärjestelmästä saatavien tietojen perusteella. Kaupat selvitetään päivittäin yhdessä erässä. Selvitysjärjestelmän ja arvo-osuusjärjestelmän välinen yhteys käsittelee vain eriä, jotka täsmäytetään useita kertoja päivässä.

Osakeselvityksen eniten viivästyksiä aiheuttava ominaisuus liittyy tällä hetkellä velvoitteiden määrittelyjärjestelmän sekä hajautuneena olevan arvo-osuusjärjestelmän ja pankkien ylläpitämän maksuliikejärjestelmän toimintojen yhteensovittamiseen. Säilytys- ja maksujärjestelmä ovat niin olennaisia osia arvopaperikaupan selvitystoimintaa, ettei pelkän velvoitteiden määrittelyjärjestelmän kehittämisellä voida ratkaista selvitystoiminnan tehokkuusongelmia.

Suomen Arvopaperikeskus Oy:n RM-järjestelmä on OM-järjestelmästä poiketen täysin keskitetty. Se toimii täysin reaaliaikaisesti ja keskitetysti siten, että arvo-osuuksien siirrot yhdistetään samanaikaisesti keskuspankkirahassa tapahtuvaan maksuun. Kaupat selvitetään tapahtuma kerrallaan eli kauppakohtaisesti. Kauppaketjujen käsittely on automaattista. RM-järjestelmässä selvitys- ja säilytystoiminnot on yhdistetty saumattomaksi kokonaisuudeksi, jota käytetään sa-

malta työasemalta.

4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

4.1. Esityksen tavoitteet

Suomen arvopaperimarkkinoiden ja niillä käytössä olevien arvopaperikauppojen selvitysjärjestelmien olisi oltava sekä mahdollisimman tehokkaat että luotettavat. Nämä kaksi tavoitetta täydentävät toisiaan. Selvitystoiminnan tehokkuus vaikuttaa keskeisesti yksittäisten yritysten pääomakustannuksiin arvopaperien ensimarkkinoilla (liikkeeseenlasku ja merkintä) ja jälkimarkkinoilla (liikkeeseen laskettujen arvopaperien osto ja myynti). Liikkeeseenlaskijan tunnettuus ja riskittömyys sekä liikkeeseen laskettava määrä vaikuttavat pääomakustannuksiin. Niihin vaikuttavat myös markkinoiden koko sekä suoranaiset rakenteista, kuten selvitysjärjestelmistä, johtuvat kustannustekijät. Sekä ulkomaiset että kotimaiset sijoittajat edellyttävät tuotto-odotuksien lisäksi tehokkuutta myös kauppojen selvityksessä.

Arvopaperien kaupankäynti- ja selvitysjärjestelmien tehokkuus vaikuttaa suoraan arvopaperinvälitystä harjoittavien yritysten kustannuksiin, mikä puolestaan näkyy välitys- ja muiden arvopaperipalveluiden hinnoittelussa. Tehokas selvitys vähentää niitä kustannuksia, joita markkinaosapuolille arvopaperikaupasta aiheutuu. Selvitys sitoo osapuolten varoja, joten erityisesti selvitysajan pituus vaikuttaa keskeisesti välittäjien transaktiokustannuksiin. Välityspalkkioiden suuruus puolestaan vaikuttaa arvopapereihin sijoittavien asiakkaiden saamaan nettotuottoon. Kustannusrakenne vaikuttaa siis myös arvopaperisäästämisen houkuttelevuuteen suhteessa jälkimarkkinakelvottomiin säästämis- ja sijoittamisvaihtoehtoihin.

Suomalaisten arvopaperimarkkinoiden kilpailukyvyn kannalta selvitystoiminnan tehokkuus ja luotettavuus ulkomaisiin järjestelmiin verrattuna ovat myös tärkeitä tekijöitä. Ulkomaisen kilpailun kiristyessä kotimaisten palveluiden suhteelliset kustannukset ulkomaisiin palveluihin verrattuna ovat yhä tärkeämpi tekijä liiketoiminnan säilymisen ja edistämisen kannalta. Kansallisten arvopaperimarkkinoiden välinen kilpailu kiristyy merkittävästi sekä teknisen kehityksen että suurtuotannon etujen vuoksi euroalueella.

Sähköisten kaupankäyntijärjestelmien vuoksi markkinapaikan maantieteellinen sijainti tullee vaikuttamaan yhä vähemmän sijoittajan ja liikkeeseenlaskijan päätöksiin. Markkinoiden palveluketjut joutunevat kilpailemaan keskenään likviditeetissä, automaation asteessa, selvityksen tehokkuudessa ja kustannustehokkuudessa.

Yli valtiollisten rajojen tapahtuva sijoitustoiminta lisääntyy yhä, erityisesti euroalueella. Tämä asettaa vaatimuksia kansallisten selvitysjärjestelmien toimivuudelle. Niiden on tarjottava täsmällinen, riskitön ja kustannustehokas selvitys kaupan osapuolen sijaintivaltiosta riippumatta. Jotta kotimaiset arvopaperimarkkinoihin liittyvät palvelut kokonaisuudessaan säilyvät kilpailukykyisinä suhteessa ulkomaisiin, markkinan kaikkien osa-alueiden (sijoituspalvelujen tarjonta, liikkeeseenlasku, kaupankäynti ja selvitys) on toimittava tehokkaasti sekä kustannusten että palveluiden täsmällisyyden ja luotettavuuden osalta.

Selvityksen tehokkuus vaikuttaa myös suoranaisesti selvitysjärjestelmän luotettavuuteen. Mitä kauemmin selvitys kestää, sitä todennäköisempää on, että selvityksessä voi tapahtua virheitä tai joku osapuoli ei pysty suoriutumaan sitoumuksistaan.

Selvitysjärjestelmällä on keskeinen merkitys arvopaperikauppaan liittyvien taloudellisten riskien hallinnassa. Järjestelmän kautta yhtä selvitysosapuolta koskevat riskit voivat kanavoitua koko järjestelmään ja sen osapuoliin. Osapuoli, joka ei selviä velvoitteistaan, saattaa aiheuttaa muille osapuolille toimitus- ja maksuvaikeuksia. Kun osapuolet toimivat yleensä samanaikaisesti useilla eri markkinoilla, saattaa häiriön leviäminen vaarantaa koko rahoitusjärjestelmän toiminnan.

Siirtyminen euroalueelle on lisännyt merkittävästi kilpailua arvopaperimarkkinoilla. Kilpailun kiristymisen vaikutukset ovat loppuasiakkaiden osalta pääasiallisesti myönteisiä. Euroalueella arvopaperinvälityspalveluiden hinnoittelu on entistä läpinäkyvämpää, mikä vähentää muun muassa välittäjien mahdollisuuksia kasvattaa marginaaleja tai välityspalkkioita. Kilpailu lisää hintatehokkuutta kaupankäynnissä, välityksessä ja selvityksessä.

Kansallisten arvopaperimarkkinoiden näkökulmasta paras vaihtoehto on kilpailukykyiset kansalliset markkinat. Kilpailulliset kotimarkkinat mahdollistavat myös sen, että kotimaiset toimijat olisivat tarpeeksi tehokkaita silloin, kun ulkomainen kilpailu kiristyy.

Pienet markkinat joutuvat olemaan erityisen tehokkaita ja mahdollisesti erikoistumaan menestyäkseen kilpailussa suurempien markkinapaikkojen kanssa. Liittoutuminen muihin markkinapaikkoihin voi myös tehostaa pienten markkinoiden toimintaa.

Kilpailua kansallisella markkinalla on pyrittävä lisäämään arvo-osuusjärjestelmään liittyvissä palveluissa, kuten kirjaamis- ja säilytyspalveluissa. Rekisterikeskittäminen lisää alan kilpailua kotimarkkinoilla. Yhteydet arvopaperikeskuksen tilinhoitajayhteisöjen ja arvopaperikeskuksen rekisterijärjestelmän välillä olisi tarkoitus toteuttaa vakioituja liittymärajapintoja käyttäen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että arvopaperikeskukselle siirtyisi nykyisten arvo-osuusrekisterien asiakaspalveluun liittyviä toimintoja. Kansallinen arvopaperikeskus olisi, kuten nykyisin, velvollinen tarjoamaan palveluksiaan yhtäläisin perustein kaikille osapuolille, jotka täyttävät lainsäädännössä ja arvopaperikeskuksen säännöissä olevat edellytykset.

Rekisterien keskittäminen ja kirjausjärjestelmien yhdenmukaistuminen ja standardoituminen mahdollistavat tilinhoitajayhteisöjen ja selvitysosapuolten omien asiakasjärjestelmien kehittymistä nykyistä joustavammin ja arvopaperikeskuksen järjestelmistä riippumattomammin. Tämä osaltaan vähentää markkinoille pääsyn kustannuksia, mikä osaltaan voi lisätä kilpailua sekä arvopaperien kirjaamis- ja selvityspalveluissa että omaisuudenhoitopalveluissa.

Keskittämällä oman pääoman ehtoista rekisterirakennetta voidaan arvopaperikaupan selvitykseen liittyviä kirjaustoimenpiteitä nopeuttaa ja automatisoida sekä yksinkertaistaa emissio- ja tuotonmaksuprosessin toimintaa. Ilmeistä on myös, että rekisterin keskittäminen edesauttaa jatkossa arvo-osuusjärjestelmän kehittämistä ja uusien tuotteiden lisäämistä järjestelmään. Keskitetty järjestelmä ei enää vaadi kuuden järjestelmän tarkistamista ja muuttamista, koska kehityspiirteet voidaan tehdä yhteen järjestelmään. Tavoitteena on korjata nykyiseen järjestelmään liittyviä ongelmia, joita on käytännössä tullut esiin ainakin seuraavissa kehityspiirteissä: optio- ja vaihtovelkakirjalainojen liittäminen arvo-osuusjärjestelmään, uuden osakeyhtiölain täytäntöönpano (merkintä maksamalla), sijoitusrahasto-osuudet, KATI-selvityksen kehittäminen ja kirjaushakemusten sähköistäminen.

4.2. Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain uudistamista siten, että nykyiset arvo-osuusrekisterit keskitetään arvopaperikeskukseen, arvopaperikeskuksesta tulee ainoa arvo-osuusrekisterin pitäjä, viisi muuta valtiovarainministeriöltä toimiluvan saanutta arvo-osuusrekisterin pitäjää ja muut markkinaosapuolet voivat hakea tilinhoitajayhteisön oikeuksia arvopaperikeskukselta ja tilinhoitajayhteisö voi tehdä kirjauksia arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisteriin.

Tilinhoitajayhteisön oikeudet myöntäisi arvopaperikeskus ja valtiovarainministeriön myöntämästä arvo-osuusrekisterin pitäjän toimiluvasta luovutaan. Oikeus arvo-osuusrekisterin pitämiseen edellyttäisi edelleen valtiovarainministeriön myöntämää arvopaperikeskuksen toimilupaa. Tilinhoitajayhteisön oikeuksien myöntämisperusteet yhdenmukaistettaisiin arvopaperimarkkinalain 4 a luvussa säädettyjen selvitysosapuolen oikeuksien myöntämisperusteiden kanssa. Tilinhoitajayhteisölle asetetaan nimenomainen pääomavaatimus. Lisäksi tilinhoitajayhteisön oikeudet voidaan myöntää ulkomaisille osapuolille, kuten valtiolle, keskuspankille, arvopaperikeskukselle ja toimiluvan saaneelle arvopaperinvälittäjälle.

Arvopaperikeskuksen voimassa oleva rajaton toissijainen arvo-osuustileistä annetun lain 30 §:ssä säädettyyn vahingonkorvausvelvollisuuteen perustuva vastuu ehdotetaan siirrettäväksi arvopaperikeskuksen perustaman ja tilinhoitajayhteisöjen rahoittaman kirjausrahaston vastattavaksi. Kirjausrahasto vastaisi toissijaisesti ja ennalta määrättyyn rajaan asti tilinhoitajayhteisöjen vahingonkorvausvastuun täyttämisestä. Arvopaperikeskuksen ensisijaiseen vastuuseen omasta toiminnastaan ei ehdoteta muutoksia, ja se perustuu edelleen arvopaperikeskuksen omaan pääomaan ja muihin arvopaperikeskukselta edellytettyihin vastuunkantokykyä turvaaviin järjestelyihin.

Kirjaustoiminnassa syntyvien vahingonkorvausvastuiden turvaamista varten perustettavan kirjausrahaston vastuuta rajoitettaisiin 25 000 euroon kutakin vahingonkärsijää kohden samalta tilinhoitajayhteisöltä yhdestä vahinkotapahtumasta. Tilinhoitajayhteisöt olisivat velvollisia suorittamaan kirjausrahastoon vakuusmaksuja. Vakuusmaksuja olisi suoritettava siten, että kirjausrahaston pääoma on suhteellisen lyhyen siirtymäajan ku-

luessa tietyn vähimmäispääoman suuruinen. Vakuusmaksut perustuisivat kirjausten lukuja rahamäärään sekä säilytettävien arvo-osuuksien käypään arvoon. Vakuusmaksuksi voitaisiin hyväksyä myös muita omaisuuseriä kuin käteistä rahaa. Kirjausrahasto voisi jakaa tuottoa vuosittain vakuusmaksuvelvollisille sekä palauttaa varoja vakuusmaksuvelvollisille, jotka ovat lopettaneet toimintansa. Tilinhoitajayhteisöinä toimivilla julkisyhteisöillä ei olisi edelleenkään velvollisuutta maksaa vakuusmaksuja kirjausrahastoon, jos rahaston säännöissä niin määrätään.

Arvo-osuustileistä annettua lakia muutettaisiin arvo-osuusrekisterien keskittämisen edellyttämällä tavalla. Arvo-osuusrekisterien keskittämisestä arvopaperikeskukseen aiheutuu lakiin lukuisia tarkistuksia. Kaikki arvo-osuuksia, niihin kohdistuvia oikeuksia ja oikeudenhaltijoita koskevat tiedot koottaisiin arvopaperikeskuksen ylläpitämään arvo-osuusrekisteriin. Nykyisillä arvo-osuusrekisterin pitäjillä ei olisi oikeutta vaatia korvauksia siirtämisestä aiheutuvista kustannuksista.

Kirjauksia voisivat tehdä muutkin kuin se tilinhoitajayhteisö, joka yleensä hoitaa arvo-osuustiliä. Arvopaperikaupan selvitysyhteisö ja selvitysosapuolet voisivat tehdä selvitystoimintaan liittyviä kirjauksia kaikille arvo-osuustileille. Lisäksi arvo-osuustilin haltija voisi antaa rinnakkaisen kirjaamistoimivallan toiselle tilinhoitajayhteisölle taikka useammalle asiamiehelle.

Esityksessä ehdotetaan myös vahingonkorvausta koskevien säännösten tarkistamista. Lähtökohtana olisi edelleen, että tilinhoitajayhteisön on korvattava virheellisestä kirjauksesta taikka muusta viasta tai puutteesta arvo-osuusjärjestelmässä aiheutuneet vahingot täysimääräisinä ja tuottamuksesta riippumatta. Vahingonkorvausvastuun ulkopuolelle rajattaisiin kuitenkin vahingot, jotka johtuvat ylivoimaisesta esteestä, kuten työtaistelutoimista tai tietoliikenneyhteyksien katkeamisesta.

Vahingonkorvaussäännöksissä otettaisiin huomioon arvo-osuusrekisterien aseman muuttuminen. Lopullisessa korvausvastuussa olisi taho, joka on aiheuttanut vahingon tai jonka kontrollivastuun piirissä virheellinen tai puutteellinen toiminto on tapahtunut. Virheellisestä kirjauksesta vastaa aina kirjauksen tehnyt yhteisö samoin kuin maksun viivästymisestä vastaa se yhteisö, joka on saanut kyseistä maksua koskevan toimeksiannon.

Tilinhoitajayhteisöllä voisi nykyisten arvo-osuusrekisterien tavoin olla asiamies tai asiamiehiä, jos tilinhoitajayhteisö on tehnyt siitä sopimuksen. Sopimuksessa asiamies voi saada oikeuden tehdä kirjauksia tilinhoitajayhteisön lukuun arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisteriin. Tilinhoitajayhteisö vastaisi asiamiehensä toimista kuten nykyisinkin.

Tilinhoitajayhteisön oikeudet voitaisiin myöntää myös sellaiselle yhteisölle, joka tekee kirjauksia arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisteriin ainoastaan omaan lukuunsa, kuten esimerkiksi suurille institutionaalisille sijoittajille.

Arvo-osuuksien niin sanottu ilmaissäilytys arvopaperikeskuksessa rajoitetaan luonnollisiin henkilöihin. Liikkeeseenlaskijoiden kustantama lakisääteinen ilmaissäilytys lopetetaan yrityksiltä. Esityksessä ehdotetaan edelleen, että valtioneuvoston yhteydessä toimiva arvo-osuustileille tehtyjen kirjauspäätösten muutoksenhakuelimenä toimiva oikaisulautakunta lakkautetaan.

Arvopaperikeskuksen ja tilinhoitajayhteisön salassapitovelvollisuus yhdenmukaistettaisiin sijoituspalveluyrityksistä annettuun lakiin ja luottolaitostoiminnasta annettuun lakiin (1607/1993). Arvo-osuusjärjestelmästä annettuun lakiin otettaisiin sijoituspalveluyrityksistä annettua lakia ja luottolaitostoiminnasta annettua lakia vastaavat säännökset asiakkaan tunnistamisesta ja ilmoitusvelvollisuudesta. Myös rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annettua lakia (68/1998) muutetaan siten, että arvopaperikeskuksesta ja tilinhoitajayhteisöstä tulisi ilmoitusvelvollisia.

Esityksen mukaan selvitysosapuolen osakepääomavaatimus korotettaisiin viidestä miljoonasta markasta viiteen miljoonaan euroon.

Esityksessä ehdotetaan tehtäväksi tarvittavat muutokset myös arvopaperimarkkinalakiin, rahoitustarkastuslakiin sekä kaupankäynnistä vakioiduilla opitoilla ja termiineillä annettuun lakiin.

5. Esityksen vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Arvo-osuusjärjestelmän ja siinä erityisesti osakkeiden käsittelyyn käytettävän OM-järjestelmän keskittäminen yhteen arvo-osuusrekisteriin on mittava tietotekninen hanke.

Suomen Arvopaperikeskus Oy investoi tilistön keskitykseen noin 30 miljoonaa markkaa. Tämä luku sisältää Suomen Arvopaperikeskus Oy:n sisäiset ja ulkoiset kustannukset.

Muiden arvo-osuusrekisterin pitäjien kustannuksia on vaikea arvioida. Tilistön keskityksestä rekisterinpitäjille johtuvat kustannukset on kuitenkin pyritty minimoimaan siten, että keskityksen ensi vaiheessa rekisterinpitäjien toiminta muuttuu mahdollisimman vähän.

Arvo-osuusjärjestelmän keskitystä voidaan pitää selvitystoiminnan asianmukaisen kehittämisen sekä Suomen arvopaperimarkkinoiden kansainvälisten yhteyksien parantamisen kannalta välttämättömänä sijoituksena markkinarakenteeseen. Keskitetty arvo-osuusjärjestelmä madaltaa arvo-osuusjärjestelmään osallistumisen teknistä ja niin myös taloudellista kynnystä. Osapuolten kustannukset riippuvat luonnollisesti Suomen Arvopaperikeskus Oy:n hinnoittelusta, jonka tulee ehdotuksen mukaan olla läpinäkyvää. Keskitys parantaa markkinaosapuolten toiminnan kustannustehokkuutta, kun kirjaustoiminnan automaatiota voidaan lisätä.

Ehdotuksen mukaan kirjausrahasto olisi kartutettava täyteen määräänsä suhteellisen pian lain voimaantulon jälkeen. Pääomien sitoutuminen kirjausrahastoon aiheuttaa osapuolille välittömän kustannuksen, mutta toisaalta kirjausrahastoon talletettavat varat säilyvät rahaston kartuttajien omaisuutena.

Selvitysosapuolen osakepääomavaatimuksen kasvattaminen viiteen miljoonaan euroon edellyttää useilta nykyisiltä selvitysosapuolilta osakepääoman korottamista. Nykyisestä OM-järjestelmän 31 selvitysosapuolesta ilmeisesti ainakaan 13 ei täytä ehdotettua osakepääomavaatimusta.

Ehdotettu rajoitus liikkeeseenlaskijoiden kustannuksella pidettäviin arvo-osuustileihin saattaa merkitä osalle liikkeeseenlaskijoista kustannusten alentumista. Vastaavasti ne Suomen Arvopaperikeskus Oy:n arvo-osuusrekisterin tilinhaltijoista, jotka ovat yrityksiä tai yhteisöjä, joutuisivat maksamaan palveluista, joita ne ovat saaneet aikaisemmin ilmaiseksi. Yhtiön arvo-osuusrekisterin useista kymmenistä tuhansista asiakkaista vain noin viisituhatta on yhteisöjä. Näiden tahojen omistusten arvo muodostaa kuitenkin selvästi suurimman osuuden rekisterissä säilytettävien arvo-osuuksien yhteisarvosta.

Lakiehdotukseen sisältyvien, arvo-osuusjärjestelmän kilpailullisuutta lisäävien piirteiden taloudellisia vaikutuksia on vaikea arvioida tässä vaiheessa. Esimerkiksi arvo-osuustilien siirtomahdollisuutta koskevan ehdotuksen vertailukohdaksi voidaan kuitenkin ottaa pankkitoiminnassa yleinen pankkitilien ja -luottojen siirtomenettely. Menettely on mahdollistanut pankin vaihtamisen ja lisännyt aidosti asiakkaiden mahdollisuuksia kilpailuttaa pankkeja. Luottojen siirtomahdollisuuksiin on tosin vaikuttanut myös luottoleimaveron poistaminen.

Muut vaikutukset

Esityksellä ei ole välittömiä organisaatio- tai henkilöstövaikutuksia mukaan lukien työvoimapoliittiset vaikutukset. Rekisterikeskittämisen mahdollistama järjestelmien pidemmälle viety automatisointi voi tosin vähentää tarvetta lisätä markkinaosapuolten selvitys- ja säilytysjärjestelmän kanssa työskentelevää henkilöstöä markkinoiden ja tapahtumamäärien kasvutilanteissa. Tämä vaikutus riippuu kuitenkin ensisijaisesti tehtävistä järjestelmäratkaisuista. Esityksellä ei ole ympäristövaikutuksia.

6. Asian valmistelu

Esitys pohjautuu valtiovarainministeriön asettaman arvo-osuusjärjestelmän kehittämistyöryhmän laatimaan muistioon (valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 11/99) ja siitä saatuihin lausuntoihin. Työryhmässä olivat edustettuina valtiovarainministeriön ohella oikeusministeriö, valtiokonttori, Suomen Pankki ja rahoitustarkastus. Esitys on valmisteltu virkatyönä valtiovarainministeriössä yhteistyössä oikeusministeriön ja Suomen Arvopaperikeskus Oy:n kanssa. Valmistelun yhteydessä on kuultu eri viranomaisia, arvo-osuusrekisterin pitäjiä sekä muita rahoitusmarkkinoilla toimivia ja niiden etujärjestöjä.

Jäsenmaiden viranomaisten velvollisuudesta kuulla Euroopan keskuspankkia suunnitelmista lainsäädännöksi annetun neuvoston päätöksen (98/415/EY) 2 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden viranomaisten on kuultava Euroopan keskuspankkia suunnitelmista lainsäädännöksi sen toimivaltaan perustamissopimuksen mukaisesti kuuluvilla aloilla. Keskuspankkia on kuultava erityisesti muun muassa niiden kysymysten osalta, jotka koskevat maksu- ja selvitysjärjestel-

miä. Tämän vuoksi esityksestä on pyydetty Euroopan keskuspankin lausunto.

7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (1073/1996) arvo-osuusjärjestelmän keskitetyt perustoiminnot yhdistettiin arvopaperikeskukseen. Erillisistä arvo-osuusrekistereistä ei tuolloin luovuttu. Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ja muuksi kansallisen arvopaperikeskuksen toteuttamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 192/1996 vp) pitemmän aikavälin tavoitteeksi asetettiin kuitenkin nimenomaisesti kirjausjärjestelmän lopullinen keskitys. Arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta annetun lain 11. siirtymäsäännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan seuraavaa: "Jotta arvopaperikeskuksen perustamisesta saataisiin mahdollisimman suuri hyöty, olisi rekisteritoiminta keskitettävä oikeudellisesti keskukseen. Nykyiset itsenäiset rekisteriyksiköt yhdistettäisiin ehdotuksen mukaan keskukseen siirtymäajan kuluessa. Nykyiset arvo-osuusrekisterin pitäjät voisivat jatkaa rekisteritoimintaa keskuksen kirjausasiamiehinä samalla tavalla kuin muiden pohjoismaiden järjestelmissä. Perustelujen mukaan rekisteritoiminnan lopullinen keskittäminen edellyttää lainsäädäntömuutoksia, joita ryhdytään valmistelemaan mahdollisimman pian arvopaperikeskuksen toiminnan aloittamisen jälkeen."

Edellä mainitun arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta annetun lain 11. siirtymäsäännöksessä edellytettiin, että arvopaperikeskus antaa valtiovarainministeriön vahvistettavaksi suunnitelman arvo-osuusrekisterien keskittämisestä arvopaperikeskukseen. Valtiovarainministeriön vahvisti Suomen Arvopaperikeskus Oy:n esittämän suunnitelman 22 päivänä joulukuuta 1998. Mainitun siirtymänsäännöksen mukaisesti ministeriö sai ennen vahvistamista suostumuksen arvo-osuusrekisterin pitäjiltä. Arvopaperikeskuksen perustamista koskevan edellä mainitun hallituksen esityksen johdosta annetussa talousvaliokunnan mietinnössä (23/1996 vp) todetaan puolestaan, että "valiokunta pitää arvo-osuusjärjestelmän keskittämistä tarpeellisena. Suomen arvopaperimarkkinoiden rakenne ei voi poiketa muista eurooppalaisista rakenteista. Suomen arvo-osuusjärjestelmän tulee pystyä vastaamaan kansainvälisiin haasteisiin ja osaltaan turvaamaan kotimaisten markkinoiden säilymisen."

Joulukuussa 1998 tehdyn HEX Oy:n perustamista koskevan osakassopimuksen mukaan "sopijapuolet sitoutuvat toiminnallaan myötävaikuttamaan siihen, että nykyisin teknisesti ja sääntelyltään hajautettu oman pääoman ehtoisten arvo-osuuksien kirjaamisjärjestelmä sekä sääntelyllisesti hajautettu vieraan pääoman ehtoisten arvo-osuuksien kirjaamisjärjestelmä keskitetään sopimusta allekirjoitettaessa parhaillaan vireillä olevan kehityshankkeen mukaisesti ja siten, että nykyiset arvo-osuusrekisterien pitäjät siirtyvät toimimaan arvopaperikeskuksen asiamiehinä, ja että kaikki arvo-osuudet kirjataan pääasiassa asiamiesten kautta yksinomaan arvopaperikeskuksen ylläpitämän arvo-osuusrekisterin arvo-osuustileille." Osakassopimuksen ovat sopijapuolina allekirjoittaneet Suomen valtio, Suomen Pankki, OKR-liikkeeseenlaskijat Osuuskunta, Merita Oyj ja Merita Pankki Oyj, Osuuspankkien Keskuspankki Oyj ja Opstock Oy, Leonia Pankki Oyj sekä Aktia Säästöpankki Oyj.

Arvo-osuusjärjestelmän keskittämisen jälkeen arvopaperikeskuksen järjestelmässä säilytetään jatkossa kaikkia arvo-osuuksia ja pidetään kaikkia arvo-osuustilejä. Suomalaisen arvopaperikäsittely- ja selvitysjärjestelmän kilpailukyvyn parantamiseksi on arvo-osuusjärjestelmän jatkokehityksessä syytä harkita moniportaisen omistajarakenteen sallimista myös suomalaisille arvo-osuuksien omistajille. Moniportaiseen omistajarakenteeseen siirtyminen merkitsisi periaatteellista muutosta nykyiseen omistajakohtaisiin tileihin perustuvaan arvo-osuusjärjestelmään.

Moniportaisella omistajarakenteella tarkoitetaan yleisesti järjestelmää, jossa arvopaperikeskus ja liikkeeseenlaskijat toimivat moniportaisen hallinta-, siirto- ja panttausjärjestelmän ylimmällä tasolla. Vain erikseen määritellyillä osapuolilla, kuten pankeilla, sijoituspalveluyrityksillä ja institutionaalisilla sijoittajilla, on suora sopimussuhde arvopaperikeskukseen. Nämä hallinnoivat keskuksessa säilytettäviin arvopapereihin kohdistuvia oikeuksia. Vähittäissijoittajat käyttävät oikeuksiaan osapuolten kautta. Kansainvälisesti on tavanomaista, että sijoittajan ja fyysisen tai aineettoman arvopaperin välissä voi olla enemmän kuin kolme välikättä.

Suomen oloissa moniportaisella omistaja-

rakenteella tarkoitettaisiin kansainvälisten esikuvien mukaisesti sitä, että sijoittajan omistusoikeus arvo-osuuksiin ilmaistaan vain sen osapuolen kirjoissa, johon sijoittajalla on suora yhteys. Osapuoli puolestaan säilyttää arvo-osuuksia yhteistilillä (*omnibus account*) arvopaperikeskuksessa. Moniportaiseen omistajarakenteeseen siirryttäessä suomalaisille sijoittajille annettaisiin samat mahdollisuudet kuin ulkomaiselle sijoittajalle valita omistajakohtaisen arvo-osuustilin ja omaisuudenhoitotilin yhteissäilytyksen välillä. Moniportaisen omistajarakenteen salliminen Suomen arvo-osuusjärjestelmässä edellyttää esineoikeudellista sääntelyä. Arvopaperimarkkinoiden uskottavuuden lisäämiseen ja viranomaisten tiedonsaannin varmistamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota arvo-osuuksien yhteissäilytysten mahdollisen perustamisen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki arvo-osuusjärjestelmästä

2 §. *Arvo-osuus*. Kansainvälistä hallintatodistusta koskevan säännöksen kumoamista koskevan ehdotuksen vuoksi pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus 5 §:ään.

2 a §. *Arvopaperikeskus ja arvo-osuusrekisteri*. Ehdotetussa 2 a §:n 1 momentissa määritellään arvopaperikeskus. Arvopaperikeskus on suomalainen osakeyhtiö, jolle on myönnetty 12 §:ssä tarkoitettu toimilupa arvopaperikeskustoimintaan.

Esityksessä ehdotetaan, että hajautuneena olevan arvo-osuusjärjestelmän eri arvo-osuusrekisterit keskitettäisiin yhdeksi arvo-osuusrekisteriksi. Keskitetty arvo-osuusrekisteri olisi arvopaperikeskuksessa Suomessa. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan määriteltäväksi keskitetty arvo-osuusrekisteri. Määritelmänä arvo-osuusrekisteri kattaisi arvo-osuustilit, arvo-osuustileille kirjatut arvo-osuudet sekä arvo-osuustileihin ja arvo-osuuksiin kohdistuvat oikeudet ja velvollisuudet siten kuin laissa tarkemmin säädetään.

2 b §. *Tilinhoitajayhteisö ja tilinhoitajayhteisön asiamies*. Ehdotetussa 2 b §:n 1 momentissa määritellään tilinhoitajayhteisö ja tilinhoitajayhteisön asiamies. Ehdotuksen mukaisesti tilinhoitajayhteisö on yhteisö, jolle arvopaperikeskus olisi lain 2 luvussa tarkemmin säännellyllä tavalla myöntänyt oikeuden kyseiseen toimintaan eli kirjausten tekemiseen arvopaperikeskuksessa pidettävään arvo-osuusrekisteriin. Edellytyksistä, joiden vallitessa arvopaperikeskuksen täytyy tai se voi myöntää tilinhoitajayhteisön oikeudet, ehdotetaan säädettäväksi 7 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan määriteltäväksi tilinhoitajayhteisön asiamies. Asiamies olisi yhteisö, joka on tehnyt 1 momentissa tarkoitetun tilinhoitajayhteisön kanssa sopimuksen tilinhoitajayhteisön puolesta arvo-osuusrekisteriin tehtävistä kirjauksista. Asiamieheksi aikovan olisi kuitenkin täytettävä ehdotetuissa 7 ja 7 a §:ssä erikseen säädetyt perusedellytykset.

3 §. *Arvo-osuustilit*. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi 2 a §:n 2 momenttia vastaavasti siten, että momentissa säädetään vain yhdestä arvopaperikeskuksessa pidettävästä arvo-osuusrekisteristä.

4 §. *Luettelot*. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi 2 a §:n 2 momenttia vastaavasti siten, että momentista poistetaan viittaus useaan eri arvo-osuusrekisteriin.

5 §. *Kansainvälinen hallintatodistus*. Kansainvälistä hallintaoikeutta koskeva pykälä ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi.

6 §. *Valvonta*. Pykälään ehdotetaan muutettavaksi viittaus henkilötietolakiin (523/1999) henkilörekisterilakia (471/1987) koskevan viittauksen tilalle.

7 §. *Tilinhoitajayhteisön oikeuksien myöntäminen*. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tilinhoitajayhteisön oikeuksien myöntämisestä. Tilinhoitajayhteisön oikeudet myöntää arvopaperikeskus, jonka on myönnettävä nämä oikeudet momentissa luetelluille sekä momentissa erikseen säädetyt edellytykset täyttävälle yhteisölle. Tilinhoitajayhteisön oikeudet on myönnettävä jo asemansa perusteella Suomen valtiolle, Suomen Pankille, arvopaperimarkkinalaissa tarkoitetulle arvopaperipörssille ja selvitysyhteisölle sekä kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetussa laissa tarkoitetulle optioyhteisölle. Tilinhoitajayhteisön oikeudet on myönnettävä arvopaperinvälittäjälle ja selvitysosapuolelle, jos välittäjä tai selvitysosapuoli täyttää momentissa erikseen säädetyt vaatimukset. Näihin vaatimuksiin kuuluu arvopaperimarkkinalain 4 a luvun 8 §:ssä

ehdotettua vastaavasti viiden miljoonan euron pääomavaatimus. Selvitysosapuolen oikeudet myöntää tai voi myöntää selvitysyhteisö arvopaperimarkkinalain 4 a luvun 8 §:ssä säädetyt edellytykset täyttäville tahoille. Momentin mukaan arvopaperikeskus voi säännöissään asettaa tilinhoitajayhteisötoiminnalle lisävaatimuksia normaalien itsesääntelyynsä liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa ehdotetun mukaisesti arvopaperikeskus saisi lisäksi myöntää tilinhoitajayhteisön oikeudet momentissa tarkoitetulle, toimiluvan viranomaiselta Euroopan talousalueelta saaneelle ulkomaiselle arvopaperinvälittäjälle. Kyseisen arvopaperinvälittäjän on kuitenkin täytettävä samat 1 momentissa asetetut vaatimukset kuin suomalaisen arvopaperinvälittäjän.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että arvopaperikeskus saa myöntää tilinhoitajayhteisön oikeudet valtiovarainministeriön määräämin ehdoin myös muulle ulkomaiselle taholle. Tässä ja 2 momentissa tarkoitetuille tahoille tilinhoitajayhteisön oikeuksia myönnettäessä on erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, miten yhteisö aikoo järjestää toimintansa, varsinkin jos toimintaa aiotaan harjoittaa pelkästään ulkomailla sijaitsevasta kiinteästä toimipaikasta. Koska pykälässä tarkoitettu tilinhoitajayhteisön harjoittama kirjaamistoiminta ei sellaisenaan ole sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 4 §:ssä tarkoitettua sijoituspalvelun tarjoamista tai luottolaitostoiminnasta annetun lain 20 §:ssä tarkoitettua luottolaitoksen liiketoimintaa, oikeuden myöntäminen ei edellytä ulkomaisten sijoituspalveluyritysten oikeudesta tarjota sijoituspalvelua Suomessa annetussa laissa (580/1996) eikä ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa annetussa laissa (1608/1993) tarkoitettua ilmoittamismenettelyä. Muu ulkomainen taho, joka täyttää 1 momentissa asetetut vaatimukset voi olla esimerkiksi ulkomainen selvitysosapuolta vastaava yhteisö, joka ei kuitenkaan ole arvopaperinvälittäjä.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan, että arvopaperikeskus saa myöntää tilinhoitajayhteisön oikeudet muulle yhteisölle siten, että yhteisöllä on oikeus tehdä kirjauksia arvoosuusrekisteriin ainoastaan omaan lukuunsa. Oikeus voidaan myöntää kuitenkin vain valtiovarainministeriön määräämin ehdoin ja edellytyksellä, että yhteisö täyttää 1 momentin 1, 3 ja 5 kohdassa tarkoitetut kriteerit. Pykälän 1 momentin 2 ja 4 kohdassa tarkoitettujen edellytysten voidaan katsoa kohdistuvan ennen kaikkea toisen lukuun tapahtuvaan toimintaan. Valtiovarainministeriö voi kuitenkin momentissa säädetyllä tavalla määrätä myös omaan lukuun tapahtuvaa tilinhoitajayhteisötoiminnan edellytykseksi näitä kohtia vastaavia ehtoja, joissa kuitenkin otetaan huomioon tilinhoitajayhteisön toiminnan luonne ja ominaispiirteet. Tällaiset ehdot voivat liittyä esimerkiksi kirjaustoiminnan hoitajaan ja hänen kelpoisuuteen.

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi niistä tarkemmista seikoista, joita valtiovarainministeriön on otettava huomioon, kun se määrää ehtoja tilinhoitajayhteisön oikeuksien myöntämiseksi 3 ja 4 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Valtiovarainministeriön päätöstä annettaessa on otettava soveltuvin osin huomioon se, mitä sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 9 §:n 3 momentissa säädetään. Kyseisen momentin mukaan toimilupahakemuksessa on oltava tiedot osakkeenomistajien, osakkeenomistajiin arvopaperimarkkinalain 2 luvun 9 §:n mukaan rinnastettavien henkilöiden sekä hallintoa hoitavien vähintään kahden henkilön luotettavuudesta, hyvämaineisuudesta, kokemuksesta ja muusta sopivuudesta siten, että saadun selvityksen perusteella ja hakijan liiketoiminnan aiottu laajuus huomioon ottaen voidaan pitää todennäköisenä, että yritystä tullaan hoitamaan ammattitaitoisesti sekä järkevien ja vakaiden liiketapaperiaatteiden mukaisesti. Valtiovarainministeriön on siten asetettava tilinhoitajayhteisön oikeuksien saamisen edellytykseksi se, että arvopaperikeskuksella on riittävät tiedot hakijan osakkeenomistajista sekä hallintoa hoitavista vähintään kahdesta henkilöstä.

Puhtaasti omaan pääomaan ja teknisiin valmiuksiin liittyvien seikkojen lisäksi tilinhoitajayhteisön asemalle asetettaisiin laadullisia kriteerejä. Tilinhoitajayhteisön oikeuksien myöntämiseen liittyy siten vaikeasti vertailtavissa olevaa arvoasetelmiin perustuvaa harkintaa. Pykälän 6 momentissa ehdotetaan, että arvopaperikeskuksen on noudatettava tasapuolisia periaatteita tilinhoitajayhteisöjen oikeuksia myöntäessään. Tasapuolisen kohtelun toteutumisen seuraamiseksi ja varmistamiseksi arvopaperikeskuksen olisi toimitettava oikeuksia koskeva päätöksensä tiedoksi rahoitustarkastukselle. Tilinhoitajayhteisöksi hakevalla taholla on edelleen oikeus saattaa päätös rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi.

Rahoitustarkastuksen päätöksestä hakijalla on taas mahdollisuus normaaliin valitustiehen.

Pykälän 6 momentin mukaan arvopaperikeskuksen on ratkaistava tilinhoitajayhteisön oikeuksien myöntämistä koskeva hakemus kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta. Jos arvopaperikeskus tarvitsee oikeuksien myöntämiseksi kuitenkin myös muuta kuin alkuperäisessä hakemuksessa annettua selvitystä, se voi hakemuksen käsittelylle varattuna aikana pyytää hakijalta hakemuksesta lisäselvitystä, jolloin määräaika lasketaan siitä päivästä, jona arvopaperikeskus vastaanottaa lisäselvityksen. Ehdotus vastaa muun muassa sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa omaksuttua menettelyä.

Ehdotetussa 10 §:ssä säädetään, että arvopaperikeskuksella on velvollisuus avata arvo-osuustili jokaiselle, joka sitoutuu noudattamaan tilisopimusta ja suorittaa muut arvo-osuustiliin liittyvät velvoitteet. Velvollisuutensa täyttämiseksi myös arvopaperikeskuksen on pykälän 7 momentissa ehdotetun mukaisesti toimittava tilinhoitajayhteisönä. Tässä ominaisuudessaan myös sitä koskisivat soveltuvin osin tilinhoitajayhteisöjä koskevat velvollisuudet.

7 a §. *Tilinhoitajayhteisön oikeus pitää asiamiehiä.* Sen lisäksi, että arvopaperikeskus voi myöntää 7 §:ssä säädetyllä tavalla tilinhoitajayhteisön oikeudet, voi se myöntää kyseiselle yhteisölle oikeuden pitää asiamiehiä. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi oikeuksien myöntämisestä ja oikeuksien saamiselle asetettavista edellytyksistä. Oikeus on haettava kutakin asiamiestä varten erikseen. Koska asiamiehellä on ehdotetun 2 b §:n 2 momentin mukaan oikeus tehdä kirjauksia tilinhoitajayhteisön puolesta ja koska tilinhoitajayhteisön oikeudet myöntää arvopaperikeskus, on arvopaperikeskuksella oltava mahdollisuus harkita oikeuksien myöntämistä suhteessa kuhunkin asiamieheen erikseen. Päätöksen tekemistä varten on kustakin asiamiehestä toimitettava arvopaperikeskukselle 7 §:n 1 momentissa säädetyt tiedot, sikäli kun asiamies on arvopaperinvälittäjä tai selvitysosapuoli. Jotta arvopaperikeskuksella on mahdollisuus punnita oikeuksien myöntämisen suhdetta esimerkiksi arvo-osuusjärjestelmän varmuuden ja luotettavan toiminnan kannalta, on arvopaperikeskukselle myös toimitettava tiedot tilinhoitajayhteisön ja asiamiehen välisestä sopimuksesta.

Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi asiamiehen vastuunkannosta asiamiehen ja tilinhoitajayhteisön välisessä suhteessa. Koska asiamies tekee kirjauksia tilinhoitajayhteisön puolesta, on asiamiehen myös vastattava niistä. Tilinhoitajayhteisön ja sen asiamiehen välinen tarkempi vastuunjako on näiden kahden osapuolen sovittavissa. Arvopaperikeskuksen on kuitenkin saatava tiedot asianomaisesta vastuunjaosta, jotta se pystyy harkitsemaan esimerkiksi 7 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetyn arvo-osuusjärjestelmän ja arvo-osuusrekisterin luotettavaa ja tarkoituksenmukaista toimintaa koskevan edellytyksen täyttymistä. Arviointi tuleekin suorittaa kokonaisuutena ottaen huomioon sekä yksittäisten asiamiesten vastuunkantovelvollisuudet ja -kyky sekä tilinhoitajayhteisön vastuunkantokyky suhteessa sen asiamiesrakenteeseen sekä rakenteen tarkempaan sisältöön. Tilinhoitajayhteisön ja sen asiamiehen keskinäisellä vastuunjaolla ei ole vaikutusta tilinhoitajayhteisölle arvo-osuustileistä annetun lain mukaisesti kuuluvaan vastuuseen.

Ehdotettavan 2 momentin mukaan asiamiehenä voi toimia ainoastaan yhteisö, joka täyttää 7 §:n 1 ja 2 momentissa asetetut vaatimukset. Tästä poiketen asiamiehen omaa pääomaa koskevaksi vaatimukseksi ehdotetaan kuitenkin vain sijoituspalveluyritysten ja luottolaitosten omien varojen riittävyydestä annetun neuvoston direktiivin 93/6/ETY 3 artiklan 3 kohdan mukaisesti 730 000 euroa.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi oikeuksien myöntämiseen liittyvästä tasapuolisuusvelvollisuudesta sekä päätöksen tiedoksiantamisesta rahoitustarkastukselle ja tilinhoitajayhteisön mahdollisuudesta saattaa asia rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi. Koska oikeuksia asiamiehen käyttöön hakee tilinhoitajayhteisö, vain sillä olisi oikeus saattaa päätös rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi.

Arvopaperikeskuksen on ratkaistava tilinhoitajayhteisön asiamiehenpito-oikeuden myöntämistä koskeva hakemus kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta. Jos arvopaperikeskus tarvitsee oikeuden myöntämiseksi kuitenkin myös muuta kuin alkuperäisessä hakemuksessa annettua selvitystä, se voi hakemuksen käsittelylle varattuna aikana pyytää hakijalta hakemuksesta lisäselvitystä, jolloin määräaika lasketaan siitä päivästä, jona arvopaperikeskus

vastaanottaa lisäselvityksen. Ehdotus vastaa muun muassa sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa omaksuttua menettelyä.

8 §. *Toimiluvan myöntäminen.* Pykälä ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi.

9 §. *Tilinhoitajayhteisön oikeuksien peruuttaminen ja toiminnan rajoittaminen.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tilinhoitajayhteisön oikeuksien peruuttamisesta. Oikeuksien myöntämisestä vastaavana tahona arvopaperikeskuksen olisi peruutettava tilinhoitajayhteisön oikeudet, jos tilinhoitajayhteisö ei enää täytä oikeuksien myöntämiselle säädettyjä 7 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettuja edellytyksiä. Momentin 5 kohdassa tarkoitetun arvopaperikeskuksen säännöissä asetettuja vaatimuksia koskevien edellytysten täyttämättä jättämisen ei voida sääntöihin yleensä liittyvän teknisluonteisuuden vuoksi sellaisenaan katsoa oikeuksien peruuttamista ehdottomasti vaativaksi perusteeksi. Perustetta ehdotetaankin tämän pykälän 2 momentissa säädettävien oikeuksien peruuttamisen mahdollistavaksi perusteeksi.

Rahoitustarkastukselle ehdotetaan rahoitusmarkkinoita valvovana viranomaisena lisäksi valtuutta päättää, että arvopaperikeskuksen on peruutettava oikeudet. Rahoitustarkastus voi tehdä päätöksen vain arvo-osuusjärjestelmää kohtaan tunnetun luottamuksen vahvistamiseksi tai muusta erityisen painavasta syystä. Tällainen syy voi liittyä esimerkiksi uhkaavaan järjestelmäriskiin tai sijoittajan suojan olennaiseen ja välttämättömään tarpeeseen.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi niistä muista perusteista, joilla arvopaperikeskus voi peruuttaa myöntämänsä toimintaoikeuden. Peruutusperusteet ovat pitkälti samansisältöisiä sijoituspalveluyritystä, arvopaperipörssiä, optioyhteisöä ja selvitysyhteisöä koskevia toimiluvan peruuttamista koskevien perusteiden kanssa. Toimintaoikeudet voitaisiin peruuttaa myös tilinhoitajayhteisön omasta aloitteesta, jolloin peruuttamista koskevia perusteita ei voida soveltaa sellaisenaan. Momentissa tarkoitettu oikeuksien osittainen peruuttaminen on perusteltua ainakin silloin, kun lainkohdassa tarkoitetut tilanteet koskevat selvästi rajattavissa olevaa toimintaa. Tällöin tarkoitetaan esimerkiksi tiettyä tilinhoitajayhteisön tarjoamaa palvelua, jolloin peruuttaminen on kohdennettavissa vain osaan toiminnasta, eikä ole tarkoituksenmukaista peruuttaa oikeutta koko toiminnan harjoittamiseen. Toimioikeuden osittainen peruuttaminen voi olla perusteltua esimerkiksi silloin, kun tilinhoitajayhteisöllä ei ole käytettävissään riittävästi voimavaroja jonkin palvelun tarjoamiseen ja hallinnointiin, mutta kylläkin muiden palvelujen tarjoamiseen.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi oikeuksien peruuttamisen asemesta tapahtuvasta toiminnan rajoittamisesta siten kuin 4 momentissa säädetään. Rajoittaminen on oikeuksien kokonaan tai osittaisen poistamisen vaihtoehtona silloin, jos rajoittamista voidaan pitää riittävänä toimenpiteenä. Toimenpiteen riittävyyttä on lähtökohtaisesti arvioitava arvo-osuusrekisterin vakaan toiminnan ja sijoittajien edun näkökulmasta. Rajoittaminen voi tapahtua 4 momentin mukaisesti määräajaksi.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan, että arvopaperikeskus voisi rajoittaa määräajaksi tilinhoitajayhteisön toimintaa. Toiminnan rajoittamista voidaan käyttää turvaamistoimenpiteenä, kun tilinhoitajayhteisön toiminnassa on todettu taitamattomuutta tai varomattomuutta tai jos on ilmeistä, että tilinhoitajayhteisön toiminta vaarantaa arvo-osuusjärjestelmän tai arvo-osuusrekisterin vakaata toimintaa tai sijoittajien etua. Määräaikana asian on korjaannuttava tai arvopaperikeskuksen on ryhdyttävä valmistelemaan oikeuksien peruuttamista kokonaan tai osittain sekä siitä aiheutuvia jatkotoimenpiteitä, kuten 5 momentissa tarkoitettua kirjaustoiminnan siirtämistä. Turvaamistoimenpiteenä määräaika on pidettävä niin lyhyenä kuin mahdollista.

Pykälän 5 momentissa ehdotetun mukaan tilinhoitajayhteisön kirjaustoiminta on lopetettava viipymättä ja siirrettävä se arvopaperikeskuksen hoitoon, jos tilinhoitajayhteisön oikeudet peruutetaan. Rahoitustarkastuslain 2 §:ssä tarkoitettujen rahoitustarkastuksen valvottavien yhteisöjen osalta rahoitustarkastuksen on mahdollisesti syytä käyttää omia rahoitustarkastuslaissa tarkoitettuja valtuuksiaan kirjaustoiminnan siirtämisen varmistamiseksi. Kirjaustoiminnan siirtäminen arvopaperikeskuksen hoitoon on turvaamistoimenpide, ja siten arvopaperikeskuksen onkin siirrettävä tällainen kirjaustoiminta itseltään mahdollisimman pian jonkun toisen tilinhoitajayhteisön hoidettavaksi.

Pykälän 6 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tilinhoitajayhteisön oikeuksien peruuttamista koskevan päätöksen tiedoksiantamisesta rahoitustarkastukselle ja päätöksen

mahdollisesta jatkokäsittelystä. Tilinhoitajayhteisön oikeuksien peruuttaminen osittain tai kokonaan voi perustua arvo-osuusjärjestelmän vakaan toiminnan tai sijoittajien edun turvaamiseen. Tämän vuoksi oikeuksien peruuttamisen on oltava voimassa toistaiseksi, jollei rahoitustarkastus toisin määrää tai asiasta muualla toisin säädetä.

Pykälän 7 momentissa ehdotetaan säädettäväksi asiamiestoimintaan liittyvistä oikeuksien peruuttamisesta. Se, mitä pykälässä säädetään tilinhoitajayhteisön oikeuksien peruuttamisesta, koskee soveltuvin osin myös tilinhoitajayhteisön oikeutta pitää asiamiehiä. Oikeuksien peruuttaminen osittain tai kokonaan esimerkiksi tilinhoitajayhteisöltä, jolla on asiamiehiä, voi koskea myös tietyn tai tiettyjen asiamiesten toimintaa.

10 §. *Arvo-osuusrekisterin tilinhoitajayhteisönä tarjoamat palvelut.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi arvopaperikeskuksen toiminnasta tilinhoitajayhteisönä niin kutsutun ilmaisrekisterin osalta ja siitä aiheutuvien kustannusten kattamisesta. Voimassa oleva 1 momentti ehdotetaan jaettavaksi kolmeksi eri momentiksi. Pykälän uudessa 1 momentissa ehdotetaan käytettäväksi termiä tilinhoitajayhteisö arvo-osuusrekisterin sijasta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan arvo-osuusrekisterien keskittämisen mukaisesti säädettäväksi eri arvo-osuusrekisterien välisten siirtojen sijasta tilinhoitajayhteisön vaihtamisesta.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan rajoitettavaksi niin kutsuttuun ilmaissäilytykseen oikeutettujen tahojen joukkoa. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan kuka tahansa arvo-osuudenhaltija on oikeutettu liikkeeseenlaskijan kustannuksella tapahtuvaan ilmaissäilytykseen arvopaperikeskuksen ilmaisrekisterissä. Ehdotuksen mukaan ilmaissäilytykseen olisi oikeutettu vain luonnollinen henkilö.

Pykälän 4 momentti vastaa asiasisällöltään voimassa olevan 1 momentin viimeistä virkettä.

10 a §. *Arvo-osuusrekisterin palveluista perittävät maksut.* Arvo-osuusjärjestelmän keskittäminen johtaa selvitys- ja säilytysjärjestelmän tehokkuuden edistämistarpeen vuoksi yhden arvopaperikeskuksessa ylläpidettävän rekisterin järjestelmään. Tämä aiheuttaa tarpeen säännellä arvo-osuusjärjestelmästä tai tarkemmin arvo-osuusrekisteristä riippuvaisten tilinhoitajayhteisöjen ja liikkeeseenlaskijoiden tasavertaisesta kohtelusta. Huomioon on otettava muun muassa arvo-osuusrekisteriä pitävän arvopaperikeskuksen kanssa samaan konserniin mahdollisesti kuuluvat tilinhoitajayhteisöt. Koska arvopaperikeskuksen asema suomalaisessa infrastruktuurissa tulee järjestelmäkeskityksen vuoksi edelleen kasvamaan, on lisäksi tarpeen säätää sen tarjoamien palvelujen kustannusvastaavuudesta. Ehdotettu säännös koskee ainoastaan arvopaperikeskukselle sallittuja arvo-osuusrekisterin pitämiseen lakisääteisesti välttämättä kuuluvia palveluja. Ehdotettu 1 momentti ei estä palveluista mahdollisesti myönnettäviä volyymialennuksia, jos tällaiset alennukset myönnetään samoin ehdoin myös arvopaperikeskuksen kanssa samaan konserniin kuulumattomille tilinhoitajayhteisöille.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä niiden tilanteiden varalta, että pykälän 1 momentin tarkoitus ei arvopaperikeskuksesta johtuvasta syystä toteudu. Tällaisissa tilanteissa valtiovarainministeriöllä olisi valtuus määrätä, mitä seikkoja on otettava huomioon palveluhinnoittelun kohtuullisuutta ja tasapuolisuutta arvioitaessa. Valtiovarainministeriön on määräyksiä antaessaan kuitenkin otettava huomioon palveluiden tuottamisesta aiheutuvien kustannusten ohella kohtuullinen tuotto arvopaperikeskuksen palvelujen tuottamiseksi sijoitetulle pääomalle. Eri palvelujen tuottamiseen sijoitetulle pääomalle laskettavaa kohtuullista tuottoa arvioitaessa on lisäksi otettava huomioon kyseisen palvelun luonteeseen liittyvät perustellut tuotto-odotukset. Momentin perusteella mahdollisesti annettavat määräykset eivät voi koskaan johtaa palvelujen tuottamiseen tappiolla. Vastaava säännös on myös telemarkkinalain (396/1997) 19 §:ssä televerkon luovutuksesta.

Ehdotetun 2 momentin osalta on lisäksi otettava huomioon kilpailunrajoituksista annetun lain (480/1992) 3 §:n 2 momentti ja 7 § määräävästä markkina-asemasta ja sen väärinkäytön kiellosta. Arvopaperikeskuksella voi olla arvo-osuusjärjestelmän keskityksen jälkeen määräävä markkina-asema arvo-osuusrekisterin pitäjänä ja siihen liittyvien palvelujen hoitajana. Jos tällaista määräävää markkina-asemaa käytetään väärin esimerkiksi hinnoittelulla, kilpailuvirastolla on kilpailunrajoituksista annetun lain mukainen, tästä laista riippumaton toimivalta ottaa asia käsiteltäväkseen ja tarvittaessa esittää kilpailuneuvostolle erityisen kilpailunrikkomus-

maksun määräämistä määräävää markkinaasemaansa väärin käyttäneelle elinkeinonharjoittajalle. Näin ollen valtiovarainministeriön voi olla syytä pyytää kilpailuvirastolta lausunto ennen hinnoittelumääräysten antamista.

11 §. *Kirjaustoiminnan hoitaja.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tilinhoitajayhteisön nimeämän kirjaustoiminnan hoitajan tehtävistä. Momentti vastaa asiasisällöltään voimassa olevan 3 momentin säännöstä arvo-osuusrekisterin hoitajasta.

Arvopaperikeskus myöntää tilinhoitajayhteisön toimintaoikeudet. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan tämän vuoksi, että arvopaperikeskuksen tulee myös asettaa kelpoisuusvaatimukset kirjaustoiminnan hoitajalle, jonka tilinhoitajayhteisö tai sen asiamies nimeää.

Pykälän 3 momentti vastaa asiasisällöltään voimassa olevan 2 momentin säännöstä arvo-osuusrekisterin hoitajan nimeämisestä, vapauttamisesta ja näistä tehtävää ilmoitusta.

13 §. *Arvopaperikeskuksen tehtävät.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi arvopaperikeskuksen tehtävistä. Momentin 1—3, 5 ja 6 kohta vastaavat asiasisällöltään voimassa olevan momentin 1—3, 8 ja 10 kohtaa. Momentin 4 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi arvopaperimarkkinalain 5 luvussa säädetystä sisäpiirirekisterin pitämisestä.

Ehdotuksella ei ole tarkoitus muuttaa nykyistä käytäntöä. Arvopaperikeskuksen tulee sisäpiirirekisterin pitäjien lukuun ylläpitää tietojärjestelmää, jossa olevat tiedot arvopaperiomistuksesta ja omistuksessa tapahtuvista muutoksista saadaan lähinnä arvo-osuusjärjestelmästä. Henkilötietolaissa (523/1999) tarkoitettuina rekisterinpitäjinä toimivat arvopaperimarkkinalain 5 luvun 5 §:n mukaan sisäpiirirekisterien pitämiseen velvolliset yhteisöt, ei arvopaperikeskus.

Arvopaperimarkkinalain 5 luvun 4 a §:n mukaan arvo-osuusjärjestelmään liitettyjen ilmoitettavien arvopaperien osalta ilmoitusten vastaanottaja voi järjestää menettelyn, jossa tiedot saadaan arvo-osuusjärjestelmästä, eikä erillistä manuaalista ilmoitusta ole tällöin tehtävä. Sisäpiirirekisterien pitäjät ovat lähes poikkeuksetta ottaneet käyttöön tämän menettelyn.

Pykälän 2 momentti vastaa asiasisällöltään voimassa olevaa 2 momenttia.

Ehdotetussa 3 momentissa säädetään arvopaperikeskuksen tehtävien ulkoistamisesta. Valtioneuvosto voi toimilupaviranomaisena antaa luvan arvopaperikeskuksen toimintojen ulkoistamiseen. Kyseeseen voi kuitenkin tulla vain tehtävien hoitamista koskeva lupa. Lupaa ei siten voida myöntää tehtävien hoitamisen siirtämiseen sinänsä eli kaikkien tehtävien ulkoistamiseen. Koska myös siirrettävät tehtävät ovat osa toimiluvanmukaista toimintaa, säilyy vastuu tehtävistä arvopaperikeskuksella tehtävien siirtämisestä huolimatta. Toimintojen ulkoistamisella ei kuitenkaan tässä tarkoiteta toimintojen suorittamiseksi mahdollisesti tarvittavia ulkoisia tukitoimintoja. Tällainen voi esimerkiksi olla tietojenkäsittelyjärjestelmän tekninen ylläpito.

15 §. *Arvopaperikeskuksen säännöt ja valvonta.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin arvopaperikeskuksen säännöistä, niiden sisällöstä ja vahvistamismenettelystä. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan lueteltavaksi tehtävät, joista on määrättävä arvopaperikeskuksen säännöissä. Pykälässä lueteltujen tehtävien tarkemmasta sisällöstä ei niiden teknisluonteisuuden vuoksi ole tarkoituksenmukaista säätää laissa, vaan niistä voidaan säännellä itsesääntelyn keinoin. Momentin 1—3 kohta vastaavat asiasisällöltään voimassa olevan 13 §:n 4—7 kohtaa. Momentin 4 kohta koskee arvopaperikeskuksen säännöissä tarkemmin edellytettäviä tietoja, jotka arvopaperikeskuksen on saatava tilinhoitajayhteisöksi hakevasta tahosta tilinhoitajayhteisön oikeuksien myöntämistä harkittaessa.

Ehdotettu 2 momentti vastaa voimassa olevan 1 momentin loppuosaa. Pykälän 3 momentti vastaa voimassa olevaa 2 momenttia ja pykälän 4 momentti voimassa olevaa 3 momenttia sillä erotuksella, että ehdotetuissa momenteissa säädetään arvo-osuusrekisterin pitäjien sijasta tilinhoitajayhteisöistä ja niiden asiamiehistä.

16 §. *Kansainväliset yhteydet.* Pykälä vastaa voimassa olevaa pykälää sillä erotuksella, että pykälässä huomioidaan eri arvo-osuusrekisterien keskittäminen arvopaperikeskukseen yhdeksi arvo-osuusrekisteriksi.

17 §. *Toissijainen vastuu tilinhoitajayhteisön korvattavista vahingoista.* Voimassa olevan lain mukaan arvopaperikeskuksella on rajaton toissijainen arvo-osuustileistä annetun lain 30 §:ssä säädettyyn korvausvelvollisuuteen perustuva vastuu arvo-osuusrekisterin pitäjän aiheuttamasta vahingosta. Tämä vastuu on tuottamuksesta riippumaton-

ta vahingonkorvausvastuuta, jolle ei ole asetettu ylärajaa. Arvopaperikeskuksen rajaton toissijainen vastuu voi teoriassa johtaa siihen, että yhden tilinhoitajayhteisön virheellinen toiminta aiheuttaa arvopaperikeskuksen maksukyvyttömyyden ja vaarantaisi koko arvo-osuusjärjestelmän toiminnan. Arvopaperikeskuksen tuottamuksesta riippumaton rajaton toissijainen vastuu muun tilinhoitajayhteisön aiheuttamasta vahingosta saattaa lisätä mahdollisuuksia piittaamattomaan riskikäyttäytymiseen *(moral hazard)*. Tämän vuoksi arvopaperikeskuksen rajaton toissijainen vastuu ehdotetaan siirrettäväksi tilinhoitajayhteisöjen rahoittaman kirjausrahaston vastattavaksi.

Pykälän mukaan vahingonkärsineellä olisi oikeus saada arvo-osuustileistä annetussa laissa tarkoitetuissa tapauksissa korvaus arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa tarkoitetusta kirjausrahastosta silloin, kun tilinhoitajayhteisö ei täytä vahingonkorvausvelvollisuuttaan. Niistä tilanteista, jolloin kirjausrahaston suoritusvelvollisuus voi alkaa, säädettäisiin lain 18 a §:ssä.

Kirjausrahaston korvausvelvollisuus on toissijaista siten, että jos korvaus suoritetaan kirjausrahastosta, sillä on oikeus periä maksamansa korvaus siltä tilinhoitajayhteisöltä, joka on korvauksen suorittamisesta vastuussa. Tarkemmat säännökset tilinhoitajayhteisön korvausvastuusta ja vahingonkärsijän oikeudesta vaatia korvausta ehdotetaan sisällytettäväksi tähän samaan hallituksen esitykseen sisältyvään uuteen arvo-osuustileistä annetun lain 31 a §:ään.

18 §. *Kirjausrahasto*. Pykälässä säädettäisiin arvopaperikeskuksen hallituksen velvollisuudesta perustaa kirjausrahasto arvo-osuustileistä annetussa laissa säädetyn vahingonkorvausvastuun turvaamista varten. Rahasto, vastaisi nykyistä arvopaperikeskuksen rahastoa. Toisin kuin arvopaperikeskuksen rahasto ehdotettu kirjausrahasto ei kuitenkaan turvaisi kaikkien arvopaperikeskukselle arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa ja arvo-osuustileistä annetussa laissa asetettujen velvollisuuksien täyttämistä. Pykälän 1 momentin mukaan kirjausrahasto turvaisi vain arvo-osuustileistä annetun lain 30, 31 ja 31 a §:ssä säädetyn vahingonkorvausvastuun täyttämisen. Arvopaperikeskuksen vastuu arvopaperikäsittelyn perusjärjestelmien toiminnasta, kuten esimerkiksi keskustietojärjestelmien toiminnasta, jäisi riippuvaiseksi arvopaperikeskuksen omasta vastuunkantokyvystä. Kirjausrahaston maksettavaksi tulevien vahingonkorvausten suorittamiseen liittyvät menettelytavat perustuvat soveltuvin osin sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 6 luvussa tarkoitettua sijoittajien korvausrahastoa koskeviin säännöksiin.

Kirjausrahaston kartutusvelvollisia olisivat tilinhoitajayhteisöt. Rahaston säännöissä voitaisiin määrätä, että Suomen valtio, muu valtio, Suomen Pankki ja muun valtion keskuspankki eivät ole velvollisia suorittamaan vakuusmaksuja. Tästä huolimatta näiden yhteisöjen vastuuosuudet lasketaan samojen perusteiden mukaan kuin kartutusvelvollisten tilinhoitajayhteisöjen kartutusmaksut. Samoin vastuuosuudelle kertyvästä korosta pidetään jatkuvasti kirjaa rahastoa varten. Mahdollisessa korvaustilanteessa kirjausrahasto perii mainituilta yhteisöiltä näiden osuuden vastuumäärästä välittömästi sen jälkeen, kun päätös korvauksen tai velvoitteen suorittamisesta on tehty.

Kirjausrahastoa kartutettaisiin tilinhoitajayhteisöiltä kerättäviltä vakuusmaksuilla siten, että rahaston nettovarallisuus on vähintään 0,000048 prosenttia säilytettävänä olevien arvo-osuuksien yhteenlasketusta käyvästä arvosta, kuitenkin aina vähintään 20 miljoonaa markkaa. Rahaston pääomien ennakoimattomien vaihtelujen ehkäisemiseksi ehdotetaan, että rahaston pääomavaatimusta laskettaessa perusteena käytettäisiin viitenä viimeksi kuluneena vuotena säilytettävänä olleiden arvo-osuuksien käyvän arvon keskiarvoa. Pääomavaatimuksen laskentatavasta siirtymäaikana säädettäisiin lain voimaantulosäännöksen 5 momentissa.

Voimassa olevan lain 18 §:ssä edellytetään, että arvopaperikeskuksen rahaston ja arvopaperimarkkinalain 4 a luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitetun selvitysrahaston pääoman yhteismäärää on 110 miljoonaa markkaa. Kirjausrahaston pääoman kartutusajasta säädettäisiin lain voimaantulosäännöksen 5 momentissa.

Pykälän 2 momentin mukaan kartutusvelvollisten tilinhoitajayhteisöjen olisi suoritettava kirjausrahaston säännöissä tarkemmin määritellyllä tavalla maksuperusteiden mukainen suhteellinen osuutensa kirjausrahastolla katettavista vastuista. Vakuusmaksujen perusteena olisivat arvo-osuusjärjestelmään tehtyjen kirjausten lukumäärä, näiden kirjausten euromäärä sekä säilytettävien arvo-osuuksien käypä arvo. Perusteet vastaavat nykyisiä arvopaperikeskuksen rahaston sään-

nöissä määrättyjä kartutusmaksujen määräytymisperusteita. Koska ehdotetun 20 §:n mukaan valtioneuvosto vahvistaisi kirjausrahaston säännöt, päättäisi se viime kädessä myös siitä, ovatko laskentaperusteet tilinhoitajayhteisöjen kilpailuedellytysten kannalta oikeudenmukaisesti määritelty.

Rahaston varoja kartuttaisivat erityyppiset tilinhoitajayhteisöt. Koska rahaston vastuu johtuisi näiden yhteisöjen toiminnasta, tulisi kartutusvelvollisuus määritellä sen mukaan, millaisia riskejä kartutusvelvollisen tilinhoitajayhteisön toiminnasta aiheutuu kirjausrahastolle. Erilaisten vakuusmaksuvelvollisten ryhmien sisällä olevia yhteisöjä tulisi kuitenkin kohdella keskenään yhdenmukaisesti. Ehdotettu säännös vastaa soveltuvin osin voimassa olevan lain 21 §:n 1 momentin viimeistä virkettä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin niiden tilinhoitajayhteisöjen vakuusmaksuista, jotka liittyvät rahastoon sen jälkeen, kun rahaston pääoma on kartutettu vähimmäismääräänsä. Tällöin tilinhoitajayhteisön tulisi suorittaa vakuusmaksun ennakkona 3 prosenttia rahaston pääoman viimeksi lasketusta vähimmäismäärästä. Vakuusmaksun ennakko luettaisiin sen maksaneen tilinhoitajayhteisön hyväksi päätettäessä ennakon maksamisen jälkeen ehdotetun 20 §:n mukaisesti tilinhoitajayhteisön vakuusmaksun suuruudesta. Ennakko luettaisiin sen maksaneen tilinhoitajayhteisön hyväksi myös muissa tilanteissa, kuten silloin, kun rahaston pääomaa joudutaan kartuttamaan uudelleen vähimmäismääräänsä tai päätetään suoritettujen vakuusmaksujen suhteellisen osuuden perusteella jaettavasta tuotosta tai niiden suorittamisen perusteella tehtävästä palautuksesta tilinhoitajayhteisötoiminta lopetettaessa.

18 a §. *Rahaston suoritusvelvollisuuden alkaminen.* Pykälässä määriteltäisiin tilanteet, jolloin kirjausrahaston suoritusvelvollisuus voi alkaa. Pykälä vastaa sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 6 luvun 39 §:ää. Jos vahingonkärsijän käyttämä tilinhoitajayhteisö ei suorita sijoittajalle tämän selviä ja riidattomia saatavia, voisi vahingonkärsijä ilmoittaa siitä rahoitustarkastukselle. Ilmoituksen tarkoituksena olisi saattaa rahoitustarkastuksen arvioitavaksi se, onko kyseisen tilinhoitajayhteisön katsottava olevan sellaisessa tilassa, että vahingonkärsijälle voitaisiin maksaa korvauksia kirjausrahaston varoista.

Saatuaan vahingonkärsijältä tai muutoin tiedon siitä, ettei tilinhoitajayhteisö ole suorittanut sille arvo-osuustileistä annetun lain mukaisia vahingonkärsijän selviä ja riidattomia vahingonkorvaussaamisia, tulisi rahoitustarkastuksen pykälän 2 momentin mukaan päättää, onko vahingonkärsijän saamiset suoritettava kirjausrahastosta. Rahoitustarkastuksen on tehtävä päätös 21 päivän kuluessa siitä, kun se sai tietää tilinhoitajayhteisön laiminlyönnistä.

Pykälän 2 momentissa määritellään edelleen ne tilanteet, jolloin suoritusvelvollisuus voi syntyä. Kirjausrahastosta voitaisiin maksaa korvauksia ensinnäkin silloin, kun tilinhoitajayhteisön laiminlyönti on johtunut sen asettamisesta maksukyvyttömyysmenettelyyn. Maksukyvyttömyysmenettelyllä tarkoitetaan konkurssia ja yrityssaneerausta sekä luottolaitoksen osalta lisäksi toiminnan keskeyttämistä, sulkemista tai selvitystilaa. Kirjausrahaston suoritusvelvollisuus alkaisi myös muussa tilinhoitajayhteisön maksukyvyttömyystilanteessa, jos rahoitustarkastus katsoo maksukyvyttömyyden muuksi kuin tilapäiseksi ja saa siitä riittävän selvityksen. Muulla maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan ulosotto- tai turvaamistoimen kohdistamista tilinhoitajayhteisön maksu- tai toimitusvelvoitteeseen tai siitä annettuun vakuuteen. Korvattavien saamisten tulisi olla erääntyneitä ja riidattomia. Kirjausrahastoa ei voitaisi käyttää vahingonkärsijän suojaamiseen muulloin kuin momentissa luetelluissa tilanteissa. Viime kädessä olisi rahoitustarkastuksen tehtävänä arvioida sitä, onko tilinyhteisö katsottava pysyvästi maksukyvyttömäksi. Rahoitustarkastuksen tehtävänä olisi huolehtia siitä, ettei kirjausrahastoa milloinkaan käytettäisi tilapäisessä maksuhäiriötilanteessa eli silloin, kun tilinhoitajayhteisö pian kykenisi itse selviytymään velvoitteestaan. Säännöksellä turvataan kirjausrahastoa esimerkiksi yksittäisten velkojien yrityksiltä hyötyä kirjausrahastosuojan olemassaolosta sekä siltä, että kirjausrahastoa käytettäisiin silloin, kun tilinhoitajayhteisö on haluttomuuttaan tai huolimattomuuttaan jättänyt velvoitteensa suorittamatta.

Yksittäisten velvoitteiden suorittamatta jättäminen ilman siihen liittyvää pysyvää kyvyttömyyttä suoriutua muista velvoitteista ei oikeuttaisi maksamaan vahingonkärsijälle korvauksia kirjausrahastosta. Taloudellisiin syihin eivät kuuluisi esimerkiksi sellaiset väliaikaiset tilanteet, joissa rahojen tai sijoituskohteiden takaisinmaksu on viivästynyt lakon tai teknisten ongelmien vuoksi tai

muiden ylivoimaiseksi esteeksi luonnehdittavien syiden vuoksi. Kirjausrahastosuojan piirin ulkopuolelle jäävät korvausvaatimukset on esitettävä normaalissa tuomioistuinmenettelyssä kuten aiemminkin. Yksittäisiä saamisoikeuksia koskevia riitoja ei jatkossakaan ratkottaisi kirjausrahastossa eikä rahoitustarkastuksessa.

Pykälän 3 momentin mukaan rahoitustarkastuksen olisi annettava 2 momentin mukaisesta päätöksestään viipymättä tieto momentissa luetelluille tahoille. Lopulliset päätökset yksittäisille vahingonkärsijöille maksettavista korvauksista ja niiden suuruudesta tutkisi ja ratkaisisi kirjausrahasto itse saatuaan tiedon rahoitustarkastuksen tekemästä suoritusvelvollisuuden alkamista koskevasta päätöksestä. Korvattavien saamisoikeuksien laskemisesta säädettäisiin tarkemmin 18 b §:ssä ja saamisten maksamistavasta ja määräajoista säädettäisiin 18 c §:ssä. Jotta tilinhoitajayhteisön asiakkaat saisivat tiedon rahoitustarkastuksen tekemästä päätöksestä, on kirjausrahaston annettava siitä kirjallisesti tieto kullekin maksukyvyttömän sijoituspalveluyrityksen asiakkaalle (18 d §:n 1 momentti).

Jotta rahoitustarkastus voisi tehdä lain edellyttämän päätöksen, tulee tilinhoitajayhteisön pykälän 4 momentin mukaan antaa tarvittaessa kirjausrahastolle tiedot kaikista tilille kirjattujen oikeuksien haltijoista ja heidän 1 momentissa tarkoitetuista saamisistaan.

18 b §. *Korvattavat saamiset.* Pykälän 1 momentissa määritellään korvattavat saamisten enimmäismäärät. Pykälä vastaa soveltuvin osin sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 6 luvun 40 §:ää. Korvattavaksi tulisi arvo-osuustileistä annetun lain mukaisen vahingonkorvausvelvollisuuden määrä, kuitenkin enintään 25 000 euroa (noin 150 000 markkaa). Samaan konserniin kuuluvia useita tilinhoitajayhteisöjä pidettäisiin korvausta laskettaessa eri yrityksinä. Säännöksiä sovellettaisiin riippumatta suojan piiriin kuuluvien yksittäisten saamisoikeuksien lukumäärästä. Korvaukselle asetettavalla enimmäismäärällä pyrittäisiin siihen, että kirjausrahaston toissijainen vastuu rahastoitaisiin ja rajoitettaisiin sijoittajien korvausrahaston tavoin piensijoittajien suojaksi.

Kirjausrahastolla olisi velvollisuus korvata samaan vahinkotapahtumaan liittyviä vahinkoja yhteensä kuitenkin vain 10 miljoonaa euroa (noin 60 miljoonaa markkaa). Jos samasta vahinkotapahtumasta aiheutuvien vahinkojen yhteismäärä ylittäisi 10 miljoonaa euroa, kaikkien vahingonkärsijöiden korvauksia alennettaisiin 25 000 eurosta. Säännöksellä estettäisiin se, ettei yksittäinen kirjausrahaston nettovarallisuuden enimmäismäärän ylittävä vahinkotapahtuma johtaisi rahaston varojen loppumiseen. Tästä johtuva kirjausrahaston varojen uudelleenkartuttamisvelvollisuus saattaisi ääritilanteessa puolestaan johtaa muidenkin kartutusvelvollisten maksukyvyttömyyteen.

Pykälän 2 momentin mukaan kirjausrahaston on suoritettava korvaus luonnollisille henkilöille ennen muita vahingonkärsijöitä. Ehdotetun 3 momentin mukaan vahingonkärsijälle maksettava korvaus olisi laskettava sijoituksen kulloisenkin käyvän arvon mukaan. Käyvällä arvolla tarkoitettaisiin lähinnä arvo-osuuden viimeisintä markkina-arvoa. Laskelmien perusteena on pidettävä päivää, jolloin rahoitustarkastus teki päätöksen kirjausrahaston suoritusvelvollisuuden alkamisesta tai jolloin tilinhoitajayhteisö asetettiin konkurssiin, riippuen siitä, kumpi päivä on aikaisempi. Kirjausrahastosta ei esimerkiksi korvattaisi sijoituskohteiden arvojen heilahtelusta aiheutuneita tappioita, vaan ainoastaan saamisen kulloinkin määrättävissä oleva markkina-arvo. Korvauksen määrää laskettaessa otetaan yhteiseen lukuun omistettuja arvo-osuuksia koskevasta korvauksesta huomioon kullekin sijoittajalle siitä kuuluva osuus. Jollei erityismääräyksiä ole, saatavat jaetaan tasan sijoittajien kesken, jolloin osuus kirjausrahastosta maksettavasta korvauksesta on kaikille samansuuruinen. Jos useamman henkilön yhdessä tekemää sijoitusta ei kuitenkaan voi katsoa jaettavaksi sijoittajien kesken, kysymyksessä on niin sanottu jakamaton yhteisomistus, esimerkiksi jakamaton kuolinpesä. Tällaiselle sijoitukselle laskettavaa korvausta ei oteta huomioon laskettaessa yhden yhteisomistajan muuta oikeutta korvaukseen. Kuten juridisesti samaksi sijoittajaksi katsottava oikeushenkilö, saisi jakamattomaksi yhteisomistukseksi katsottava sijoitus korvausta aina ainoastaan kerran. Toisin sanoen jos täysin samojen henkilöiden toimesta olisi tehty useita sijoituksia, voisi korvausta kuitenkin saada enimmillään 25 000 euroa. Sijoitusrahasto ei kuitenkaan olisi 3 momentin mukaisessa mielessä yhteinen sijoitus, vaikka se onkin katsottavissa yhteisomistussuhteeksi. Ehdotuksen tarkoituksena on, että itse rahastoyhtiölle

ei makseta edes yhtä 25 000 euron suuruista korvausta.

Pykälän 4 momentin säännöksellä jätetään suojan ulkopuolelle muun muassa rahanpesusaatavat, joiden osalta on annettu tuomio rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti kätkemisrikoksesta. Säännöksellä ei ole kuitenkaan vaikutusta varojen mahdollisen oikean omistajan oikeuteen saada korvausta häneltä oikeudettomasti viedystä omaisuudesta.

18 c §. *Korvausten maksaminen.* Pykälässä säädettäisiin siitä, missä aikataulussa kirjausrahaston tulisi suorittaa vahingonkärsijöiden saamiset. Pykälä vastaa soveltuvin osin sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 6 luvun 42 §:n säännöksiä sijoittajien saamisten maksamisesta. Maksamista koskevien säännösten tavoitteena on, että vahingonkärsijä saa korvauksen ilman kohtuutonta viivettä heti, kun sijoittajan saatava on todettu oikeutetuksi. Tästä syystä 1 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan kirjausrahaston olisi maksettava korvaukset viimeistään kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun rahoitustarkastus teki päätöksen kirjausrahaston maksuvelvollisuuden syntymisestä. Määräaika alkaisi kuitenkin jo aiemmin siinä tapauksessa, jos tilinhoitajayhteisö on asetettu maksukyvyttömyysmenettelyyn. Tällöin määräaika alkaa päivänä, jona tilinhoitajayhteisö asetetaan maksukyvyttömyysmenettelyyn. Kirjausrahaston etujen mukaista olisi maksaa korvaukset nopeasti, sillä korvauksille ehdotetaan maksettavaksi korkolain mukaista viivästyskorkoa rahoitustarkastuksen päätöksentekopäivästä lukien. Jos yksittäisen maksettavan korvauksen suuruus olisi määräajan päättyessä edelleen epäselvä, voisi kirjausrahasto maksaa vahingonkärsijälle väliaikaisesti oikeaa korvaussummaa pienemmän korvauksen.

Täysin poikkeuksellisissa tapauksissa kirjausrahasto voisi saada pykälän 2 momentin mukaan rahoitustarkastukselta lisäaikaa saatavien suorittamiseen. Rahoitustarkastus myöntäisi lisäajan kaikkien saatavien maksamiselle. Saamastaan lisäajasta huolimatta kirjausrahaston olisi kuitenkin maksettava korvaus yksittäiselle vahingonkärsijälle, jos maksun lykkääminen olisi vahingonkärsijän kannalta kohtuutonta. Yksittäiset poikkeukset yleisestä maksun lykkäämisestä tehtäisiin näin kirjausrahastossa. Lisäajan myöntäminen ei kuitenkaan vaikuttaisi viivästyskoron kertymiseen.

Toisaalta, jos kirjausrahasto ei ole korvannut vahingonkärsijän saamisia laissa säädetyssä aikataulussa ja lain edellytysten täytyttyä, on vahingonkärsijällä 3 momentin mukaan oikeus vaatia saamisoikeutta kirjausrahastolta tuomioistuinmenettelyssä. Myös vahingonkärsijän ja kirjausrahaston väliset muut korvauksen määrää tai oikeutusta koskevat riidat ratkaistaisiin normaalisti tuomioistuinmenettelyssä. Pykälän 4 momentin mukaan korvauksen maksamista voisi lykätä myös silloin, kun vahingonkärsijä on syytteessä kätkemisrikoksesta. Säännös johtuu siitä, etteivät rahanpesusaatavat ole lainkaan suojan piirissä.

Sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 33 §:n 3 momentissa säädetään, että jos korvaus vahingonkärsijän vahingosta voitaisiin maksaa tuon lain mukaisesta sijoittajien korvausrahastosta, korvaus maksetaan ensisijaisesti tuosta korvausrahastosta.

18 d §. *Kirjausrahaston tiedottamisvelvollisuus.* Arvo-osuuden omistajan suojan olennainen osa on se, että arvo-osuuden omistajat tietävät, millainen korvausjärjestelmä kattaa tilinhoitajayhteisön kirjaustoiminnasta aiheutuvat vahinkotilanteet ja miten mahdollisessa korvaustilanteessa on toimittava. Jotta arvo-osuuden omistajat saisivat tiedon siitä, että tilinhoitajayhteisö on joutunut sellaiseen maksukyvyttömyystilaan, jonka seurauksena arvo-osuuden omistajia on päätetty suojata maksamalla korvauksia kirjausrahastosta, kirjausrahaston on annettava asiasta kirjallisesti tieto kaikille tiedossaan oleville tilinhoitajayhteisön asiakkaille. Kirjausrahaston olisi lisäksi julkistettava julkisella kuulutuksella tietoa siitä, mihin toimenpiteisiin vahingonkärsijöiden on ryhdyttävä saamistensa turvaamiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan kirjausrahasto voisi asettaa määräajan, jonka kuluessa vahingonkärsijöiden tulee vaatia siltä saataviaan. Määräajan on oltava vähintään kuusi kuukautta. Määräajan ylittyminen ei kuitenkaan rajoittaisi vahingonkärsijöiden saamisoikeutta silloin, kun sijoittaja ei pakottavista syistä ole voinut valvoa saatavaansa ajoissa. Kirjausrahaston tiedottamisvelvollisuutta koskevat säännökset vastaavat sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 6 luvun 43 §:n säännöksiä.

19 §. *Selvitysrahasto.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan ehdotettavaa arvopaperimarkkinalain 4 a luvun 7 §:n muutosta. Kyseisessä pykälässä

ehdotetaan säädettäväksi selvitysrahaston perustamisvelvollisuus koskemaan vain niin kutsuttua nettoselvitysjärjestelmää.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan täsmennettäväksi voimassa olevan momentin ilmaisua vakuusmaksuja suorittaviksi yhteisöiksi.

20 §. *Kirjausrahaston säännöt ja hallinto.* Pykälän 1 momentissa termi arvopaperikeskuksen rahasto korvattaisiin termillä kirjausrahasto.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan termi maksu muutettaisiin termiksi vakuusmaksu. Momentin 3 kohdassa säädettäisiin siitä, millaiset omaisuuserät voitaisiin säännöissä hyväksyä vakuusmaksuksi. Ensisijaisesti vakuusmaksuiksi voitaisiin hyväksyä käteistä rahaa. Toissijaisesti vakuusmaksuksi voitaisiin hyväksyä käteiseen rahaan rinnastettavia muita omaisuuseriä. Rahaston maksuvalmiuden turvaaminen edellyttäisi, että nämä muut omaisuuserät ovat välittömästi rahaksi muutettavia. Käytännössä esimerkiksi takauksia ei yleensä voitaisi hyväksyä vakuusmaksuksi. Jos muita omaisuuseriä sääntöjen mukaan voitaisiin hyväksyä vakuusmaksuksi, on säännöissä mainittava myös näiden omaisuuserien arvotusperiaatteet.

Pykälän 2 momentin 4 kohdan mukaan säännöissä olisi mainittava myös täydentävät määräykset menettelytavoista, joiden mukaan kirjausrahastosta suoritetaan korvauksia. Pykälän 2 momentin 5 kohdan säännös rahaston varojen sijoittamisperiaatteista vastaa voimassa olevan pykälän 2 momentin 4 kohtaa. Pykälän 2 momentin 8 ja 9 kohta vastaisivat voimassa olevan pykälän 7 ja 8 kohtaa.

Kirjausrahaston varojen sijoittamisesta saadut tuotot olisi ehdotetun 22 §:n mukaan jaettava maksuvelvollisille. Myös suoritetut vakuusmaksut olisi viimeksi mainitun lainkohdan mukaan palautettava maksuvelvollisille. Tämän vuoksi säännöissä olisi 2 momentin 6 kohdan perusteella mainittava perusteet rahaston vuotuisten tuottojen maksamisesta ja rahaston varojen palauttamisesta vakuusmaksuvelvollisille.

21 §. *Kirjausrahaston varainhallinta.* Pykälässä säädettäisiin kirjausrahaston varojen kartuttamisesta, varojen sijoittamisen periaatteista ja rahaston mahdollisuudesta ottaa luottoa. Säännökset vastaisivat voimassa olevaa lakia. Kirjausrahaston maksut määrättäisiin kuitenkin puolivuosittain eikä vuosittain kuten nykyisin. Voimassa olevan pykälän 1 momentin kartutusmaksun laskentaperusteita koskeva viimeisen virkkeen säännös ehdotetaan siirrettäväksi soveltuvin osin lain 18 §:n 2 momenttiin.

Ehdotetun 20 §:n 2 momentin 3 kohdan nojalla vakuusmaksuiksi voidaan hyväksyä käteisen rahan lisäksi muitakin välittömästi rahaksi muutettavia omaisuuseriä. Tämän vuoksi pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka nojalla vakuusmaksun suorittanut yhteisö voi vaihtaa suorittamansa maksun toiseksi edellyttäen, ettei maksuvelvollisen osuus vakuusmaksuista vähene. Vaihto-oikeutta koskevat tarkemmat määräykset olisi sisällytettävä sääntöihin.

Pykälän uudessa 4 momentissa säädettäisiin kirjausrahaston pääoman uudelleenkartuttamisvelvollisuudesta. Jos rahaston pääoma laskee vahingonkorvaustapahtuman seurauksena alle 18 §:n 1 momentissa säädetyn vähimmäisrajan, rahasto olisi kartutettava määräajassa uudelleen siten, että se on aina vähimmäispääoman suuruinen. Vähimmäispääoma tulisi saavuttaa kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun rahasto on suorittanut korvauksen vahingonkärsijälle.

Pykälän 5 momentti vastaa voimassa olevan lain 4 momenttia. Kirjausrahasto voisi ottaa luottoa, jos sen omat varat eivät riitä rahaston vastuiden kattamiseen.

22 §. *Kirjausrahaston tuotto ja varojen palauttaminen.* Pykälässä säädettäisiin vakuusmaksujen erillisyydestä, rahaston varojen tuoton jakamisesta ja varojen palauttamisesta. Vakuusmaksut voitaisiin kuitenkin lukea maksuvelvollisen varoiksi maksuvelvollisen kirjanpidossa. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että maksuvelvollisella, sen seuraajalla tai velkojalla olisi oikeutta millään tavoin määrätä kirjausrahastolle luovuttamansa varallisuuden käytöstä. Maksuvelvollisella, sen seuraajalla tai velkojalla olisi myöskin vain pykälän 2 momentissa tarkoitettu oikeus tuottoihin ja 3 momentissa tarkoitettu oikeus varojen palauttamiseen. Kirjausrahastolle luovutettu vakuusmaksu siirtyisi sille siten täysin omistusoikeuksin.

Pykälän 2 momentin mukaan kirjausrahastoon suoritettujen vakuusmaksujen tuottoa ei lisättäisi rahaston pääomaan, vaan vakuusmaksujen tuotto jaettaisiin maksujen mukaisessa suhteessa maksuvelvollisille. Ennen tuoton jakamista siitä kuitenkin vähennettäisiin rahaston hallinnoinnista ja muusta hoidosta aiheutuvat välttämättömät kulut.

Pykälän 3 momentin mukaan maksuvelvollisen kirjausrahastoon maksamien kanna-

tusmaksujen suhteellinen osuus rahaston määrästä voitaisiin pyynnöstä palauttaa maksuvelvolliselle silloin, kun maksuvelvollisuuden aiheuttama tilinhoitajayhteisön toiminta lopetetaan. Koska toiminnasta aiheutuva vahinko voi tulla ilmi vasta huomattavasti myöhemmin kuin vahingonkorvausvelvollisuuden aiheuttanut teko on syntynyt, palautus voitaisiin tehdä vasta kolmen vuoden kuluttua toiminnan lopettamisesta. Vahingonkärsijöiden korvaussaamiset olisivat kirjausrahaston suojan piirissä siihen saakka, kunnes tilinhoitajayhteisön vakuusmaksut on palautettu.

Palautettavaa määrää ei luettaisi rahaston pääomaan sen jälkeen, kun tilinhoitajayhteisön toiminta on loppunut ja rahasto on tehnyt päätöksen varojen palauttamisesta. Vastaavasti palautettavaa määrä voitaisiin käyttää vain ennen toiminnan lopettamista syntyneiden vahingonkärsijöiden korvaussaamisten maksamiseen.

Tilinhoitajayhteisön suorittamat vakuusmaksut olisivat siirrettävissä vain yleisseuraannon kautta. Vain kirjausrahaston jäsenen sulautuessa toiseen kirjausrahaston jäseneen tai sen jakaantuessa toisesta kirjausrahaston jäsenestä olisi kirjausrahastoon suoritettu vakuusmaksu siirtokelpoinen. Sulautuvan yrityksen maksama vakuusmaksu voitaisiin näin lukea sulautumisessa muodostuneen yrityksen hyväksi. Vastaavasti jos tilinhoitajayhteisö jakaantuu useammaksi tilinhoitajayhteisöksi, aiemmin maksetut vakuusmaksut voidaan jakaa uusien tilinhoitajayhteisöjen hyväksi.

22 a §. *Valitusoikeus.* Pykälän mukaan tilinhoitajayhteisöllä olisi oikeus saattaa kirjausrahaston päätös rahoitustarkastuksen arvioitavaksi kuukauden kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

23 ja 24 §. Oikaisulautakuntaa sekä sen kokoonpanoa ja päätösvaltaisuutta koskevat säännökset ehdotetaan kumottaviksi, koska erityinen oikaisu- ja muutoksenhaku menettelynä poistuu.

26 §. *Joukkolainaosuudet ja niihin rinnastuvat arvo-osuudet.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että aloite arvopaperimarkkinalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun arvopaperin liittämisestä arvo-osuusjärjestelmään tulisi arvo-osuusrekisterien keskittämisen jälkeen kyseisen arvopaperin liikkeeseenlaskijalta. Nykyisin aloitteen tekee liikkeeseenlaskijaa edustava erillisen arvo-osuusrekisterin pitäjä. Momentin säännös ei estä liikkeeseenlaskijaa käyttämästä tilinhoitajayhteisöä tai muuta asiantuntijaa apunaan aloitteen tekemisessä, joten momentin muutos ei aiheuta nykyiseen käytäntöön muutoksia.

26 a §. *Velkakirjan liittäminen arvo-osuusjärjestelmään.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi arvo-osuusrekisterien keskittämisestä johtuvat muutokset. Arvo-osuusrekisterien pitäjien muuttuessa tilinhoitajayhteisöiksi on pykälän viittaukset arvo-osuusrekisterien pitäjään tarpeen muuttaa vastaavasti. Pykälään ehdotetut muutokset eivät aiheuta nykyiseen tilanteeseen asiallisia muutoksia.

26 c §. *Joukkolainan muuntaminen euroksi.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi arvo-osuusrekisterien keskittämisen edellyttämällä tavalla siten, että joukkolainan euromääräiseksi muuttamiseen liittyvistä toimenpiteistä vastaisi jatkossa arvo-osuusrekisterin pitäjän sijasta tilinhoitajayhteisö. Momentin ehdotettu muutos ei aiheuta nykyiseen tilanteeseen asiallisia muutoksia.

27 §. *Liikkeeseenlaskutili.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi arvo-osuusrekisterien keskittämisen edellyttämällä tavalla ilman asiallisia muutoksia. Muutoksen jälkeen arvo-osuuksista avattava liikkeeseenlaskutili avataan aina arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisteriin.

28 §. *Hallintarekisteröinti.* Pykälän 1 ja 4 momentit ehdotetaan muutettavaksi arvo-osuusrekisterien keskittämisen vaatimalla tavalla. Voimassa olevan 1 momentin mukaan hallintarekisteröinnin hoitajana voi toimia arvo-osuustileistä annetussa laissa tarkoitetun omaisuudenhoito- tai kaupintatilin tilinhaltija, arvo-osuusrekisterin pitäjä tai arvopaperimarkkinalain 1 luvun 4 §:ssä tarkoitettu arvopaperinvälittäjä. Arvopaperimarkkinalain tarkoittamia arvopaperinvälittäjiä ovat koti- ja ulkomaiset sijoituspalveluyritykset, koti- ja ulkomaiset luottolaitokset sekä ulkomaiset rahoituslaitokset. Pykälän mukaan arvopaperikeskus voi hyväksyä hallintarekisteröinnin hoitajaksi myös ulkomaisen arvopaperikeskuksen tai sellaisen muun ulkomaisen yhteisön, joka on riittävän julkisen valvonnan alainen ja jonka taloudelliset edellytykset täyttävät tehtävän luotettavalle hoidolle asetettavat vaatimukset. Ehdotetussa uudessa 1 momentissa nämä eri hallintarekisteröinnin hoitajiksi kelpaavat tahot pysyvät ennallaan, mutta ilmaistu viittaamalla arvo-osuustileistä annetun lain 5 a §:n 3 momenttiin. Momentissa mainitaan nyt myös ti-

linhoitajayhteisöt, joiden kelpoisuusehdot ehdotetaan tarkennettaviksi lain 7 §:ssä. Lisäksi 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta kansainvälisestä hallintatodistuksesta tarpeettomana. Momentissa oleva ilmaisu asianomainen ministeriö ehdotetaan korvattavaksi valtiovarainministeriöllä.

Pykälän 4 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että rahoitustarkastukselle annettaisiin oikeus antaa tarkempia määräyksiä arvo-osuustileistä annetun lain 5 a §:ssä tarkoitetulle omaisuudenhoitotilille kirjattujen hallintarekisteröityjen arvo-osuuksien sisäisestä kirjanpidosta. Ehdotettu valtuus on tarpeen omaisuudenhoitotilien tarkoituksenmukaisen ja luotettavan käsittelyn varmistamiseksi.

29 §. *Salassapitovelvollisuus*. Pykälään ehdotetaan arvo-osuusjärjestelmän keskittämisestä johtuvia muutoksia ottaen huomioon laajemmin myös yhteisöt, jotka ovat arvo-osuusjärjestelmän osapuolten kanssa samaan konserniin tai konsolidointiryhmään kuuluvia yhteisöjä tai niissä toimivia, sekä erilaisia tehtäviä toimeksiannosta hoitavat yhteisöt ja henkilöt. Lisäksi pykälässä on erikseen mainittu, ettei salassa pidettäviä tietoja saa antaa pykälässä mainittujen yhteisöjen yhtiötai osuuskunnankokouksille tai niihin osallistuville osakkeen- tai osuudenomistajille. Pykälässä on tarpeen ottaa huomioon myös osuuskunnat, sillä muun muassa tilinhoitajayhteisö voi olla osuuskunta.

29 a §. *Tiedonantovelvollisuus*. Ehdotettu uusi 29 a § sisältää säännökset tilinhoitajayhteisön, sen asiamiehen, arvopaperikeskuksen, edellä mainittujen omistusyhteisöjen ja samaan konsolidointiryhmään kuuluvien rahoituslaitosten sekä niiden yhteenliittymän velvollisuudesta antaa salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvia tietoja viranomaisille lain mukaisiin tarkoituksiin. Tietojen viranomaissaatavuus on tarpeen varsinkin esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiselle Rahanpesun selvittelykeskus mukaan lukien rikosten ehkäisemiseksi ja selvittämiseksi, Suomen Pankille sen lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi sekä ulosottoviranomaiselle siltä osin kuin se on tarpeen ulosmittauksen tai turvaamistoimenpiteen toteuttamiseksi. Kysymykseen voivat tulla myös muut viranomaiset, kuten sosiaaliviranomaiset, joilla on lain nojalla oikeus saada sellaisia tietoja. Eri viranomaisille tiedonsaantioikeuden antavassa lainsäädännössä ei tarvitse olla nimenomaista mainintaa tiedonsaantioikeudesta tämän lain 29 §:ssä mainituista tiedoista tai muista arvo-osuustilitiedoista, vaan tuo oikeus voi perustua myös oikeuden laintasolla yleisempään ilmaisuun. Viranomaisen tiedonsaantioikeuden on kuitenkin perustuttava lakiin, ei lakia alemman asteiseen säännökseen. Ehdotetussa 1 momentissa on lisäksi mainittu erikseen velvollisuudesta antaa muutoin salassa pidettäviä tietoja tuomioistuimelle ja verotuksen toimittamista varten. Rahoitustarkastuksen tietojensaantioikeudesta säädetään rahoitustarkastuslaissa. Ehdotetun säännöksen kanssa vastaava, mutta suppeampi säännös on ollut aikaisemmin arvo-osuustileistä annetun lain 33 §:n 3 momentissa, joka ehdotetaan toisaalla tässä esityksessä kumottavaksi. Eri viranomaisten laaja tietojensaantioikeus on osa harmaan talouden ja muiden järjestelmän väärinkäytösten ehkäisyä.

Pykälän ehdotetussa 2 momentissa säädetään mahdollisuudesta antaa salassa pidettäviä tietoja edellä mainittujen yhteisöjen kanssa samaan konserniin kuuluvalle yhteisölle, mikäli siinä toimivia koskee vastaava salassapitovelvollisuus kuin momentissa mainittuja yhteisöjä ja jos tiedon antaminen on vastaanottavan yhteisön riskien hallinnan kannalta tarpeen. Vastaava säännös on myös laissa luottolaitostoiminnasta.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säädettäväksi ehdotettua 29 §:n 1 momenttia vastaavasti, ettei osakeyhtiölain 9 luvun 12 §:n 4 momentin mukaista osakkeenomistajan oikeutta tutustua yhtiön kirjanpitoon ja muihin yhtiön toimintaan liittyviin asiakirjoihin sovelleta yhteisöihin, jotka voivat saada tietoja tämän lain mukaan salassa pidettävistä tiedoista.

29 b §. *Asiakkaan tunnistaminen*. Sijoituspalveluyritysten ja luottolaitosten ohella muutkin arvo-osuusjärjestelmän osapuolet ehdotetaan saatettavaksi erityislainsäädännössä säädetyn asiakkaan tunnistamisvelvollisuuden alaiseksi. Ehdotus on yhteydessä myös tässä hallituksen esityksessä ehdotettuun lain rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain (68/1998) muutosehdotukseen. Kuten sijoituspalveluyrityksiä ja luottolaitoksia koskevassa erityislainsäädännössä, ehdotetaan myös tässä laissa annettavaksi rahoitustarkastukselle valtuus määrätä tarkemmin asiakkaan tunnistamisessa noudatettavasta menettelystä.

30 a §. *Rahoitustarkastuksen tietojensaantioikeus*. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi rahoitustarkastuksen oikeudesta saada lain

7 §:n 4 momentissa tarkoitetulta muulta yhteisöltä, joka voi saada tilinhoitajayhteisön oikeudet, valvonnan edellyttämät tiedot ja jäljennökset valvonnan kannalta sen tarpeelliseksi katsomista asiakirjoista. Pykälässä ei ole mainittu kaikkia tilinhoitajayhteisöinä toimivia yhteisöjä, sillä rahoitustarkastukselle on säädetty näihin yhteisöihin nähden vastaavansisältöinen tietojensaantimahdollisuus muualla lainsäädännössä tai muutoin järjestettynä.

Voimaantulo. Laki on tarkoitettu tulevaksi voimaan 16 päivänä lokakuuta 2000.

Siirtymäsäännöksenä 2 ja 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi siitä menettelytavasta, jolla voimassa olevan lain mukaiset arvo-osuusrekisterit siirtyisivät tilinhoitajayhteisöiksi. Näiden yhteisöjen tulisi joko hakea tilinhoitajayhteisön oikeutta arvopaperikeskukselta kolmen kuukauden kuluessa ehdotetun lain voimaantulosta tai lopettava toimintansa. Jos yhteisöllä on lain voimaan tullessa asiamiehiä, tulisi sen hakea myös oikeutta pitää asiamiehiä, sikäli kuin se aikoo jatkaa asiamiesten pitoa. Jos oikeuksia ei olisi vahvistettu kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta, tulisi yhteisön toiminta lopettaa, jollei valtiovarainministeriö erityisestä syystä päätä toiminnan lopettamiselle asetettavasta pidemmästä määräajasta. Tällainen erityinen syy ministeriön päätökselle voisi olla esimerkiksi yhteisön tilinhoitajayhteisön oikeuksia koskevan hakemuksen käsittelyn viivästyminen pääasiassa arvopaperikeskuksesta johtuvasta syystä.

Arvo-osuusrekisterin pitäjä voisi tehdä hakemuksen tilinhoitajayhteisön oikeuden saamiseksi ennen lain voimaantuloa. Arvopaperikeskus voisi ryhtyä myös käsittelemään hakemusta ennen lain voimaantuloa.

Suomen Arvopaperikeskus Oy:n RM-järjestelmä on keskitetty vapaaehtoisesti vuoden 1998 toukokuussa. Tällöin RM-järjestelmän arvo-osuusrekisterin pitäjät siirtyivät pääosin Suomen Arvopaperikeskus Oy:n arvo-osuusrekisterin asiamiehiksi RM-järjestelmässä. Kaikki rekisterinpitäjät eivät kuitenkaan järjestelmän rakenteen takia jatkaneet yhtiön asiamiehinä. RM-järjestelmän arvo-osuusrekisterin pitäjien toimilupia ei kuitenkaan ole peruutettu, vaikka ne ovat lakanneet pääosin toimimasta itsenäisen arvo-osuusrekisterin pitäjän asemassa. Tarkoitus on ollut, että arvo-osuusjärjestelmän lakisääteisen keskityksen yhteydessä ratkaistaan myös voimassa olevan lain perusteella annettuihin rekisterinpitäjien toimilupiin liittyvät kysymykset.

Arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 4 §:n 1 ja 2 momentti jakaa käytännössä arvo-osuusjärjestelmän kahteen järjestelmäympäristöön, toisin sanoen OM- ja RM-järjestelmään. Viittauksella näihin säännöksiin eroteltaisiin myös OM- ja RM-järjestelmiin osallistuvia osapuolia koskevaa siirtymäsääntelyä tarkoituksenmukaisesti.

Ehdotuksen mukaan OM-järjestelmässä nykyisin toimiville arvo-osuusrekisterin pitäjille voitaisiin antaa tilinhoitajayhteisön oikeudet siitä huolimatta, että niillä ei ole arvopaperipörssin, optioyhteisön, selvitysyhteisön, sijoituspalveluyrityksen tai luottolaitoksen toimilupaa taikka oikeutta toimia selvitysosapuolena. Tarkoitus ei ole, että nämä arvo-osuusrekisterin pitäjät joutuisivat lopettamaan toimintansa uuden lain tullessa voimaan, jos ne täyttävät tilinhoitajayhteisölle asetetut muut edellytykset, kuten pääomavaatimuksen ja toiminnan luotettavuuteen, teknisiin edellytyksiin ja asiantuntemukseen liittyvät vaatimukset. Ehdotus koskee siten tällä hetkellä HEX Securities Services Ltd Oy:tä, Osuuspankkikeskus-OPK osuuskuntaa ja Oy Samlink Ab:tä.

Ehdotuksen mukaan RM-järjestelmässä tällä hetkellä toimiville Suomen Arvopaperikeskus Oy:n asiamiehille voitaisiin antaa tilinhoitajayhteisön oikeudet samoin perustein kuin OM-järjestelmän arvo-osuusrekisterin pitäjille. Oikeuksien myöntäminen edellyttäisi kuitenkin sitä, että osapuoli harjoittaa kirjaustoimintaa RM-järjestelmässä silloin, kun laki tulee voimaan.

Ehdotettu säännös ei kuitenkaan estä myös yllä mainittuja yhteisöjä hakemasta täysiä tilinhaltijayhteisön oikeuksia, jos niille on myönnetty tai myönnetään esimerkiksi arvopaperimarkkinalaissa tarkoitetut selvitysosapuolen oikeudet.

Lain voimaantulo tarkoittaa käytännössä myös sitä, että kaikki aikaisemmin myönnetyt arvo-osuusrekisterin pitäjän toimiluvat lakkaavat olemasta voimassa.

Säännöksen 4 momentissa ehdotetaan, että arvo-osuusrekisterin pitäjällä ei ole oikeutta saada korvausta niistä toimenpiteistä, joilla arvo-osuustilit ja niihin liittyvät tiedot siirrettäisiin ehdotetun lain vuoksi arvopaperikeskuksen ylläpitämään keskitettyyn arvo-osuusrekisteriin.

Säännöksen 5 momentin mukaan niiden arvo-osuusrekisterien pitäjien, jotka jatkavat

laissa säädettäviksi ehdotettujen menettelytapojen mukaisesta tilinhoitajayhteisönä, tulisi kartuttaa tilinhoitajayhteisöjen vahingonkorvausvastuun täyttämisen turvaamiseksi perustettavan kirjausrahaston pääoma 20 miljoonaan euroon kuuden kuukauden kuluessa ehdotetun lain voimaantulosta. Lisäksi momentissa todetaan säilytettävänä olevien arvo-osuuksien yhteenlasketun käyvän arvon huomioon ottavasta rahaston vähimmäispääoman laskemisesta vuoden 2001 alusta alkavana viiden vuoden siirtymäaikana. Tuona siirtymäaikana vaadittava vähimmäispääoma lasketaan siten, että jokaisesta siirtymäajan alkamisen jälkeen säilytettävänä olevien arvo-osuuksien yhteenlasketusta käyvästä arvosta tehtävästä puolivuotishavainnosta otetaan huomioon yksi kymmenesosa ensimmäisen eli vuoden 2000 tammikuun tilanteen mukaisen havainnon painokertoimen vähetessä aina vastaavasti kymmenesosalla havaintojen kertoimien summan ollessa aina kuitenkin yksi. Ehdotettu laskentatapa lieventää markkinoiden voimakkaista muutoksista aiheutuvia vaikutuksia kirjausrahaston vähimmäispääomaan.

Voimassa olevan lain mukaiseen arvopaperikeskuksen rahastoon ennen tämän lain voimaantuloa kartutetut varat tulisi rahaston siirtää ehdotettuun kirjausrahastoon kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta. Nämä varat lasketaan edellä mainittuun 20 miljoonaan euroon ja luetaan vakuusmaksun ennakkona ne maksaneiden yhteisöjen hyväksi.

Esityksessä ehdotetaan, että ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

1.2. Laki arvo-osuustileistä

2 §. Pykälässä säädetään arvo-osuustilille merkittävistä tiedoista. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan tilin tiedoista on käytävä ilmi, mikä tilinhoitajayhteisö hoitaa kyseistä tiliä. Selvyyden vuoksi säädetään myös siitä, että jokainen tili on yksilöitävä rekisterin pitäjän eli arvopaperikeskuksen määräämällä tavalla.

Molemmat tiedot ovat tarpeellisia kirjaamishakemuksia tehtäessä ja niitä käsiteltäessä. Kirjaamishakemus on osoitettava sille tilinhoitajayhteisölle, jonka hoidossa tili on, ja hakemuksessa on yksilöitävä tili, jolla olevia arvo-osuuksia hakemus koskee. Näiden tietojen avulla järjestelmä tunnistaa myös sen tilinhoitajayhteisön, jolla on pääsy tilin tietoihin ja oikeus tehdä sille kirjauksia.

3 §. Arvo-osuustilille merkitään tiedot tilinhaltijasta ja muista tilille kirjattuihin arvo-osuuksiin kohdistuvien oikeuksien haltijoista. Tarkemmat tiedot oikeudenhaltijoista käyvät ilmi arvopaperikeskuksessa pidettävästä oikeudenhaltijaluettelosta.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi tiedoilla, jotka tarvitaan osinkojen, joukkovelkakirjalainojen lyhennysten ja muiden arvo-osuuksiin perustuvien suoritusten maksamisessa. Tarkoituksena on, että maksut voidaan toimittaa oikeudenhaltijoille arvo-osuusjärjestelmästä saatavien tietojen perusteella. Tämä mahdollistaisi sen, että liikkeeseenlaskijat voisivat toimittaa maksut myös muutoin kuin tilinhoitajayhteisöjen kautta.

Luetteloon olisi merkittävä tarvittavat maksu- ja verotustiedot, kuten oikeudenhaltijan maatunnus. Maksutietona merkittäisiin tilisiirtoa varten tarvittavat tiedot eli yleensä oikeudenhaltijan käyttämän pankkitilin numero. Edelleen olisi kuitenkin mahdollista, että maksu toimitettaisiin postiosoituksena. Tiedot on merkittävä tilinhaltijasta, pantinsaajasta tai muusta tahosta, jolle suoritus on tehtävä.

Henkilön tai yhteisön nimi ei riitä oikeudenhaltijan yksilöimiseksi. Suomalaiset henkilöt on 2 momentin mukaan yksilöitävä henkilötunnuksen avulla. Muidenkin oikeudenhaltijoiden osalta yksilöintitunnusten on oltava yhdenmukaisia. Ehdotuksen mukaan arvopaperikeskus määrää ne periaatteet, joiden mukaan yksilöintitunnukset annetaan suomaisille yhteisöille sekä ulkomaalaisille henkilöille ja yhteisöille. Suomalaiset yhtiöt yksilöidään nykyisin kaupparekisterinumeron ja verotusta varten annettavan liike- ja yhteisötunnuksen avulla, jotka on tarkoitus korvata yhteisötunnuksella.

Ehdotus mahdollistaisi sen, että ulkomaalainen luonnollinen henkilö voidaan yksilöidä muunkin kuin syntymäajan perusteella. Tämä nykyiseen lakiin perustuva vaatimus on aiheuttanut käytännön ongelmia, koska useassa maassa vierastetaan syntymäajan ilmoittamista. Yksilöintitunnus voitaisiin antaa passin numeron, sosiaaliturvatunnuksen tai muun vastaavan tunnisteen perusteella.

4 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vähäinen tekninen muutos. Tarkennus johtuu siitä, että arvo-osuusjärjestel-

män keskittämisen jälkeen on vain yksi arvo-osuusrekisteri.

5 a §. Pykälä koskee omaisuudenhoitotiliä, jossa tilinhaltijana on arvo-osuuksien omistajien sijasta näiden asiamies. Tällaisella omaisuudenhoitotilillä voidaan säilyttää usean eri omistajan arvo-osuuksia. Nykyään omaisuudenhoitotilille voidaan kirjata vain ulkomaalaisten omistamia arvo-osuuksia. Tässä yhteydessä säännöksen keskeistä sisältöä ei ehdoteta muutettavaksi.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi vastaamaan keskittämisestä aiheutuvaa uutta käsitteistöä. Tilinhaltijana voisivat toimia tilinhoitajayhteisöt sekä arvopaperikeskus ja keskuspankki. Arvopaperikeskus voisi lisäksi hyväksyä omaisuudenhoitotilin tilinhaltijaksi myös sellaisen luottolaitoksen tai sijoituspalveluyrityksen, joka ei samalla ole tilinhoitajayhteisö. Säännös sallii sen, että tilinhaltijoina voivat toimia ne yhteisöt, jotka muutoinkin omaisuudenhoitajina voivat pitää hallussaan asiakkaiden arvopapereita tai muuta sijoitusomaisuutta. Arvopaperikeskus voi hyväksyä tilinhaltijaksi myös ulkomaisen arvopaperikeskuksen, sijoituspalveluyrityksen tai muun yhteisön, joka on riittävän julkisen valvonnan alainen ja jolla on tehtävän hoidon kannalta riittävät taloudelliset ja hallinnolliset edellytykset.

7 §. Pykälän nykyinen 1 momentti koskee panttausta, jossa pantinsaajana on arvo-osuusrekisterin pitäjä. Tällöin panttauksen sitovuus edellyttää tilille tehdyn panttauskirjauksen lisäksi, että panttauksesta tehdään ilmoitus arvopaperikeskukselle ja että tämän ilmoituksen saapumishetki kirjataan arvo-osuustilille panttioikeuden kirjaamishetkeksi. Säännöksen tarkoituksena on ollut vähentää intressiristiriidan mahdollisuuksia ja luoda julkistamismenettely, jossa panttioikeus tulee myös muiden kuin sopimuspuolten havaittavaksi.

Keskittämisen jälkeen kaikki arvo-osuustilit ovat arvopaperikeskuksessa. Erillisen panttausilmoituksen toimittamiselle ei ole tarvetta, koska myös tilinhoitajayhteisön eduksi tulevat panttauskirjaukset tehdään ulkopuolisen tahon, eli arvopaperikeskuksen ylläpitämään rekisteriin. Rekisteristä käy ilmi, milloin kirjaus on tehty, eikä kirjausta voida jälkikäteen muuttaa. Erityiset säännökset rekisterinpitäjälle tulevasta panttioikeudesta voidaan tarpeettomina kumota.

Pykälän 2 momentti koskee rekisterin pitäjän lakisääteistä panttioikeutta. Rekisterin pitäjällä on panttioikeus tilille kirjattuihin arvo-osuuksiin tilin pitämisestä aiheutuvista kustannuksista yhden vuoden ajalta. Panttioikeus syntyy suoraan lain nojalla, eikä sitä tarvitse kirjata arvo-osuustilille. Tämä on ainoa oikeus, joka voi rasittaa tavallista arvo-osuustiliä ilman, että se kävisi ilmi tilin tiedoista.

Salaisiin panttioikeuksiin suhtaudutaan lainsäädännössä kielteisesti, ja niitä koskevia säännöksiä on pyritty poistamaan. Arvopapereiden kaltaisen omaisuuden kohdalla korostuu vaatimus siitä, että ostajan tai pantinsaajan on voitava luottaa rekisterijärjestelmän tietoihin. Arvo-osuusjärjestelmän lähtökohtana oleva julkinen luotettavuus merkitseekin sitä, että vain kirjatut oikeudet ovat sitovia. Myös 16 b §:n ehdotus, jonka mukaan tilinhaltija voi vaihtaa tilinhoitajayhteisöä ilman aikaisemman tilinhoitajayhteisön myötävaikutusta, edellyttää, ettei tiliin kohdistu salaisia oikeuksia.

Nykyisen säännöksen mukainen salainen panttioikeus koskee vain tilin pitämisestä aiheutuneita maksuja, ei rekisterin pitäjän muita saatavia, kuten arvopaperinvälityksestä aiheutuvia palkkiota ja kuluja. Tilin pidosta aiheutuvat kustannukset ovat yleensä vähäisiä verrattuina muusta omaisuudenhoidosta aiheutuviin kustannuksiin sekä tilille kirjattujen arvo-osuuksien arvoon. Tilinhoitajayhteisöjen talouden kannalta vaara hoitomaksujen laiminlyönnistä ei ole merkittävä. Tarvittaessa tilinhoitajayhteisö voi turvata saatavansa joko etukäteismaksulla tai vakuusoikeudella. Myös arvo-osuuksia voidaan edelleen käyttää vakuutena, mutta tällöin panttioikeuden syntyminen edellyttää tilinhaltijan panttaussuostumuksen sekä panttioikeuden kirjaamisen arvo-osuustilille.

Edellä esitetyistä syistä koko pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

14 §. Pykälää ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että se vastaa holhoustoimesta annetun lain (442/1999) käsitteistöä. Tieto vajaavaltaisen tai muun henkilön edunvalvojasta tai hänen toimintakelpoisuutensa rajoittamisesta voitaisiin kirjata edunvalvojan, holhousviranomaisena toimivan maistraatin tai kyseisen henkilön omasta ilmoituksesta. Tieto voitaisiin siirtää arvo-osuustilille 15 §:n nojalla myös suoraan holhousasioiden rekisteristä.

15 §. Pykälän mukaan asetuksella voidaan säätää siitä, että eräät oikeudenhaltijan vallintavaltaa koskevat tiedot kirjataan rekisteri-

viranomaisen tai tuomioistuimen tekemän ilmoituksen nojalla. Tällaista asetusta ei ole annettu.

Ehdotuksen mukaan arvo-osuusjärjestelmään voidaan siirtää tietoja viranomaisten ylläpitämistä rekistereistä. Ehdotettu pykälä ei enää sisällä asetuksenantovaltuutta, vaan oikeuttaa arvopaperikeskuksen tekemään päätöksen tietojen siirrosta.

Arvo-osuuksiin kohdistuvien oikeuksien haltijoiden yksilöimiseksi tarvitaan tunnistetietoja. Väestötietojärjestelmästä voidaan päivittää esimerkiksi tiedot oikeudenhaltijan nimenmuutoksesta, henkilötunnuksesta sekä tieto oikeudenhaltijan kuolemasta. Holhousasioiden rekisteristä voidaan siirtää tietoja henkilön toimintakelpoisuuden rajoittamista tai edunvalvojaa koskevista päätöksistä, jotka vaikuttavat siihen, kenellä on oikeus määrätä arvo-osuuksista tai niihin kohdistuvista oikeuksista. Yhtiöiden osalta vastaavan kaltaisia yksilöintitietoja sekä tietoja maksukyvyttömyysmenettelyn aiheuttamista vallintarajoituksista sisältyy kaupparekisteriin. Säännös mahdollistaa tietojen siirron myös muita yhteisöjä ja säätiöitä koskevista rekistereistä sekä suunnitteilla olevasta yritystietorekisteristä.

16 §. Pykälässä säädetään kaupintatileistä, joita käytetään apuna arvopaperikaupan selvityksessä. Muutosehdotus koskee pykälän 1 momentissa olevaa luetteloa niistä yhteisöistä, jotka voivat pitää kaupintatilejä. Kaupintatiliä voisivat pitää selvitykseen osallistuvat tahot eli selvitysyhteisö, selvitysosapuolet ja keskuspankki, sekä arvo-osuusjärjestelmään osallistuvat tahot eli arvopaperikeskus ja tilinhoitajayhteisöt. Sellainen arvopaperivälittäjä, joka ei toimi selvitysosapuolena, ei voi pitää omaan lukuunsa kaupintatiliä.

Kaupintatili on yhteistili, johon voidaan kaupankäyntiä varten siirtää usealle omistajalle kuuluvia arvo-osuuksia. Jotta myös konkurssitilanteissa olisi selvää, mitkä arvo-osuudet on asiakkaiden omaisuutena jätettävä konkurssimenettelyn ulkopuolelle, kaupintatilin tilinhaltijan ja tämän asiakkaiden arvo-osuudet on pidettävä erillään. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että sama vaatimus koskee myös vieraan pääoman ehtoisia arvo-osuuksia.

16 a §. Arvo-osuustili avataan 1 momentin mukaan asiakkaan toimeksiannosta. Vaikka kaikki arvo-osuustilit ovat ehdotuksen mukaisesti arvopaperikeskuksen rekisterissä, sijoittaja voi edelleen valita sen yhteisön, joka hoitaa tiliä ja tekee sitä koskevat kirjaukset. Arvo-osuustilin avaaminen edellyttää asiakkaan ja tilinhoitajayhteisön sopimusta. Arvopaperikeskuksella on arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 10 §:n mukaan lakisääteinen velvollisuus avata arvo-osuustili sitä haluavalle. Silloin kun arvopaperikeskus hoitaa arvo-osuustiliä, siihen sovelletaan tilinhoitajayhteisöä koskevia säännöksiä.

Tilinhoitajayhteisön toiminta voi olla rakentunut niin, että kirjaamistoimintaa hoidetaan asiamiesten avulla. Asiamiesten käyttö edellyttää arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 7 §:n mukaan arvopaperikeskuksen hyväksynnän. Tällöin kukin asiamies hoitaa itse omien asiakkaittensa tilejä ja niihin liittyviä kirjauksia. Asiamieheen sovellettaisiin 2 momentin mukaan sitä, mitä tilinhoitajayhteisöstä säädetään. Tilinhoitajayhteisö vastaisi kuitenkin 31 a §:n mukaan yhteisvastuullisesti asiamiesten tilinpidosta aiheutuneista vahingoista.

16 b §. Ehdotuksen mukaan tilinhaltijalla on oikeus vaihtaa tilinhoitajayhteisöä tai siirtää tili arvopaperikeskuksen hoidettavaksi. Asia voitaisiin toteuttaa niin, että arvo-osuustili kokonaisuudessaan, kaikkine siihen liittyvine voimassa olevine kirjauksineen siirretään toisen tilinhoitajayhteisön hoidettavaksi. Siirron yhteydessä tilille kirjatut oikeudet pysyisivät muuttumattomina ja entisellä etusijallaan, vaikka tilin numero vaihtuisi. Osa panttauksen yksilöintitietoja olisi siis itse tili. Nykyisin rekisterin pitäjän vaihtaminen on edellyttänyt uuden tilin avaamista ja aikaisemman tilin päättämistä, mikä ei ole ollut mahdollista, jos tilille on kirjattu kolmansien oikeuksia.

Tilin siirto voi tulla ajankohtaiseksi myös silloin, jos tilinhoitajayhteisön toiminta on lopetettu tai jos sen toimintaa on rajoitettu arvopaperikeskuksen päätöksellä.

Ehdotuksen mukaan siirron toteuttamisesta vastaa arvopaperikeskus. Tarkoituksena on, ettei aikaisempi tilinhoitajayhteisö voi hinnoittelullaan estää sijoittajaa valitsemasta edullisinta tilinhoitajayhteisöä. Siirto edellyttäisi uuden tilinhoitajayhteisön, mutta ei aikaisemman tilinhoitajayhteisön suostumusta.

Koska siirto ei vaikuta tilille tehtyihin kirjauksiin, siirto ei heikennä kirjattujen oikeuksien haltijoiden asemaa. Näiden tahojen kannalta on riittävää, että heille ilmoitetaan uudesta tilinhoitajasta ja arvo-osuustilin nu-

merosta. Ilmoituksen toimittaisi uusi tilinhoitajayhteisö.

Tilinhoitajayhteisön säilymisellä voi kuitenkin eräissä tilanteissa olla vaikutusta pantinsaajalle esimerkiksi vakuusvalvonnan vuoksi. Näin voi olla etenkin silloin, kun pantinsaajana on juuri kyseinen tilinhoitajayhteisö. Tämän vuoksi ehdotetaan, että pantinsaajalla on oikeus estää tilinhoitajayhteisön vaihtaminen kirjaamalla tätä koskeva kielto arvo-osuustilille. Tällöin tilin siirto toiselle tilinhoitajayhteisölle edellyttäisi pantinsaajan suostumuksen. Suostumusta ei luonnollisestikaan tarvittaisi, jos siirto perustuisi aikaisemman tilinhoitajayhteisön toiminnan rajoittamiseen.

Ehdotettuun tilien siirtomahdollisuuteen liittyy nykyisen arvo-osuusjärjestelmän eräajopohjaisuuden aiheuttama siirtymäsäännös.

16 c §. Pykälän 1 momentissa olevan pääsäännön mukaan kirjaukset tekee se tilinhoitajayhteisö, jonka hoidossa kyseinen tili on. Vaikka rekisterit yhdistetään yhdeksi arvo-osuusrekisteriksi, kirjaamisratkaisut tehtäisiin edelleen hajautetusti. Kukin tilinhoitajayhteisö tekisi itsenäisesti kirjaukset suoraan arvo-osuustileille. Arvopaperikeskus ei edes muodollisesti hyväksyisi kirjauksia.

Tilinhaltijan valitsemalla tilinhoitajayhteisöllä on yleensä yksinomainen toimivalta kirjausten tekemiseen. Muut järjestelmään osallistuvat tilinhoitajayhteisöt sekä arvopaperikeskus voisivat tehdä kirjauksia vain poikkeustapauksissa. Näiden poikkeusten ensisijaisena tarkoituksena on helpottaa arvo-osuuksien kauppaa ja siihen liittyvää selvitystoimintaa.

Pykälän 2 momentin säännös sallisi sen, että tilinhaltija eli arvo-osuuksien omistaja voi antaa kirjaamisvaltuuksia myös muille kuin ensisijaiselle tilinhoitajayhteisölle. Kirjaamisvaltuuksien antaminen voi olla tarkoituksenmukaista, jos kaupankäyntiä tai osaa siitä hoitaa jokin toinen tilinhoitajayhteisö. Tällöin kaupan osapuolena oleva tilinhoitajayhteisö voisi huolehtia myös kauppaan liittyvien kirjausten tekemisestä. Ehdotus korostaa tilinhaltijan määräämisvaltaa ja lisää hänen mahdollisuuksiaan muotoilla itselleen sopiva palvelukokonaisuus antamalla eri toiminnot niihin erikoistuneille yhteisöille.

Kirjaamisvaltuus koskee oikeutta tehdä tilille kirjauksia. Kirjauksen edellytyksenä on aina jokin oikeustoimi, jonka oikeellisuus on tarkistettava ennen kirjauksen tekemistä. Kirjaamisvaltuus on siten eri asia kuin esimerkiksi valtuutus tehdä kauppoja tilille kirjatuilla arvo-osuuksilla. Nämä valtuudet voidaan antaa erikseen tai yhdessä. Kirjaamisvaltuus voidaan lisäksi antaa yleisenä tai koskien vain tietynlaisia kirjauksia taikka vain yhtä kauppaa. Kirjaamisvaltuus voidaan antaa myös niin rajoitettuna, että se mahdollistaa vain tilin tietojen seuraamisen. Tilitietojen nähtävillä olo muissa tapauksissa riippuisi kuitenkin aina kirjaamisvaltuuden laajuudesta sekä niistä teknisistä varmistuksista, joilla voidaan estää ristiriitaisten kirjausten tekeminen.

Kirjaamisvaltuus ja siihen liittyvät rajoitukset olisi merkittävä arvo-osuustilille. Kirjaamisvaltuutta koskevan hakemuksen tekisi tilinhaltija, ja sen kirjaamiseen noudatettaisiin samoja sääntöjä kuin muihinkin kirjauksiin. Kirjauksen tekisi siten varsinainen tilinhoitajayhteisö. Tilinhaltija voisi peruuttaa kirjaamisvaltuuden niin halutessaan.

Kun kirjaamisvaltuus on merkitty tilille, järjestelmä tunnistaa kyseisen tilinhoitajayhteisön käyttöoikeuden. Kirjaamismenettely on tarkoitus toteuttaa teknisesti niin, että keskitetty järjestelmä tarkistaa esimerkiksi kauppakirjausta yrittävän tilinhoitajayhteisön kirjaamisvaltuuden. Jollei valtuutta ole kirjattu, kyseinen tilinhoitajayhteisö ei voi tehdä lopullista kirjausta, vaan ainoastaan toimittaa tilinhaltijan kirjaamishakemuksen toimivaltaisen tilinhoitajayhteisön ratkaistavaksi. Ehdotettu rinnakkain kirjaamismahdollisuus edellyttää, että kirjaukset tehdään reaaliaikaisina arvo-osuustileille, eikä kuten vielä nykyään eräajopohjaisina. Tämän vuoksi ehdotetaan siirtymäsäännöstä, jonka mukaan kirjaamisvaltuutta koskeva menettely otetaan käyttöön vasta, kun siihen on tietotekniset edellytykset. Järjestelmän atk-teknisistä ominaisuuksista vastaava arvopaperikeskus ottaisi menettelystä tarvittavat määräykset sääntöihinsä.

Pykälän 3 momentin mukainen oikeus kirjausten tekemiseen koskisi ainoastaan arvopaperikaupan selvitysjärjestelmään liittyviä kirjauksia. Ehdotuksen mukaan arvopaperikeskus tai mahdollinen muu selvitysyhteisö voi tehdä selvitettävänä olevasta kaupasta johtuvia kirjauksia muidenkin tilinhoitajayhteisöjen hoidossa oleville tileille. Käytännössä tämä merkitsee muun muassa sitä, että arvopaperikeskus voi muuttaa kauppaan liittyvät ennakkokirjaukset lopullisiksi ilman, että arvo-osuuksien siirto edellyttäisi tilinhoitajayhteisön hyväksyntää. Selvitysyh-

teisön tehtävänä on varmistua siitä, että siirtokirjaus tehdään vasta sen jälkeen, kun kauppaan liittyvät maksut on suoritettu. Säännös mahdollistaisi myös selvitysmenettelyn kehittämisen jatkossa esimerkiksi niin, että arvopaperikeskus voisi suoraan tehdä kirjauksia selvitysosapuolten kaupintatileille. Arvopaperikauppaan liittyviä kirjauksia ei nykyään voida tehdä vain kaupankäyntitietojen perusteella. Kaupan osapuolten on kauppaa selvitettäessä erikseen ilmoitettava, minkä tilien kesken arvo-osuudet siirretään. Nykyään sekä myyjäosapuolen että ostajaosapuolen rekisterin pitäjät tekevät kaupan johdosta kirjauksia, joiden yhtäpitävyyden arvopaperikeskus selvitysyhteisönä tarkistaa. Kirjausten tekeminen edellyttää tilinhaltijoiden tai näiden valtuuttamien asiamiesten toimeksiantoa.

Käytännössä selvitysmenettelyä on hidastanut se, että asiakkaiden toimeksiannot rekisterin pitäjille ovat viivästyneet ja että rekisterin pitäjät eivät kaikissa tapauksissa ole tehneet kirjauksia selvitysmenettelyn edellyttämällä nopeudella. Ongelmat ovat korostuneet silloin, kun kysymyksessä ovat olleet ulkomaalaisten sijoittajien tilit ja kun kaupan tehnyt arvopaperinvälittäjä on joku muu kuin kyseisen rekisterin pitäjä.

Kauppaselvityksen nopeuttamiseksi ehdotetaan, että väliaikaisia, selvitykseen liittyviä kirjauksia voisivat tehdä muutkin kuin se tilinhoitajayhteisö, jonka hoidossa tili on. Tämä olisi mahdollista vain selvitysyhteisön selvitystoimintaan liittyvänä ja vain arvopaperikeskuksen säännöissä tarkemmin määrättävillä edellytyksillä. Toimivalta ei ulottuisi varsinaisten otto- tai jättökirjausten tekemiseen. Selvitystä nopeuttaisi jo se, että kaupan osapuolena oleva tilinhoitajayhteisö voisi konekielisesti toimittaa asiakkaan tilille kauppaa koskevia tietoja.

Edellä tarkoitettu kirjaus katsottaisiin 18 §:n mukaiseksi väliaikaiseksi kirjaukseksi. Varsinainen tilinhoitajayhteisö vahvistaisi tilille kaupasta merkityt tiedot kirjaukseksi, kun tilinhoitajayhteisö on saanut tilinhaltijan toimeksiannon. Jos taas kirjaamisen edellytyksenä olevaa selvitystä tilinhaltijan toimeksiannosta ei toimiteta, väliaikainen kirjaus poistetaan. Väliaikaisella kirjauksella ei ole oikeusvaikutuksia, jos lopullista kirjausta ei tehdä. Näin ollen tilinhoitajayhteisön hyväksyntä tarvittaisiin edelleen oikeusvaikutteisten kirjausten, myös 9 §:ssä tarkoitetun ennakkokirjauksen tekemiseen.

Pykälän 4 momentin mukaan arvopaperikeskus voi tehdä arvo-osuustileille liikkeeseenlaskijan suorituksiin liittyviä kirjauksia. On välttämätöntä, että osakeanteihin, joukkovelkakirjalainojen lyhennyksiin sekä esimerkiksi vaihtovelkakirjalainojen muuntoihin liittyvät kirjaukset voidaan tehdä keskitetysti ja yhdellä kertaa. Nämä kirjaukset eivät perustu tilinhaltijoiden tekemiin oikeustoimiin tai hakemuksiin vaan arvo-osuuksien ominaisuuksiin. Tilillä olevat muut kirjaukset eivät myöskään estä tällaisten massatoimien kirjaamista.

Tuomioistuinten ja muiden viranomaisten päätöksiin tai ilmoituksiin liittyvät kirjaukset on myös usein tarkoituksenmukaista tehdä keskitettyä järjestelmää hyödyntäen. Tieto esimerkiksi konkurssista tai yrityssaneerauksesta voidaan toimittaa arvopaperikeskukseen, joka tekee tarvittavat vallinnanrajoitusmerkinnät eri tilinhoitajayhteisöjen hoidossa oleville tileille. Arvopaperikeskus voisi myös oma-aloitteisesti huolehtia tietojen siirrosta viranomaisten pitämistä rekistereistä arvo-osuustileille.

18—22 §. Pykäliin ehdotetaan tehtäviksi vähäisiä teknisiä muutoksia, jotka johtuvat rekisterinpidon ja kirjaamistoimen erottamisesta toisistaan.

23 §. Virheen korjaamisessa noudatettaisiin soveltuvin osin samaa menettelyä kuin kirjaamishakemuksenkin käsittelyssä. Sovellettavia menettelysäännöksiä koskevaan viittaukseen ehdotetaan tehtäväksi vähäinen tarkistus. Lisäksi säännöksessä otettaisiin huomioon, että ehdotuksen 16 c §:n mukaan kirjauksia voi eräissä tapauksissa tehdä muukin tilinhoitajayhteisö kuin se, jonka hoidossa tili on. Jos kirjauksen on tehnyt arvopaperikeskus tai muu tilinhoitajayhteisö, kirjauksen tekijällä olisi myös oikeus korjata tekemänsä virhe. Tarkoituksena on, että kirjoitusvirhe tai muu senkaltainen virhe voidaan korjata mahdollisimman joustavasti heti, kun virhe on havaittu. Virheellisen kirjauksen tekijän ohella myös varsinainen tilinhoitajayhteisö voisi korjata virheen.

Pykälän 2 momentista poistettaisiin maininta oikaisulautakunnasta, joka ehdotetaan lakkautettavaksi.

24 §. Pykälää muutettaisiin niin, että tilinhaltijalle tehtävän ilmoituksen kirjauksesta tekisi tilinhoitajayhteisö eikä rekisterin pitäjä. Muutos liittyy ehdotettuun arvo-osuusjärjestelmän rakenteen muutokseen. Ehdotuksen mukaan ilmoituksen tekisi aina se tilin-

hoitajayhteisö, jonka hoidossa tili on. Näin silloinkin, kun kirjausratkaisun on poikkeuksellisesti tehnyt arvopaperikeskus tai jokin toinen tilinhoitajayhteisö. Asiakkaan kannalta on luontevaa, että tilitiedot tulevat samalta yhteisöltä. Ei olisi tarkoituksenmukaista, että yhden selvityspäivän tapahtumista asiakkaalle toimitettaisiin useita ilmoituksia saman tilin tapahtumista.

Pykälän 2 momentin mukaan tilinhaltijalle on vuosittain ennen tammikuun loppua toimitettava tiliote, josta ilmenevät edellisen vuoden lopussa voimassa olleet kirjaukset. Tarkoituksena on ollut, että tätä tiliotetta käytettäisiin veroilmoitusta laadittaessa. Säännös ei kuitenkaan täysin vastaa nykyistä verotusmenettelyä ja sen mukaisia ilmoittamisajankohtia. Luonnollistenkaan henkilöiden osalta veroilmoituksen antamisajankohta ei välttämättä ole tammikuun viimeinen päivä. Suurin osa luonnollisista henkilöistä on nykyään veroehdotusmenettelyn piirissä. Yhteisön veroilmoituksen antamisajankohta määräytyy sen oman tilikauden perusteella. Tällöin myös veroilmoitusta varten käytettävästä tiliotteesta on käytävä ilmi tilikauden päättymisajankohdan mukaiset tiedot. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että tilinhaltija voi määrätä myös muun ajankohdan tiliotteen antamiselle. Tilinhaltijan pyynnöstä otteeseen olisi merkittävä myös tilillä kalenterivuoden tai tilinhaltijan määräämän muun ajanjakson aikana tapahtuneet muutokset. Kerran vuodessa annettavasta tiliotteesta ei perittäisi maksua.

25 §. Pykälässä säädetään rekisterin pitäjien velvollisuudesta toimittaa tietoja arvopaperikeskukselle. Pykälän 1 momentin mukaan arvopaperikeskukselle on päivittäin ilmoitettava tiedot kussakin rekisterissä olevien arvo-osuuksien lukumäärästä arvo-osuuslajeittain. Näiden tietojen perusteella arvopaperikeskus on voinut valvoa summasaldoa, eli sitä, että arvo-osuuksien määrät ovat pysyneet muuttumattomina. Pykälän 2 momentin mukaan arvopaperikeskukselle on ilmoitettava kaikki osakkeenomistajia koskevat muutokset, jotta osakkeenomistajista pidettävää osakasluetteloa voidaan pitää ajantasaisena. Kun ehdotuksen mukaan kaikki arvo-osuustilit pidetään arvopaperikeskuksessa, ilmoitusmenettelyä koskeva säännös voidaan tarpeettomana kumota.

28 §. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos, joka johtuu siitä, että keskittämisen jälkeen on vain yksi arvo-osuusrekisteri.

29 §. Pykälä koskee maksusuojaa. Säännöksen mukaan liikkeeseenlaskijan katsotaan tehneen pätevän suorituksen, jos maksu on toimitettu arvo-osuusrekisterin tietojen mukaiselle maksunsaajalle. Käytännössä liikkeeseenlaskijat eivät itse ole toimittaneet maksuja, vaan maksuliikenne hoidetaan rekisterin pitäjien välityksellä. Liikkeeseenlaskijat toimittavat suoritukset rekisterin pitäjille, jotka toimittavat ne edelleen arvo-osuustileille kirjattujen oikeuksien haltijoille. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että maksut voitaisiin suorittaa tilinhoitajayhteisöjen tai arvopaperikeskuksen kautta. Näin myös liikkeeseenlaskijoilla olisi mahdollisuus kilpailuttaa maksuliikenteen järjestäjiä. Liikkeeseenlaskijat voisivat myös itse huolehtia maksujen toimittamisesta arvopaperikeskuksesta saatujen maksatustietojen perusteella.

30 §. Pykälässä säädetään arvo-osuusrekisterin pitäjän ankarasta vahingonkorvausvastuusta. Nykyään arvo-osuusjärjestelmään liittyy olennaisesti se, että virheellisestä kirjauksesta taikka muusta järjestelmän virheestä tai puutteesta aiheutuneet vahingot korvataan ilman, että vahingonkärsijän tarvitsisi näyttää rekisterin pitäjän menetelleen tahallisesti tai huolimattomasti. Ankara vastuu perustuu siihen, että arvo-osuusjärjestelmässä sijoittajat ja muut oikeudenhaltijat eivät voi itse huolehtia arvopapereista, vaan heidän asemansa on sidoksissa järjestelmässä tehtäviin kirjauksiin ja tietojenkäsittelyn toimivuuteen. Esityksessä ei ehdoteta puututtavaksi ankaran vastuun periaatteeseen.

Arvo-osuusjärjestelmän keskittämisen yhteydessä tehtävät jakaantuvat yhtäältä rekisterin ylläpitoon ja toisaalta kirjaamisratkaisujen tekemiseen ja niiden rekisteröintiin. Tämä heijastuu myös vahingonkorvausta koskeviin säännöksiin. Pyrkimyksenä on, että vahingonkorvausvastuu on sillä taholla, jonka toimista tai laiminlyönneistä vahingon voidaan katsoa aiheutuneen. Kun kirjausten tekeminen ja kirjauksia koskevien tietojen antaminen kuuluvat tilinhoitajayhteisölle, voidaan myös vahingonkorvausvastuu yleensä asettaa sille tilinhoitajayhteisölle, jonka hoidossa arvo-osuustili on. Asiallisesti tämä vastaa nykyistä sääntelyä, jossa korvausvastuu on kirjauksia tekevällä rekisterin pitäjällä. Tilinhoitajayhteisön vastuuta kuitenkin rajoittavat ehdotetun 31 a §:n säännökset.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutetta-

vaksi niin, että korvausvelvollinen on rekisterinpitäjän sijasta tiliä hoidossaan pitävä tilinhoitajayhteisö. Tilinhoitajayhteisö on siten lähtökohtaisesti vastuussa hoidossaan olevaan arvo-osuustiliin liittyvistä vahingoista. Momentissa säädetään niistä vahinkotapahtumista, joista seuraa ankara vahingonkorvausvastuu. Näihin ehdotetaan tehtäviksi vain ne terminologiset muutokset, jotka johtuvat keskittämisestä.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, joka koskee ylivoimaista estettä. Lainsäädännössä ei ole yleissäännöstä ylivoimaisesta esteestä. Useissa laeissa, kuten velkakirjalaissa (622/1947), korkolaissa (633/1982), kauppalaissa (355/1987) ja tilisiirtolaissa (821/1999), on yksittäisiä säännöksiä, joiden perusteella sopimusosapuoli voi vapautua vastuusta, jos suorituksen tekeminen ajallaan ulkopuolisen syyn vuoksi on ollut mahdotonta taikka kohtuuttoman vaikeaa. Ylivoimaista estettä voidaan pitää yleisenä vapautumisperusteena, mutta periaatteen tarkempi sisältö ja oikeusvaikutukset ovat osittain selkiintymättömiä. Tämä koskee muun muassa sitä, voidaanko ylivoimaiseen esteeseen vedota silloinkin, kun vastuuperusteena on tuottamuksesta riippumaton ankara vastuu.

Ankaralla vahingonkorvausvastuulla pyritään suojaamaan sijoittajia niiltä vahingoilta, jotka liittyvät kirjaamisjärjestelmän esineoikeudellisiin vaikutuksiin ja muihin kirjaamisjärjestelmän erityispiirteisiin. Korvausvastuun uhka merkitsee myös, että järjestelmää ylläpitävillä tahoilla suuri intressi välttää virheitä. Ankara vastuu on omiaan lisäämään järjestelmän tosiasiallista luotettavuutta. Nämä tavoitteet asettavat toisaalta myös rajat sille, minkälaisiin vahinkotilanteisiin ankaran vastuun tulisi yltää. Tarkoituksenmukainen riskinjako sijoittajien, liikkeeseenlaskijoiden ja arvo-osuusjärjestelmään kuuluvien tahojen välillä ei edellytä, että ankara korvausvastuu koskisi myös sellaisia vahinkoja, jotka aiheutuvat kokonaan järjestelmän ulkopuolisista syistä.

Ylivoimaisessa esteessä on olennaista, että kysymyksessä on vastuuvelvollisesta riippumaton seikka, jota tämä ei ole voinut ennalta ottaa huomioon. Ehdotetussa säännöksessä tätä korostaa se, että vahingon aiheuttaneen syyn tulee olla arvo-osuusjärjestelmän ulkopuolelta. Arvo-osuusjärjestelmä muodostaa kokonaisuuden, jonka sisäinen rakenne ei saa vaikuttaa vahingonkärsijöiden asemaan. Korvausvelvollisuus ei siten ehdotetun säännöksen nojalla poistu, vaikka tilinhoitajayhteisö osoittaisi, että vahinko on aiheutunut jostakin toisesta järjestelmään kuuluvasta osapuolesta. Vahingonkärsijän kannalta ei ole merkitystä, johtuuko esimerkiksi tiliotteen virheellisyys kyseisen tilinhoitajayhteisön vai arvopaperikeskuksen vastuulla olevan tietojärjestelmäosan viasta. Kummassakin tapauksessa vahingonkorvausvaatimus voidaan kohdistaa tilinhoitajayhteisöön. Lopullinen vastuunjako määräytyy kuitenkin kontrollivastuun periaatteen mukaisesti niin, että vastuu kanavoidaan 31 a §:n nojalla sille taholle, jonka vastuupiirissä vahinko on tapahtunut. Tilinhoitajayhteisö ei voi myöskään ylivoimaisena esteenä vedota oman sopimuskumppaninsa aiheuttamaan syyhyn.

Ylivoimaisen esteen käsitteeseen kuuluu, että vahingon aiheuttava seikka on epätavallinen ja että sitä ei ole voitu ennakoida. Korvausvastuusta vapautuminen edellyttää lisäksi, ettei vahinkoa tai sen seurauksia ole voitu kaikkea huolellisuutta noudattaenkaan välttää. Vapautumisperuste edellyttää sekä sitä, että vahingon aiheuttava syy on vastuuvelvollisen vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella että myös sitä, ettei vastuuvelvollisella ole keinoja suojautua vahingoilta tai lieventää sen vaikutuksia. Arvo-osuusjärjestelmän toimintavarmuudelle voidaan asettaa varsin ankarat vaatimukset. Järjestelmän osapuolten on varauduttava epätodennäköisiinkin ongelmatilanteisiin. Tässä tarkoitettuja ylivoimaisia esteitä voisivat olla esimerkiksi sähkönjakelun keskeytyminen ja sellainen tietojärjestelmäyhteyksien katkeaminen, jotka johtuvat ulkopuolisista tahoista ja jotka siis tyypillisesti koskevat yhtäläisesti myös muita automaattisen tietojenkäsittelyn avulla toimivia järjestelmiä. Myös työtaistelutoimenpiteet voivat aiheuttaa tässä tarkoitetun ylivoimaisen esteen. Todistustaakka ylivoimaisen esteen olemassaolosta on siihen vetoavalla tilinhoitajayhteisöllä.

31 §. Pykälä koskee vahingonkorvausvastuun rajoittamista eräiden välillisten vahinkojen osalta. Yhdenmukaisesti edellä 30 §:ssä selostetun pääsäännön mukaan myös tätä pykälää sovellettaessa vastuuvelvollinen olisi tilinhoitajayhteisö eikä rekisterin pitäjä.

31 a §. Ehdotetussa uudessa pykälässä ovat säännökset vahingonkorvausvastuun jakamisesta. Tarkoituksena on, että vahinko jää sen järjestelmään kuuluvan tahon mak-

settavaksi, joka on aiheuttanut virheen tai jonka vastuualueella virhe on tapahtunut.

Pykälän 1 momentin 1 virke koskee tilanteita, jossa virheellisen ratkaisun tai merkinnän on tehnyt joku muu kuin se tilinhoitajayhteisö, jonka hoidossa tili on. Säännös liittyy ehdotuksen 16 c §:ään, jonka mukaan kirjauksia voivat tehdä muutkin tilinhoitajayhteisöt joko toimeksiannon perusteella taikka arvopaperikaupan selvitysmenettelyyn liittyen. Arvopaperikeskus voi lisäksi tehdä massakirjauksia esimerkiksi liikkeeseenlaskijan suoritusten perusteella. Ehdotuksen mukaan korvausvelvollisuus kuuluisi näissä tapauksessa kirjauksen tekijälle, ei tiliä muutoin hoitavalle tilinhoitajayhteisölle. Kirjauksen tekijän vastuu olisi ankaran vastuun mukainen.

Vahingonkorvausvaatimus voidaan kohdistaa kirjauksen tehneelle tilinhoitajayhteisölle, koska kirjauksen tekijä voidaan aina jälkikäteen selvittää järjestelmän tiedoista. Tästä syystä ei ole tarpeen, että tiliä hoitava tilinhoitajayhteisö olisi lainkaan korvausvastuussa toisen tilinhoitajayhteisön tekemistä kirjauksista.

Jos tilinhoitajayhteisö käyttää asiamiehiä, se on 1 momentin 2 virkkeen mukaan yhteisvastuussa vahingonkärsijään nähden. Tämä on perusteltua, koska arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 7 §:n mukainen pääomavaatimus koskisi vain tilinhoitajayhteisöä. Tilinhoitajayhteisö on ehdotuksen mukaan vastuussa kaikista sen asiamiesten hoidossa oleviin arvo-osuustileihin liittyvistä vahingoista samoin kuin niistä vahingoista, jotka aiheutuvat asiamiesten tekemistä kirjauksista. Tilinhoitajayhteisö tai sen asiamies eivät voi etukäteen sopimusehdoilla rajoittaa korvausvastuutaan asiakkaitaan tai muita vahingonkärsijöitä kohtaan. Sen sijaan ne voivat sopia siitä, miten korvausvastuu lopulta jaetaan tilinhoitajayhteisön ja asiamiesten kesken.

Tilinhoitajayhteisö on 30 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan ankarassa vastuussa maksuvälitystehtävän hoitamisessa aiheutuneista vahingoista. Kukin tilinhoitajayhteisö vastaa vain hoidossaan oleviin arvo-osuustileihin kohdistuvien maksujen välittämisestä. Jos liikkeeseenlaskija on antanut maksujenvälitystehtävän arvopaperikeskukselle, se yksin vastaa myös välityksessä aiheutuneiden virheiden ja viivästysten korvaamisesta. Selvyyden vuoksi tästä ehdotetaan säädettäväksi pykälän 2 momentissa.

Arvo-osuusjärjestelmä koostuu useasta toimijasta ja myös virhelähteitä on useita. On selvää, että tilinhoitajayhteisö vastaa väärän sisältöisestä kirjaamisratkaisusta tai kirjauksen yhteydessä tehdystä kirjoitusvirheestä. Virheellisyys on kuitenkin voinut johtua arvo-osuusjärjestelmän ylläpitoon liittyvästä tietoteknisestä virheestä taikka jonkun toisen järjestelmään kuuluvan tahon toimenpiteistä tai sen vastuualueeseen kuuluvan toiminnan laiminlyönnistä. Vahingonkärsijän olisi mahdotonta selvittää, mistä virhe on alun perin aiheutunut ja minkä järjestelmän osan vastuulle kyseinen toiminto kuuluu. Tästä syystä ensisijainen vahingonkorvausvastuu olisi edellä kuvatulla tavalla sillä tilinhoitajayhteisöllä, jolla kyseinen tili on hoidossaan. Pykälän 3 momentin mukaan tilinhoitajayhteisö voisi kuitenkin kanavoida vastuun edelleen. Lopullisessa vastuunjaossa korvausvastuu säilytetään sille taholle, joka on aiheuttanut virheen tai jolla on kontrollivastuu kyseisestä järjestelmän osasta. Vastuu on siten sillä yhteisöllä, jolla on parhaat edellytykset estää virheen syntyminen.

Jos vastuuvelvollinen on selvillä, vahingonkärsijä voi kohdistaa vaatimuksensa suoraan vahingosta vastuussa olevalle yhteisölle. Muussa tapauksessa tilinhoitajayhteisön velvollisuutena on suorittaa korvaus ja jälkikäteen vaatia suoritusta vastuuvelvolliselta. Mikäli vahingonkorvauksesta ei päästä sopimukseen, asia ratkaistaan tuomioistuimessa. Oikeudenkäyntiin, jossa vahingonkärsijä vaatii suoritusta tilinhoitajayhteisöltä, voidaan yhdistää myös esimerkiksi tilinhoitajayhteisön vaatimus arvopaperikeskusta vastaan.

32 §. Pykälässä olevaa viittausta arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa säädettyyn toissijaiseen vahingonkorvausvastuuseen tarkistettaisiin vastaamaan kyseiseen lakiin tehtäviä muutoksia. Näiden muutosten keskeisenä sisältönä on se, että toissijainen korvausvastuu katettaisiin arvopaperikeskuksen kirjausrahastosta ja että yksittäisen vahingon korvausmääriä rajoitettaisiin. Toissijainen korvausvastuu koskee tilannetta, jossa vastuussa oleva tilinhoitajayhteisö osoittautuu maksukyvyttömäksi.

33 §. Pykälässä säädetään arvo-osuustiliä koskevien tietojen antamisesta. Säännökset eri viranomaisten tiedonsaantioikeudesta ehdotetaan koottaviksi arvo-osuusjärjestelmästä annettuun lakiin. Nyt kumottavaksi ehdotettua 3 momenttia vastaava säännös olisi edel-

lä mainitun lain 29 §:n 1 momentissa.

34 §. Pykälän mukaan arvopaperikeskuksella ja liikkeeseenlaskijalla on oikeus saada jäljennöksiä ja selostuksia asiakirjoista, joiden perusteella saanto on kirjattu arvo-osuustilille. Nykyinen säännös on sikäli liian lavea, että sen mukaan myös joukkovelkakirjalainan liikkeeseenlaskijoilla olisi oikeus hankkia tietoja lainaosuuksilla tehdyistä kaupoista ja niiden omistajista. Joukkovelkakirjalainan liikkeeseenlaskijaan nähden sijoittajia koskevat tiedot ovat kuitenkin tarkoitettu salaisiksi, eikä liikkeeseenlaskijalla ole oikeudellisia perusteita saada tietoonsa saantoasiakirjoja. Tästä syystä tiedonsaantioikeus rajoitettaisiin vain oman pääoman ehtoisten arvo-osuuksien liikkeeseenlaskijoihin.

Oman pääoman ehtoisten arvo-osuuksien liikkeeseenlaskijoilla on oikeus saada tietoja vain arvo-osuuksien luovutus- tai muista saantoasiakirjoista. Näin osakeyhtiö voi varmistua siitä, että sen osakasluetteloon merkitty omistaja on saanut osakkeet pätevällä saannolla. Käytännössä osakeyhtiöllä on intressi selvittää kirjauksen perusteita vain niissä tapauksissa, joissa osakkeeseen liittyy lunastus- tai suostumuslauseke.

Osakasluettelot ja muut vastaavat omistajaluettelot pidetään arvopaperikeskuksessa, mitä tehtävää varten se voi tarvita tarkempia tietoja saannoista. Arvo-osuusrekisterin pitäjänä arvopaperikeskuksen tulee voida myös valvoa ja tarvittaessa tarkastaa rekisteriin tehtyjen kirjausten oikeellisuutta. Tämä valvonta ei rajoitu vain arvo-osuuksien siirtoihin vaan koskee muitakin arvo-osuustileille tehtyjä kirjauksia. Ehdotuksen mukaan arvopaperikeskuksella on oikeus saada jäljennöksiä ja selvityksiä kaikista asiakirjoista, joiden nojalla kirjaus on tehty.

35 §. Pykälässä oleva viittaus säännös henkilörekisterilakiin (471/1987) muutettaisiin koskemaan sen sijaan tullutta henkilötietolakia (523/1999).

36—40 ja 42 §. Näissä pykälissä säädetään arvo-osuusjärjestelmään liittyvästä erityisestä muutoksenhakumenettelystä. Tilinhaltijalla, arvopaperikeskuksella sekä muilla asiaan osallisilla on oikeus hakea muutosta kirjaamista tai tietojen luovutusta koskevaan päätökseen oikaisulautakunnalta. Oikaisulautakunnan toimivaltaa rajoittaa säännös, jonka mukaan oikaisulautakunta ei voi ratkaista kysymystä paremmasta oikeudesta arvo-osuuteen. Tällä tarkoitetaan riitaa oikeuden sitovuudesta tai sen etusijasta suhteessa muihin oikeuksiin, joita koskevan kysymyksen voi ratkaista ainoastaan yleinen tuomioistuin.

Oikaisulautakuntaan on lain voimassaoloaikana tehty vain muutamia muutoksenhakupyyntöjä. Toimivallan rajoitus on lisäksi merkittävästi kaventanut oikaisulautakunnan päätösvaltaa. Oikaisulautakunta ei ole saavuttanut sellaista asemaa nopeana ja tehokkaana muutoksenkeinona, jota lakia valmisteltaessa on tarkoitettu. Yleisenä linjana on, että erityistuomioistuimista ja niihin verrattavissa olevista muutoksenhakuelimistä luovutaan. Näistä syistä ehdotetaan, että oikaisulautakunta lakkautetaan. Ruotsissa vastaava muutoksenhakuelin on lakkautettu vuoden 1999 alusta.

Koska erityinen oikaisu- ja muutoksenhakumenettely ehdotetaan poistettavaksi, myös 36 §:n edellä oleva väliotsikko on tarpeen muuttaa.

41 §. Pykälässä säädetään ajankohdasta, jolloin kirjaamista koskeva päätös tai päätöksen sisältävä asiakirja katsotaan saatetuksi asianosaiselle tiedoksi. Säännös vastaa voimassa olevaa lakia.

Koska erillisestä oikaisumenettelystä on tarkoitus luopua, pykälän 2 momentissa oleva säännös oikaisulautakunnan päätöksen tiedoksiannosta ehdotetaan kumottavaksi.

Voimaantulo. Laki on tarkoitus saattaa voimaan 16 päivänä lokakuuta 2000.

Keskittäminen edellyttää, että kaikki rekistereissä olevat tiedot siirretään yhtäaikaisesti uuteen järjestelmään. Ehdotuksen mukaan lain voimaantuloajankohta olisi samalla uuden keskitetyn rekisterin käyttöönoton ajankohta. Erillistä päätöstä tai sopimusta uuteen järjestelmään siirtymisestä ei siten tarvittaisi. Lain tullessa voimaan aikaisemmat arvo-osuusrekisterit lakkaisivat. Vain arvopaperikeskuksen ylläpitämä rekisteri olisi tämän jälkeen arvo-osuusrekisteri ja vain sen tiedoilla olisi oikeusvaikutuksia. Tämän vuoksi 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että arvo-osuustilit siirretään arvopaperikeskuksen rekisteriin lain voimaantullessa. Siirto ei edellyttäisi nykyisten arvo-osuusrekisterin pitäjien suostumusta.

Aikaisemmat arvo-osuusrekisterin pitäjät muuntuvat suoraan lain voimaantullessa tilinhoitajayhteisöiksi. Tilinhoitajayhteisönä jatkaminen edellyttää kuitenkin, että yhteisö hakee toimilupaa niin kuin samanaikaisesti tämän lain kanssa voimaantulevaan arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muutokseen sisältyvä siirtymäsäännös edellyttää.

Uusia vahingonkorvausvastuuta koskevia säännöksiä sovellettaisiin 2 momentin mukaan ainoastaan lain voimaantulon jälkeen tapahtuviin vahinkoihin. Uudella lailla ei puututtaisi aikaisemmin syntyneiden vahinkojen korvausperusteisiin eikä siihen, mikä taho on vastuussa vahingosta. Niiden vahinkojen maksamiseen, jotka tulisivat korvattaviksi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 17 §:n mukaisen toissijaisen vastuun nojalla, voitaisiin kuitenkin käyttää arvopaperikeskuksen kirjausrahaston varoja, vaikka vahinko olisikin syntynyt ennen tämän lain voimaantuloa.

Nykyisin yhteys arvo-osuusrekisterin pitäjien eli tulevien tilinhoitajayhteisöjen ja arvopaperikeskuksen välillä ei ole automaattinen vaan eräajopohjainen. Ehdotetut muiden tilinhoitajayhteisöjen kuin varsinaisen tilinhoitajayhteisön kirjaukset ja tilien siirto tilinhoitajalta toiselle edellyttävät eräajopohjaisuudesta luopumista ja siirtymistä yhteyden tosiaikaisuuteen. Koska yhteyden tosiaikaisuutta ei kuitenkaan voida toteuttaa heti lain voimaantullessa, nämä menettelyt voidaan 3 momentin mukaan ottaa käyttöön arvopaperikeskuksen säännöissä määrättävänä myöhempänä ajankohtana.

Jos voimassa olevan lain tarkoittaman arvo-osuusrekisterin pitäjän päätöksestä haetun oikaisun käsittely on kesken tämän lain voimaantullessa, asian käsittelyssä on noudatettava aikaisemman lain säännöksiä. Oikaisulautakunta olisi siten toimivaltainen käsittelemään ja ratkaisemaan keskeneräiset asiat.

Esityksessä ehdotetaan, että ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

1.3. Arvopaperimarkkinalaki

3 luku. Julkinen kaupankäynti arvopapereilla

3 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että arvopaperipörssille sallittu oikeus arvo-osuusrekisterin pitämiseen liiketoimintaluetteloista korvattaisiin oikeudella toimia tilinhoitajayhteisönä tai tilinhoitajayhteisön asiamiehenä. Muutostarve perustuu arvo-osuusrekisterien keskittämiseen ja arvo-osuusrekisterien pitäjien mahdollisuuteen hakea oikeutta tilinhoitajayhteisötoimintaan.

4 a luku. Selvitystoiminta

7 §. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi tarkemmat säännökset selvitysyhteisön selvitysrahaston mahdollisesta tarpeesta ja rahaston käytöstä. Rahasto on ehdotuksen mukaan oltava, jos selvitysyhteisön selvitystoiminta tapahtuu maksu- ja toimitusvelvoitteet nettouttamalla siten kuin eräistä arvopaperi- ja valuuttakaupan sekä selvitysjärjestelmän ehdoista annetussa laissa (1084/1999) tarkoitetaan.

Nettoutuksessa usean osapuolen vastakkaiset maksu- tai toimitusvelvoitteet yhdistetään erääntymispäivän mukaan yhdeksi maksuvelvoitteeksi tai samanlajisen sijoituskohteen toimitusvelvoitteeksi selvitysyhteisössä. Nettoselvityksessä korostuu systeemiriskin hallinta siinä tilanteessa, että yksi osapuolista, jonka kaupat on saatettu yhdistää yhdeksi maksuvelvoitteeksi ja yhdeksi sijoituskohdelajikohtaiseksi velvoitteeksi, ajautuu maksukyvyttömyystilanteeseen. Osapuolen maksukyvyttömyys vaarantaa kaikkien muiden nettoutusjärjestelmän osapuolten aseman, jos kauppoja joudutaan purkamaan.

Selvitysyhteisö voi ottaa keskitetyn selvitysosapuolen aseman nettoutusjärjestelmässä ja vaatia muilta selvitysosapuolilta riittävät vakuudet niiden vastuiden täyttämisestä. Selvitysjärjestelmää tuetaan useissa nettoutusjärjestelmissä erityisellä selvitysrahastolla, josta suoritetaan maksukyvyttömäksi joutuvan osapuolen vastuita selvityksen loppuun saattamiseksi sen jälkeen kun vakuudet on käytetty.

Reaaliaikaisessa bruttoselvityksessä (RTGS-järjestelmä), jossa kukin tapahtuma selvitetään yksi kerrallaan, ei vastaavaa systeemiriskiä synny, koska kukin osapuoli voi jatkuvasti seurata vastapuoliriskiään. Jos jokin osapuolista menee konkurssiin, peruuntuvat pahimmassa tapauksessa muiden osapuolten yksittäiset kaupat tämän osapuolen kanssa, mutta muiden osapuolten keskinäiset kaupat eivät peruunnu, koska kauppoja ei ole yhdistetty. Järjestelmässä ei toistaiseksi ole pidetty välttämättömänä erityisten rahastojen keräämistä tukemaan osapuoliin liittyvää riskiä. Tällöin myös nettouttamisesta aiheutuvan riskin hallitsemiseen käytettävästä selvitysrahastosta voidaan luopua. Tällä hetkellä rahastoa joudutaan kerryttämään sekä nettoselvityksestä että reaaliaikaisesta bruttoselvityksestä.

Samalla ehdotetaan säädettäväksi selvitys-

rahaston käyttämisestä. Esityksen mukaan selvitysrahastoa saadaan käyttää selvitystoiminnasta aiheutuvien selvitysyhteisön tappioiden, ei kuitenkaan tavanomaisten liiketappioiden kattamiseen, sekä selvitysyhteisön tai selvitysosapuolen selvitystoiminnasta johtuvan velvoitteen täyttämiseen, jollei selvitysyhteisö tai selvitysosapuoli itse täytä velvoitetta. Selvitysrahastoon suorittaisivat maksuja ne selvitysosapuolet, jotka osallistuvat nettoutukseen. Selvitysrahaston hallinnosta, säännöistä, varainhallinnasta sekä tuoton ja varojen mahdollisesta palautuksesta ehdotetaan säädettäväksi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 19 §:ssä.

8 §. Pykälän 1 momentissa olevaa selvitysosapuolen pääomavaatimusta ehdotetaan korotettavaksi viidestä miljoonasta markasta viiteen miljoonaan euroon. Pääomavaatimus koskee 1 momentissa tarkoitettua arvopaperinvälittäjää ja 2 momentissa tarkoitettua muuta tahoa. Pääomavaatimuksen korottamiseen liittyy siirtymäsäännös, jonka mukaan selvitysosapuolen, jonka osakepääoman määrä ei lain voimaantullessa täytä momentissa asetettuja vaatimuksia, on kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta huolehdittava siitä, että sanottu vaatimus täyttyy, tai mainitun ajan kuluessa lopetettava selvitysosapuolen toiminta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan täydennettäväksi niitä edellytyksiä, jotka koskevat yhteisöä, jolle selvitysosapuolen oikeudet voitaisiin myöntää valtiovarainministeriön määräämin ehdoin. Selvitysyhteisö voi myöntää selvitysosapuolen oikeudet valtiovarainministeriön määrääminen ehdoin muulle kuin pykälässä aikaisemmin tarkoitetulle toimiluvanvaraiselle suomalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle.

Selvitysosapuolten potentiaalinen perusjoukko on laaja ja monimuotoinen. Yhteisö voi olla kotimainen tai ulkomainen. Se voi toimia myös ilman kiinteää toimipaikkaa Suomessa. Yhteisö voi toimia ainoastaan omaan lukuunsa tai esimerkiksi omaan ja konserniyhtiöidensä lukuun. Yhteisö voi myös liiketoimintanaan tarjota selvityspalveluja asiakkailleen. Kyseessä voi siten olla esimerkiksi kansainvälinen selvitystalo tai kotimainen niin kutsuttujen back office –palvelujen tarjoamiseen keskittyvä yhteisö tai merkittävää sijoitustoimintaa harjoittava yhteisö taikka yhteisö, jolle on ulkoistettu sen oman arvopaperinvälityskonsernin asiaan liittyvät toiminnot.

Yhteisöjen ja niiden toimintojen yhteismitallisuuden puuttumisen vuoksi on selvitysyhteisön voitava harkita kunkin selvitysosapuoliasemaa hakevan hakemusta erikseen kyseisen tahon aiottu toiminta ja lähtökohdat huomioon ottaen. Samoin ministeriön on voitava ehtoja määrätessään ottaa huomioon kulloinkin kyseessä oleva hakija, sen aiottu toiminta ja toiminnan perusedellytykset. Ministeriön määräämät ehdot voivat liittyä esimerkiksi sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 14 ja 15 §:ssä tarkoitettuun äänija vaikutusvallasta ilmoittamiseen.

Yhteisöjen monimuotoisuudesta huolimatta voidaan joitakin toiminnan perusedellytyksiä asettaa myös laintasoisesti. Laintasoisiksi lisäedellytyksiksi ehdotetaan kahdenlaisia vaatimuksia. Pääosa vaatimuksista koskee selvitysosapuoleen liittyviä seikkoja, joita ei voida valtiovarainministeriön määräämin ehdoin ainakaan suoranaisesti ulottaa koskemaan muita kuin selvitysosapuolta itseään. Edellytykset liittyvät lähinnä selvitysosapuolen henkilökuntaan ja hallintoelinten jäsenien oikeusasemaan. Tällaisia edellytyksiä ovat lain 5 luvussa tarkoitetut omistuksen ja etuyhteystietojen ilmoitusvelvollisuutta koskevat säännökset, silloin kun yhteisön ei ole tarkoitus toimia ainoastaan omaan lukuunsa ja sen henkilökunnan voi olettaa saavan tietoonsa asiakastoimeksiantojen kautta myös julkistamatonta markkinainformaatiota. Selvitysosapuoleen ja sen henkilökuntaan ehdotetaan lisäksi sovellettavaksi lain 5 luvun 6 §:ssä säädettyä rahoitustarkastuksen määräyksenantovaltuutta. Kyseisen pykälän mukaan rahoitustarkastus voi antaa tarkempia määräyksiä 5 luvussa tarkoitettujen ilmoitusten tekemisestä, rekisterinpidosta ja rekisterin julkisuudesta. Samoin se voi määrätä, että luvun 2, 3 tai 4 §:ssä tarkoitettua ilmoitusvelvollisuutta ei sovelleta tiettyihin yhteisöihin tai luottamustoimiin. Tämä on tarpeen arvopaperinvälittäjien ja selvitysosapuolen neutraalin kohtelun vuoksi.

Toisaalta ehdotetaan tärkeimpien itse selvitysosapuolta koskevien edellytysten korostamiseksi, että ne säädetään suoraan laintasoisesti. Tällaisia edellytyksiä ehdotetaan asetettavaksi sekä 2 että 5 momentissa. 2 momentissa tarkoitettuihin edellytyksiin kuuluu se, että selvitysosapuoleksi hakevan yhteisön on täytettävä riittävät vakavaraisuutta sekä riskien hallintaa koskevat vaatimukset. Riittäviä vaatimuksia arvioitaessa tulee arviointiperusteeksi luonnollisesti asettaa se, toimisi-

ko yhteisö ainoastaan omaan lukuunsa vai myös asiakkaiden lukuun. Asiakastoimeksiantoja käsittelevän yhteisön vakavaraisuuden ja riskienhallinnan riittävää tasoa arvioitaessa voidaan johdantoa hakea sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 29—31 §:stä. Myös valtiovarainministeriön saattaa olla tarkoituksenmukaista antaa muiden ehtojen asettamisen yhteydessä tarkempia määräyksiä sekä vakavaraisuutta ja riskien hallintaa koskevien vaatimusten täyttämisestä että niiden säännönmukaisesta raportoimisesta.

Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi muita selvitysosapuolen toiminnan kannalta oleelliseksi katsottavia edellytyksiä. Tällaisia edellytyksiä ovat lain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa arvopaperinvälittäjälle asetettu vaatimus toimeksiantojen viivytyksettömästä hoitamisesta, 3 momentissa asetettu vaatimus eturistiriitatilanteiden välttämisestä ja 5 momentissa rahoitustarkastukselle annettu määräyksenantovaltuus.

Pykälän uudessa 6 momentissa ehdotetaan arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 7 §:ää vastaavasti säädettäväksi niistä tarkemmista seikoista, joita valtiovarainministeriön on otettava huomioon, kun se 2 momentissa tarkoitetun mukaisesti määrää ehtoja selvitysosapuolen oikeuksien myöntämiseksi.

Päätöstä antaessaan valtiovarainministeriön on otettava soveltuvin osin huomioon se, mitä sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 9 §:n 3 momentissa säädetään. Kyseisen säännöksen mukaan toimilupahakemuksessa on oltava tiedot osakkeenomistajien, osakkeenomistajiin arvopaperimarkkinalain 2 luvun 9 §:n mukaan rinnastettavien henkilöiden sekä hallintoa hoitavien vähintään kahden henkilön luotettavuudesta, hyvämaineisuudesta, kokemuksesta ja muusta sopivuudesta siten, että saadun selvityksen perusteella ja hakijan liiketoiminnan aiottu laajuus huomioon ottaen voidaan pitää todennäköisenä, että yritystä tullaan hoitamaan ammattitaitoisesti sekä järkevien ja vakaiden liiketapaperiaatteiden mukaisesti. Valtiovarainministeriön on siten asetettava selvitysosapuolen oikeuksien saamisen edellytykseksi se, että selvitysyhteisöllä on riittävät tiedot hakijan osakkeenomistajista sekä vähintään kahdesta hallintoa hoitavista henkilöistä.

Esityksessä ehdotetaan myös, että valtiovarainministeriön tulisi pyytää rahoitustarkastuksen lausunto ennen kyseisen päätöksen antamista. Selvitysosapuoli on rahoitustarkastuslain 2 §:ssä tarkoitettu rahoitustarkastuksen valvottava, vaikka selvitysosapuolen oikeudet myöntääkin selvitysyhteisö. Rahoitustarkastuksen valvontatehtävän vuoksi on tarkoituksenmukaista, että rahoitustarkastuksella on mahdollisuus lausua selvitysosapuolelle ministeriön päätöksessä asetettavista edellytyksistä ja tarvittaessa suorittaa ennen päätöksen antamista toimilupatarkastusta vastaava tarkastus.

Voimaantulo. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 16 päivänä lokakuuta vuonna 2000.

Voimaantulosäännöksen 2 momentissa olevan siirtymäsäännöksen mukaan selvitysosapuolen on kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta korotettava osakepääomansa 5 miljoonan euron vähimmäismäärään tai lopetettava toimintansa.

Voimaantulosäännöksen 3 momentin mukaan lain 4 a luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitetun selvitysrahaston pääoman tulisi olla viimeistään vuoden 2011 alussa 10 miljoonaa euroa.

Lain 4 a luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuun selvitysrahastoon kartutetut varat on palautettava selvitysosapuolille sen jälkeen, kun perusteita selvitysrahaston ylläpitämiselle ei enää ole.

Esityksessä ehdotetaan, että ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

1.4. Rahoitustarkastuslaki

2 §. *Valvottavat.* Pykälän 1 momentin 15 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi arvo-osuusjärjestelmän keskittämisen vaatimalla tavalla. Nykyisten arvo-osuusrekisterien pitäjien sijaan rahoitustarkastuksen valvottavia olisivat jatkossa arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetut tilinhoitajayhteisöt sekä pykälän 3 momentissa tarkoitettujen tilinhoitajayhteisön oikeudet saaneiden muiden ulkomaisten yhteisöjen toimipisteet Suomessa. Edellä mainitut yhteisöt voivat toimia tilinhoitajayhteisöinä myös muuhun kuin omaan lukuunsa.

11 §. *Tarkastus- ja tietojensaantioikeus.* Pykälään ehdotetaan uutta 5 momenttia, jolloin nykyinen 5 momentti siirtyisi 6 momentiksi. On tarpeen säätää arvopaperikeskukseen keskitettävän tiedon maksuttomasta luovuttamisesta rahoitustarkastukselle sen turvaamiseksi, että rahoitustarkastuksella on

myös tulevaisuudessa valmiudet valvoa tehokkaasti arvopaperimarkkinoita. Säännös on poikkeus rahoitustarkastuksen toiminnan kustannusten kattamista koskeviin yleisiin periaatteisiin, sillä valvonnan kustannukset katetaan ensisijaisesti valvonnan kohteilta perittävillä valvontamaksuilla. Arvopaperikeskuksesta keskitetysti saatavissa olevia tietoja voidaan kuitenkin hyödyntää monipuolisesti ilman, että rahoitustarkastus voi välttämättä kohdistaa näiden tietojen hankkimisesta aiheutuvia kustannuksia niille, joiden toiminnan valvonnassa tietoja voidaan käyttää hyväksi. Tämä pätee paitsi rahoitustarkastuksen valvottaviin myös etenkin luonnollisiin henkilöihin ja sellaisiin yhteisöihin, jotka eivät ole rahoitustarkastuksen valvottavia. Esimerkiksi sisäpiiritutkimuksissa tutkinnan kohteena ovat pääasiassa luonnollisten henkilöiden tekemät arvopaperikaupat näiden henkilöiden olematta kuitenkaan rahoitustarkastuksen valvottavia ja siten valvontamaksuvelvollisia. Vastaava säännös on myös muun muassa Ruotsissa, jossa on vain yksi arvopaperikeskus.

19 §. *Tietojenanto-oikeus.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että rahoitustarkastuksella on lain 18 §:n mukaisen salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus antaa valvottaviaan koskevia tietoja arvopaperimarkkinalaissa tarkoitetulle selvitysyhteisölle ja kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetussa laissa tarkoitetulle optioyhteisölle, jos tietojen antaminen on tarpeen selvitystoiminnan luotettavuuden turvaamiseksi. Tietojen antamisessa on yleisesti noudatettava tarkkaa harkintaa, mutta voi olla tilanteita, joissa jo vain yhden selvitysjärjestelmän osapuolen ongelmat, jotka ovat toistaiseksi vain kyseisen osapuolen ja sitä valvovan viranomaisen tiedossa, voivat ilman asianmukaisia toimenpiteitä aiheuttaa vakavia häiriöitä arvopaperi- ja johdannaiskauppojen selvityksessä.

Momenttiin ehdotetaan lisäksi säännöstä siitä, ettei rahoitustarkastus voi kuitenkaan antaa tiedossaan olevaa seikkaa selvitys- tai optioyhteisölle ilman sen ulkomaisen viranomaisen suostumusta, jolta tieto on. Säännöksellä turvataan rahoitustarkastuksen tiedonsaantimahdollisuudet ulkomaisilta viranomaisilta. Käytännössä tiedon saamiseksi viranomaisyhteistyössä tietojensaanti ulkomailta usein edellyttää tiedon leviämismahdollisuuksien selvittämistä ulkomaisille viranomaisille.

Voimaantulo. Tarkoituksena on, että laki tulisi voimaan samanaikaisesti muiden tässä esityksessä olevien lakien kanssa, eli 16 päivänä lokakuuta 2000.

1.5. Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä

3 §. *Ilmoitusvelvolliset.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 12 kohta. Kohdassa ehdotetaan lain tarkoittamiksi ilmoitusvelvollisiksi myös samanaikaisesti tämän lain kanssa voimaan tulevaksi ehdotetussa arvo-osuusjärjestelmästä annetussa lainmuutoksessa tarkoitettu arvopaperikeskus ja samassa laissa ehdotetun 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu tilinhoitajayhteisö sekä 3 momentissa tarkoitetuista tilinhoitajayhteisöistä muun ulkomaisen yhteisön Suomessa sijaitseva toimipiste. Ehdotuksen tavoitteena on helpottaa rahanpesun ehkäisyä edistämällä sen paljastamista ja tutkintaa. Pykälän 10 ja 11 kohtiin ehdotetaan 12 kohdan lisäämisestä aiheutuvat tekniset muutokset.

Voimaantulo. Tarkoituksena on, että laki tulisi voimaan samanaikaisesti muiden tässä esityksessä olevien lakien kanssa, eli 16 päivänä lokakuuta 2000.

1.6. Laki kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä

2 luku. **Optioyhteisö ja markkinaosapuolet**

4 §. *Optioyhteisön toiminta.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi arvo-osuusjärjestelmän keskittämisen vaatimalla tavalla. Optioyhteisöllä voimassa olevan lain nojalla oleva mahdollisuus pitää arvo-osuusrekisteriä korvataan mahdollisuudella toimia arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa tarkoitettuna tilinhoitajayhteisönä tai tilinhoitajayhteisön asiamiehenä sen mukaan kuin siitä säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa.

Voimaantulo. Tarkoituksena on, että laki tulisi voimaan samanaikaisesti muiden tässä esityksessä olevien lakien kanssa, eli 16 päivänä lokakuuta 2000.

1.7. Laki sijoituspalveluyrityksistä

16 §. *Liiketoiminta.* Pykälän 1 momentin 4 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi arvo-osuusjärjestelmän keskittämisen edellyttämällä tavalla. Sijoituspalveluyrityksillä ny-

kyisin oleva mahdollisuus pitää arvo-osuusrekisteriä muutetaan mahdollisuudeksi toimia tilinhoitajayhteisönä tai tilinhoitajayhteisön asiamiehenä. Tilinhoitajayhteisöistä ja niiden asiamiehistä ehdotetaan säädettäväksi samanaikaisesti tämän lain kanssa voimaan tulevaksi ehdotetussa laissa arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta.

33 §. *Korvauksen maksaminen muusta rahastosta.* Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekniset muutokset, jotka johtuvat arvo-osuusrekisterinpitäjien muuttumisesta tilinhoitajayhteisöiksi, arvopaperikeskuksen rahaston muuttumisesta kirjausrahastoksi sekä siitä, että arvopaperikeskuksen tilinhoitajayhteisön kartutusvelvollisuudesta erillinen velvollisuus kartuttaa kirjausrahastoa ehdotetaan poistettavaksi.

Voimaantulo. Tarkoituksena on, että laki tulisi voimaan samanaikaisesti muiden tässä esityksessä olevien lakien kanssa, eli 16 päivänä lokakuuta 2000.

1.8. Osakeyhtiölaki

Osakeyhtiölain 3 a lukuun ehdotetaan tehtäväksi useita teknisiä muutoksia. Luku sääntelee arvo-osuusjärjestelmään siirtymiseen, osingon ja muiden suoritusten toimittamiseen sekä osakasluettelon pitoon liittyviä seikkoja. Ehdotettavien muutosten tarkoituksena on selventää sitä, mitkä tehtävät kuuluvat arvo-osuusjärjestelmän keskittämisen jälkeen arvopaperikeskukselle ja mitkä tilinhoitajayhteisöille. Lisäksi osakasluettelon tietosisältö yhdenmukaistettaisiin vastaamaan arvo-osuustileistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuun oikeudenhaltijaluetteloon merkittäviä tietoja.

Lain 3 a luvun 6 §:n 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että hallintarekisteröityjen osakkeiden osalta osakasluetteloon voidaan merkitä omaisuudenhoitotilin tilinhoitajaa koskevat maksutiedot. Nykyisen säännöksen mukaan maksuosoitteeksi on merkittävä aina arvo-osuusrekisteri, joka ehdotetussa järjestelmässä tarkoittaisi tilinhoitajayhteisöä. Ehdotus mahdollistaisi sen, että osakeyhtiö voisi suorittaa osingonmaksun suoraan omai-suudenhoitajille tarvitsematta käyttää tilinhoitajayhteisöä maksunvälittäjänä.

Selvyyden vuoksi 7 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, joka liittyy ehdotettuun arvo-osuustileistä annetun lain 16 c §:n 3 momentin mukaiseen kirjaamismenettelyyn. Mainitun säännöksen mukaan tilinhoitajayhteisö voisi tehdä arvopaperikaupan selvityksen yhteydessä väliaikaisen kirjauksen kaupasta myös jonkin toisen tilinhoitajayhteisön hoidossa olevalle arvo-osuustilille. Tällainen väliaikainen kirjaus ei aiheuttaisi minkäänlaisia muutoksia osakasluetteloon. Säännöksessä todettaisiin nykykäytännön mukaisesti se, ettei saantoa merkitä odotusluetteloon myöskään muun ehdollisesta luovutuksesta tehtävän väliaikaisen kirjauksen vuoksi.

Voimaantulo. Tarkoituksena on, että laki tulisi voimaan samanaikaisesti muiden tässä esityksessä olevien lakien kanssa, eli 16 päivänä lokakuuta 2000.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 16 päivänä lokakuuta 2000.

Esityksessä ehdotetaan myös, että ennen arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain, arvo-osuustileistä annetun lain ja arvopaperimarkkinalain muuttamista koskevien lakien voimaantuloa voidaan ryhtyä niiden täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Voimaantulon ajankohta vastaa valtiovarainministeriön vahvistamaa keskittämissuunnitelmaa. Tähän suunnitelmaan ovat sitoutuneet Suomen Arvopaperikeskus Oy:n lisäksi yhtä lukuun ottamatta kaikki nykyiset arvo-osuusrekisterien pitäjät. Lain voimaantulolle varattu puolen vuoden aika on riittävä tarvittavien tietoteknisten muutosten ja varmistustoimien toteuttamiselle. Lisäksi on huomattava, että kaikkien osapuolten tekemä sopimus rekisterien yhdistämisestä on tehty jo vuonna 1996. Arvopaperikeskuksen perustamista koskevassa vuonna 1997 voimaantulleessa lainsäädännössä edellytetään niin ikään arvo-osuusrekisterien keskittämistä.

Edellä olevan perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan arvo-osuusjärjestelmästä 17 päivänä toukokuuta 1991 annetun lain (826/1991) 5, 8, 23 ja 24 §, sellaisina kuin ne ovat, 5 ja 23 § laissa 1073/1996 sekä 8 ja 24 § osaksi mainitussa laissa 1073/1996,

muutetaan 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 2 momentti, 6 §, 2 luvun otsikko, 7, 9—11, 13 ja 15—22 §, 26 §:n 1 momentti, 26 a §, 26 c §:n 1 momentti, 27 §:n 1 momentti, 28 §:n 1 ja 4 momentti sekä 29 §,

sellaisina kuin niistä ovat 4 §:n 2 momentti, 6, 7, 9, 10, 13 ja 15—22 §, 26 §:n 1 momentti, 27 §:n 1 momentti sekä 29 § mainitussa laissa 1073/1996, 11 § osaksi mainitussa laissa 1073/1996, 26 a § laissa 1386/1995 ja mainitussa laissa 1073/1996, 26 c §:n 1 momentti laissa 992/1998 sekä 28 §:n 1 momentti laissa 324/1998 ja 28 §:n 4 momentti mainitussa laissa 992/1998, sekä

lisätään lakiin uusi 2 a, 2 b, 7 a, 10 a, 18 a—18 d, 22 a, 29 a, 29 b ja 30 a § seuraavasti:

2 §

Arvo-osuus

— — — — — — — — — — — — — — —

Arvo-osuudesta ei anneta osakekirjaa, velkakirjaa tai muuta sellaista oikeuden olemassaoloa ja sisältöä koskevaa arvopaperia. Arvo-osuuksia ei numeroida.

— — — — — — — — — — — — — — —

2 a §

Arvopaperikeskus ja arvo-osuusrekisteri

Arvopaperikeskuksella tarkoitetaan osakeyhtiötä, joka on saanut luvan hoitaa tässä laissa tarkoitettuja arvopaperikeskuksen tehtäviä.

Arvo-osuusrekisterillä tarkoitetaan arvo-osuus-tileistä, arvo-osuustileille kirjatuista arvo-osuuksista sekä arvo-osuustileihin ja arvo-osuuksiin kohdistuvista oikeuksista ja velvollisuuksista arvopaperikeskuksessa Suomessa pidettävää rekisteriä.

2 b §

Tilinhoitajayhteisö ja tilinhoitajayhteisön asiamies

Tilinhoitajayhteisöllä tarkoitetaan yhteisöä, jolle on myönnetty oikeus tehdä kirjauksia arvo-osuusrekisteriin.

Tilinhoitajayhteisön asiamiehellä tarkoitetaan yhteisöä, jolla on tilinhoitajayhteisön kanssa tehdyn sopimuksen nojalla oikeus tehdä kirjauksia arvo-osuusrekisteriin tilinhoitajayhteisön puolesta.

3 §

Arvo-osuustilit

Arvo-osuudet on kirjattava arvo-osuustileille, joita pidetään arvo-osuusrekisterissä. Arvo-osuustileistä säädetään arvo-osuustileistä annetussa laissa (827/1991).

— — — — — — — — — — — — — — —

4 §

Luettelot

— — — — — — — — — — — — — — —

Arvo-osuusjärjestelmään kuuluvien arvopaperimarkkinalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen arvo-osuuksien omistajista pidetään luettelot arvopaperikeskuksessa. Arvopaperikeskuksessa on myös pidettävä luetteloa näiden arvo-osuuksien lukumääristä.

6 §

Valvonta

Tämän lain ja sen nojalla annettujen ja vahvistettujen säännösten, määräysten, sääntöjen ja ohjeiden noudattamista valvoo rahoitustarkastus. Tämä laki ei aiheuta muutosta tietosuojaviranomaisten henkilötieto-

laissa (523/1999) säädettyyn toimivaltaan.

2 luku

Tilinhoitajayhteisöt

7 §

Tilinhoitajayhteisön oikeuksien myöntäminen

Arvopaperikeskuksen on myönnettävä tilinhoitajayhteisön oikeudet Suomen valtiolle, Suomen Pankille, arvopaperimarkkinalaissa tarkoitetulle arvopaperipörssille ja selvitysyhteisölle, kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetussa laissa (772/1988) tarkoitetulle optioyhteisölle sekä sellaiselle arvopaperinvälittäjälle ja selvitysosapuolelle:

1) jonka suunnittelema toiminta täyttää toiminnan edellyttämät tekniset vaatimukset;

2) jonka voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusti katsoa täyttävän tehtävässä tarvittavaa oikeudellista asiantuntemusta ja eettistä tasoa koskevat vaatimukset ja joka on järjestänyt harjoittamansa kirjaustoiminnan edellyttämän oikeudellisen asiantuntemuksen nimeämällä vähintään yhden kirjaustoiminnan hoitajan;

3) jonka suunnittelema toiminta ei vaaranna arvo-osuusjärjestelmän ja arvo-osuusrekisterin luotettavaa ja tarkoituksenmukaista toimintaa;

4) jonka oma pääoma on vähintään viisi miljoonaa euroa; ja

5) joka täyttää muut arvopaperikeskuksen säännöissä asetetut vaatimukset.

Arvopaperikeskus saa lisäksi myöntää tilinhoitajayhteisön oikeudet arvopaperinvälittäjältä Suomessa edellytettyä toimilupaa vastaavan toimiluvan viranomaiselta Euroopan talousalueelta saaneelle ulkomaiselle arvopaperinvälittäjälle, joka täyttää 1 momentissa asetetut vaatimukset.

Arvopaperikeskus saa myöntää tilinhoitajayhteisön oikeudet valtiovarainministeriön määräämin ehdoin muulle valtiolle, ulkomaiselle keskuspankille, 16 §:ssä tarkoitetulle yhteisölle sekä muulle sellaiselle ulkomaiselle yhteisölle, joka täyttää 1 momentissa asetetut vaatimukset.

Arvopaperikeskus saa myöntää tilinhoitajayhteisön oikeudet valtiovarainministeriön määräämin ehdoin myös muulle 1 momentin 1, 3 ja 5 kohdassa asetetut vaatimukset täyttävälle yhteisölle siten, että yhteisöllä on oikeus tehdä kirjauksia arvo-osuusrekisteriin ainoastaan omaan lukuunsa.

Edellä 3 ja 4 momentissa tarkoitettua valtiovarainministeriön päätöstä annettaessa on otettava soveltuvin osin huomioon se, mitä sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (579/1996) 9 §:n 3 momentissa säädetään sijoituspalveluyrityksen toimilupaa haettaessa annettavasta selvityksestä.

Arvopaperikeskuksen on ratkaistava tilinhoitajayhteisön oikeuksia koskeva hakemus kuuden kuukauden kuluessa sen vastaanottamisesta. Jos arvopaperikeskus tänä aikana pyytää hakijalta hakemuksesta lisäselvitystä, sanottu määräaika lasketaan siitä päivästä, jona arvopaperikeskus vastaanottaa lisäselvityksen. Tilinhoitajayhteisöjen oikeuksia myöntäessään arvopaperikeskuksen on noudatettava tasapuolisia periaatteita. Arvopaperikeskuksen on viipymättä annettava tilinhoitajayhteisön oikeuksia koskeva päätöksensä tiedoksi rahoitustarkastukselle. Tilinhoitajayhteisön oikeuksia hakevalla yhteisöllä on oikeus saattaa arvopaperikeskuksen päätös rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Rahoitustarkastuksen on ilmoitettava arvopaperikeskukselle asian saattamisesta rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi.

Arvopaperikeskus on tehtäviensä hoitamista varten velvollinen toimimaan tilinhoitajayhteisönä.

7 a §

Tilinhoitajayhteisön oikeus pitää asiamiehiä

Arvopaperikeskus voi myöntää tilinhoitajayhteisölle oikeuden pitää asiamiehiä. Oikeus on haettava erikseen kutakin asiamiestä varten. Oikeutta haettaessa on annettava 7 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja vastaavat tiedot asiamiehestä sekä asiamiehen kanssa tehdystä sopimuksesta. Lisäksi on annettava tiedot siitä, miten asiamies vastaa tilinhoitajayhteisön puolesta tekemistään kirjauksista.

Tilinhoitajayhteisön asiamiehenä voi toimia 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu yhteisö. Asiamiehen oman pääoman on oltava kuitenkin vähintään 730 000 euroa.

Arvopaperikeskuksen on ratkaistava asiamiehen pitämisoikeutta koskeva hakemus kuuden kuukauden kuluessa sen vastaanottamisesta. Jos arvopaperikeskus tänä aikana

pyytää hakijalta hakemuksesta lisäselvitystä, sanottu määräaika lasketaan siitä päivästä, jona arvopaperikeskus vastaanottaa lisäselvityksen. Asiamiehen pitämistä koskevaa oikeutta myöntäessään arvopaperikeskuksen on noudatettava tasapuolisia periaatteita. Arvopaperikeskuksen on viipymättä annettava oikeutta koskeva päätöksensä tiedoksi rahoitustarkastukselle. Oikeutta hakevalla tilinhoitajayhteisöllä on oikeus saattaa arvopaperikeskuksen päätös rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Rahoitustarkastuksen on ilmoitettava arvopaperikeskukselle asian saattamisesta rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi.

9 §

Tilinhoitajayhteisön oikeuksien peruuttaminen ja toiminnan rajoittaminen

Arvopaperikeskuksen on peruutettava 7 §:n nojalla myönnetyt oikeudet, jos tilinhoitajayhteisö ei enää täytä oikeuksien myöntämiselle säädettyjä 7 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettuja edellytyksiä tai milloin rahoitustarkastus arvo-osuusjärjestelmää kohtaan tunnetun luottamuksen vahvistamiseksi taikka muusta erityisen painavasta syystä niin päättää.

Oikeudet voidaan niin ikään peruuttaa kokonaan tai osittain, jos:

1) tilinhoitajayhteisön toiminnassa on olennaisesti rikottu lakia, oikeuksiin sisältyviä ehtoja, rajoituksia tai arvopaperikeskuksen sääntöjä;

2) tilinhoitajayhteisö ei ole toiminut kuuteen kuukauteen;

3) tilinhoitajayhteisön toimintaa tai osaa siitä ei ole aloitettu 12 kuukauden kuluessa oikeuksien myöntämisestä; tai

4) oikeuksia haettaessa on annettu harhaanjohtavia tietoja.

Oikeuksien peruuttamisen asemesta arvopaperikeskus voi 4 momentin mukaisesti rajoittaa tilinhoitajayhteisön toimintaa, jos rajoittamista voidaan pitää riittävänä toimenpiteenä.

Arvopaperikeskus voi rajoittaa määräajaksi tilinhoitajayhteisön toimintaa, jos tilinhoitajayhteisön toiminnassa on todettu taitamattomuutta tai varomattomuutta tai jos on ilmeistä, että tilinhoitajayhteisön toiminta vaarantaa arvo-osuusjärjestelmän tai arvo-osuusrekisterin vakaata toimintaa tai sijoittajien etua.

Kun oikeudet on peruutettu, tilinhoitajayhteisön harjoittama kirjaustoiminta siirtyy välittömästi arvopaperikeskuksen hoitoon. Arvopaperikeskuksen on viipymättä huolehdittava tilinhoitajayhteisön kirjaustoiminnan lopettamisesta.

Arvopaperikeskuksen on annettava tilinhoitajayhteisön oikeuksien peruuttamista tai rajoittamista koskeva päätöksensä viipymättä tiedoksi rahoitustarkastukselle. Tilinhoitajayhteisöllä, jonka oikeudet on peruutettu tai niitä on rajoitettu, on oikeus saattaa arvopaperikeskuksen päätös rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Arvopaperikeskuksen antama päätös, joka on saatettu rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi, on käsittelyyn saattamisesta huolimatta toistaiseksi voimassa, jollei rahoitustarkastus toisin määrää tai asiasta muualla toisin säädetä. Rahoitustarkastuksen on ilmoitettava arvopaperikeskukselle asian saattamisesta rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi.

Mitä tässä pykälässä säädetään tilinhoitajayhteisön oikeuksista, koskee soveltuvin osin 7 a §:ssä tarkoitettua tilinhoitajayhteisön oikeutta pitää asiamiestä.

10 §

Arvo-osuusrekisterin tilinhoitajayhteisönä tarjoamat palvelut

Kun arvo-osuustilin tilinhoitajayhteisönä on arvopaperikeskus, 4 §:n 1 momentissa tarkoitettujen arvo-osuuksien omistajien nimissä pidettävistä arvo-osuustileistä aiheutuvista kustannuksista vastaavat kyseisten arvo-osuuksien liikkeeseenlaskijat.

Arvopaperikeskus saa kuitenkin periä tilin haltijalta korvauksen sellaisesta kirjaamisesta ja tili-ilmoituksesta, joka johtuu arvo-osuuden siirtämisestä tässä pykälässä tarkoitetulta maksuttomalta arvo-osuustililtä toisen tilinhoitajayhteisön hoidossa olevalle tilille, arvo-osuuden panttauksesta, luovutusrajoituksesta tai arvo-osuustileistä annetun lain 5 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä.

Arvo-osuustilien pitämisestä aiheutuvista kustannuksista voidaan arvopaperikeskuksen säännöissä määrätyllä ja tilisopimuksessa sovitulla tavalla kuitenkin periä korvaus muulta tilinhaltijalta kuin luonnolliselta henkilöltä.

Arvopaperikeskuksen on avattava arvo-osuustili jokaiselle, joka sitoutuu noudatta-

maan tilisopimusta ja suorittaa arvo-osuustiliin liittyvät maksu- ja muut velvollisuudet.

10 a §

Arvo-osuusrekisterin palveluista perittävät maksut

Arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisterin pitäjänä tuottamista palveluista perittävien maksujen on oltava kohtuullisia ja tasapuolisia kaikkiin tilinhoitajayhteisöihin ja liikkeeseenlaskijoihin nähden.

Valtiovarainministeriö määrää tarvittaessa, mitä seikkoja on otettava huomioon 1 momentissa tarkoitettua kohtuullisuutta ja tasapuolisuutta arvioitaessa. Määräysten mukaisten maksujen on katettava suoritteiden tuottamisesta aiheutuvien kustannusten ohella kohtuullinen tuotto sijoitetulle pääomalle.

11 §

Kirjaustoiminnan hoitaja

Kirjaustoiminnan hoitaja tekee päätöksen kirjaamishakemuksen hylkäämisestä ja muut oikeudellista asiantuntemusta edellyttävät kirjaamispäätökset sekä päätöksen arvo-osuustiliä koskevien tietojen tai selvitysten antamisesta muulle kuin tilinhaltijalle.

Tilinhoitajayhteisön ja tilinhoitajayhteisön asiamiehen nimeämän kirjaustoiminnan hoitajan on täytettävä arvopaperikeskuksen asettamat kelpoisuusvaatimukset.

Kirjaustoiminnan hoitajan nimeämisestä ja vapauttamisesta tehtävästään on ilmoitettava rahoitustarkastukselle ja arvopaperikeskukselle.

13 §

Arvopaperikeskuksen tehtävät

Arvopaperikeskus hoitaa arvo-osuusjärjestelmän yhteisiä tehtäviä. Näiden tehtävien hoitamiseksi arvopaperikeskus:

1) ylläpitää arvo-osuusjärjestelmän toiminnan edellyttämiä keskustietojärjestelmiä;

2) huolehtii tässä laissa tarkoitetusta arvo-osuusrekisteristä ja pitää 4 §:ssä sekä arvo-osuustileistä annetun lain 3 ja 4 §:ssä tarkoitettuja luetteloita;

3) tarjoaa arvopaperikeskuksessa pidettävien luetteloiden tietojen hyväksikäyttöön ja käsittelyyn sekä arvo-osuusjärjestelmän ylläpitämiseen liittyviä palveluja;

4) ylläpitää tietojärjestelmiä, joilla voidaan ylläpitää arvopaperimarkkinalain 5 luvussa tarkoitettua sisäpiirin omistusta koskevaa rekisteriä;

5) valvoo, että arvo-osuustileille kirjattujen arvo-osuuksien määrä vastaa liikkeessä olevaa määrää; sekä

6) huolehtii muista arvo-osuusjärjestelmän ja arvo-osuusrekisterin luotettavan toiminnan ja kehittämisen edellyttämistä toimenpiteistä ja antaa tarvittaessa näihin liittyviä ohjeita.

Arvopaperikeskus saa harjoittaa tässä laissa tarkoitetun toiminnan ja selvitysyhteisölle sallitun toiminnan lisäksi vain niihin läheisesti liittyvää toimintaa.

Arvopaperikeskus voi valtioneuvoston luvalla siirtää tässä laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamista muulle yhteisölle.

15 §

Arvopaperikeskuksen säännöt ja valvonta

Arvopaperikeskuksen säännöissä on määrättävä:

1) arvopaperikeskuksen ja tilinhoitajayhteisöjen keskinäistä konekielistä tiedonvaihtoa koskevista säännöistä ja periaatteista sekä arvo-osuuksien ja oikeudenhaltijoiden yksilöimisessä käytettävistä tunnuksista ja muista arvo-osuusjärjestelmän edellyttämistä yhteisistä käytännöistä;

2) tilinhoitajayhteisöjen vähimmäisaukioloajoista;

3) kirjaustoiminnassa tapahtuneiden virheiden ja epäselvyyksien selvityksessä noudatettavasta menettelystä;

4) tilinhoitajayhteisöjen toiminnassa noudatettavista tieto- ja rekisteriturvallisuuden edellyttämistä menettelytavoista sekä tilinhoitajayhteisöjen tekemiä päätöksiä koskevien asiakirjojen tai niiden jäljennösten säilyttämisestä; sekä

5) tilinhoitajayhteisön oikeuksia haettaessa edellytettävistä tiedoista.

Arvopaperikeskuksen säännöille on saatava valtioneuvoston vahvistus. Valtioneuvoston on ennen vahvistamista pyydettävä hakemuksesta Suomen Pankin ja rahoitustarkastuksen lausunto. Jos Suomen Pankin lausunto on pankin lakisääteisiin tehtäviin kuuluvissa kysymyksissä kielteinen, ei sääntöjä tule tältä osin vahvistaa.

Tilinhoitajayhteisön ja sen asiamiehen on sitouduttava noudattamaan arvopaperikes-

kuksen sääntöjä. Arvo-osuuden liikkeeseenlaskijan on sitouduttava noudattamaan arvopaperikeskuksen sääntöjä ennen kuin arvo-osuus voidaan liittää arvo-osuusjärjestelmään.

Arvopaperikeskuksen hallitus valvoo arvopaperikeskuksen sääntöjen ja ohjeiden noudattamista arvopaperikeskuksen piirissä. Lisäksi arvopaperikeskuksen hallitus valvoo sitä, että tilinhoitajayhteisöt ja niiden asiamiehet noudattavat arvopaperikeskuksen toiminnasta annettuja säännöksiä sekä niiden nojalla annettuja sääntöjä, määräyksiä ja ohjeita. Arvopaperikeskuksen hallituksen on saatettava rahoitustarkastuksen tietoon tilinhoitajayhteisön tai sen asiamiehen menettely, joka on ilmeisesti vastoin mainittuja säännöksiä, sääntöjä tai määräyksiä, jollei menettelyä viipymättä oikaista tai asiaintila muutoin korjaannu. Menettelystä, jossa säännöksiä, sääntöjä tai määräyksiä on rikottu olennaisesti tai toistuvasti, on kuitenkin aina ilmoitettava. Tilinhoitajayhteisöjen, niiden asiamiesten ja muiden arvopaperikeskuksen palveluja käyttävien on pyynnöstä annettava arvopaperikeskukselle tämän pykälän mukaisen valvontavelvollisuuden täyttämiseksi tarvittavat yksilöidyt tiedot.

16 §

Kansainväliset yhteydet

Arvopaperikeskus toimii yhteistyössä ulkomaisten kansallisten ja kansainvälisten arvo-osuusrekisterien, arvopaperien selvitys- ja talletuslaitosten sekä arvopaperikeskusten kanssa Suomen kansallisena arvopaperikeskuksena. Yhteistoiminnan edellyttämät tilit ja luettelot pidetään arvo-osuusrekisterissä. Yhteistoiminnasta määrätään arvopaperikeskuksen säännöissä.

17 §

Toissijainen vastuu tilinhoitajayhteisön korvattavista vahingoista

Jos tilinhoitajayhteisö ei kykene täyttämään arvo-osuustileistä annetussa laissa säädettyä vahingonkorvausvelvollisuuttaan, on vahingonkärsineellä oikeus saada korvaus 18 §:ssä tarkoitetusta kirjausrahastosta. Kirjausrahastolla on tällöin oikeus periä maksamansa korvaus siltä, joka on korvauksen suorittamisesta vastuussa.

18 §

Kirjausrahasto

Tilinhoitajayhteisölle arvo-osuustileistä annetussa laissa säädetyn vahingonkorvausvastuun täyttämisen turvaamiseksi on arvopaperikeskuksen hallituksen perustettava rahasto (*kirjausrahasto*). Tilinhoitajayhteisöjen on suoritettava kirjausrahastoon vakuusmaksuja. Kirjausrahaston säännöissä voidaan määrätä, että Suomen valtio, muu valtio, Suomen Pankki ja ulkomainen keskuspankki eivät ole velvollisia suorittamaan vakuusmaksuja. Vakuusmaksuja on kerättävä kirjausrahastoon siten, että kirjausrahaston pääoma on vähintään 0,000048 prosenttia arvo-osuusjärjestelmässä viiden viimeksi kuluneen vuoden aikana säilytettävinä olleiden arvo-osuuksien yhteenlasketun käyvän arvon keskiarvosta, kuitenkin vähintään 20 miljoonaa euroa.

Tilinhoitajayhteisöjen on suoritettava vakuusmaksuja siten, että kunkin maksuvelvollisen tilinhoitajayhteisön osuus maksuista vastaa kirjausrahaston säännöissä määriteltävällä tavalla sen osuutta kirjausrahastolla katettavista vastuista. Vakuusmaksujen on perustuttava arvo-osuusjärjestelmään tehtyjen kirjausten lukumäärään, näiden kirjausten euromäärään sekä säilytettävien arvo-osuuksien käypään arvoon. Maksun laskentaperusteen on oltava sama kullekin kirjausrahaston säännöissä määriteltävälle vakuusmaksuvelvollisten tilinhoitajayhteisöjen ryhmälle.

Edellä 1 ja 2 momentista poiketen tilinhoitajayhteisön, joka tulee kirjausrahaston jäseneksi sen jälkeen, kun rahaston pääoma on kartutettu 1 momentissa säädettyyn vähimmäismäärään, on rahastoon liittyessään suoritettava vakuusmaksun ennakkona 3 prosenttia rahaston pääoman vähimmäismäärästä. Vakuusmaksun ennakko luetaan tilinhoitajayhteisön hyväksi päätettäessä 20 §:n mukaisesti tilinhoitajayhteisön vakuusmaksun suuruudesta.

18 a §

Kirjausrahaston suoritusvelvollisuuden alkaminen

Jos tilinhoitajayhteisö ei ole suorittanut sille arvo-osuustileistä annetun lain mukaan kuuluvaa vahingonkärsijän selvää ja riidatonta korvaussaamista, vahingonkärsijä voi

ilmoittaa asiasta rahoitustarkastukselle.

Rahoitustarkastuksen on 21 päivän kuluessa 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen tai muutoin tiedon saatuaan päätettävä, onko kirjausrahaston suoritettava vahingonkärsijän saamiset. Suoritusvelvollisuuden määräämisen edellytyksenä on, että 1 momentissa tarkoitetun saamisen suorittamatta jääminen on johtunut tilinhoitajayhteisön asettamisesta konkurssiin tai yrityssaneeraukseen tai sen muusta maksukyvyttömyydestä, joka ei rahoitustarkastuksen arvion mukaan ole tilapäistä ja josta on saatu riittävä selvitys.

Rahoitustarkastuksen on annettava tieto 2 momentissa tarkoitetusta päätöksestään kirjausrahastolle, tilinhoitajayhteisölle, valtiovarainministeriölle ja arvopaperikeskukselle.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun rahoitustarkastuksen päätöksen toteuttamiseksi ja yksittäisiä vahingonkärsijöitä koskevien korvauspäätösten tekemiseksi on tilinhoitajayhteisön tarvittaessa toimitettava kirjausrahastolle ja rahoitustarkastukselle tiedot kaikista tilille kirjattujen oikeuksien haltijoista ja heidän 1 momentissa tarkoitetuista saamisistaan.

18 b §

Korvattavat saamiset

Samalle vahingonkärsijälle maksetaan kirjausrahaston varoista korvauksena vahingonkärsijän samalta tilinhoitajayhteisöltä olevan korvaussaamisen määrä, kuitenkin enintään 25 000 euroa. Kirjausrahaston velvollisuus korvata samaan vahinkotapahtumaan liittyviä vahinkoja on kuitenkin enintään 10 miljoonaa euroa.

Luonnollisille henkilöille suoritetaan korvaus kirjausrahastosta ennen muita vahingonkärsijöitä.

Vahingonkärsijälle maksettava korvaus on laskettava sen päivän käyvän arvon mukaan, jona rahoitustarkastus teki 18 a §:n 2 momentin mukaisen päätöksen tai jona tilinhoitajayhteisö asetettiin maksukyvyttömyysmenettelyyn, riippuen siitä kumpi päivä on aikaisempi. Korvaus maksetaan vahingonkärsijälle, jolla on täysimääräinen oikeus tilinhoitajayhteisön hallussa oleviin saamisiin. Jos maksettavalla korvauksella on useita yhteisomistajia, otetaan kullekin yhteisomistajalle kuuluva osuus huomioon laskettaessa vahingonkärsijälle maksettavaa korvausta.

Rikoksella saatuja varoja, joihin liittyen on annettu tuomio rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti, ei voida korvata kirjausrahastosta.

18 c §

Korvausten maksaminen

Kirjausrahaston on maksettava vahingonkärsijöiden saamiset ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluttua 18 a §:n 2 momentissa tarkoitetusta rahoitustarkastuksen päätöksestä. Jos tilinhoitajayhteisö on ennen 18 a §:n 2 momentissa tarkoitettua päätöstä asetettu selvitystilaan, yrityssaneeraukseen tai konkurssiin, lasketaan määräaika selvitystilaan, yrityssaneeraukseen tai konkurssiin asettamispäätöksestä. Korvausvelalle on maksettava korkolain (633/1982) mukaista viivästyskorkoa siitä päivästä lähtien, jolloin rahoitustarkastus on tehnyt 18 a §:n 2 momentissa tarkoitetun päätöksen.

Rahoitustarkastus voi erityisestä syystä myöntää kirjausrahastolle lisäaikaa vahingonkärsijöiden saamisten maksamiseen enintään kolme kuukautta. Kirjausrahaston on kuitenkin saamastaan lisäajasta huolimatta maksettava korvaus viipymättä, jos korvauksen maksamisen viivästyminen olisi korvauksen saajan kannalta kohtuutonta.

Jos kirjausrahasto ei ole korvannut vahingonkärsijän saamista 1 ja 2 momentissa säädetyssä ajassa, vahingonkärsijälle on syntynyt saaminen, jota vahingonkärsijällä on oikeus vaatia kirjausrahastolta.

Jos vahingonkärsijä tai sen edustaja on syytteessä rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesta kätkemisrikoksesta, kirjausrahasto voi 1 ja 2 momentin estämättä lykätä maksujen suorittamista tuomioistuimen asiassa tekemään päätökseen asti.

18 d §

Kirjausrahaston tiedottamisvelvollisuus

Kirjausrahaston on annettava kirjallisesti tieto 18 a §:n 2 momentissa tarkoitetusta rahoitustarkastuksen päätöksestä kaikille asianomaisen tilinhoitajayhteisön asiakkaille. Kirjausrahaston on lisäksi julkisella kuulutuksella ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin vahingonkärsijöiden on ryhdyttävä saamistensa turvaamiseksi. Kuulutus on julkaistava

myös tilinhoitajayhteisön toimialueella ilmestyvissä suurimmissa päivälehdissä toimialueen virallisilla kielillä.

Kirjausrahasto voi asettaa vähintään kuuden kuukauden määräajan, jonka kuluessa vahingonkärsijöiden on ryhdyttävä toimenpiteisiin saamistensa turvaamiseksi. Asetetun määräajan ylittämisen johdosta ei kuitenkaan voida kieltäytyä maksamasta korvausta vahingonkärsijälle, jolla on ollut pakottava este valvoa saamisoikeutensa toteuttamista.

19 §

Selvitysrahasto

Arvopaperikeskuksen velvollisuudesta perustaa selvitysrahasto on voimassa, mitä säädetään arvopaperimarkkinalain 4 a luvun 7 §:ssä.

Kirjausrahasto ja selvitysrahasto voidaan valtiovarainministeriön luvalla järkevän ja tehokkaan varainhoidon edistämiseksi yhdistää yhdeksi rahastoksi, jos voidaan varmistua siitä, ettei yhdistäminen vähennä arvopaperikeskuksen vastuunkantokykyä ja ettei eri rahastoihin vakuusmaksuja suorittavien yhteisöjen maksuvelvollisuus lisäänny siitä, mikä se olisi silloin, kun rahastot ovat erillään.

20 §

Kirjausrahaston säännöt ja hallinto

Kirjausrahaston säännöt vahvistaa valtioneuvosto.

Säännöissä on mainittava:

1) rahaston nimi ja kotipaikka;

2) rahaston kartuttamiseksi kerättävien vakuusmaksujen määräytymisperusteet;

3) vakuusmaksuiksi käteisen rahan lisäksi hyväksyttävät omaisuuserät sekä näiden erien arvostusperiaatteet;

4) menettelytapa, jolla rahastosta suoritetaan korvauksia;

5) rahaston varojen sijoittamisen ja rahaston lainanoton pääperiaatteet;

6) perusteet rahaston vuotuisten tuottojen maksamisesta ja rahaston varojen palautuksesta vakuusmaksuvelvolliselle tilinhoitajayhteisöille;

7) rahaston tilikausi;

8) tilintarkastajien kelpoisuusvaatimukset, lukumäärä ja toimikausi; sekä

9) sääntöjen muuttamistapa.

Rahastoa hoitaa arvopaperikeskuksen hallitus sen mukaan kuin hallinnosta määrätään rahaston säännöissä.

21 §

Kirjausrahaston varainhallinta

Arvopaperikeskuksen hallitus määrää puolivuosittain vakuusmaksuvelvollisia tilinhoitajayhteisöjä kuultuaan kirjausrahaston varojen vähimmäismäärän, joka kerätään vakuusmaksuilla. Valtiovarainministeriö vahvistaa vähimmäismäärää koskevan määräyksen arvopaperikeskuksen esityksestä. Arvopaperikeskuksen hallitus päättää kunkin maksuvelvollisen tilinhoitajayhteisön vakuusmaksun suuruuden.

Kirjausrahaston rahavarat on sijoitettava turvallisella ja kirjausrahaston maksuvalmiuden turvaavalla tavalla. Kirjausrahaston rahavaroja ei saa sijoittaa kiinteistöihin tai sellaiseen osakkeeseen tai muuhun arvopaperiin, joka yksin tai yhdessä muiden arvopaperien kanssa tuottaa oikeuden hallita määrättyä huoneistoa tai kiinteistön osaa.

Vakuusmaksun suorittaneella tilinhoitajayhteisöllä on kirjausrahaston säännöissä määriteltävällä tavalla oikeus vaihtaa vakuusmaksuksi suoritettu omaisuuserä toiseen. Tällöin maksuvelvollisen osuus maksuista ei kuitenkaan saa vähentyä.

Jos kirjausrahaston pääoma vahingonkärsijälle suoritetun korvauksen tai 22 §:n 3 momentissa tarkoitetun palautuksen seurauksena vähenee 18 §:n 1 momentissa säädettyä vähimmäispääomaa pienemmäksi, pääoma on kartutettava uudelleen vähimmäispääoman suuruiseksi kolmen kuukauden kuluessa korvauksen tai palautuksen maksamisesta.

Kirjausrahasto voi ottaa säännöissä määrätyllä tavalla luottoa, jos sen omat varat eivät riitä rahaston vastuiden kattamiseen.

22 §

Kirjausrahaston tuotto ja varojen palauttaminen

Vakuusmaksun suorittaneen tilinhoitajayhteisön osuus voidaan lukea tilinhoitajayhteisön varoiksi. Tilinhoitajayhteisöllä ei kuiten-

kaan ole oikeutta vaatia osuuttaan kirjausrahastosta erotettavaksi itselleen eikä luovuttaa sitä toiselle muussa kuin 3 momentissa tarkoitetussa tapauksessa.

Sen estämättä, mitä edellä 1 momentissa säädetään, kirjausrahaston varojen vuosittainen tuotto jaetaan suoritettujen vakuusmaksujen suhteessa tilinhoitajayhteisöille sen jälkeen, kun tuotosta on vähennetty rahaston hoidosta aiheutuvat välttämättömät hallintokulut.

Jos maksuvelvollisuuden aiheuttava toiminta lopetetaan, kirjausrahaston on säännöissä määrätyllä tavalla pyynnöstä palautettava tilinhoitajayhteisölle se suhteellinen osuus rahaston määrästä, jonka se on suorittanut rahastoon. Palautus voidaan tehdä aikaisintaan, kun maksuvelvollisuuden aiheuttaneen toiminnan lopettamisesta on kulunut kolme vuotta.

Tilinhoitajayhteisön toiminnasta vahinkoa kärsineiden oikeudenhaltijoiden korvaussaamiset ovat kirjausrahaston suojan piirissä tilinhoitajayhteisön vakuusmaksujen palauttamiseen saakka. Palautettavaa osuutta ei lueta rahaston pääomaan, eikä sitä voida käyttää tilinhoitajayhteisön toiminnan lopettamisen jälkeen syntyneiden korvaussaamisten maksamiseen.

22 a §

Valitusoikeus

Tilinhoitajayhteisöllä on oikeus saattaa kirjausrahaston tämän lain nojalla tekemä päätös rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

26 §

Joukkolainaosuudet ja niihin rinnastuvat arvo-osuudet

Arvopaperimarkkinalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun arvopaperin liittämisestä arvo-osuusjärjestelmään päättää liikkeeseenlaskijan hakemuksesta arvopaperikeskus. Arvopaperikeskuksen on ennen päätöksen tekemistä ilmoitettava Suomen Pankille sen lakisääteisten tehtävien hoitamisen kannalta merkittävästä hakemuksesta.

— — — — — — — — — — — — — —

26 a §

Velkakirjan liittäminen arvo-osuusjärjestelmään

Jos liikkeeseenlaskijan hakemus koskee velkakirjaa tai muuta sellaista arvopaperia, on arvopaperikeskuksen 26 §:ssä tarkoitetussa päätöksessään määrättävä se ajankohta, josta lukien arvopaperi voidaan liittää arvo-osuusjärjestelmään. Arvopaperikeskus voi antaa päätöksessään tarkempia määräyksiä arvo-osuusjärjestelmään kirjattavista tiedoista ja kirjaamismenettelystä silloin, kun arvopaperi liitetään arvo-osuusjärjestelmään. Ennen päätöksen tekemistä arvopaperikeskuksen on tarkastettava, että liikkeeseenlaskija on varmistanut yhden tai useamman tilinhoitajayhteisön kanssa tekemässään sopimuksessa tai muuten sen, että kaikilla arvopaperin omistajilla on mahdollisuus saada oikeutensa kirjatuiksi arvo-osuusjärjestelmään.

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta ajankohdasta lukien arvopaperin omistaja tai hänen edustajansa voi hakea omistusoikeuden kirjaamista liikkeeseenlaskijan osoittamalta tilinhoitajayhteisöltä. Hakijan on luovutettava arvopaperi tilinhoitajayhteisölle ja osoitettava, että hänellä on velkakirjalain (622/1947) säännösten mukainen oikeus määrätä arvopaperista. Tilinhoitajayhteisön on kirjattava arvopaperi hakijan ilmoittamalle arvo-osuustilille noudattaen, mitä arvo-osuustileistä annetussa laissa säädetään.

Tilinhoitajayhteisölle luovutettu arvopaperi on varustettava merkinnällä sen liittämisestä arvo-osuusjärjestelmään.

26 c §

Joukkolainan muuntaminen euroksi

Arvopaperikeskus voi liikkeeseenlaskijan hakemuksesta hyväksyä sen, että arvo-osuusjärjestelmään liitetty joukkolaina tai siihen rinnastettava velallisen sitoumus muunnetaan markasta tai muusta kansallisesta rahayksiköstä euroyksiköksi euron käyttöönotosta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 974/98 8 artiklan 4 kohdan mukaisesti. Muunnon hyväksymistä koskevassa arvopaperikeskuksen päätöksessä on määrättävä muunnon ajankohta. Tilinhoitajayhteisön on suoritettava muuntoon kuuluvat toimenpiteet muunnon ajankohtana arvopaperikeskuksen

sääntöjen ja muuntoa koskevan päätöksen mukaisesti.

— — — — — — — — — — — — — —

27 §

Liikkeeseenlaskutili

Liitettäessä arvo-osuus arvo-osuusrekisteriin on avattava liikkeeseenlaskutili.

— — — — — — — — — — — — — —

28 §

Hallintarekisteröinti

Jos arvo-osuus on kirjattu arvo-osuustileistä annetun lain 5 a §:ssä tarkoitetulle omaisuudenhoitotilille tai lain 16 §:ssä tarkoitetulle kaupintatilille, edellä 4 §:ssä tarkoitettuun luetteloon on omistajan sijasta merkittävä hallintarekisteröinnin hoitaja. Luetteloon voidaan omistajan sijasta merkitä hallintarekisteröinnin hoitaja myös muutoin, jos arvo-osuuden omistaa ulkomaalainen tai ulkomainen yhteisö tai säätiö. Hallintarekisteröinnin hoitajana voi toimia kaupintatilin tilinhaltija taikka arvopaperikeskus, tilinhoitajayhteisö tai muu arvo-osuustileistä annetun lain 5 a §:n 3 momentissa mainittu yhteisö, joka voi saada oikeuden toimia omaisuudenhoitotilin tilinhaltijana. Valtiovarainministeriö voi rajoittaa oikeutta hallintarekisteröidä 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuja arvo-osuuksia, jotka eivät ole julkisen kaupankäynnin kohteena ulkomailla.

— — — — — — — — — — — — — —

Rahoitustarkastus voi antaa tarkemman määräyksen tavasta, jolla tiedot arvo-osuuksien todellisesta omistajasta tai arvo-osuuksien todellisen omistajan puolesta toimivasta asiamiehestä sekä näiden tunnistamiseksi tarpeellisista yhteystiedoista on ilmoitettava. Rahoitustarkastus voi määrätä arvo-osuustileistä annetun lain 5 a §:ssä tarkoitetulle omaisuudenhoitotilille kirjattujen hallintarekisteröityjen arvo-osuuksien omaisuudenhoitajan sisäisestä kirjanpidosta.

29 §

Salassapitovelvollisuus

Joka tilinhoitajayhteisön, tilinhoitajayhteisön asiamiehen tai arvopaperikeskuksen, niiden omistusyhteisön tai yhteisön, jonka arvopaperimarkkinalain 1 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla määräysvallassa arvopaperikeskus on, niiden konsolidointiryhmään kuuluvan rahoituslaitoksen tai niiden yhteenliittymän toimielimen jäsenenä tai varajäsenenä tai niiden palveluksessa ollessaan taikka niiden toimeksiannosta tehtävää suorittaessaan on saanut tietää arvo-osuuden omistajan, liikkeeseenlaskijan tai muun henkilön taloudellista asemaa tai henkilökohtaisia oloja koskevan seikan taikka liike- tai ammattisalaisuuden, on velvollinen pitämään sen salassa, jollei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, anna suostumustaan sen ilmaisemiseen. Salassa pidettäviä tietoja ei saa myöskään antaa tilinhoitajayhteisön, tilinhoitajayhteisön asiamiehen tai arvopaperikeskuksen yhtiö- tai osuuskunnankokoukselle eikä kokoukseen osallistuvalle osakkeen- tai osuudenomistajalle. Edellä 28 §:n 3 momentissa tarkoitettujen ja muiden sellaisten tietojen, jotka arvo-osuuden liikkeeseenlaskija on tässä ominaisuudessa saanut, osalta salassapitovelvollisuus koskee myös liikkeeseenlaskijan toimielimen jäsentä ja varajäsentä, sen palveluksessa olevaa tai sen toimeksiannosta tehtävää suorittavaa.

29 a §

Tiedonantovelvollisuus

Tilinhoitajayhteisöllä, tilinhoitajayhteisön asiamiehellä ja arvopaperikeskuksella, niiden omistusyhteisöllä tai yhteisöllä, jonka arvopaperimarkkinalain 1 luvun 5 §:n tarkoitetulla tavalla määräysvallassa arvopaperikeskus on, niiden konsolidointiryhmään kuuluvalla rahoituslaitoksella sekä niiden yhteenliittymällä on velvollisuus antaa 29 §:ssä tarkoitettuja sekä muita arvo-osuustiliä koskevia tietoja viranomaiselle, jolla on lain nojalla oikeus saada sellaisia tietoja. Velvollisuudesta antaa tietoja tuomioistuimelle säädetään oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa. Arvo-osuustilejä koskevien tietojen antamisesta verotuksen toimittamista varten on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään.

Tilinhoitajayhteisöllä, tilinhoitajayhteisön asia-miehellä ja arvopaperikeskuksella, niiden omistusyhteisöllä tai yhteisöllä, jonka arvopaperimarkkinalain 1 luvun 5 §:n tarkoitetulla tavalla määräysvallassa arvopaperi-

keskus on, ja niiden konsolidointiryhmään kuuluvalla rahoituslaitoksella on oikeus antaa 1 momentissa tarkoitettuja tietoja samaan konserniin kuuluvalle yhteisölle, jos sen hallintoelinten jäseniä ja toimihenkilöitä koskee 1 momentissa säädetty tai sitä vastaava salassapitovelvollisuus ja jos tiedon antaminen on vastaanottavan yhteisön riskien hallinnan kannalta tarpeen.

Mitä osakeyhtiölain 9 luvun 12 §:n 4 momentissa säädetään, ei koske tilinhoitajayhteisöä, tilinhoitajayhteisön asiamiestä eikä niiden kanssa samaan konsolidointiryhmään kuuluvaa yritystä.

29 b §

Asiakkaan tunnistaminen

Tilinhoitajayhteisön, tilinhoitajayhteisön asiamiehen ja arvopaperikeskuksen sekä niiden konsolidointiryhmään kuuluvan rahoituslaitoksen on todettava vakituisen asiakkaansa henkilöllisyys ja tunnettava asiakkaan liiketoiminnan laatu sekä perusteet palvelun käyttämiselle. Jos on todennäköistä, että asiakas toimii toisen lukuun, tunnistaminen on käytettävissä olevin keinoin ulotettava myös tähän henkilöön.

Asiakkaan tunnistamisesta on lisäksi voimassa, mitä rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetussa laissa (68/1998) säädetään.

Rahoitustarkastus voi antaa tarkempia määräyksiä 1 momentissa tarkoitetussa asiakkaan tunnistamisessa noudatettavista menettelytavoista.

30 a §

Rahoitustarkastuksen tietojensaantioikeus

Rahoitustarkastuksella on oikeus saada 7 §:n 4 momentissa tarkoitetulta tilinhoitajayhteisöltä valvonnan edellyttämät tiedot sekä jäljennökset valvonnan kannalta tarpeellisiksi katsomistaan asiakirjoista. Rahoitustarkastuksella on lisäksi oikeus suorittaa valvonnan kannalta välttämätön tarkastus tällaisen yhteisön luona.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

Arvopaperikeskus voi hakemuksesta vahvistaa sellaisen yhteisön oikeuden toimia tilinhoitajayhteisönä, joka on ennen tämän lain voimaantuloa myönnetyn toimiluvan nojalla pitänyt arvo-osuusrekisteriä. Yhteisön on kolmen kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta haettava oikeuksiensa vahvistamista tai lopetettava harjoittamansa toiminta. Jos oikeuksia on haettu sanotussa määräajassa eikä niitä ole vahvistettu kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta, toiminta on lopetettava ja siirrettävä välittömästi arvopaperikeskuksen hoitoon, jollei valtiovarainministeriö erityisestä syystä myönnä lopettamiselle pidempää aikaa. Hakemus oikeuksien vahvistamiseksi voidaan ottaa käsiteltäväksi ja ratkaista jo ennen tämän lain voimaantuloa. Vaikka oikeutta ei ole vahvistettu tämän lain voimaan tullessa, tällaiseen yhteisöön sovelletaan tätä lakia. Tällaisen yhteisön, jota ei ole pidettävä tämän lain 7 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuna yhteisönä, oikeus voidaan kuitenkin vahvistaa vain niiltä osin kuin se on harjoittanut arvo-osuusrekisterin pitämistä tämän lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuilla arvo-osuuksilla.

Mitä edellä 2 momentissa säädetään ennen tämän lain voimaantuloa arvo-osuusrekisteriä pitäneistä muista yhteisöistä kuin arvopaperikeskuksesta, koskee soveltuvin osin myös sellaista yhteisöä, joka harjoittaa vastaavaa toimintaa tämän lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla arvopapereilla.

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetuilla yhteisöillä ei ole oikeutta vaatia arvo-osuustilien ja niihin liittyvien tietojen siirtämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamista.

Edellä 18 §:ssä tarkoitettuun kirjausrahastoon on suoritettava vakuusmaksuja siten, että sen pääoma on kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta vähintään 20 miljoonaa euroa. Kirjausrahaston pääoman vähimmäismäärän laskennassa käytettävä viiden vuoden ajanjakso alkaa 1 päivänä tammikuuta 2001, minkä jälkeen puolivuosittain tarkistettavista säilytettävinä olevien arvo-osuuksien yhteenlasketuista käyvistä arvoista otetaan huomioon yksi kymmenesosa ja vuoden 2000 tammikuun käypä arvo siten, että tarkistettavien käypien arvojen kertoimien yhteenlaskettu summa on yksi. Tämän lain voimaan tullessa arvopaperikeskuksen rahastoon tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain 18 §:n nojalla kartutetut varat on siirrettävä kirjausrahastoon kuuden kuukauden kuluessa tämän lain

voimaantulosta.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki

arvo-osuustileistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan arvo-osuustileistä 17 päivänä toukokuuta 1991 (827/1991) annetun lain 7 §, 17 §:n edellä oleva väliotsikko, 25 §, 33 §:n 3 momentti, 36—40 ja 42 §, sellaisina kuin niistä ovat 7, 25 ja 36 § osaksi laissa 1074/1996,

muutetaan 3 §, 4 §:n 1 momentti, 5 a §:n 3 momentti, 14—16 §, 18 §:n 1 momentti, 19 ja 20 §, 21 §:n 1 momentti, 22—24 §, 28 §:n 1 momentti, 29 §:n 3 momentti, 30—32, 34 ja 35 §, 35 §:n jäljessä oleva väliotsikko sekä 41 §,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §, 4 §:n 1 momentti, 15, 19 ja 34 § sekä 35 §:n jäljessä oleva väliotsikko mainitussa laissa 1074/1996, 5 a §:n 3 momentti laissa 993/1998, 16 § laissa 325/1998, 20 ja 32 § osaksi mainitussa laissa 1074/1996, 29 §:n 3 momentti laissa 820/1996 ja 30 § osaksi mainituissa laeissa 820/1996 ja 1074/1996, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 1074/1996, uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 16 a—16 c § ja niiden edelle uusi väliotsikko sekä lakiin uusi 31 a § seuraavasti:

2 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Arvo-osuustililtä on käytävä ilmi, minkä tilinhoitajayhteisön hoidossa kyseinen tili on. Arvo-osuustili on yksilöitävä arvopaperikeskuksen määräämällä tavalla.

3 §

Arvo-osuustilille kirjattuihin arvo-osuuksiin kohdistuvien oikeuksien haltijoista on pidettävä luetteloa arvopaperikeskuksessa.

Oikeudenhaltijasta on merkittävä luetteloon nimi sekä tarvittavat yhteys-, maksu- ja verotustiedot. Oikeudenhaltijasta on lisäksi merkittävä suomalainen henkilötunnus tai, jos sellaista ei ole, arvopaperikeskuksen määräysten mukainen yksilöintitunnus.

4 §

Arvopaperikeskuksessa on pidettävä luetteloa arvo-osuusjärjestelmään liitetyistä arvo-osuuksista.

— — — — — — — — — — — — — — —

5 a §

— — — — — — — — — — — — — — —

Omaisuudenhoitotilin tilinhaltijana voi toimia arvopaperikeskus, keskuspankki tai tilinhoitajayhteisö. Arvopaperikeskus voi hyväksyä tilinhaltijaksi myös luottolaitoksen tai sijoituspalveluyrityksen, jolla on oikeus harjoittaa sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa (579/1996) tarkoitettua omaisuudenhoitoa, arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 16 §:ssä tarkoitetun ulkomaisen laitoksen tai sellaisen muun ulkomaisen yhteisön, joka on riittävän julkisen valvonnan alainen ja jonka taloudelliset toimintaedellytykset ja hallinto täyttävät tehtävän luotettavalle hoidolle asetettavat vaatimukset.

— — — — — — — — — — — — — — —

14 §

Edunvalvojan määrääminen tai toimintakelpoisuuden rajoittaminen kirjataan edunvalvojan, holhousviranomaisen tai oikeudenhaltijan omasta ilmoituksesta.

15 §

Arvopaperikeskuksen päätöksen nojalla arvo-osuusjärjestelmän tietoihin voidaan siirtää väestötietojärjestelmästä tai holhousasioiden rekisteristä oikeudenhaltijan tunnistetietoja sekä tietoja hänen oikeudestaan määrätä arvo-osuuksista. Vastaavia tietoja voidaan siirtää myös kaupparekisteristä sekä yhteisöistä tai säätiöistä pidettävistä muista rekistereistä.

16 §

Arvopaperikeskuksen, keskuspankin, tilinhoitajayhteisön, selvitysyhteisön ja selvitysosapuolen tai niiden asiakkaiden arvo-osuudet voidaan kirjata arvopaperikeskuksen säännöissä tarkemmin määrätyllä tavalla erityiselle arvo-osuustilille (*kaupintatili*) arvopaperimarkkinalain (495/1989) 4 a luvussa tarkoitetun selvitysyhteisön toiminnan järjestämiseksi. Arvopaperikeskus voi hyväksyä kaupintatilin tilinhaltijaksi myös arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 16 §:ssä tarkoitetun ulkomaisen laitoksen tai sellaisen muun ulkomaisen yhteisön, joka on riittävän julkisen valvonnan alainen ja jonka taloudelliset toimintaedellytykset ja hallinto täyttävät tehtävän luotettavalle hoidolle asetettavat vaatimukset.

Tilinhaltijan ja sen asiakkaan arvo-osuuksia ei saa kirjata samalle kaupintatilille.

Tässä pykälässä tarkoitetuille kaupintatileille kirjattuihin arvo-osuuksiin kohdistuvista panttioikeuksista säädetään arvopaperimarkkinalain 4 a luvun 11 §:ssä.

Kirjaamismenettely

16 a §

Arvopaperikeskus tai muu tilinhoitajayhteisö voi toimeksiannosta avata asiakkaalle arvo-osuustilin.

Jos asiakas on antanut tilin avaamista tai kirjaamista koskevan toimeksiannon tilinhoitajayhteisön asiamiehelle, on tähän sovellettava, mitä tilinhoitajayhteisöstä säädetään.

16 b §

Arvo-osuustili sillä olevine kirjauksineen voidaan tilinhaltijan pyynnöstä siirtää toisen tilinhoitajayhteisön hoidettavaksi. Siirto voidaan tehdä myös silloin, kun tilinhoitajayhteisön toiminta on lopetettu tai sen toimintaa on rajoitettu.

Arvopaperikeskus huolehtii arvo-osuustilin siirtämisestä arvo-osuusrekisterissä. Uuden tilinhoitajayhteisön on ilmoitettava siirrosta kaikille tilille kirjattuihin arvo-osuuksiin kohdistuvien oikeuksien haltijoille.

Arvo-osuustilille voidaan pantinsaajan pyynnöstä kirjata kielto siirtää pantattua arvo-osuustiliä. Tällöin tiliä ei saa tilinhaltijan pyynnöstä siirtää ilman pantinsaajan suostumusta.

16 c §

Kirjaamisratkaisun tekee se tilinhoitajayhteisö, jonka hoidossa tili on.

Tilinhaltijan toimeksiannosta tilille voi tehdä kirjauksia myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu tilinhoitajayhteisö. Arvo-osuustilille on merkittävä tiedot kyseisestä yhteisöstä sekä sen kirjaamisvaltuuksia koskevista rajoituksista.

Arvopaperikeskus tai selvitysyhteisö voi tehdä arvopaperimarkkinalain 4 a luvussa tarkoitettuun selvitysyhteisön toimintaan liittyviä kirjauksia siitä riippumatta, minkä tilinhoitajayhteisön hoidossa arvo-osuustili on. Tilinhoitajayhteisö voi arvopaperikeskuksen sääntöjen mukaisin ehdoin tehdä selvitettävänä olevaan kauppaan liittyvän väliaikaisen kirjauksen toisen tilinhoitajayhteisön hoidossa olevalle arvo-osuustilille.

Arvopaperikeskus voi tehdä arvo-osuustileille kirjauksia, jotka perustuvat liikkeeseenlaskijan suoritukseen, arvo-osuuden ominaisuuksiin, viranomaisen ilmoitukseen tai päätökseen taikka tietojen siirtoon viranomaisen ylläpitämästä rekisteristä. Arvopaperikeskus voi lisäksi tehdä arvo-osuusrekisterin ylläpitoon ja häiriöiden korjaamiseen liittyviä kirjauksia.

18 §

Jos kirjaamishakemuksen perusteeksi esitetty selvitys on puutteellinen eikä hakemusta ole heti jätettävä tutkimatta tai hylättävä, hakemuksen vireilletulosta on tehtävä väliaikainen kirjaus ja kehotettava hakijaa esittämään riittävä lisäselvitys. Hakijalle on ilmoitettava, millä tavoin hakemus on puutteellinen, minä päivänä hänen on viimeistään täydennettävä hakemustaan ja mitkä ovat täydennyskehotuksen noudattamatta jättämisen seuraukset. Tarvittaessa voidaan antaa uusi täydennyskehotus.

19 §

Arvopaperikeskuksen on huolehdittava siitä, että jokaisesta kirjauksesta on varmistustallenne, jota ei voida jälkikäteen muuttaa. Tilinhoitajayhteisön on säilytettävä päätöksen perusteita koskevat asiakirjat arvopaperikeskuksen määräämällä tavalla.

Tilinhoitajayhteisön on arvopaperikeskuksen antamien määräysten mukaisesti pidettävä luetteloa tutkimatta jätetyistä ja hylätyistä kirjaushakemuksista.

20 §

Tilinhoitajayhteisö ei saa periä maksua

13—15 §:ssä mainitusta kirjaamisesta.

Arvopaperikeskuksen liikkeeseenlaskijoiden kustannuksella pidettävistä arvo-osuustileistä säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 10 §:ssä.

21 §

Tilinhoitajayhteisö voi poistaa kirjauksen, joka perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen, ja ratkaistava asia uudelleen.

— — — — — — — — — — — — — —

22 §

Jos arvo-osuustilin tiedoissa on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, teknisestä viasta aiheutunut virhe taikka muu näihin verrattava virhe tai puute, tilinhoitajayhteisön on tehtävä tarpeelliset korjaukset merkintöihin.

23 §

Virheen korjaamisasiassa noudatetaan soveltuvin osin, mitä 16 c—19 §:ssä säädetään. Jos virheellisen ratkaisun tai merkinnän on tehnyt joku muu kuin se tilinhoitajayhteisö, jonka hoidossa arvo-osuustili on, myös kirjauksen tekijä voi korjata virheen.

Jos kirjaamista koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa, sille on ilmoitettava korjaamisasian vireilletulosta ja toimitettava asiassa tehty ratkaisu.

24 §

Tilinhoitajayhteisön on toimitettava välittömästi ilmoitus tilinhaltijalle jokaisesta tilille tehdystä kirjauksesta ja 21 §:ssä tarkoitetusta ratkaisusta. Muille tilille kirjattujen oikeuksien haltijoille on toimitettava vastaava ilmoitus, jos päätös koskee heidän oikeuttaan. Ilmoituksessa on mainittava päätöksen peruste.

Tilinhoitajayhteisön on joka vuosi hyvissä ajoin ennen tammikuun loppua toimitettava tilinhaltijalle tiliote edellisen vuoden lopussa voimassa olleista kirjauksista, jollei tilinhaltijan kanssa ole sovittu muusta tiliotteen antamisajankohdasta. Tilinhaltijan pyynnöstä tiliotteeseen on merkittävä kalenterivuoden tai muun tilikauden aikana arvo-osuustilillä tapahtuneet muutokset. Tässä momentissa tarkoitettu tiliote annetaan maksutta.

28 §

Arvo-osuuden tai siihen kohdistuvan oikeuden saajaa kohtaan ei voida vedota sellaiseen 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua seikkaa koskevaan väitteeseen, joka ei luovutushetkellä ilmennyt arvo-osuusrekisterin tiedoista, jos saaja ei tiennyt eikä hänen pitänyt tietää seikasta.

— — — — — — — — — — — — — —

29 §

— — — — — — — — — — — — — —

Jos maksun toimittaminen on annettu arvopaperikeskuksen tai tilinhoitajayhteisön tehtäväksi, on tähän sovellettava, mitä 1 momentissa säädetään liikkeeseenlaskijasta. Arvo-osuuden liikkeeseenlaskijaa vastaan ei voida esittää vaatimuksia, jos tämä oli ajoissa suorittanut maksun arvopaperikeskukselle tai tilinhoitajayhteisölle. Sama koskee 2 momentissa tarkoitetun osuuden tai oikeuden antamista.

30 §

Tilinhoitajayhteisö on huolimattomuudestaan riippumatta velvollinen korvaamaan sen hoidossa olevaan arvo-osuustiliin liittyvän vahingon, joka aiheutuu:

1) virheellisestä kirjaamista tai korjaamista koskevasta ratkaisusta, arvo-osuustilille tehdystä merkinnästä tai tili-ilmoituksesta taikka muusta sellaisesta virheellisyydestä tai puutteellisuudesta kirjaamistoiminnassa;

2) teknisestä virheestä tai toiminnan keskeytyksestä arvo-osuuksia tai oikeudenhaltijoita koskevien tietojen käsittelyssä;

3) siitä, että arvo-osuuksia tai oikeudenhaltijoita koskevia tietoja on luvattomasti luovutettu, paljastettu tai käytetty hyväksi; tai

4) siitä, että tilinhoitajayhteisö on jättänyt tekemättä arvo-osuuteen perustuvan suorituksen eikä tämä johdu liikkeeseenlaskijan menettelystä taikka siitä, ettei tilinhoitajayhteisön suoritus 29 §:n mukaan ole oikeudenhaltijaan nähden pätevä.

Vahinkoa ei kuitenkaan ole korvattava, jos tilinhoitajayhteisö voi osoittaa, että vahinko on aiheutunut sellaisesta arvo-osuusjärjestelmän ulkopuolella olevasta epätavallisesta ja ennalta-arvaamattomasta seikasta, jota tilinhoitajayhteisö ei ole voinut estää ja jonka seurauksia se ei kaikkea huolellisuutta noudattaen ole voinut välttää.

Muusta kuin 1 momentissa mainitusta syystä tätä lakia rikkomalla aiheuttamansa vahingon tilinhoitajayhteisö on velvollinen korvaamaan vain, jos vahinko on aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

31 §

Vahingon, joka johtuu siitä, ettei osakkeeseen tai muuhun arvo-osuuteen perustuvaa äänivaltaa ole voitu käyttää tai arvo-osuutta tietystä hinnasta myydä tiettynä ajankohtana, tilinhoitajayhteisö on velvollinen korvaamaan vain, jos sen viaksi jää lievää törkeämpi huolimattomuus.

31 a §

Jos virheellisen ratkaisun tai merkinnän on tehnyt joku muu kuin se tilinhoitajayhteisö, jonka hoidossa arvo-osuustili on, kirjauksesta aiheutuneesta vahingosta vastaa 30 §:stä poiketen kirjauksen tekijä. Tilinhoitajayhteisö vastaa kuitenkin yhdessä asiamiehensä kanssa tämän hoidossa olevaan arvo-osuustiliin liittyvistä vahingoista sekä tämän tekemästä kirjauksesta aiheutuneista vahingoista.

Jos liikkeeseenlaskija on antanut arvo-osuuteen perustuvan suorituksen arvopaperikeskuksen tehtäväksi, on tämän korvausvastuusta voimassa, mitä tilinhoitajayhteisön korvausvastuusta säädetään.

Tilinhoitajayhteisöllä on oikeus vaatia sen suoritettavaksi tuleva korvaus arvopaperikeskukselta, toiselta tilinhoitajayhteisöltä tai asiamieheltään, jos vahinko on aiheutunut tämän toimenpiteestä tai laiminlyönnistä taikka puutteesta tai viasta sen ylläpitämässä järjestelmän osassa. Vahingonkärsijä voi esittää korvausvaatimuksen myös suoraan vahingosta vastuussa olevalle yhteisölle.

32 §

Arvopaperikeskuksen kirjausrahastosta suoritettavasta toissijaisesta vahingonkorvausvastuusta säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 17—18 c §:ssä.

Ennen vahingon syntymistä tehty sopimus, jolla heikennetään vahingonkärsijän oikeutta saada korvausta vahingostaan, on tehoton.

Tuomioistuimen on viran puolesta ilmoitettava arvopaperikeskukselle sellaisesta vireille tulleesta tilinhoitajayhteisön vahingonkorvausvelvollisuutta koskevasta riidasta, jonka seurauksena kirjausrahasto voi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 17 §:n nojalla joutua toissijaiseen vahingonkorvausvastuuseen.

34 §

Arvopaperikeskuksella on oikeus saada tilinhoitajayhteisöltä jäljennökset niistä asiakirjoista ja selostukset muista selvityksistä, joiden nojalla kirjaus on tehty arvo-osuustilille. Arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettujen arvo-osuuksien osalta arvo-osuuden liikkeeseenlaskijalla on vastaava oikeus saada tietoja arvo-osuuksien saannoista.

35 §

Tämä laki ei rajoita henkilötietolaissa (523/1999) säädettyä oikeutta tarkastaa rekisterin henkilötietoja ja vaatia tietojen oikaisemista.

Erinäiset säännökset

41 §

Jos tili-ilmoitus kirjaamista koskevasta päätöksestä tai päätöksen sisältävä asiakirja on lähetetty asianosaiselle tai hänen valtuuttamalleen asiamiehelle postitse tai lähetin välityksellä, katsotaan asianosaisen saaneen tiedon päätöksestä, jollei muuta näytetä, seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona tili-ilmoitus tai asiakirja asianosaisen ilmoittamalla osoitteella varustettuna on annettu postin kuljetettavaksi saantitodistusta vaatimatta, tai sinä päivänä, jona asiakirja on annettu lähetille.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

Arvo-osuustilit siirretään tämän lain voimaantulopäivänä arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisteriin. Aikaisemmat arvo-osuusrekisterit toimivat tämän lain mukaisina tilinhoitajayhteisöinä, kunnes niiden toimilupa päättyy arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta annetun lain (/) voimaantulosäännöksen mukaisesti.

Ennen tämän lain voimaantuloa syntyneeseen vahinkoon samoin kuin arvopaperikeskuksen ja osakekeskusrekisteriä hoitaneen osuuskunnan vastuuseen tällaisesta vahingosta sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä. Arvopaperikeskus voi käyttää arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 18 §:ssä tarkoitetun kirjausrahaston varoja ennen tämän lain voimaantuloa syntyneen sellaisen vahingon korvaamiseen, josta joku muu arvo-osuusrekisterinpitäjä on ensisijaisessa korvausvastuussa.

Tämän lain 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettua, tilinhaltijan pyynnöstä tehtävää arvo-osuustilin siirtoa sekä 16 c §:n 2 momentissa tarkoitettua kirjaamisvaltuutta koskevat menettelyt otetaan käyttöön arvopaperikeskuksen säännöissä määrättävänä myöhempänä

ajankohtana.

Jos arvo-osuusrekisterin pitäjän päätöksestä on haettu oikaisua tämän lain voimaan tullessa, asian käsittelyssä on noudatettava ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki

arvopaperimarkkinalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä toukokuuta 1989 annetun arvopaperimarkkinalain (495/1989) 3 luvun 3 § sekä 4 a luvun 7 §:n 3 momentti, 8 §:n 1 momentin 5 kohta sekä 2 ja 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 3 § osaksi laissa 321/1998 ja muut lainkohdat mainitussa laissa, ja

lisätään 3 luvun 8 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 321/1998, uusi 6 momentti seuraavasti:

3 luku

Julkinen kaupankäynti arvopapereilla

3 §

Arvopaperipörssi saa arvopaperipörssitoiminnan lisäksi järjestää muuta julkista kaupankäyntiä sekä tarjota arvopaperien vaihdantaan ja säilytykseen liittyviä tietojenkäsittelypalveluja sekä arvopaperi- ja rahoitusmarkkinoiden kehittämiseen liittyviä koulutus- ja tiedotuspalveluja. Arvopaperipörssi saa toimia selvitysosapuolena ja harjoittaa selvitysyhteisön toimintaa sen mukaan kuin 4 a luvussa säädetään ja toimia tilinhoitajayhteisönä tai tilinhoitajayhteisön asiamiehenä sen mukaan kuin siitä säädetään arvoosuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991). Arvopaperipörssi saa lisäksi, sen mukaan kuin siitä säädetään kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetussa laissa, harjoittaa optioyhteisön toimintaa.

Arvopaperipörssi ei saa harjoittaa muuta kuin 1 momentissa mainittua toimintaa.

4 a luku

Selvitystoiminta

7 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Selvitysyhteisöllä on oltava selvitysrahasto, jos selvitysyhteisön toiminnassa nettoutetaan arvopaperien toimitus- tai maksuvelvoitteita eräistä arvopaperi- ja valuuttakaupan sekä selvitysjärjestelmän ehdoista annetussa laissa (1084/1999) tarkoitetulla tavalla. Selvitysrahastoa saadaan käyttää selvitystoiminnasta aiheutuvien selvitysyhteisön tappioiden kattamiseen sekä selvitysyhteisön tai selvitysosapuolen selvitystoiminnasta johtuvan velvoitteen täyttämiseen, jollei selvitysyhteisö tai selvitysosapuoli itse täytä velvoitetta. Selvitysrahastoon suorittavat maksuja ne selvitysosapuolet, jotka osallistuvat nettoutukseen. Selvitysrahaston hallintoon, sääntöihin, varojen hallintaan sekä tuoton ja varojen palautukseen sovelletaan, mitä arvoosuusjärjestelmästä annetussa laissa säädetään. Rahasto saadaan kirjata selvitysyhteisön taseessa erilliseksi oman pääoman eräksi. Selvitysrahastoon on siirrettävä varoja sen mukaan kuin siitä määrätään rahaston ja selvitysyhteisön säännöissä tai, jos rahasto on kirjattu selvitysyhteisön taseeseen, yhtiöjärjestyksessä. Selvitysyhteisön yhtiökokous voi päättää, että tietty määrä taseen osoittamasta vapaasta omasta pääomasta on siirrettävä selvitysrahastoon. Selvitysyhteisön säännöissä voidaan lisäksi määrätä, että selvitysosapuolet ovat velvollisia maksamaan kartutusmaksuja selvitysrahastoon. Selvitysrahastoa saadaan käyttää selvitystoiminnasta syntyneiden tappioiden peittämiseen. Selvitysrahaston varoja voidaan palauttaa selvitysosapuolille tai käyttää voitonjakoon vain rahoitustarkastuksen luvalla tai selvitysyh-

teisön purkautuessa.

— — — — — — — — — — — — — — —

8 §

Selvitysyhteisön on myönnettävä selvitysosapuolen oikeudet Suomen valtiolle, Suomen Pankille, arvopaperipörssille, optioyhteisölle sekä sellaiselle arvopaperinvälittäjälle

— — — — — — — — — — — — — — —

5) jonka osakepääoma on vähintään viisi miljoonaa euroa.

Selvitysyhteisö saa lisäksi myöntää selvitysosapuolen oikeudet arvopaperinvälittäjältä Suomessa edellytettyä toimilupaa vastaavan toimiluvan viranomaiselta Euroopan talousalueelta saaneelle ulkomaiselle arvopaperinvälittäjälle, jolla ei ole kiinteää toimipaikkaa Suomessa ja joka täyttää 1 momentin 2—5 kohdassa asetetut vaatimukset. Valtiovarainministeriön määräämin ehdoin voidaan myös muulle 1 momentin 2—5 kohdan ja riittävät vakavaraisuutta sekä riskien hallintaa koskevat edellytykset täyttävälle suomalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle myöntää selvitysosapuolen oikeudet. Valtiovarainministeriön määräämien ehtojen lisäksi 5 luvun 4 a ja 5 §:ää sovelletaan yhteisöön, joka ei toimi ainoastaan omaan lukuunsa. Tämän lain 5 luvun 2 ja 4 §:ää sovelletaan myös kyseiseen yhteisöön 5 luvun 2 §:n 1, 2 tai 3 kohdassa mainitussa suhteessa olevaan henkilöön sekä hänen kanssaan 5 luvun 2 §:n 4 kohdassa tarkoitetussa suhteessa olevaan yhteisöön tai säätiöön. Tämän lain 5 luvun 6 §:ää sovelletaan kyseiseen yhteisöön ja siihen edellä mainitussa suhteessa oleviin tahoihin.

— — — — — — — — — — — — — — —

Mitä 4 luvun 5 a §:ssä säädetään arvopaperinvälittäjän velvollisuudesta pitää asiakasvarat erillään ja välittäjän tekemistä lainausja takaisinostosopimuksista, koskee myös selvitysosapuolta. Mitä 4 luvun 4 §:n 1, 3 ja 5 momentissa säädetään arvopaperinvälittäjän toiminnasta ja rahoitustarkastuksen määräyksenantovaltuudesta, koskee myös selvitysosapuolta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettua valtiovarainministeriön päätöstä annettaessa on otettava soveltuvin osin huomioon se, mitä sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 9 §:n 3 momentissa säädetään sijoituspalveluyrityksen toimilupaa haettaessa annettavasta selvityksestä. Valtiovarainministeriön on ennen 2 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä pyydettävä rahoitustarkastuksen lausunto.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

Sellaisen selvitysosapuolen, jonka osakepääoman määrä ei tämän lain voimaan tullessa täytä 4 a luvun 8 §:n 1 momentin vaatimuksia, on kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta huolehdittava siitä, että sanottu vaatimus täyttyy, tai mainitun ajan kuluessa lopetettava selvitysosapuolen toiminta.

Edellä 4 a luvun 7 §:ssä tarkoitetun selvitysrahaston pääoman on viimeistään 1 päivään tammikuuta 2011 mennessä oltava 10 miljoonaa euroa.

Jos arvopaperikeskus 4 a luvun 7 §:n nojalla päättää lakkauttaa samassa pykälässä tarkoitetun selvitysrahaston, on selvitysrahastoon sen lakkauttamisajankohtaan mennessä kartutetut varat palautettava ne suorittaneille selvitysosapuolille.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

4.

Laki

rahoitustarkastuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 11 päivänä kesäkuuta 1993 annetun rahoitustarkastuslain (503/1993) 2 §:n 15 kohta ja 19 §:n 2 momentti,

sellaisena kuin niistä on 2 §:n 15 kohta laissa 572/1996, ja

lisätään 11 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1349/1999, uusi 5 momentti, jolloin nykyinen 5 momentti siirtyy 6 momentiksi, seuraavasti:

2 §

Valvottavat

Valvottavalla tarkoitetaan tässä laissa:

— — — — — — — — — — — — — —

15) arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain (826/1991) 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua tilinhoitajayhteisöä sekä 3 momentissa tarkoitetun tilinhoitajayhteisön oikeudet saaneen muun ulkomaisen yhteisön Suomessa sijaitsevaa toimipaikkaa;

— — — — — — — — — — — — — —

11 §

Tarkastus- ja tietojensaantioikeus

— — — — — — — — — — — — — —

Rahoitustarkastuksella on oikeus saada arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa tarkoitetulta arvopaperikeskukselta ilman kuluja arvopaperimarkkinoiden valvomiseksi tarvitsemansa tiedot.

— — — — — — — — — — — — — —

19 §

Tietojenanto-oikeus

— — — — — — — — — — — — — —

Rahoitustarkastuksella on oikeus ilmoittaa valvottaville, jos samalla velallisella havaitaan olevan niiltä huomattavia sitoumuksia tai velvoitteita taikka jos on syytä epäillä jonkun niiden asiakkaan toiminnan aiheuttavan niille vahinkoa. Lisäksi rahoitustarkastuksella on 18 §:n estämättä oikeus antaa valvottavaa koskevia tietoja arvopaperimarkkinalaissa tarkoitetulle selvitysyhteisölle ja kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetussa laissa tarkoitetulle optioyhteisölle, jos tietojen antaminen on tarpeen selvitysyhteisön toiminnan tai optioyhteisön harjoittaman optiokauppojen selvitystoiminnan luotettavuuden turvaamiseksi. Tässä momentissa tarkoitettua tietojenantooikeutta ei kuitenkaan ole ilman sen ulkomaisen rahoitustarkastusta vastaavan toimivaltaisen viranomaisen suostumusta, jolta tiedot ovat peräisin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

5.

Laki

rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä 1 päivänä maaliskuuta 1998 annetun lain (68/1998) 3 §:n 10 ja 11 kohta ja

lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 54/1999, uusi 12 kohta seuraavasti:

3 §

Ilmoitusvelvolliset

Tässä laissa tarkoitettuja ilmoitusvelvollisia ovat:

— — — — — — — — — — — — — — —

10) arpajaislain (491/1965) 3 §:n 2, 3 ja 4 momentissa tarkoitetut yhteisöt, jotka harjoittavat vedonlyönti-, totopeli- tai pelikasinotoimintaa, sekä elinkeinonharjoittajat tai yhteisöt, jotka välittävät veikkausasetuksessa (241/1993) tarkoitettuihin vedonlyönti- ja hevoskilpailujen tuloksiin liittyviin veikkauspeleihin sekä totopeliasetuksessa (236/1995) tarkoitettuihin totopeleihin liittyviä osallistumisilmoituksia ja -maksuja;

11) kiinteistönvälittäjäasetuksessa (181/1993) tarkoitettu kiinteistönvälittäjä; sekä

12) arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991) tarkoitettu arvopaperikeskus sekä mainitun lain 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu tilinhoitajayhteisö ja 3 momentissa tarkoitetun tilinhoitajayhteisön oikeudet saaneen muun ulkomaisen yhteisön Suomessa sijaitseva toimipiste.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

6.

Laki

kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain 2 luvun 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä 26 päivänä elokuuta 1988 annetun lain (772/1988) 2 luvun 4 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 323/1998, seuraavasti:

2 luku

Optioyhteisö ja markkinaosapuolet

4 §

Optioyhteisön toiminta

Optioyhteisö saa optioyhteisön toiminnan lisäksi tarjota johdannais-, rahoitus- ja arvopaperimarkkinoiden kehittämiseen liittyviä tieto-, tiedotus- ja tietojenkäsittelypalveluja sekä harjoittaa arvopaperimarkkinalain 4 luvun 5 a §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen arvopaperien lainaus- ja takaisinostosopimusten selvitystoimintaa, jos rahoitustarkastus on hyväksynyt sopimusten ehdot tai jos ehdot on hyväksytty osana optioyhteisön sääntöjä. Optioyhteisö saa tarjota myös arvopaperimarkkinalaissa tarkoitettuun selvitystoimintaan liittyviä palveluja siinä laajuudessa kuin se on tarpeen johdannaissopimusten toteuttamiseksi. Optioyhteisö saa toimia selvitysosapuolena ja harjoittaa selvitysyhteisön toimintaa siten kuin siitä säädetään arvopaperimarkkinalain 4 a luvussa. Optioyhteisö saa toimia tilinhoitajayhteisönä tai tilinhoitajayhteisön asiamiehenä sen mukaan kuin siitä säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991). Optioyhteisön oi-

keudesta harjoittaa arvopaperipörssitoimintaa säädetään arvopaperimarkkinalaissa.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

7.

Laki

sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 16 ja 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sijoituspalveluyrityksistä 26 heinäkuuta 1996 annetun lain (579/1996) 16 §:n 1 momentin 4 kohta ja 33 §:n 3 momentti,

sellaisena kuin niistä on 33 §:n 3 momentti laissa 518/1998, seuraavasti:

16 §

Liiketoiminta

Sijoituspalveluyritys saa 3 §:ssä tarkoitettujen sijoituspalvelujen tarjoamisen lisäksi toimiluvassa mainituin edellytyksin

— — — — — — — — — — — — — — —

4) toimia tilinhoitajayhteisönä tai tilinhoitajayhteisön asiamiehenä siten kuin siitä säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991);

— — — — — — — — — — — — — — —

33 §

Korvauksen maksaminen muusta rahastosta

— — — — — — — — — — — — — — —

Tilinhoitajayhteisön vastuusta sekä velvollisuudesta kartuttaa arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain mukaista kirjausrahastoa on voimassa, mitä siitä säädetään erikseen. Jos korvaus voitaisiin maksaa korvausrahastosta, arvopaperimarkkinalain mukaisesta selvitysrahastosta ja kirjausrahastosta, korvaus maksetaan ensisijaisesti korvausrahastosta siten kuin tässä luvussa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

8.

Laki

osakeyhtiölain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 29 syyskuuta 1978 annetun osakeyhtiölain (734/1978) 3 a luvun 2 §, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentti, 5 §:n 2 momentti, 6 §:n 1 ja 4 momentti, 8 §:n 2 momentti ja 14 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 3 a luvun 2 §, 4 §:n 1 momentti, 5 §:n 2 momentti, 6 §:n 4 momentti, 8 §:n 2 momentti ja 14 §:n 2 momentti laissa 832/1991, 3 §:n 1 momentti laissa 1075/1996 ja 6 §:n 1 momentti laissa 1618/1992, ja

lisätään 3 a luvun 7 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 832/1991 ja 1075/1996 sekä laissa 326/1998, siitä viimeksi mainitulla lailla kumotun 2 momentin tilalle uusi 2 momentti seuraavasti:

3 a luku

Arvo-osuusjärjestelmään kuuluvat osakkeet

2 §

Viimeistään 1 §:n 1 momentissa mainitun ajanjakson päättymispäivänä (*ilmoittautumispäivä*) osakekirjat on toimitettava jollekin tilinhoitajayhteisölle omistusoikeuden kirjaamista varten. Tilinhoitajayhteisö selvittää omistajan saannon siten kuin siitä säädetään arvo-osuustileistä annetussa laissa (827/1991). Osakkeenomistajan on omistusoikeutensa kirjaamisen yhteydessä luovutettava osakekirja tilinhoitajayhteisölle, jonka on varustettava se merkinnällä osakkeiden liittämisestä arvo-osuusjärjestelmään.

Pantinhaltijan ja muun oikeudenhaltijan on viimeistään ilmoittautumispäivänä ilmoitettava oikeutensa kirjattavaksi osakkeenomistajan arvo-osuustilille. Jos osakkeenomistajalla ei ole arvo-osuustiliä ja hakija esittää tarpeellisen selvityksen oikeudestaan ja luovuttaa osakekirjan tilinhoitajayhteisölle, tämän on avattava osakkeenomistajan nimiin arvo-osuustili, jolle osake ja haltijan oikeus kirjataan. Panttaus voidaan tässä tapauksessa kirjata ilman tilinhaltijan kirjallista suostumusta.

3 §

Arvopaperikeskuksen on ilmoittautumispäivänä avattava yhteinen arvo-osuustili niille osakkeenomistajille, jotka eivät ole toimittaneet osakekirjaansa tilinhoitajayhteisölle omistusoikeuden kirjaamista varten. Yhteisen arvo-osuustilin tilinhaltijaksi merkitään yhtiö ilmoittautumatta jääneiden osakkeenomistajien lukuun.

— — — — — — — — — — — — — —

4 §

Edellä 3 §:ssä tarkoitetuille osakkeille tulevaa voitonjakoa taikka niille tulevia maksuja tai varoja, joista yhtiössä on päätetty ilmoittautumispäivän jälkeen, ei voida nostaa eikä ilmoittautumispäivän jälkeen syntynyttä, osakkeeseen perustuvaa oikeutta merkitä osakkeita uusmerkinnässä tai oikeutta saada osakkeita rahastoannissa (*merkintäoikeus*) voida käyttää, ennen kuin osakekirja on toimitettu tilinhoitajayhteisölle omistusoikeuden kirjaamista varten.

— — — — — — — — — — — — — —

5 §

— — — — — — — — — — — — — —

Päätöksestä on tiedotettava siten kuin kutsu yhtiökokoukseen on yhtiöjärjestyksen mukaan toimitettava. Siitä on lisäksi julkaistava tieto virallisessa lehdessä ja yhtiön kotipaikalla leviävässä sanomalehdessä. Ohjeet ja tiedotteet on lähetettävä myös arvopaperikeskukselle ja tilinhoitajayhteisöille.

— — — — — — — — — — — — — —

6 §

Arvo-osuusjärjestelmään kuuluvista osakkeista ja niiden omistajista pidetään automaattisen tietojenkäsittelyn avulla osakasluetteloa, johon on merkittävä osakkeenomistajan nimi, henkilötunnus tai muu yksilöintitunnus, yhteys-, maksu- ja verotustiedot, osakkeiden lukumäärä ja se tilinhoita-

jayhteisö, jonka hoidossa olevalle arvo-osuustilille osakkeet on kirjattu.

— — — — — — — — — — — — — — —

Hallintarekisteröityjen osakkeiden osalta samoin kuin sellaisten osakkeiden, joiden osalta muu kuin osakkeenomistaja on arvo-osuustilin merkintöjen mukaan oikeutettu ottamaan vastaan osakkeeseen perustuvat suoritukset, on maksuosoitteeksi merkittävä osakasluetteloon asianomainen omaisuudenhoitotilin tilinhaltija taikka tilinhoitajayhteisö.

7 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Jos väliaikainen kirjaus koskee ehdollista luovutusta tai jos kysymys on arvo-osuustileistä annetun lain 16 c §:n 3 momentissa tarkoitusta väliaikaisesta kirjauksesta, saantoa ei merkitä odotusluetteloon.

— — — — — — — — — — — — — — —

8 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Osakkeenomistajan, luovutuksensaajan ja 7 §:n 4 momentissa tarkoitetun henkilön henkilötunnusta sekä maksu- ja verotustietoja tai sitä, mille kaupintatilille osakkeenomistajan myytäväksi antamat osakkeet on kirjattu, ei kuitenkaan saa ilmaista ilman hänen suostumustaan. Oikeuteen saada tieto siitä, minkä tilinhoitajajayhteisön hoidossa olevalle arvo-osuustilille osakkeet on kirjattu, sovelletaan vastaavasti, mitä arvo-osuustileistä annetun lain 33 §:ssä säädetään tietojen saamisesta arvo-osuustilistä.

14 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Osakekirja osakkeesta on 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa annettava asianomaisen tilinhoitajayhteisön välityksellä sille, joka oli päätöksessä mainittuna ilmoittautumispäivänä kirjattu arvo-osuustilille osakkeen omistajaksi, jollei omistajan arvo-osuustilille kirjatuista merkinnöistä muuta johdu.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

Helsingissä 20 päivänä huhtikuuta 2000

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri *Martti Korhonen*

Liite

1.

Laki

arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan arvo-osuusjärjestelmästä 17 päivänä toukokuuta 1991 annetun lain (826/1991) 5, 8, 23 ja 24 §, sellaisina kuin ne ovat, 5 ja 23 § laissa 1073/1996 sekä 8 ja 24 § osaksi mainitussa laissa 1073/1996,

muutetaan 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 2 momentti, 6 §, 2 luvun otsikko, 7, 9—11, 13 ja 15—22 §, 26 §:n 1 momentti, 26 a §, 26 c §:n 1 momentti, 27 §:n 1 momentti, 28 §:n 1 ja 4 momentti sekä 29 §,

sellaisina kuin niistä ovat 4 §:n 2 momentti, 6, 7, 9, 10, 13 ja 15—22 §, 26 §:n 1 momentti, 27 §:n 1 momentti sekä 29 § mainitussa laissa 1073/1996, 11 § osaksi mainitussa laissa 1073/1996, 26 a § laissa 1386/1995 ja mainitussa laissa 1073/1996, 26 c §:n 1 momentti laissa 992/1998 sekä 28 §:n 1 momentti laissa 324/1998 ja 28 §:n 4 momentti mainitussa laissa 992/1998, sekä

lisätään lakiin uusi 2 a, 2 b, 7 a, 10 a, 18 a—18 d, 22 a, 29 a, 29 b ja 30 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	2 §
	Arvo-osuus
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
Arvo-osuudesta ei anneta osakekirjaa, velkakirjaa tai muuta sellaista oikeuden olemassaoloa ja sisältöä koskevaa arvopaperia, *ellei 5 §:stä muuta johdu.* Arvo-osuuksia ei numeroida.	Arvo-osuudesta ei anneta osakekirjaa, velkakirjaa tai muuta sellaista oikeuden olemassaoloa ja sisältöä koskevaa arvopaperia. Arvo-osuuksia ei numeroida.
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
	2 a §
	Arvopaperikeskus ja arvo-osuusrekisteri
	Arvopaperikeskuksella *tarkoitetaan osakeyhtiötä, joka on saanut luvan hoitaa tässä laissa tarkoitettuja arvopaperikeskuksen tehtäviä.*
	Arvo-osuusrekisterillä *tarkoitetaan arvo-osuus-tileistä, arvo-osuustileille kirjatuista arvo-osuuksista sekä arvo-osuustileihin ja arvo-osuuksiin kohdistuvista oikeuksista ja velvollisuuksista arvopaperikeskuksessa Suomessa pidettävää rekisteriä.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 b §

Tilinhoitajayhteisö ja tilinhoitajayhteisön asiamies

Tilinhoitajayhteisöllä *tarkoitetaan yhteisöä, jolle on myönnetty oikeus tehdä kirjauksia arvo-osuusrekisteriin.*

Tilinhoitajayhteisön asiamiehellä *tarkoitetaan yhteisöä, jolla on tilinhoitajayhteisön kanssa tehdyn sopimuksen nojalla oikeus tehdä kirjauksia arvo-osuusrekisteriin tilinhoitajayhteisön puolesta.*

3 §

Arvo-osuustilit

Arvo-osuudet on kirjattava arvo-osuustileille, joita pidetään arvo-osuusrekistereissä. Arvo-osuustileistä säädetään arvo-osuustileistä annetussa laissa (827/91).

— — — — — — — — — — — — — — —

3 §

Arvo-osuustilit

Arvo-osuudet on kirjattava arvo-osuustileille, joita pidetään arvo-osuusrekisterissä. Arvo-osuustileistä säädetään arvo-osuustileistä annetussa laissa (827/1991).

— — — — — — — — — — — — — — —

4 §

Luettelot

— — — — — — — — — — — — — — —

Arvo-osuusjärjestelmään kuuluvien arvopaperimarkkinalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen arvo-osuuksien omistajista pidetään luettelot arvopaperikeskuksessa. Arvopaperikeskuksessa on myös pidettävä luetteloa näiden arvo-osuuksien lukumääristä *eri arvo-osuusrekistereissä.*

— — — — — — — — — — — — — — —

Arvo-osuusjärjestelmään kuuluvien arvopaperimarkkinalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen arvo-osuuksien omistajista pidetään luettelot arvopaperikeskuksessa. Arvopaperikeskuksessa on myös pidettävä luetteloa näiden arvo-osuuksien lukumääristä.

5 §

Kansainvälinen hallintatodistus

Liikkeeseenlaskijan hakemuksesta arvopaperikeskus voi saatuaan asianomaisen ministeriön luvan päättää antaa Suomen ulkopuolella liikkeessä olevasta tai sinne liikkeeseen laskettavasta arvo-osuudesta 2 §:n 2 momentista poiketen haltijalle tai nimetylle henkilölle kirjoitetun kansainvälisen hallintatodistuksen. Kansainvälinen hallintatodistus voidaan antaa vain, jos se on välttämätön niillä ulkomaisilla arvopaperimarkkinoilla, joille kansainvälinen hallintatodistus on tarkoitettu saattaa liikkeeseen. Mitä 3 §:n 2 momentissa

5 §

Kansainvälinen hallintatodistus

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

on säädetty, ei sovelleta arvo-osuuteen, josta on annettu kansainvälinen hallintatodistus.

6 §

Valvonta

Tämän lain ja sen nojalla annettujen ja vahvistettujen säännösten, määräysten, sääntöjen ja ohjeiden noudattamista valvoo rahoitustarkastus. Tämä laki ei aiheuta muutosta tietosuojaviranomaisten henkilörekisterilaissa (471/87) säädettyyn toimivaltaan.

2 luku

Arvo-osuusrekisterit

7 §

Arvo-osuusrekisterin pitäjä

Arvo-osuusrekisteriä voi pitää
1) Suomen valtio;
2) Suomen Pankki; sekä
3) erityisestä syystä tätä varten toimiluvan Suomessa saanut luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (1607/93) tarkoitettu luottolaitos, sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa (579/96) tarkoitettu sijoituspalveluyritys, arvopaperimarkkinalaissa tarkoitettu arvopaperipörssi ja selvitysyhteisö, kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetussa laissa (772/88) tarkoitettu optioyhteisö sekä muu yhteisö.

Arvopaperikeskusta hoitava osakeyhtiö (*arvopaperikeskus*) on tehtäviensä hoitamista

Ehdotus

6 §

Valvonta

Tämän lain ja sen nojalla annettujen ja vahvistettujen säännösten, määräysten, sääntöjen ja ohjeiden noudattamista valvoo rahoitustarkastus. Tämä laki ei aiheuta muutosta tietosuojaviranomaisten *henkilötietolaissa (523/1999)* säädettyyn toimivaltaan.

2 luku

Tilinhoitajayhteisöt

7 §

Tilinhoitajayhteisön oikeuksien myöntäminen

Arvopaperikeskuksen on myönnettävä tilinhoitajayhteisön oikeudet Suomen valtiolle, Suomen Pankille, arvopaperimarkkinalaissa tarkoitetulle arvopaperipörssille ja selvitysyhteisölle, kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetussa laissa (772/1988) tarkoitetulle optioyhteisölle sekä sellaiselle arvopaperinvälittäjälle ja selvitysosapuolelle:

1) jonka suunnittelema toiminta täyttää toiminnan edellyttämät tekniset vaatimukset;

2) jonka voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusti katsoa täyttävän tehtävässä tarvittavaa oikeudellista asiantuntemusta ja eettistä tasoa koskevat vaatimukset ja joka on järjestänyt harjoittamansa kirjaustoiminnan edellyttämän oikeudellisen asiantuntemuksen nimeämällä vähintään yhden kirjaustoiminnan hoitajan;

3) jonka suunnittelema toiminta ei vaaranna arvo-osuusjärjestelmän ja arvo-osuusrekisterin luotettavaa ja tarkoituksenmukaista toimintaa;

4) jonka oma pääoma on vähintään viisi miljoonaa euroa; ja

5) joka täyttää muut arvopaperikeskuksen säännöissä asetetut vaatimukset.

Arvopaperikeskus saa lisäksi myöntää tilinhoitajayhteisön oikeudet arvopaperinvälit-

Voimassa oleva laki

varten velvollinen pitämään arvo-osuusrekisteriä.

Ehdotus

täjältä Suomessa edellytettyä toimilupaa vastaavan toimiluvan viranomaiselta Euroopan talousalueelta saaneelle ulkomaiselle arvopaperinvälittäjälle, joka täyttää 1 momentissa asetetut vaatimukset.

Arvopaperikeskus saa myöntää tilinhoitajayhteisön oikeudet valtiovarainministeriön määräämin ehdoin muulle valtiolle, ulkomaiselle keskuspankille, 16 §:ssä tarkoitetulle yhteisölle sekä muulle sellaiselle ulkomaiselle yhteisölle, joka täyttää 1 momentissa asetetut vaatimukset.

Arvopaperikeskus saa myöntää tilinhoitajayhteisön oikeudet valtiovarainministeriön määräämin ehdoin myös muulle 1 momentin 1, 3 ja 5 kohdassa asetetut vaatimukset täyttävälle yhteisölle siten, että yhteisöllä on oikeus tehdä kirjauksia arvo-osuusrekisteriin ainoastaan omaan lukuunsa.

Edellä 3 ja 4 momentissa tarkoitettua valtiovarainministeriön päätöstä annettaessa on otettava soveltuvin osin huomioon se, mitä sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (579/1996) 9 §:n 3 momentissa säädetään sijoituspalveluyrityksen toimilupaa haettaessa annettavasta selvityksestä.

Arvopaperikeskuksen on ratkaistava tilinhoitajayhteisön oikeuksia koskeva hakemus kuuden kuukauden kuluessa sen vastaanottamisesta. Jos arvopaperikeskus tänä aikana pyytää hakijalta hakemuksesta lisäselvitystä, sanottu määräaika lasketaan siitä päivästä, jona arvopaperikeskus vastaanottaa lisäselvityksen. Tilinhoitajayhteisöjen oikeuksia myöntäessään arvopaperikeskuksen on noudatettava tasapuolisia periaatteita. Arvopaperikeskuksen on viipymättä annettava tilinhoitajayhteisön oikeuksia koskeva päätöksensä tiedoksi rahoitustarkastukselle. Tilinhoitajayhteisön oikeuksia hakevalla yhteisöllä on oikeus saattaa arvopaperikeskuksen päätös rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Rahoitustarkastuksen on ilmoitettava arvopaperikeskukselle asian saattamisesta rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi.

Arvopaperikeskus on tehtäviensä hoitamista varten velvollinen toimimaan tilinhoitajayhteisönä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 a §

Tilinhoitajayhteisön oikeus pitää asiamiehiä

Arvopaperikeskus voi myöntää tilinhoitajayhteisölle oikeuden pitää asiamiehiä. Oikeus on haettava erikseen kutakin asiamiestä varten. Oikeutta haettaessa on annettava 7 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja vastaavat tiedot asiamiehestä sekä asiamiehen kanssa tehdystä sopimuksesta. Lisäksi on annettava tiedot siitä, miten asiamies vastaa tilinhoitajayhteisön puolesta tekemistään kirjauksista.

Tilinhoitajayhteisön asiamiehenä voi toimia 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu yhteisö. Asiamiehen oman pääoman on kuitenkin oltava vähintään 730 000 euroa.

Arvopaperikeskuksen on ratkaistava asiamiehen pitämisoikeutta koskeva hakemus kuuden kuukauden kuluessa sen vastaanottamisesta. Jos arvopaperikeskus tänä aikana pyytää hakijalta hakemuksesta lisäselvitystä, sanottu määräaika lasketaan siitä päivästä, jona arvopaperikeskus vastaanottaa lisäselvityksen. Asiamiehen pitämistä koskevaa oikeutta myöntäessään arvopaperikeskuksen on noudatettava tasapuolisia periaatteita. Arvopaperikeskuksen on viipymättä annettava oikeutta koskeva päätöksensä tiedoksi rahoitustarkastukselle. Oikeutta hakevalla tilinhoitajayhteisöllä on oikeus saattaa arvopaperikeskuksen päätös rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Rahoitustarkastuksen on ilmoitettava arvopaperikeskukselle asian saattamisesta rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi.

8 §

Toimiluvan myöntäminen

Edellä 7 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainitun toimiluvan myöntää valtioneuvosto, jonka on pyydettävä toimilupaa koskevasta hakemuksesta rahoitustarkastuksen ja arvopaperikeskuksen lausunto.

Toimiluvan myöntämisen edellytyksenä on se:

1) että hakijan suunnittelema rekisteri täyttää toiminnan edellyttämät tekniset ja taloudelliset vaatimukset;

2) että hakijan voidaan aikaisemman toi-

8 §

Toimiluvan myöntäminen

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

mintansa perusteella tai muutoin perustellusti katsoa täyttävän tehtävässä tarvittavaa oikeudellista asiantuntemusta ja eettistä tasoa koskevat vaatimukset; ja

3) että rekisterin perustaminen ei vaaranna arvo-osuusjärjestelmän luotettavaa ja tarkoituksenmukaista toimintaa.

Asianomainen ministeriö voi antaa arvo-osuusjärjestelmän luotettavan toiminnan ja tarkoituksenmukaisen kehityksen varmistamiseksi tarkempia määräyksiä arvo-osuusrekisterin pitäjän toimilupahakemuksessa edellytettävistä tiedoista.

9 §

Toimiluvan peruuttaminen ja toiminnan rajoittaminen

Valtioneuvosto voi rahoitustarkastuksen esityksestä peruuttaa toimiluvan, jos arvo-osuusrekisterin pitäjän toiminnassa on olennaisesti poikettu lain tai asetuksen säännöksestä tai viranomaisen näiden nojalla antamasta määräyksestä. Lupa voidaan niin ikään peruuttaa, jos rekisterin pitäjän toiminnassa on rikottu toimilupaan sisältyviä ehtoja, rajoituksia tai arvopaperikeskuksen sääntöjä taikka jos rekisterin pitäjä ei enää täytä toimiluvalle 8 §:ssä asetettuja edellytyksiä. Toimiluvan peruuttamisen asemesta valtioneuvosto voi 2 momentin mukaisesti rajoittaa arvo-osuusrekisterin pitäjän oikeutta pitää rekisteriä, jos rajoittamista voidaan pitää riittävänä toimenpiteenä.

Valtioneuvosto voi rajoittaa määräajaksi arvo-osuusrekisterin pitäjän toimiluvan mukaista toimintaa, jos rekisterin pitäjän toiminnassa on todettu taitamattomuutta tai varomattomuutta tai jos on ilmeistä, että rekisterin pitäjän toiminta vaarantaa arvo-osuusjärjestelmän vakaata toimintaa tai sijoittajien etua.

Kun toimilupa on peruutettu, arvo-osuusrekisteri siirtyy välittömästi arvopaperikeskuksen hoitoon. Arvopaperikeskuksen on viivytyksettä huolehdittava rekisterin toimin-

Ehdotus

9 §

Tilinhoitajayhteisön oikeuksien peruuttaminen ja toiminnan rajoittaminen

Arvopaperikeskuksen on peruutettava 7 §:n nojalla myönnetyt oikeudet, jos tilinhoitajayhteisö ei enää täytä oikeuksien myöntämiselle säädettyjä 7 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettuja edellytyksiä tai milloin rahoitustarkastus arvo-osuusjärjestelmää kohtaan tunnetun luottamuksen vahvistamiseksi taikka muusta erityisen painavasta syystä niin päättää.

Oikeudet voidaan niin ikään peruuttaa kokonaan tai osittain, jos:

1) tilinhoitajayhteisön toiminnassa on olennaisesti rikottu lakia, oikeuksiin sisältyviä ehtoja, rajoituksia tai arvopaperikeskuksen sääntöjä;

2) tilinhoitajayhteisö ei ole toiminut kuuteen kuukauteen;

3) tilinhoitajayhteisön toimintaa tai osaa siitä ei ole aloitettu 12 kuukauden kuluessa oikeuksien myöntämisestä; tai

4) oikeuksia haettaessa on annettu harhaanjohtavia tietoja.

Oikeuksien peruuttamisen asemesta arvopaperikeskus voi 4 momentin mukaisesti rajoittaa tilinhoitajayhteisön toimintaa, jos rajoittamista voidaan pitää riittävänä toimenpiteenä.

Arvopaperikeskus voi rajoittaa määräajaksi tilinhoitajayhteisön toimintaa, jos tilinhoitajayhteisön toiminnassa on todettu taitamattomuutta tai varomattomuutta tai jos on il-

Voimassa oleva laki

nan lopettamisesta.

Ehdotus

meistä, että tilinhoitajayhteisön toiminta vaarantaa arvo-osuusjärjestelmän tai arvo-osuusrekisterin vakaata toimintaa tai sijoittajien etua.

Kun oikeudet on peruutettu, tilinhoitajayhteisön harjoittama kirjaustoiminta siirtyy välittömästi arvopaperikeskuksen hoitoon. Arvopaperikeskuksen on viipymättä huolehdittava tilinhoitajayhteisön kirjaustoiminnan lopettamisesta.

Arvopaperikeskuksen on annettava tilinhoitajayhteisön oikeuksien peruuttamista tai rajoittamista koskeva päätöksensä viipymättä tiedoksi rahoitustarkastukselle. Tilinhoitajayhteisöllä, jonka oikeudet on peruutettu tai niitä on rajoitettu, on oikeus saattaa arvopaperikeskuksen päätös rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Arvopaperikeskuksen antama päätös, joka on saatettu rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi, on käsittelyyn saattamisesta huolimatta toistaiseksi voimassa, jollei rahoitustarkastus toisin määrää tai asiasta muualla toisin säädetä. Rahoitustarkastuksen on ilmoitettava arvopaperikeskukselle asian saattamisesta rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi.

Mitä tässä pykälässä säädetään tilinhoitajayhteisön oikeuksista, koskee soveltuvin osin 7 a §:ssä tarkoitettua tilinhoitajayhteisön oikeutta pitää asiamiestä.

10 §

Arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisterin kustannukset

Arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisterissä pidetään 4 §:n 1 momentissa tarkoitettujen arvo-osuuksien omistajien nimissä *arvo-osuustilejä, joista* aiheutuvista kustannuksista vastaavat arvo-osuuksien liikkeeseenlaskijat. *Arvopaperikeskus saa kuitenkin periä tilin haltijalta korvauksen sellaisesta kirjaamisesta ja tili-ilmoituksesta, joka johtuu arvo-osuuden siirtämisestä toisessa arvo-osuusrekisterissä pidettävälle tilille, arvo-osuuden panttauksesta, luovutusrajoituksesta tai arvo-osuustileistä annetun lain 5 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä. Arvopaperikeskuksen on avattava arvo-osuustili jokaiselle, joka sitoutuu noudattamaan tilisopimusta ja suorittaa arvo-osuustiliin liittyvät maksu- ja*

10 §

Arvo-osuusrekisterin tilinhoitajayhteisönä tarjoamat palvelut

Kun arvo-osuustilin tilinhoitajayhteisönä on arvopaperikeskus, 4 §:n 1 momentissa tarkoitettujen arvo-osuuksien omistajien nimissä *pidettävistä arvo-osuustileistä* aiheutuvista kustannuksista vastaavat *kyseisten* arvo-osuuksien liikkeeseenlaskijat.

Voimassa oleva laki

muut velvollisuudet.

Ehdotus

Arvopaperikeskus saa kuitenkin periä tilin haltijalta korvauksen sellaisesta kirjaamisesta ja tili-ilmoituksesta, joka johtuu arvo-osuuden siirtämisestä tässä pykälässä tarkoitetulta maksuttomalta arvo-osuustililtä toisen tilinhoitajayhteisön hoidossa olevalle tilille, arvo-osuuden panttauksesta, luovutusrajoituksesta tai arvo-osuustileistä annetun lain 5 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä.

Arvo-osuustilien pitämisestä aiheutuvista kustannuksista voidaan arvopaperikeskuksen säännöissä määrätyllä ja tilisopimuksessa sovitulla tavalla kuitenkin periä korvaus muulta tilinhaltijalta kuin luonnolliselta henkilöltä.

Arvopaperikeskuksen on avattava arvo-osuustili jokaiselle, joka sitoutuu noudattamaan tilisopimusta ja suorittaa arvo-osuustiliin liittyvät maksu- ja muut velvollisuudet.

10 a §

Arvo-osuusrekisterin palveluista perittävät maksut

Arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisterin pitäjänä tuottamista palveluista perittävien maksujen on oltava kohtuullisia ja tasapuolisia kaikkiin tilinhoitajayhteisöihin ja liikkeeseenlaskijoihin nähden.

Valtiovarainministeriö määrää tarvittaessa, mitä seikkoja on otettava huomioon 1 momentissa tarkoitettua kohtuullisuutta ja tasapuolisuutta arvioitaessa. Määräysten mukaisten maksujen on katettava suoritteiden tuottamisesta aiheutuvien kustannusten ohella kohtuullinen tuotto sijoitetulle pääomalle.

11 §

Arvo-osuusrekisterin hoitaja

Arvo-osuusrekisterin pitäjän on määrättävä palveluksessaan olevista henkilöistä vähintään yksi arvo-osuusrekisterin hoitaja. Arvo-osuusrekisterin hoitajan on oltava täysivaltainen henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jota ei ole asetettu liiketoimintakieltoon. Vähintään yhden arvo-osuusrekisterin hoitajista tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut Suomessa asuva henkilö. Arvo-osuusrekisterin hoitajan on lisäksi täy-

11 §

***Kirjaustoiminnan** hoitaja*

Kirjaustoiminnan hoitaja tekee päätöksen kirjaamishakemuksen hylkäämisestä ja muut oikeudellista asiantuntemusta edellyttävät kirjaamispäätökset sekä päätöksen arvo-osuustiliä koskevien tietojen tai selvitysten antamisesta muulle kuin tilinhaltijalle.

Voimassa oleva laki

tettävä asianomaisen ministeriön asettamat kelpoisuusvaatimukset.

Arvo-osuusrekisterin hoitajan määräämisestä ja vapauttamisesta tehtävästään on ilmoitettava rahoitustarkastukselle ja arvopaperikeskukselle.

Arvo-osuusrekisterin hoitaja tekee päätöksen kirjaamishakemuksen hylkäämisestä sekä muut oikeudellista asiantuntemusta edellyttävät kirjaamispäätökset. Hän tekee myös päätöksen arvo-osuustiliä koskevien tietojen tai selvitysten antamisesta muulle kuin tilinhaltijalle.

13 §

Arvopaperikeskuksen tehtävät

Arvopaperikeskus hoitaa arvo-osuusjärjestelmän yhteisiä tehtäviä. Näiden tehtävien hoitamiseksi arvopaperikeskus

1) ylläpitää arvo-osuusjärjestelmän toiminnan edellyttämiä keskustietojärjestelmiä;

2) pitää 4 §:ssä sekä arvo-osuustileistä annetun lain 3 §:ssä ja 4 §:ssä tarkoitettuja luetteloita *sekä tämä lain 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua arvo-osuusrekisteriä*;

3) tarjoaa arvopaperikeskuksessa pidettävien luetteloiden tietojen hyväksikäyttöön ja käsittelyyn sekä arvo-osuusjärjestelmän ylläpitämiseen liittyviä palveluja;

4) *määrää arvo-osuusrekisterien keskinäistä konekielistä tiedonvaihtoa koskevat säännöt ja periaatteet sekä arvo-osuuksien ja oikeudenhaltijoiden yksilöimisessä käytettävät tunnukset ja muut arvo-osuusjärjestelmän edellyttämät yhteiset käytännöt*;

5) määrää päivät (rekisteripäivät), jolloin arvo-osuusrekisterien on oltava toiminnassa;

6) määrää arvo-osuusrekisterien välisissä siirroissa tapahtuneiden virheiden ja epäselvyyksien selvityksessä noudatettavasta menettelystä;

7) määrää arvo-osuustilien pitämisessä noudatettavista tieto- ja rekisteriturvallisuuden edellyttämistä menettelytavoista sekä arvo-osuusrekistereissä tehtyjä päätöksiä koskevien asiakirjojen tai niiden jäljennösten säilyttämisestä;

8) valvoo, että arvo-osuustileille kirjattujen arvo-osuuksien määrä vastaa liikkeessä olevaa määrää;

9) pitää luetteloa arvo-osuustileistä anne-

Ehdotus

Tilinhoitajayhteisön ja tilinhoitajayhteisön asiamiehen nimeämän kirjaustoiminnan hoitajan on täytettävä arvopaperikeskuksen asettamat kelpoisuusvaatimukset.

Kirjaustoiminnan hoitajan nimeämisestä ja vapauttamisesta tehtävästään on ilmoitettava rahoitustarkastukselle ja arvopaperikeskukselle.

13 §

Arvopaperikeskuksen tehtävät

Arvopaperikeskus hoitaa arvo-osuusjärjestelmän yhteisiä tehtäviä. Näiden tehtävien hoitamiseksi arvopaperikeskus:

1) ylläpitää arvo-osuusjärjestelmän toiminnan edellyttämiä keskustietojärjestelmiä;

2) *huolehtii tässä laissa tarkoitetusta arvo-osuusrekisteristä ja* pitää 4 §:ssä sekä arvo-osuustileistä annetun lain 3 ja 4 §:ssä tarkoitettuja luetteloita;

3) tarjoaa arvopaperikeskuksessa pidettävien luetteloiden tietojen hyväksikäyttöön ja käsittelyyn sekä arvo-osuusjärjestelmän ylläpitämiseen liittyviä palveluja;

4) *ylläpitää tietojärjestelmiä, joilla voidaan ylläpitää arvopaperimarkkinalain 5 luvussa tarkoitettua sisäpiirin omistusta koskevaa rekisteriä*;

5) valvoo, että arvo-osuustileille kirjattujen arvo-osuuksien määrä vastaa liikkeessä olevaa määrää; *sekä*

Voimassa oleva laki

tun lain 7 §:n 1 momentissa tarkoitetuista panttioikeuksista;

10) huolehtii muista arvo-osuusjärjestelmän luotettavan toiminnan ja kehittämisen edellyttämistä toimenpiteistä ja antaa tarvittaessa näihin liittyviä ohjeita.

Arvopaperikeskus saa harjoittaa tässä laissa tarkoitetun toiminnan ja selvitysyhteisölle sallitun toiminnan lisäksi vain niihin läheisesti liittyvää toimintaa.

15 §

Arvopaperikeskuksen säännöt ja valvonta

Sen lisäksi, mitä 13 §:ssä säädetään arvopaperikeskuksen tehtävistä, arvopaperikeskuksen toiminnasta määrätään tarkemmin säännöissä. Arvopaperikeskuksen määräyksille ja säännöille on saatava valtioneuvoston vahvistus. Valtioneuvoston on ennen vahvistamista pyydettävä hakemuksesta Suomen Pankin ja rahoitustarkastuksen lausunto. Jos Suomen Pankin lausunto on pankin lakisääteisiin tehtäviin kuuluvissa kysymyksissä kielteinen, ei määräyksiä tai sääntöjä tule tältä osin vahvistaa.

Arvo-osuusrekisterin pitäjän on sitouduttava noudattamaan arvopaperikeskuksen sääntöjä ja määräyksiä ennen rekisterin pidon aloittamista. Arvo-osuuden liikkeeseenlaskijan on sitouduttava noudattamaan arvopape-

Ehdotus

6) huolehtii muista arvo-osuusjärjestelmän *ja arvo-osuusrekisterin* luotettavan toiminnan ja kehittämisen edellyttämistä toimenpiteistä ja antaa tarvittaessa näihin liittyviä ohjeita.

Arvopaperikeskus saa harjoittaa tässä laissa tarkoitetun toiminnan ja selvitysyhteisölle sallitun toiminnan lisäksi vain niihin läheisesti liittyvää toimintaa.

Arvopaperikeskus voi valtioneuvoston luvalla siirtää tässä laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamista muulle yhteisölle.

15 §

Arvopaperikeskuksen säännöt ja valvonta

Arvopaperikeskuksen säännöissä on määrättävä:

1) arvopaperikeskuksen ja tilinhoitajayhteisöjen keskinäistä konekielistä tiedonvaihtoa koskevista säännöistä ja periaatteista sekä arvo-osuuksien ja oikeudenhaltijoiden yksilöimisessä käytettävistä tunnuksista ja muista arvo-osuusjärjestelmän edellyttämistä yhteisistä käytännöistä;

2) tilinhoitajayhteisöjen vähimmäisaukioloajoista;

3) kirjaustoiminnassa tapahtuneiden virheiden ja epäselvyyksien selvityksessä noudatettavasta menettelystä;

4) tilinhoitajayhteisöjen toiminnassa noudatettavista tieto- ja rekisteriturvallisuuden edellyttämistä menettelytavoista sekä tilinhoitajayhteisöjen tekemiä päätöksiä koskevien asiakirjojen tai niiden jäljennösten säilyttämisestä; sekä

5) tilinhoitajayhteisön oikeuksia haettaessa edellytettävistä tiedoista.

Arvopaperikeskuksen säännöille on saatava valtioneuvoston vahvistus. Valtioneuvoston on ennen vahvistamista pyydettävä hakemuksesta Suomen Pankin ja rahoitustarkastuksen lausunto. Jos Suomen Pankin lausunto on pankin lakisääteisiin tehtäviin kuuluvissa kysymyksissä kielteinen, ei sääntöjä tule tältä osin vahvistaa.

Tilinhoitajayhteisön ja sen asiamiehen on sitouduttava noudattamaan arvopaperikeskuksen sääntöjä. Arvo-osuuden liikkeeseenlaskijan on sitouduttava noudattamaan arvopaperikeskuksen sääntöjä ennen kuin arvo-

Voimassa oleva laki

rikeskuksen sääntöjä ja määräyksiä ennen kuin arvo-osuus voidaan liittää arvo-osuusjärjestelmään.

Arvopaperikeskuksen hallitus valvoo arvopaperikeskuksen sääntöjen, määräysten ja ohjeiden noudattamista arvopaperikeskuksen piirissä. Lisäksi arvopaperikeskuksen hallitus valvoo, että arvo-osuusrekisterinpitäjät noudattavat arvo-osuusjärjestelmästä annettuja säännöksiä sekä niiden nojalla annettuja sääntöjä, määräyksiä ja ohjeita. Arvopaperikeskuksen hallituksen on saatettava rahoitustarkastuksen tietoon arvo-osuusrekisterin pitäjän menettely, joka on ilmeisesti vastoin mainittuja säännöksiä, sääntöjä tai määräyksiä, jollei menettelyä viipymättä oikaista tai asiaintila muutoin korjaannu. Menettelystä, jossa säännöksiä, sääntöjä tai määräyksiä on rikottu olennaisesti tai toistuvasti, on kuitenkin aina ilmoitettava. Arvo-osuusrekisterin pitäjien ja muiden arvopaperikeskuksen palveluja käyttävien on pyynnöstä annettava arvopaperikeskukselle tämän pykälän mukaisen valvontavelvollisuuden täyttämiseksi tarvittavat yksilöidyt tiedot.

16 §

Kansainväliset yhteydet

Arvopaperikeskus toimii yhteistyössä ulkomaisten kansallisten ja kansainvälisten arvo-osuusrekisterien, arvopaperien selvitys- ja talletuslaitosten sekä arvopaperikeskusten kanssa Suomen kansallisena arvopaperikeskuksena. Yhteistoiminnan edellyttämät tilit ja luettelot pidetään *arvopaperikeskuksen* arvo-osuusrekisterissä. Yhteistoiminnasta määrätään arvopaperikeskuksen säännöissä.

17 §

Arvopaperikeskuksen vastuu

Jos muu arvo-osuusrekisterin pitäjä ei kykene täyttämään arvo-osuustileistä annetussa laissa säädettyä vahingonkorvausvelvollisuuttaan, on vahingonkärsineellä oikeus saada korvaus arvopaperikeskukselta. Arvopaperikeskuksella on tällöin oikeus periä maksamansa korvaus siltä, joka on korvauksen

Ehdotus

osuus voidaan liittää arvo-osuusjärjestelmään.

Arvopaperikeskuksen hallitus valvoo arvopaperikeskuksen sääntöjen ja ohjeiden noudattamista arvopaperikeskuksen piirissä. Lisäksi arvopaperikeskuksen hallitus valvoo sitä, että tilinhoitajayhteisöt ja niiden asiamiehet noudattavat arvopaperikeskuksen toiminnasta annettuja säännöksiä sekä niiden nojalla annettuja sääntöjä, määräyksiä ja ohjeita. Arvopaperikeskuksen hallituksen on saatettava rahoitustarkastuksen tietoon tilinhoitajayhteisön tai sen asiamiehen menettely, joka on ilmeisesti vastoin mainittuja säännöksiä, sääntöjä tai määräyksiä, jollei menettelyä viipymättä oikaista tai asiaintila muutoin korjaannu. Menettelystä, jossa säännöksiä, sääntöjä tai määräyksiä on rikottu olennaisesti tai toistuvasti, on kuitenkin aina ilmoitettava. Tilinhoitajayhteisöjen, niiden asiamiesten ja muiden arvopaperikeskuksen palveluja käyttävien on pyynnöstä annettava arvopaperikeskukselle tämän pykälän mukaisen valvontavelvollisuuden täyttämiseksi tarvittavat yksilöidyt tiedot.

16 §

Kansainväliset yhteydet

Arvopaperikeskus toimii yhteistyössä ulkomaisten kansallisten ja kansainvälisten arvo-osuusrekisterien, arvopaperien selvitys- ja talletuslaitosten sekä arvopaperikeskusten kanssa Suomen kansallisena arvopaperikeskuksena. Yhteistoiminnan edellyttämät tilit ja luettelot pidetään arvo-osuusrekisterissä. Yhteistoiminnasta määrätään arvopaperikeskuksen säännöissä.

17 §

Toissijainen vastuu tilinhoitajayhteisön korvattavista vahingoista

Jos *tilinhoitajayhteisö* ei kykene täyttämään arvo-osuustileistä annetussa laissa säädettyä vahingonkorvausvelvollisuuttaan, on vahingonkärsineellä oikeus saada korvaus *18 §:ssä tarkoitetusta kirjausrahastosta. Kirjausrahastolla* on tällöin oikeus periä maksamansa korvaus siltä, joka on korvauksen

Voimassa oleva laki

suorittamisesta vastuussa.

18 §

Arvopaperikeskuksen vastuunkantokyvyn turvaaminen

Arvopaperikeskukselle tässä laissa ja arvo-osuustileistä annetussa laissa asetettujen velvoitteiden täyttämisen turvaamiseksi on keskuksen perustettava rahasto (*arvopaperikeskuksen rahasto*). Arvopaperikeskuksen rahastoon on kerättävä kartutusmaksuja muilta arvo-osuusrekisterien pitäjiltä ja keskuksen palvelujen käyttäjiltä, lukuun ottamatta 10 §:ssä tarkoitettuja asiakkaita. Rahaston kartutusvelvolliset yhteisöt määrätään tarkemmin rahaston säännöissä. Kartutusmaksuja tulee kerätä siten, että arvopaperikeskuksen rahaston ja 19 §:ssä tarkoitetun rahaston yhteinen pääoma on keskuksen hallituksen päättämänä ajankohtana, kuitenkin viimeistään 15 vuoden kuluttua tämän lain voimaantulosta, satakymmenen miljoonaa markkaa.

Korvaussumma, jonka arvopaperikeskus on perinyt 17 §:ssä tarkoitetun takautumisoikeutensa nojalla korvauksesta vastuussa olevalta, on liitettävä arvopaperikeskuksen rahaston pääomaan siltä osin kuin korvaus on maksettu rahastosta.

Arvopaperikeskus voi velvoittaa 7 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun arvo-osuusrekisterin pitäjän ottamaan keskuksen hyväksymän vastuuvakuutuksen arvo-osuustileistä annetussa laissa säädetyn vahingonkorvausvastuun varalta. Arvopaperikeskuksella on oikeus ottaa vastuuvakuutus 17 §:ssä tarkoitetun vastuunsa varalta ja käyttää arvopaperikeskuksen rahastoa tämän vakuutuksen omavastuuosuutena.

Ehdotus

suorittamisesta vastuussa.

18 §

Kirjausrahasto

*Tilinhoitajayhteisölle arvo-osuustileistä annetussa laissa säädetyn vahingonkorvausvastuun täyttämisen turvaamiseksi on arvopaperikeskuksen hallituksen perustettava rahasto (**kirjausrahasto**). Tilinhoitajayhteisöjen on suoritettava kirjausrahastoon vakuusmaksuja. Kirjausrahaston säännöissä voidaan määrätä, että Suomen valtio, muu valtio, Suomen Pankki ja ulkomainen keskuspankki eivät ole velvollisia suorittamaan vakuusmaksuja. Vakuusmaksuja on kerättävä kirjausrahastoon siten, että kirjausrahaston pääoma on vähintään 0,000048 prosenttia arvo-osuusjärjestelmässä viiden viimeksi kuluneen vuoden aikana säilytettävinä olleiden arvo-osuuksien yhteenlasketun käyvän arvon keskiarvosta, kuitenkin vähintään 20 miljoonaa euroa.*

Tilinhoitajayhteisöjen on suoritettava vakuusmaksuja siten, että kunkin maksuvelvollisen tilinhoitajayhteisön osuus maksuista vastaa kirjausrahaston säännöissä määriteltävällä tavalla sen osuutta kirjausrahastolla katettavista vastuista. Vakuusmaksujen on perustuttava arvo-osuusjärjestelmään tehtyjen kirjausten lukumäärään, näiden kirjausten euromäärään sekä säilytettävien arvo-osuuksien käypään arvoon. Maksun laskentaperusteen on oltava sama kullekin kirjausrahaston säännöissä määriteltävälle vakuusmaksuvelvollisten tilinhoitajayhteisöjen ryhmälle.

Edellä 1 ja 2 momentista poiketen tilinhoitajayhteisön, joka tulee kirjausrahaston jäseneksi sen jälkeen, kun rahaston pääoma on kartutettu 1 momentissa säädettyyn vähimmäismäärään, on rahastoon liittyessään suoritettava vakuusmaksun ennakkona 3 prosenttia rahaston pääoman vähimmäismäärästä. Vakuusmaksun ennakko luetaan tilinhoitajayhteisön hyväksi päätettäessä 20 §:n mukaisesti tilinhoitajayhteisön vakuusmaksun suuruudesta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

18 a §

Kirjausrahaston suoritusvelvollisuuden alkaminen

Jos tilinhoitajayhteisö ei ole suorittanut sille arvo-osuustileistä annetun lain mukaan kuuluvaa vahingonkärsijän selvää ja riidatonta korvaussaamista, vahingonkärsijä voi ilmoittaa asiasta rahoitustarkastukselle.

Rahoitustarkastuksen on 21 päivän kuluessa 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen tai muutoin tiedon saatuaan päätettävä, onko kirjausrahaston suoritettava vahingonkärsijän saamiset. Suoritusvelvollisuuden määräämisen edellytyksenä on, että 1 momentissa tarkoitetun saamisen suorittamatta jääminen on johtunut tilinhoitajayhteisön asettamisesta konkurssiin tai yrityssaneeraukseen tai sen muusta maksukyvyttömyydestä, joka ei rahoitustarkastuksen arvion mukaan ole tilapäistä ja josta on saatu riittävä selvitys.

Rahoitustarkastuksen on annettava tieto 2 momentissa tarkoitetusta päätöksestään kirjausrahastolle, tilinhoitajayhteisölle, valtiovarainministeriölle ja arvopaperikeskukselle.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun rahoitustarkastuksen päätöksen toteuttamiseksi ja yksittäisiä vahingonkärsijöitä koskevien korvauspäätösten tekemiseksi on tilinhoitajayhteisön tarvittaessa toimitettava kirjausrahastolle ja rahoitustarkastukselle tiedot kaikista tilille kirjattujen oikeuksien haltijoista ja heidän 1 momentissa tarkoitetuista saamisistaan.

18 b §

Korvattavat saamiset

Samalle vahingonkärsijälle maksetaan kirjausrahaston varoista korvauksena vahingonkärsijän samalta tilinhoitajayhteisöltä olevan korvaussaamisen määrä, kuitenkin enintään 25 000 euroa. Kirjausrahaston velvollisuus korvata samaan vahinkotapahtumaan liittyviä vahinkoja on kuitenkin enintään 10 miljoonaa euroa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Luonnollisille henkilöille suoritetaan korvaus kirjausrahastosta ennen muita vahingonkärsijöitä.

Vahingonkärsijälle maksettava korvaus on laskettava sen päivän käyvän arvon mukaan, jona rahoitustarkastus teki 18 a §:n 2 momentin mukaisen päätöksen tai jona tilinhoitajayhteisö asetettiin maksukyvyttömyysmenettelyyn, riippuen siitä kumpi päivä on aikaisempi. Korvaus maksetaan vahingonkärsijälle, jolla on täysimääräinen oikeus tilinhoitajayhteisön hallussa oleviin saamisiin. Jos maksettavalla korvauksella on useita yhteisomistajia, otetaan kullekin yhteisomistajalle kuuluva osuus huomioon laskettaessa vahingonkärsijälle maksettavaa korvausta.

Rikoksella saatuja varoja, joihin liittyen on annettu tuomio rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti, ei voida korvata kirjausrahastosta.

18 c §

Korvausten maksaminen

Kirjausrahaston on maksettava vahingonkärsijöiden saamiset ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluttua 18 a §:n 2 momentissa tarkoitetusta rahoitustarkastuksen päätöksestä. Jos tilinhoitajayhteisö on ennen 18 a §:n 2 momentissa tarkoitettua päätöstä asetettu selvitystilaan, yrityssaneeraukseen tai konkurssiin, lasketaan määräaika selvitystilaan, yrityssaneeraukseen tai konkurssiin asettamispäätöksestä. Korvausvelalle on maksettava korkolain (633/1982) mukaista viivästyskorkoa siitä päivästä lähtien, jolloin rahoitustarkastus on tehnyt 18 a §:n 2 momentissa tarkoitetun päätöksen.

Rahoitustarkastus voi erityisestä syystä myöntää kirjausrahastolle lisäaikaa vahingonkärsijöiden saamisten maksamiseen enintään kolme kuukautta. Kirjausrahaston on kuitenkin saamastaan lisäajasta huolimatta maksettava korvaus viipymättä, jos korvauksen maksamisen viivästyminen olisi korvauksen saajan kannalta kohtuutonta.

Jos kirjausrahasto ei ole korvannut vahingonkärsijän saamista 1 ja 2 momentissa säädetyssä ajassa, vahingonkärsijälle on syntynyt saaminen, jota vahingonkärsijällä on oikeus vaatia kirjausrahastolta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Jos vahingonkärsijä tai sen edustaja on syytteessä rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesta kätkemisrikoksesta, kirjausrahasto voi 1 ja 2 momentin estämättä lykätä maksujen suorittamista tuomioistuimen asiassa tekemään päätökseen asti.

18 d §

Kirjausrahaston tiedottamisvelvollisuus

Kirjausrahaston on annettava kirjallisesti tieto 18 a §:n 2 momentissa tarkoitetusta rahoitustarkastuksen päätöksestä kaikille asianomaisen tilinhoitajayhteisön asiakkaille. Kirjausrahaston on lisäksi julkisella kuulutuksella ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin vahingonkärsijöiden on ryhdyttävä saamistensa turvaamiseksi. Kuulutus on julkaistava myös tilinhoitajayhteisön toimialueella ilmestyvissä suurimmissa päivälehdissä toimialueen virallisilla kielillä.

Kirjausrahasto voi asettaa vähintään kuuden kuukauden määräajan, jonka kuluessa vahingonkärsijöiden on ryhdyttävä toimenpiteisiin saamistensa turvaamiseksi. Asetetun määräajan ylittämisen johdosta ei kuitenkaan voida kieltäytyä maksamasta korvausta vahingonkärsijälle, jolla on ollut pakottava este valvoa saamisoikeutensa toteuttamista.

19 §

Selvitysrahasto

Arvopaperikeskuksella tulee olla arvopaperimarkkinalaissa tarkoitettu selvitysrahasto.

Edellä 18 §:ssä tarkoitettu rahasto ja selvitysrahasto voidaan asianomaisen ministeriön luvalla järkevän ja tehokkaan varainhoidon edistämiseksi yhdistää yhdeksi rahastoksi, jos voidaan varmistua siitä, ettei yhdistäminen vähennä arvopaperikeskuksen vastuunkantokykyä ja ettei eri rahastojen kartuttajien maksuvelvollisuus lisäänny siitä, mikä se olisi silloin, kun rahastot ovat erillään.

19 §

Selvitysrahasto

Arvopaperikeskuksen velvollisuudesta perustaa selvitysrahasto on voimassa, mitä säädetään arvopaperimarkkinalain 4 a luvun 7 §:ssä.

Kirjausrahasto ja selvitysrahasto voidaan *valtiovarainministeriön* luvalla järkevän ja tehokkaan varainhoidon edistämiseksi yhdistää yhdeksi rahastoksi, jos voidaan varmistua siitä, ettei yhdistäminen vähennä arvopaperikeskuksen vastuunkantokykyä ja ettei eri *rahastoihin vakuusmaksuja suorittavien yhteisöjen* maksuvelvollisuus lisäänny siitä, mikä se olisi silloin, kun rahastot ovat erillään.

Voimassa oleva laki

20 §

Arvopaperikeskuksen rahaston säännöt ja hallinto

Arvopaperikeskuksen rahastolla tulee olla säännöt, joille on saatava valtioneuvoston vahvistus.

Säännöissä on mainittava:

1) rahaston nimi ja kotipaikka;

2) rahaston kartuttamiseksi kerättävien maksujen määräytymisperusteet;

3) perusteet, joilla rahaston varoja käytetään arvopaperikeskuksen vastuiden kattamiseen;

4) rahaston varojen sijoittamisen ja rahaston lainanoton pääperiaatteet;

5) perusteet rahaston vuotuisen ylijäämän käyttämisestä sekä tuottojen mahdollisista maksuista ja rahaston ylijäämävarojen mahdollisesta palautuksesta;

6) rahaston tilikausi;

7) tilintarkastajien kelpoisuusvaatimukset, lukumäärä ja toimikausi; sekä

8) sääntöjen muuttamistapa.

Rahastoa hoitaa arvopaperikeskuksen hallitus sen mukaan kuin hallinnosta määrätään rahaston säännöissä.

21 §

Arvopaperikeskuksen rahaston varainhallinta

Arvopaperikeskuksen hallitus määrää vuosittain arvopaperikeskuksen rahaston kartutusvelvollisia yhteisöjä kuultuaan vähimmäismäärän, joka kerätään kartutusmaksuilla. Asianomainen ministeriö vahvistaa vähimmäismäärää koskevan määräyksen arvopaperikeskuksen esityksestä. Arvopaperikeskuksen hallitus päättää kunkin kartutusvelvollisen yhteisön kartutusmaksun suuruuden. *Kartutusmaksun tulee perustua riskeihin, joita kartutusvelvollisten toiminta aiheuttaa arvopaperikeskukselle. Maksun laskentaperusteen tulee olla sama kaikille arvo-osuusrekisterinpitäjille ja samoja kullekin arvopaperikeskuksen palveluja käyttävälle kartutusvelvolliselle.*

Rahaston varat on sijoitettava turvallisella

Ehdotus

20 §

***Kirjausrahaston** säännöt ja hallinto*

Kirjausrahaston säännöt vahvistaa valtioneuvosto.

Säännöissä on mainittava:

1) rahaston nimi ja kotipaikka;

2) rahaston kartuttamiseksi kerättävien *vakuusmaksujen* määräytymisperusteet;

3) *vakuusmaksuiksi käteisen rahan lisäksi hyväksyttävät omaisuuserät sekä näiden erien arvostusperiaatteet;*

4) menettelytapa, jolla rahastosta suoritetaan korvauksia;

5) rahaston varojen sijoittamisen ja rahaston lainanoton pääperiaatteet;

6) perusteet rahaston *vuotuisten tuottojen maksamisesta ja rahaston varojen palautuksesta vakuusmaksuvelvolliselle tilinhoitajayhteisöille*;

7) rahaston tilikausi;

8) tilintarkastajien kelpoisuusvaatimukset, lukumäärä ja toimikausi; sekä

9) sääntöjen muuttamistapa.

Rahastoa hoitaa arvopaperikeskuksen hallitus sen mukaan kuin hallinnosta määrätään rahaston säännöissä.

21 §

***Kirjausrahaston** varainhallinta*

Arvopaperikeskuksen hallitus määrää *puolivuosittain vakuusmaksuvelvollisia tilinhoitajayhteisöjä* kuultuaan *kirjausrahaston varojen* vähimmäismäärän, joka kerätään *vakuusmaksuilla. Valtiovarainministeriö* vahvistaa vähimmäismäärää koskevan määräyksen arvopaperikeskuksen esityksestä. Arvopaperikeskuksen hallitus päättää kunkin *maksuvelvollisen tilinhoitajayhteisön vakuusmaksun* suuruuden.

Kirjausrahaston rahavarat on sijoitettava

Voimassa oleva laki

ja rahaston maksuvalmiuden turvaavalla tavalla. Rahaston varoja ei saa sijoittaa kiinteistöihin tai sellaiseen osakkeeseen tai muuhun arvopaperiin, joka yksin tai yhdessä muiden arvopaperien kanssa tuottaa oikeuden hallita määrättyä huoneistoa tai kiinteistön osaa.

Rahasto voi ottaa säännöissä määrätyllä tavalla luottoa, jos sen omat varat eivät riitä rahaston vastuiden kattamiseen.

22 §

Arvopaperikeskuksen rahaston itsenäisyys ja varojen palauttaminen

Arvopaperikeskuksen rahaston varoja ei voida lukea arvopaperikeskuksen tai kartutusvelvollisten yhteisöjen varoiksi. Kartutusmaksuja suorittaneella arvo-osuusrekisterin pitäjällä tai keskuksen palveluja käyttävällä yhteisöllä ei ole oikeutta vaatia kartutusmaksuja palautettavaksi itselleen. Rahaston säännöissä voidaan kuitenkin määrätä, että arvopaperikeskuksen hallitus voi jakaa rahaston tuottoja ja palauttaa rahaston varoja sen jälkeen, kun rahaston pääoma vastaa 18 §:n mukaista vähimmäismäärää. Varoja saadaan jakaa ainoastaan siten, että rahaston pääoma vastaa aina vähimmäismäärää.

Ehdotus

turvallisella ja *kirjausrahaston* maksuvalmiuden turvaavalla tavalla. *Kirjausrahaston rahavaroja* ei saa sijoittaa kiinteistöihin tai sellaiseen osakkeeseen tai muuhun arvopaperiin, joka yksin tai yhdessä muiden arvopaperien kanssa tuottaa oikeuden hallita määrättyä huoneistoa tai kiinteistön osaa.

Vakuusmaksun suorittaneella tilinhoitajayhteisöllä on kirjausrahaston säännöissä määriteltävällä tavalla oikeus vaihtaa vakuusmaksuksi suoritettu omaisuuserä toiseen. Tällöin maksuvelvollisen osuus maksuista ei kuitenkaan saa vähentyä.

Jos kirjausrahaston pääoma vahingonkärsijälle suoritetun korvauksen tai 22 §:n 3 momentissa tarkoitetun palautuksen seurauksena vähenee 18 §:n 1 momentissa säädettyä vähimmäispääomaa pienemmäksi, pääoma on kartutettava uudelleen vähimmäispääoman suuruiseksi kolmen kuukauden kuluessa korvauksen tai palautuksen maksamisesta.

Kirjausrahasto voi ottaa säännöissä määrätyllä tavalla luottoa, jos sen omat varat eivät riitä rahaston vastuiden kattamiseen.

22 §

***Kirjausrahaston tuotto** ja varojen palauttaminen*

Vakuusmaksun suorittaneen tilinhoitajayhteisön osuus voidaan lukea tilinhoitajayhteisön varoiksi. Tilinhoitajayhteisöllä ei kuitenkaan ole oikeutta vaatia osuuttaan kirjausrahastosta erotettavaksi itselleen eikä luovuttaa sitä toiselle muussa kuin 3 momentissa tarkoitetussa tapauksessa.

Sen estämättä, mitä edellä 1 momentissa säädetään, kirjausrahaston varojen vuosittainen tuotto jaetaan suoritettujen vakuusmaksujen suhteessa tilinhoitajayhteisöille sen jälkeen, kun tuotosta on vähennetty rahaston hoidosta aiheutuvat välttämättömät hallintokulut.

Jos maksuvelvollisuuden aiheuttava toiminta lopetetaan, kirjausrahaston on sään-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

nöissä määrätyllä tavalla pyynnöstä palautettava tilinhoitajayhteisölle se suhteellinen osuus rahaston määrästä, jonka se on suorittanut rahastoon. Palautus voidaan tehdä aikaisintaan, kun maksuvelvollisuuden aiheuttaneen toiminnan lopettamisesta on kulunut kolme vuotta.

Tilinhoitajayhteisön toiminnasta vahinkoa kärsineiden oikeudenhaltijoiden korvaussaamiset ovat kirjausrahaston suojan piirissä tilinhoitajayhteisön vakuusmaksujen palauttamiseen saakka. Palautettavaa osuutta ei lueta rahaston pääomaan, eikä sitä voida käyttää tilinhoitajayhteisön toiminnan lopettamisen jälkeen syntyneiden korvaussaamisten maksamiseen.

22 a §

Valitusoikeus

Tilinhoitajayhteisöllä on oikeus saattaa kirjausrahaston tämän lain nojalla tekemä päätös rahoitustarkastuksen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

23 §

Oikaisulautakunta

Valtioneuvoston yhteydessä toimii oikaisulautakunta, jonka tehtävänä on käsitellä ja ratkaista arvo-osuustileistä annetun lain 36 §:ssä tarkoitetut oikaisuhakemukset. Lautakunnan on toiminnassaan noudatettava laillista oikeudenkäyntijärjestystä ja sen jäsenet toimivat tuomarin vastuulla. Sen lisäksi, mitä arvo-osuustileistä annetun lain 36 §:n 3 momentissa säädetään, lautakunnan kustannuksista vastaa arvopaperikeskus, jonka säännöissä voidaan määrätä siitä, miten arvo-osuusrekisterin pitäjät, arvopaperikeskuksen palvelujen käyttäjät ja lautakunnan käsiteltäväksi saatetun asian osapuolet kattavat näitä kustannuksia.

23 §

Oikaisulautakunta

(kumotaan)

24 §

Oikaisulautakunnan kokoonpano ja päätösvaltaisuus

Oikaisulautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä.

24 §

Oikaisulautakunnan kokoonpano ja päätösvaltaisuus

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Valtioneuvosto määrää puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut jäsenet kolmeksi vuodeksi. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita henkilöitä, joilla on kokemusta tuomarin tehtävissä ja joiden ei voida katsoa edustavan arvo-osuusrekisterin pitäjien, arvo-osuuksien liikkeeseenlaskijoiden tai sijoittajien etua. Kaksi jäsenistä on nimitettävä sellaisista henkilöistä, joiden voidaan katsoa edustavan sijoittajia ja kaksi arvopaperikeskuksen yhtiökokouksen esityksestä. Esityksissä on mainittava kummassakin vähintään neljä ehdokasta.

Lautakunta on päätösvaltainen, kun kokouksessa on läsnä puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä kaksi muuta jäsentä.

26 §

Joukkolainaosuudet ja niihin rinnastuvat arvo-osuudet

Arvopaperimarkkinalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun arvopaperin liittämisestä arvo-osuusjärjestelmään päättää liikkeeseenlaskijaa edustavan arvo-osuusrekisterin pitäjän hakemuksesta arvopaperikeskus. Arvopaperikeskuksen on ennen päätöksen tekemistä ilmoitettava Suomen Pankille sen lakisääteisten tehtävien hoitamisen kannalta merkittävästä hakemuksesta.

---

26 a §

Velkakirjan liittäminen arvo-osuusjärjestelmään

Jos arvo-osuusrekisterin pitäjän hakemus koskee velkakirjaa tai muuta sellaista arvopaperia, on arvopaperikeskuksen 26 §:ssä tarkoitetussa päätöksessään määrättävä se ajankohta, josta lukien arvopaperi voidaan liittää arvo-osuusjärjestelmään. Arvopaperikeskus voi antaa päätöksessään tarkempia määräyksiä arvo-osuusjärjestelmään kirjattavista tiedoista ja kirjaamismenettelystä silloin, kun arvopaperi liitetään arvo-osuusjärjestelmään. Ennen päätöksen tekemistä on arvopaperikeskuksen tarkastettava, että liikkeeseenlaskija on varmistanut yhden tai useamman arvo-osuusrekisterin pitäjän kans-

Ehdotus

26 §

Joukkolainaosuudet ja niihin rinnastuvat arvo-osuudet

Arvopaperimarkkinalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun arvopaperin liittämisestä arvo-osuusjärjestelmään päättää *liikkeeseenlaskijan* hakemuksesta arvopaperikeskus. Arvopaperikeskuksen on ennen päätöksen tekemistä ilmoitettava Suomen Pankille sen lakisääteisten tehtävien hoitamisen kannalta merkittävästä hakemuksesta.

---

26 a §

Velkakirjan liittäminen arvo-osuusjärjestelmään

Jos *liikkeeseenlaskijan* hakemus koskee velkakirjaa tai muuta sellaista arvopaperia, on arvopaperikeskuksen 26 §:ssä tarkoitetussa päätöksessään määrättävä se ajankohta, josta lukien arvopaperi voidaan liittää arvo-osuusjärjestelmään. Arvopaperikeskus voi antaa päätöksessään tarkempia määräyksiä arvo-osuusjärjestelmään kirjattavista tiedoista ja kirjaamismenettelystä silloin, kun arvopaperi liitetään arvo-osuusjärjestelmään. Ennen päätöksen tekemistä arvopaperikeskuksen on tarkastettava, että liikkeeseenlaskija on varmistanut yhden tai useamman *tilinhoitajayhteisön* kanssa tekemässään sopimuksessa tai

Voimassa oleva laki

sa tekemässään sopimuksessa tai muuten sen, että kaikilla arvopaperin omistajilla on mahdollisuus saada oikeutensa kirjatuksi arvo-osuusjärjestelmään.

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta ajankohdasta lukien arvopaperin omistaja tai hänen edustajansa voi hakea omistusoikeuden kirjaamista liikkeeseenlaskijan osoittamaan arvo-osuusrekisteriin. Hakijan on luovutettava arvopaperi arvo-osuusrekisterin pitäjälle ja osoitettava, että hänellä on velkakirjalain (622/47) säännösten mukainen oikeus määrätä arvopaperista. Arvo-osuusrekisterin pitäjän on kirjattava arvopaperi hakijan ilmoittamalle arvo-osuustilille noudattaen, mitä arvo-osuustileistä annetussa laissa säädetään.

Arvo-osuusrekisterin pitäjälle luovutettu arvopaperi on varustettava merkinnällä sen liittämisestä arvo-osuusjärjestelmään.

26 c §

Joukkolainan muuntaminen euroksi

Arvopaperikeskus voi liikkeeseenlaskijan hakemuksesta hyväksyä sen, että arvo-osuusjär-jestelmään liitetty joukkolaina tai siihen rinnastettava velallisen sitoumus muunnetaan markasta tai muusta kansallisesta rahayksiköstä euroyksiköksi euron käyttöönotosta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 974/98 8 artiklan 4 kohdan mukaisesti. Muunnon hyväksymistä koskevassa arvopaperikeskuksen päätöksessä on määrättävä muunnon ajankohta. Arvo-osuus-rekisterin pitäjän on suoritettava muuntoon kuuluvat toimenpiteet muunnon ajankohtana arvopaperikeskuksen sääntöjen ja muuntoa koskevan päätöksen mukaisesti.

— — — — — — — — — — — — — — —

27 §

Liikkeeseenlaskutili

Liitettäessä arvo-osuus arvo-osuusjärjestelmään on avattava liikkeeseenlaskutili. *Liikkeeseenlaskutilejä pidetään arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisterissä.*

— — — — — — — — — — — — — — —

Ehdotus

muuten sen, että kaikilla arvopaperin omistajilla on mahdollisuus saada oikeutensa kirjatuiksi arvo-osuusjärjestelmään.

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta ajankohdasta lukien arvopaperin omistaja tai hänen edustajansa voi hakea omistusoikeuden kirjaamista liikkeeseenlaskijan *osoittamalta tilinhoitajayhteisöltä.* Hakijan on luovutettava arvopaperi *tilinhoitajayhteisölle* ja osoitettava, että hänellä on velkakirjalain (622/1947) säännösten mukainen oikeus määrätä arvopaperista. *Tilinhoitajayhteisön* on kirjattava arvopaperi hakijan ilmoittamalle arvo-osuustilille noudattaen, mitä arvo-osuustileistä annetussa laissa säädetään.

Tilinhoitajayhteisölle luovutettu arvopaperi on varustettava merkinnällä sen liittämisestä arvo-osuusjärjestelmään.

26 c §

Joukkolainan muuntaminen euroksi

Arvopaperikeskus voi liikkeeseenlaskijan hakemuksesta hyväksyä sen, että arvo-osuusjärjestelmään liitetty joukkolaina tai siihen rinnastettava velallisen sitoumus muunnetaan markasta tai muusta kansallisesta rahayksiköstä euroyksiköksi euron käyttöönotosta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 974/98 8 artiklan 4 kohdan mukaisesti. Muunnon hyväksymistä koskevassa arvopaperikeskuksen päätöksessä on määrättävä muunnon ajankohta. *Tilinhoitajayhteisön* on suoritettava muuntoon kuuluvat toimenpiteet muunnon ajankohtana arvopaperikeskuksen sääntöjen ja muuntoa koskevan päätöksen mukaisesti.

— — — — — — — — — — — — — — —

27 §

Liikkeeseenlaskutili

Liitettäessä arvo-osuus *arvo-osuusrekisteriin* on avattava liikkeeseenlaskutili.

— — — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki

28 §

Hallintarekisteröinti

Jos arvo-osuus on kirjattu arvo-osuustileistä annetun lain 5 a §:ssä tarkoitetulle omaisuudenhoitotilille tai lain 16 §:ssä tarkoitetulle kaupintatilille *taikka jos arvo-osuudesta on annettu kansainvälinen hallintatodistus,* edellä 4 §:ssä tarkoitettuun luetteloon on omistajan sijasta merkittävä hallintarekisteröinnin hoitaja. Luetteloon voidaan omistajan sijasta merkitä hallintarekisteröinnin hoitaja myös muutoin, jos arvo-osuuden omistaa ulkomaalainen tai ulkomainen yhteisö tai säätiö. Hallintarekisteröinnin hoitajana voi toimia *omaisuudenhoitotilin tai* kaupintatilin tilinhaltija taikka arvo-osuusrekisterin pitäjä tai arvopaperimarkkinalain 1 luvun 4 §:ssä tarkoitettu arvopaperinvälittäjä. *Arvopaperikeskus voi hyväksyä hallintarekisteröinnin hoitajaksi myös ulkomaisen arvopaperikeskuksen taikka sellaisen muun ulkomaisen yhteisön, joka on riittävän julkisen valvonnan alainen ja jonka taloudelliset toimintaedellytykset ja hallinto täyttävät tehtävän luotettavalle hoidolle asetettavat vaatimukset.* Asianomainen ministeriö voi rajoittaa oikeutta hallintarekisteröidä 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuja arvo-osuuksia, jotka eivät ole julkisen kaupankäynnin kohteena ulkomailla.

Rahoitustarkastus voi antaa tarkemman määräyksen tavasta, jolla tiedot arvo-osuuksien todellisesta omistajasta tai arvo-osuuksien todellisen omistajan puolesta toimivasta asiamiehestä sekä näiden tunnistamiseksi tarpeellisista yhteystiedoista on ilmoitettava.

29 §

Salassapitovelvollisuus

Arvo-osuusrekisterin pitäjän tai arvopaperikeskuksen toimielimen jäsen tai oikaisulautakunnan jäsen sekä niiden palveluksessa oleva ei saa ilmaista tai muuten paljastaa,

Ehdotus

28 §

Hallintarekisteröinti

Jos arvo-osuus on kirjattu arvo-osuustileistä annetun lain 5 a §:ssä tarkoitetulle omaisuudenhoitotilille tai lain 16 §:ssä tarkoitetulle kaupintatilille, edellä 4 §:ssä tarkoitettuun luetteloon on omistajan sijasta merkittävä hallintarekisteröinnin hoitaja. Luetteloon voidaan omistajan sijasta merkitä hallintarekisteröinnin hoitaja myös muutoin, jos arvo-osuuden omistaa ulkomaalainen tai ulkomainen yhteisö tai säätiö. Hallintarekisteröinnin hoitajana voi toimia kaupintatilin tilinhaltija taikka *arvopaperikeskus, tilinhoitajayhteisö tai muu arvo-osuustileistä annetun lain 5 a §:n 3 momentissa mainittu yhteisö, joka voi saada oikeuden toimia omaisuudenhoitotilin tilinhaltijana. Valtiovarainministeriö* voi rajoittaa oikeutta hallintarekisteröidä 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuja arvo-osuuksia, jotka eivät ole julkisen kaupankäynnin kohteena ulkomailla.

Rahoitustarkastus voi antaa tarkemman määräyksen tavasta, jolla tiedot arvo-osuuksien todellisesta omistajasta tai arvo-osuuksien todellisen omistajan puolesta toimivasta asiamiehestä sekä näiden tunnistamiseksi tarpeellisista yhteystiedoista on ilmoitettava. *Rahoitustarkastus voi määrätä arvo-osuustileistä annetun lain 5 a §:ssä tarkoitetulle omaisuudenhoitotilille kirjattujen hallintarekisteröityjen arvo-osuuksien omaisuudenhoitajan sisäisestä kirjanpidosta.*

29 §

Salassapitovelvollisuus

Joka tilinhoitajayhteisön, tilinhoitajayhteisön asiamiehen tai arvopaperikeskuksen, niiden omistusyhteisön tai yhteisön, jonka arvopaperimarkkinalain 1 luvun 5 §:ssä tar-

Voimassa oleva laki

mitä hän on tehtävässään saanut tietää arvo-osuuden omistajan, liikkeeseenlaskijan tai muun henkilön taloudellisesta asemasta tai yksityisestä olosuhteesta. Edellä 28 §:n 3 momentissa tarkoitettujen ja muiden sellaisten tietojen, jotka arvo-osuuden liikkeeseenlaskija on tässä ominaisuudessa saanut, osalta salassapitovelvollisuus koskee myös liikkeeseenlaskijan toimielimen jäsentä ja palveluksessa olevaa. *Tiedon saa kuitenkin paljastaa, jos se on julkistettu tai jos se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa suostumuksensa sen ilmaisemiseen taikka jos se on säädetty tai asianmukaisessa järjestyksessä määrätty ilmaistavaksi.*

Ehdotus

koitetulla tavalla määräysvallassa arvopaperikeskus on, niiden konsolidointiryhmään kuuluvan rahoituslaitoksen tai niiden yhteenliittymän toimielimen jäsenenä tai varajäsenenä tai niiden palveluksessa ollessaan taikka niiden toimeksiannosta tehtävää suorittaessaan on saanut tietää arvo-osuuden omistajan, liikkeeseenlaskijan tai muun henkilön taloudellista asemaa tai henkilökohtaisia oloja koskevan seikan taikka liike- tai ammattisalaisuuden, on velvollinen pitämään sen salassa, jollei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, anna suostumustaan sen ilmaisemiseen. Salassa pidettäviä tietoja ei saa myöskään antaa tilinhoitajayhteisön, tilinhoitajayhteisön asiamiehen tai arvopaperikeskuksen yhtiö- tai osuuskunnankokoukselle eikä kokoukseen osallistuvalle osakkeen- tai osuudenomistajalle. Edellä 28 §:n 3 momentissa tarkoitettujen ja muiden sellaisten tietojen, jotka arvo-osuuden liikkeeseenlaskija on tässä ominaisuudessa saanut, osalta salassapitovelvollisuus koskee myös liikkeeseenlaskijan toimielimen jäsentä ja *varajäsentä, sen* palveluksessa olevaa *tai sen toimeksiannosta tehtävää suorittavaa.*

29 a §

Tiedonantovelvollisuus

Tilinhoitajayhteisöllä, tilinhoitajayhteisön asiamiehellä ja arvopaperikeskuksella, niiden omistusyhteisöllä tai yhteisöllä, jonka arvopaperimarkkinalain 1 luvun 5 §:n tarkoitetulla tavalla määräysvallassa arvopaperikeskus on, niiden konsolidointiryhmään kuuluvalla rahoituslaitoksella sekä niiden yhteenliittymällä on velvollisuus antaa 29 §:ssä tarkoitettuja sekä muita arvo-osuustiliä koskevia tietoja viranomaiselle, jolla on lain nojalla oikeus saada sellaisia tietoja. Velvollisuudesta antaa tietoja tuomioistuimelle säädetään oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa. Arvo-osuustilejä koskevien tietojen antamisesta verotuksen toimittamista varten on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään.

Tilinhoitajayhteisöllä, tilinhoitajayhteisön asia-miehellä ja arvopaperikeskuksella, niiden omistusyhteisöllä tai yhteisöllä, jonka arvopaperimarkkinalain 1 luvun 5 §:n tarkoitetulla tavalla määräysvallassa arvopaperikeskus on, ja niiden konsolidointiryhmään

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kuuluvalla rahoituslaitoksella on oikeus antaa 1 momentissa tarkoitettuja tietoja samaan konserniin kuuluvalle yhteisölle, jos sen hallintoelinten jäseniä ja toimihenkilöitä koskee 1 momentissa säädetty tai sitä vastaava salassapitovelvollisuus ja jos tiedon antaminen on vastaanottavan yhteisön riskien hallinnan kannalta tarpeen.

Mitä osakeyhtiölain 9 luvun 12 §:n 4 momentissa säädetään, ei koske tilinhoitajayhteisöä, tilinhoitajayhteisön asiamiestä eikä niiden kanssa samaan konsolidointiryhmään kuuluvaa yritystä.

29 b §

Asiakkaan tunnistaminen

Tilinhoitajayhteisön, tilinhoitajayhteisön asiamiehen ja arvopaperikeskuksen sekä niiden konsolidointiryhmään kuuluvan rahoituslaitoksen on todettava vakituisen asiakkaansa henkilöllisyys ja tunnettava asiakkaan liiketoiminnan laatu sekä perusteet palvelun käyttämiselle. Jos on todennäköistä, että asiakas toimii toisen lukuun, tunnistaminen on käytettävissä olevin keinoin ulotettava myös tähän henkilöön.

Asiakkaan tunnistamisesta on lisäksi voimassa, mitä rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetussa laissa (68/1998) säädetään.

Rahoitustarkastus voi antaa tarkempia määräyksiä 1 momentissa tarkoitetussa asiakkaan tunnistamisessa noudatettavista menettelytavoista.

30 a §

Rahoitustarkastuksen tietojensaantioikeus

Rahoitustarkastuksella on oikeus saada 7 §:n 4 momentissa tarkoitetulta tilinhoitajayhteisöltä valvonnan edellyttämät tiedot sekä jäljennökset valvonnan kannalta tarpeellisiksi katsomistaan asiakirjoista. Rahoitustarkastuksella on lisäksi oikeus suorittaa valvonnan kannalta välttämätön tarkastus tällaisen yhteisön luona.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

Arvopaperikeskus voi hakemuksesta vah-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

vistaa sellaisen yhteisön oikeuden toimia tilinhoitajayhteisönä, joka on ennen tämän lain voimaantuloa myönnetyn toimiluvan nojalla pitänyt arvo-osuusrekisteriä. Yhteisön on kolmen kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta haettava oikeuksiensa vahvistamista tai lopetettava harjoittamansa toiminta. Jos oikeuksia on haettu sanotussa määräajassa eikä niitä ole vahvistettu kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta, toiminta on lopetettava ja siirrettävä välittömästi arvopaperikeskuksen hoitoon, jollei valtiovarainministeriö erityisestä syystä myönnä lopettamiselle pidempää aikaa. Hakemus oikeuksien vahvistamiseksi voidaan ottaa käsiteltäväksi ja ratkaista jo ennen tämän lain voimaantuloa. Vaikka oikeutta ei ole vahvistettu tämän lain voimaan tullessa, tällaiseen yhteisöön sovelletaan tätä lakia. Tällaisen yhteisön, jota ei ole pidettävä tämän lain 7 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuna yhteisönä, oikeus voidaan kuitenkin vahvistaa vain niiltä osin kuin se on harjoittanut arvo-osuusrekisterin pitämistä tämän lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuilla arvo-osuuksilla.

Mitä edellä 2 momentissa säädetään ennen tämän lain voimaantuloa arvo-osuusrekisteriä pitäneistä muista yhteisöistä kuin arvopaperikeskuksesta, koskee soveltuvin osin myös sellaista yhteisöä, joka harjoittaa vastaavaa toimintaa tämän lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla arvopapereilla.

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetuilla yhteisöillä ei ole oikeutta vaatia arvo-osuustilien ja niihin liittyvien tietojen siirtämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamista.

Edellä 18 §:ssä tarkoitettuun kirjausrahastoon on suoritettava vakuusmaksuja siten, että sen pääoma on kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta vähintään 20 miljoonaa euroa. Kirjausrahaston pääoman vähimmäismäärän laskennassa käytettävä viiden vuoden ajanjakso alkaa 1 päivänä tammikuuta 2001, minkä jälkeen puolivuosittain tarkistettavista säilytettävinä olevien arvo-osuuksien yhteenlasketuista käyvistä arvoista otetaan huomioon yksi kymmenesosa ja vuoden 2000 tammikuun käypä arvo siten, että tarkistettavien käypien arvojen kertoimien yhteenlaskettu summa on yksi. Tämän lain voimaan tullessa arvopaperikeskuksen rahastoon tämän lain voimaan

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tullessa voimassa olleen lain 18 §:n nojalla kartutetut varat on siirrettävä kirjausrahastoon kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki

arvo-osuustileistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan arvo-osuustileistä 17 päivänä toukokuuta 1991 (827/1991) annetun lain 7 §, 17 §:n edellä oleva väliotsikko, 25 §, 33 §:n 3 momentti, 36—40 ja 42 §, sellaisina kuin niistä ovat 7, 25 ja 36 § osaksi laissa 1074/1996,

muutetaan 3 §, 4 §:n 1 momentti, 5 a §:n 3 momentti, 14—16 §, 18 §:n 1 momentti, 19 ja 20 §, 21 §:n 1 momentti, 22—24 §, 28 §:n 1 momentti, 29 §:n 3 momentti, 30—32, 34 ja 35 §, 35 §:n jäljessä oleva väliotsikko sekä 41 §,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §, 4 §:n 1 momentti, 15, 19 ja 34 § sekä 35 §:n jäljessä oleva väliotsikko mainitussa laissa 1074/1996, 5 a §:n 3 momentti laissa 993/1998, 16 § laissa 325/1998, 20 ja 32 § osaksi mainitussa laissa 1074/1996, 29 §:n 3 momentti laissa 820/1996 ja 30 § osaksi mainituissa laeissa 820/1996 ja 1074/1996, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 1074/1996, uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 16 a—16 c § ja niiden edelle uusi väliotsikko sekä lakiin uusi 31 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

— — — — — — — — — — — — — —

Arvo-osuustililtä on käytävä ilmi, minkä tilinhoitajayhteisön hoidossa kyseinen tili on. Arvo-osuustili on yksilöitävä arvopaperikeskuksen määräämällä tavalla.

3 §

Voimassa oleva laki:

Arvo-osuustilille kirjattuihin arvo-osuuksiin kohdistuvien oikeuksien haltijoista on pidettävä luetteloa arvopaperikeskuksessa.

Oikeudenhaltijasta on merkittävä luetteloon nimi, kotipaikka ja postiosoite sekä, milloin se on tarpeen, maksuosoite. Oikeudenhaltijasta on lisäksi merkittävä *luetteloon* suomalainen henkilötunnus tai, jos sellaista ei ole, arvopaperikeskuksen vahvistama yksilöintitunnus, *josta luonnollisten henkilöiden osalta on ilmettävä syntymäaika.*

Ehdotus:

Arvo-osuustilille kirjattuihin arvo-osuuksiin kohdistuvien oikeuksien haltijoista on pidettävä luetteloa arvopaperikeskuksessa.

Oikeudenhaltijasta on merkittävä luetteloon nimi *sekä tarvittavat yhteys-, maksu- ja verotustiedot.* Oikeudenhaltijasta on lisäksi merkittävä suomalainen henkilötunnus tai, jos sellaista ei ole, arvopaperikeskuksen *määräysten mukainen* yksilöintitunnus.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
4 §	4 §
Arvopaperikeskuksessa on pidettävä luetteloa arvo-osuuksista, joita on kirjattu arvo-osuusrekistereissä pidettäville arvo-osuustileille.	Arvopaperikeskuksessa on pidettävä luetteloa *arvo-osuusjärjestelmään liitetyistä arvo-osuuksista.*
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
	5 a §
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
Omaisuudenhoitotilin tilinhaltijana voi toimia arvo-osuusrekisterin pitäjä, Suomen valtio, Suomen Pankki, ulkomainen keskuspankki tai arvopaperimarkkinalain 1 luvun 4 §:ssä tarkoitettu arvopaperinvälittäjä. Arvopaperikeskus voi hyväksyä tilinhaltijaksi myös arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 16 §:ssä tarkoitetun ulkomaisen laitoksen tai sellaisen muun ulkomaisen yhteisön, joka on riittävän julkisen valvonnan alainen ja jonka taloudelliset toimintaedellytykset ja hallinto täyttävät tehtävän luotettavalle hoidolle asetettavat vaatimukset.	Omaisuudenhoitotilin tilinhaltijana voi toimia *arvopaperikeskus, keskuspankki tai tilinhoitajayhteisö.* Arvopaperikeskus voi hyväksyä tilinhaltijaksi myös *luottolaitoksen tai sijoituspalveluyrityksen, jolla on oikeus harjoittaa sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa (579/1996) tarkoitettua omaisuudenhoitoa,* arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 16 §:ssä tarkoitetun ulkomaisen laitoksen tai sellaisen muun ulkomaisen yhteisön, joka on riittävän julkisen valvonnan alainen ja jonka taloudelliset toimintaedellytykset ja hallinto täyttävät tehtävän luotettavalle hoidolle asetettavat vaatimukset.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
7 §	7 §
Arvo-osuusrekisterin pitäjän lukuun arvo-osuustilille kirjattu panttioikeus tulee voimaan siitä hetkestä, jolloin sitä koskeva ilmoitus on saapunut arvopaperikeskukselle. Arvopaperikeskuksen on ilmoitettava tämä saapumishetki arvo-osuusrekisterin pitäjälle ja se on merkittävä arvo-osuustilille oikeuden kirjaamishetkeksi. *Arvo-osuusrekisterin pitäjän on oma-aloitteisesti poistettava panttioikeutensa kirjaus välittömästi panttioikeuden lakattua.* *Arvo-osuusrekisterin pitäjällä on 26 §:n estämättä oikeus saada arvo-osuustilille kirjattujen arvo-osuuksien arvosta suoritus niille asianomaisen arvo-osuustilin pitämisestä johtuville saatavilleen, joiden erääntymisestä ei ole kulunut yli kahtatoista kuukautta. Arvo-osuuksien myymisessä on tällöin noudatettava, mitä kauppakaaren 10 luvun 2 §:ssä on säädetty.*	(kumotaan)
14 §	14 §
Holhous kirjataan holhouslautakunnan tai holhoojan ilmoituksesta. Uskotun miehen määrääminen kirjataan holhouslautakunnan, uskotun miehen tai tilinhaltijan ilmoituksesta.	*Edunvalvojan määrääminen tai toimintakelpoisuuden rajoittaminen kirjataan edunvalvojan, holhousviranomaisen tai oikeudenhaltijan omasta ilmoituksesta.*

Voimassa oleva laki

15 §

Asetuksella voidaan säätää oikeudenhaltijan kuolema, konkurssi ja holhous, uskotun miehen määrääminen oikeudenhaltijalle sekä oikeudenhaltijaa koskevan saneerausmenettelyn alkaminen kirjattavaksi myös rekisteriviranomaisen taikka tuomioistuimen arvo-osuusrekisterin pitäjälle tai arvopaperikeskukselle tekemän ilmoituksen nojalla.

16 §

Arvo-osuusrekisterin pitäjän, arvopaperimarkkinalain (495/1989) 1 luvun 4 §:ssä tarkoitettujen arvopaperipörssin, arvopaperinvälittäjän, selvitysyhteisön ja selvitysosapuolen, kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain (772/1988) 3 §:ssä tarkoitetun optioyhteisön, Suomen valtion sekä Suomen Pankin arvo-osuuksista sekä näiden yhteisöjen asiakkaiden arvo-osuuksista voidaan yhteisön lukuun pitää arvopaperikeskuksen säännöissä tarkemmin määrättävällä tavalla erityisiä arvo-osuustilejä (*kaupintatilejä*) arvopaperimarkkinalain 4 a luvussa tarkoitetun selvitysyhteisön toiminnan järjestämiseksi. Arvopaperikeskus voi hyväksyä kaupintatilin tilinhaltijaksi myös ulkomaisen arvopaperikeskuksen taikka sellaisen muun ulkomaisen yhteisön, joka on riittävän julkisen valvonnan alainen ja jonka taloudelliset toimintaedellytykset ja hallinto täyttävät tehtävän luotettavalle hoidolle asetettavat vaatimukset.

Tilinhaltijan ja sen asiakkaan *arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuja* arvo-osuuksia ei saa kirjata samalle kaupintatilille.

Tässä pykälässä tarkoitetuille kaupintatileille kirjattuihin arvo-osuuksiin kohdistuvista panttioikeuksista säädetään arvopaperimarkkinalain 4 a luvun 11 §:ssä.

Ehdotus

15 §

Arvopaperikeskuksen päätöksen nojalla arvo-osuusjärjestelmän tietoihin voidaan siirtää väestötietojärjestelmästä tai holhousasioiden rekisteristä oikeudenhaltijan tunnistetietoja sekä tietoja hänen oikeudestaan määrätä arvo-osuuksista. Vastaavia tietoja voidaan siirtää myös kaupparekisteristä sekä yhteisöistä tai säätiöistä pidettävistä muista rekistereistä.

16 §

Arvopaperikeskuksen, keskuspankin, tilinhoitajayhteisön, selvitysyhteisön ja selvitysosapuolen *tai niiden asiakkaiden arvo-osuudet voidaan kirjata* arvopaperikeskuksen säännöissä tarkemmin määrätyllä tavalla *erityiselle arvo-osuustilille* (*kaupintatili*) arvopaperimarkkinalain (495/1989) 4 a luvussa tarkoitetun selvitysyhteisön toiminnan järjestämiseksi. Arvopaperikeskus voi hyväksyä kaupintatilin tilinhaltijaksi myös *arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 16 §:ssä tarkoitetun ulkomaisen laitoksen tai* sellaisen muun ulkomaisen yhteisön, joka on riittävän julkisen valvonnan alainen ja jonka taloudelliset toimintaedellytykset ja hallinto täyttävät tehtävän luotettavalle hoidolle asetettavat vaatimukset.

Tilinhaltijan ja sen asiakkaan arvo-osuuksia ei saa kirjata samalle kaupintatilille.

Tässä pykälässä tarkoitetuille kaupintatileille kirjattuihin arvo-osuuksiin kohdistuvista panttioikeuksista säädetään arvopaperimarkkinalain 4 a luvun 11 §:ssä.

Kirjaamismenettely

16 a §

Arvopaperikeskus tai muu tilinhoitajayhteisö voi toimeksiannosta avata asiakkaalle arvo-osuustilin.

Jos asiakas on antanut tilin avaamista tai kirjaamista koskevan toimeksiannon tilinhoitajayhteisön asiamiehelle, on tähän sovellet-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tava, mitä tilinhoitajayhteisöstä säädetään.

16 b §

Arvo-osuustili sillä olevine kirjauksineen voidaan tilinhaltijan pyynnöstä siirtää toisen tilinhoitajayhteisön hoidettavaksi. Siirto voidaan tehdä myös silloin, kun tilinhoitajayhteisön toiminta on lopetettu tai sen toimintaa on rajoitettu.

Arvopaperikeskus huolehtii arvo-osuustilin siirtämisestä arvo-osuusrekisterissä. Uuden tilinhoitajayhteisön on ilmoitettava siirrosta kaikille tilille kirjattuihin arvo-osuuksiin kohdistuvien oikeuksien haltijoille.

Arvo-osuustilille voidaan pantinsaajan pyynnöstä kirjata kielto siirtää pantattua arvo-osuustiliä. Tällöin tiliä ei saa tilinhaltijan pyynnöstä siirtää ilman pantinsaajan suostumusta.

16 c §

Kirjaamisratkaisun tekee se tilinhoitajayhteisö, jonka hoidossa tili on.

Tilinhaltijan toimeksiannosta tilille voi tehdä kirjauksia myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu tilinhoitajayhteisö. Arvo-osuustilille on merkittävä tiedot kyseisestä yhteisöstä sekä sen kirjaamisvaltuuksia koskevista rajoituksista.

Arvopaperikeskus tai selvitysyhteisö voi tehdä arvopaperimarkkinalain 4 a luvussa tarkoitettuun selvitysyhteisön toimintaan liittyviä kirjauksia siitä riippumatta, minkä tilinhoitajayhteisön hoidossa arvo-osuustili on. Tilinhoitajayhteisö voi arvopaperikeskuksen sääntöjen mukaisin ehdoin tehdä selvitettävänä olevaan kauppaan liittyvän väliaikaisen kirjauksen toisen tilinhoitajayhteisön hoidossa olevalle arvo-osuustilille.

Arvopaperikeskus voi tehdä arvo-osuustileille kirjauksia, jotka perustuvat liikkeeseenlaskijan suoritukseen, arvo-osuuden ominaisuuksiin, viranomaisen ilmoitukseen tai päätökseen taikka tietojen siirtoon viranomaisen ylläpitämästä rekisteristä. Arvopaperikeskus voi lisäksi tehdä arvo-osuusrekisterin ylläpitoon ja häiriöiden korjaamiseen liittyviä kirjauksia.

Kirjaamismenettely

(väliotsake kumotaan)

17 §

17 §

Voimassa oleva laki

18 §

Jos kirjaamishakemuksen perusteeksi esitetty selvitys on puutteellinen eikä hakemusta ole heti jätettävä tutkimatta tai hylättävä, rekisterin pitäjän on tehtävä väliaikainen kirjaus ja kehotettava hakijaa esittämään riittävä lisäselvitys. Hakijalle on ilmoitettava, millä tavoin hakemus on puutteellinen, minä päivänä hänen on viimeistään täydennettävä hakemustaan ja mitkä ovat täydennyskehotuksen noudattamatta jättämisen seuraukset. Tarvittaessa voidaan antaa uusi täydennyskehotus.

— — — — — — — — — — — — — —

19 §

Jokaisesta kirjaamispäätöksestä on valmistettava arvopaperikeskuksen antamien määräysten mukaisesti tallenne, jota ei voida jälkikäteen muuttaa. Varmistustallenteet sekä päätöksen perusteita koskevien asiakirjojen jäljennökset on säilytettävä arvopaperikeskuksen määräämällä tavalla.

Arvo-osuusrekisterin pitäjän on arvopaperikeskuksen antamien määräysten mukaisesti pidettävä luetteloa tutkimatta jätetyistä ja hylätyistä kirjaushakemuksista.

20 §

Arvo-osuusrekisterin pitäjä ei saa periä maksua 13—15 §:ssä mainitusta kirjaamisesta.

Arvopaperikeskuksen *arvo-osuusrekisterissä* liikkeeseenlaskijoiden kustannuksella pidettävistä arvo-osuustileistä säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 10 §:ssä.

21 §

Arvo-osuusrekisterin pitäjä voi poistaa kirjauksen, joka perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen, ja ratkaistava asia uudelleen.

— — — — — — — — — — — — — —

22 §

Jos arvo-osuustilin tiedoissa on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, teknisestä viasta aiheutunut virhe taikka muu näihin verrattava virhe tai puute, on arvo-osuusrekisterin pitäjän tehtävä tarpeelliset korjaukset merkintöihin.

Ehdotus

18 §

Jos kirjaamishakemuksen perusteeksi esitetty selvitys on puutteellinen eikä hakemusta ole heti jätettävä tutkimatta tai hylättävä, *hakemuksen vireilletulosta* on tehtävä väliaikainen kirjaus ja kehotettava hakijaa esittämään riittävä lisäselvitys. Hakijalle on ilmoitettava, millä tavoin hakemus on puutteellinen, minä päivänä hänen on viimeistään täydennettävä hakemustaan ja mitkä ovat täydennyskehotuksen noudattamatta jättämisen seuraukset. Tarvittaessa voidaan antaa uusi täydennyskehotus.

— — — — — — — — — — — — — —

19 §

Arvopaperikeskuksen on huolehdittava siitä, että jokaisesta kirjauksesta on varmistustallenne, jota ei voida jälkikäteen muuttaa. *Tilinhoitajayhteisön* on säilytettävä *päätöksen perusteita koskevat asiakirjat* arvopaperikeskuksen määräämällä tavalla.

Tilinhoitajayhteisön on arvopaperikeskuksen antamien määräysten mukaisesti pidettävä luetteloa tutkimatta jätetyistä ja hylätyistä kirjaushakemuksista.

20 §

Tilinhoitajayhteisö ei saa periä maksua 13—15 §:ssä mainitusta kirjaamisesta.

Arvopaperikeskuksen liikkeeseenlaskijoiden kustannuksella pidettävistä arvo-osuustileistä säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 10 §:ssä.

21 §

Tilinhoitajayhteisö voi poistaa kirjauksen, joka perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen, ja ratkaistava asia uudelleen.

— — — — — — — — — — — — — —

22 §

Jos arvo-osuustilin tiedoissa on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, teknisestä viasta aiheutunut virhe taikka muu näihin verrattava virhe tai puute, *tilinhoitajayhteisön* on tehtävä tarpeelliset korjaukset merkintöihin.

Voimassa oleva laki

23 §

Virheen korjaamisasiassa noudatetaan soveltuvin osin, mitä 17—19 §:ssä on säädetty.

Jos kirjaamista koskeva asia on vireillä *oikaisulautakunnassa tai* tuomioistuimessa, sille on ilmoitettava korjaamisasian vireilletulosta ja toimitettava asiassa tehty ratkaisu.

24 §

Arvo-osuusrekisterin pitäjän on toimitettava välittömästi ilmoitus tilinhaltijalle jokaisesta tilille tehdystä kirjauksesta ja 21 §:ssä tarkoitetusta ratkaisusta. Muille tilille kirjattujen oikeuksien haltijoille on toimitettava vastaava ilmoitus, jos päätös koskee heidän oikeuttaan. Ilmoituksessa on mainittava päätöksen peruste *ja ilmoitettava mahdollisuudesta hakea oikaisua.*

Arvo-osuusrekisterin pitäjän on joka vuosi hyvissä ajoin ennen tammikuun loppua toimitettava tilinhaltijalle tiliote, *josta ilmenevät* edellisen vuoden lopussa voimassa *olleet kirjaukset.*

25 §

Arvo-osuusrekisterin pitäjän on ilmoitettava arvopaperikeskukselle rekisteripäivinä muutokset arvo-osuustileille kirjattujen arvo-osuuksien yhteissaldoissa lajeittain. Ilmoitus on toimitettava automaattiseen tietojenkäsittelyyn soveltuvassa muodossa.

Arvo-osuusrekisterin pitäjän on välittömästi ilmoitettava arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 4 §:n 1 momentissa ja 2 momentin jälkimmäisessä virkkeessä tarkoitetun luettelon pitäjälle arvo-osuuksien siirtämisestä toiseen arvo-osuusrekisteriin ja arvo-osuuden vastaanottamisesta toisesta arvo-osuusrekisteris-tä. Luettelon pitäjälle on myös ilmoitettava tilinhaltija, jonka tililtä arvo-osuusjärjestel-mästä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetut arvo-osuudet on siirretty toiseen arvo-osuusrekisteriin tai toisen tilinhaltijan tilille samassa arvo-osuusrekisterissä ja vas-

Ehdotus

23 §

Virheen korjaamisasiassa noudatetaan soveltuvin osin, mitä *16 c—19 §:ssä säädetään. Jos virheellisen ratkaisun tai merkinnän on tehnyt joku muu kuin se tilinhoitajayhteisö, jonka hoidossa arvo-osuustili on, myös kirjauksen tekijä voi korjata virheen.*

Jos kirjaamista koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa, sille on ilmoitettava korjaamisasian vireilletulosta ja toimitettava asiassa tehty ratkaisu.

24 §

Tilinhoitajayhteisön on toimitettava välittömästi ilmoitus tilinhaltijalle jokaisesta tilille tehdystä kirjauksesta ja 21 §:ssä tarkoitetusta ratkaisusta. Muille tilille kirjattujen oikeuksien haltijoille on toimitettava vastaava ilmoitus, jos päätös koskee heidän oikeuttaan. Ilmoituksessa on mainittava päätöksen peruste.

Tilinhoitajayhteisön on joka vuosi hyvissä ajoin ennen tammikuun loppua toimitettava tilinhaltijalle tiliote edellisen vuoden lopussa voimassa *olleista kirjauksista, jollei tilinhaltijan kanssa ole sovittu muusta tiliotteen antamisajankohdasta. Tilinhaltijan pyynnöstä tiliotteeseen on merkittävä kalenterivuoden tai muun tilikauden aikana arvo-osuustilillä tapahtuneet muutokset. Tässä momentissa tarkoitettu tiliote annetaan maksutta.*

25 §

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

taavasti tilinhaltija, jonka tilille toisesta arvo-osuusrekisteristä vastaanotettu tai samassa arvo-osuusrekisterissä siirretty arvo-osuus on kirjattu.

28 §

Arvo-osuuden tai siihen kohdistuvan oikeuden saajaa kohtaan ei voida vedota sellaiseen 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua seikkaa koskevaan väitteeseen, joka ei ilmennyt sen arvo-osuusrekisterin tiedoista, *jossa pidettävälle arvo-osuustilille hänen hankkimansa arvo-osuus oli luovutushetkellä kirjattu,* jos saaja ei tiennyt eikä hänen pitänyt tietää seikasta.

— — — — — — — — — — — — — — —

29 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Jos maksun toimittaminen on annettu arvo-osuusrekisterin pitäjän tehtäväksi, on tähän sovellettava, mitä 1 momentissa säädetään liikkeeseenlaskijasta. Arvo-osuuden liikkeeseenlaskijaa vastaan ei voida esittää vaatimuksia, jos tämä oli ajoissa suorittanut maksun arvo-osuusrekisterin pitäjälle. Sama koskee 2 momentissa tarkoitetun osuuden tai oikeuden antamista.

30 §

Arvo-osuusrekisterin pitäjä on huolimattomuudestaan riippumatta velvollinen korvaamaan vahingon, joka aiheutuu:

1) virheellisestä kirjaamista tai korjaamista koskevasta ratkaisusta, arvo-osuustilille tehdystä merkinnästä tai tili-ilmoituksesta taikka muusta sellaisesta virheellisyydestä tai puutteellisuudesta arvo-osuusrekisterin hoidossa tai arvo-osuustilin pitämisessä;

2) teknisestä virheestä tai toiminnan keskeytyksestä arvo-osuusrekisterin tiedostojen käsittelyssä, ylläpidossa tai tiedonsiirrossa toiseen arvo-osuusrekisteriin tai arvopaperikeskukseen; tai

3) siitä, että arvo-osuusrekisterin tietoja on luvattomasti luovutettu, paljastettu tai käytetty hyväksi; tai

4) siitä, että arvo-osuusrekisterin pitäjä on jättänyt tekemättä arvo-osuuteen perustuvan suorituksen eikä tämä johdu liikkeeseenlas-

Ehdotus

28 §

Arvo-osuuden tai siihen kohdistuvan oikeuden saajaa kohtaan ei voida vedota sellaiseen 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua seikkaa koskevaan väitteeseen, joka ei *luovutushetkellä* ilmennyt arvo-osuusrekisterin tiedoista, jos saaja ei tiennyt eikä hänen pitänyt tietää seikasta.

— — — — — — — — — — — — — — —

29 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Jos maksun toimittaminen on annettu *arvopaperikeskuksen tai tilinhoitajayhteisön* tehtäväksi, on tähän sovellettava, mitä 1 momentissa säädetään liikkeeseenlaskijasta. Arvo-osuuden liikkeeseenlaskijaa vastaan ei voida esittää vaatimuksia, jos tämä oli ajoissa suorittanut maksun *arvopaperikeskukselle tai tilinhoitajayhteisölle.* Sama koskee 2 momentissa tarkoitetun osuuden tai oikeuden antamista.

30 §

Tilinhoitajayhteisö on huolimattomuudestaan riippumatta velvollinen korvaamaan *sen hoidossa olevaan arvo-osuustiliin liittyvän* vahingon, joka aiheutuu:

1) virheellisestä kirjaamista tai korjaamista koskevasta ratkaisusta, arvo-osuustilille tehdystä merkinnästä tai tili-ilmoituksesta taikka muusta sellaisesta virheellisyydestä tai puutteellisuudesta *kirjaamistoiminnassa*;

2) teknisestä virheestä tai toiminnan keskeytyksestä *arvo-osuuksia tai oikeudenhaltijoita koskevien tietojen käsittelyssä*;

3) siitä, että *arvo-osuuksia tai oikeudenhaltijoita koskevia* tietoja on luvattomasti luovutettu, paljastettu tai käytetty hyväksi; tai

4) siitä, että *tilinhoitajayhteisö* on jättänyt tekemättä arvo-osuuteen perustuvan suorituksen eikä tämä johdu liikkeeseenlaskijan

Voimassa oleva laki

kijan menettelystä taikka siitä, ettei arvo-osuusrekisterin pitäjän suoritus 29 §:n mukaan ole oikeudenhaltijaan nähden pätevä.

Muusta kuin 1 momentissa mainitusta syystä tätä lakia rikkomalla aiheuttamansa vahingon arvo-osuusrekisterin pitäjä on velvollinen korvaamaan vain, jos vahinko on aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

31 §

Vahingon, joka johtuu siitä, ettei osakkeeseen tai muuhun arvo-osuuteen perustuvaa äänivaltaa ole voitu käyttää tai arvo-osuutta tietystä hinnasta myydä tiettynä ajankohtana, arvo-osuusrekisterin pitäjä on velvollinen korvaamaan vain, jos hänen viakseen jää lievää törkeämpi huolimattomuus.

Ehdotus

menettelystä taikka siitä, ettei *tilinhoitajayhteisön* suoritus 29 §:n mukaan ole oikeudenhaltijaan nähden pätevä.

Vahinkoa ei kuitenkaan ole korvattava, jos tilinhoitajayhteisö voi osoittaa, että vahinko on aiheutunut sellaisesta arvo-osuusjärjestelmän ulkopuolella olevasta epätavallisesta ja ennalta-arvaamattomasta seikasta, jota tilinhoitajayhteisö ei ole voinut estää ja jonka seurauksia se ei kaikkea huolellisuutta noudattaen ole voinut välttää.

Muusta kuin 1 momentissa mainitusta syystä tätä lakia rikkomalla aiheuttamansa vahingon *tilinhoitajayhteisö* on velvollinen korvaamaan vain, jos vahinko on aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

31 §

Vahingon, joka johtuu siitä, ettei osakkeeseen tai muuhun arvo-osuuteen perustuvaa äänivaltaa ole voitu käyttää tai arvo-osuutta tietystä hinnasta myydä tiettynä ajankohtana, *tilinhoitajayhteisö* on velvollinen korvaamaan vain, jos sen viaksi jää lievää törkeämpi huolimattomuus.

31 a §

Jos virheellisen ratkaisun tai merkinnän on tehnyt joku muu kuin se tilinhoitajayhteisö, jonka hoidossa arvo-osuustili on, kirjauksesta aiheutuneesta vahingosta vastaa 30 §:stä poiketen kirjauksen tekijä. Tilinhoitajayhteisö vastaa kuitenkin yhdessä asiamiehensä kanssa tämän hoidossa olevaan arvo-osuustiliin liittyvistä vahingoista sekä tämän tekemästä kirjauksesta aiheutuneista vahingoista.

Jos liikkeeseenlaskija on antanut arvo-osuuteen perustuvan suorituksen arvopaperikeskuksen tehtäväksi, on tämän korvausvastuusta voimassa, mitä tilinhoitajayhteisön korvausvastuusta säädetään.

Tilinhoitajayhteisöllä on oikeus vaatia sen suoritettavaksi tuleva korvaus arvopaperikeskukselta, toiselta tilinhoitajayhteisöltä tai asiamieheltään, jos vahinko on aiheutunut tämän toimenpiteestä tai laiminlyönnistä taikka puutteesta tai viasta sen ylläpitämässä järjestelmän osassa. Vahingonkärsijä voi esittää korvausvaatimuksen myös suoraan vahingosta vastuussa olevalle yhteisölle.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
32 §	32 §
Arvopaperikeskuksen vastuusta 30 §:ssä tarkoitetusta vahingosta säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 17 §:ssä.	Arvopaperikeskuksen *kirjausrahastosta suoritettavasta toissijaisesta vahingonkorvausvastuusta* säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain *17—18 c §:ssä.*
Ennen vahingon syntymistä tehty sopimus, jolla alennetaan tässä laissa säädettyä arvo-osuusrekisterin pitäjän korvausvastuuta, on tehoton.	Ennen vahingon syntymistä tehty sopimus, jolla *heikennetään vahingonkärsijän oikeutta saada korvausta vahingostaan*, on tehoton.
Tuomioistuimen on viran puolesta ilmoitettava arvopaperikeskukselle sellaisesta vireille tulleesta arvo-osuusrekisterin vahingonkorvausvelvollisuutta koskevasta riidasta, jonka seurauksena arvopaperikeskus voi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 17 §:n nojalla joutua toissijaiseen vahingonkorvausvastuuseen.	Tuomioistuimen on viran puolesta ilmoitettava arvopaperikeskukselle sellaisesta vireille tulleesta *tilinhoitajayhteisön* vahingonkorvausvelvollisuutta koskevasta riidasta, jonka seurauksena *kirjausrahasto* voi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 17 §:n nojalla joutua toissijaiseen vahingonkorvausvastuuseen.
33 §	33 §
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
Ulosottoviranomaisella on oikeus saada tietoja arvo-osuustileistä, siltä osin kuin se on tarpeen ulosmittauksen tai turvaamistoimenpiteen toteuttamiseksi. Syyttäjä- ja poliisiviranomaisella on oikeus saada tietoja arvo-osuustileistä rikoksen selvittämiseksi. Arvo-osuusrekisterin pitäjän velvollisuudesta antaa tietoja tuomioistuimelle säädetään oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa. Arvo-osuustilejä koskevien tietojen antamisesta verotuksen toimittamista varten on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty.	(3 mom. kumotaan)
34 §	34 §
Arvopaperikeskuksella *ja arvo-osuuden liikkeeseenlaskijalla* on oikeus saada arvo-osuusrekisterin pitäjältä jäljennökset niistä asiakirjoista ja selostukset muista selvityksistä, joiden nojalla arvo-osuuden saanto on kirjattu arvo-osuustilille.	Arvopaperikeskuksella on oikeus saada *tilinhoitajayhteisöltä* jäljennökset niistä asiakirjoista ja selostukset muista selvityksistä, joiden nojalla kirjaus on tehty arvo-osuustilille. *Arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettujen arvo-osuuksien osalta arvo-osuuden liikkeeseenlaskijalla on vastaava oikeus saada tietoja arvo-osuuksien saannoista.*
35 §	35 §
Tämä laki ei rajoita henkilörekisterilaissa (471/87) säädettyä oikeutta tutustua henkilörekisteriin ja vaatia sen tietojen oikaisemista.	Tämä laki ei rajoita *henkilötietolaissa (523/1999)* säädettyä oikeutta *tarkastaa rekisterin henkilötietoja* ja vaatia tietojen oikaisemista.

Voimassa oleva laki

Valvonta, oikaisumenettely ja muutoksenhaku

36 §

Arvo-osuusrekisterin pitäjän päätökseen kirjaamisen tai korjaamisen suorittamisesta muussa kuin 18 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa taikka tietojen antamisesta arvo-osuustilistä muussa kuin 33 §:n 3 momentissa tarkoitetussa tapauksessa sekä päätökseen, jolla kirjaamis- tai korjaamishakemus tai hakemus saada tietoja arvo-osuustilistä on hylätty tai jätetty tutkimatta, saa jokainen, jonka oikeutta päätös koskee, hakea muutosta oikaisulautakunnalta 14 päivän kuluessa siitä kun päätös on annettu asianomaiselle tiedoksi tai, jos päätöstä ei ole annettu asianomaiselle tiedoksi, 14 päivän kuluessa siitä kun hän sai päätöksestä tiedon. Arvopaperikeskuksella, jos kyse on arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetusta arvo-osuudesta, sekä asianomaisen arvo-osuuden liikkeeseenlaskijalla on samassa määräajassa oikeus hakea muutosta päätökseen, jolla arvo-osuus on kirjattu arvo-osuustilille.

Oikaisulautakunnassa ei voida ottaa ratkaistavaksi kysymystä paremmasta oikeudesta arvo-osuuteen.

Asian käsittely lautakunnassa on asianosaisille maksutonta. Jos vaatimus hyväksytään, on oikaisun hakijalla oikeus saada arvopaperikeskukselta korvaus asiasta aiheutuneista kuluistaan.

37 §

Asianosainen ja asianomaisen arvo-osuusrekisterin pitäjä voivat valittaa oikaisulautakunnan päätöksestä Turun hovioikeuteen.

Määräaika valituksen tekemiseen on 14 päivää siitä päivästä, jona päätös annettiin muutoksenhakijalle tiedoksi. Viimeistään valitusajan päättymispäivänä on muutoksenhakijan puhevallan menettämisen uhalla toimitettava valituskirjelmä oikaisulautakunnalle.

Muutoksenhaussa noudatetaan tässä laissa säädetyn lisäksi soveltuvin osin, mitä oikeudenkäymiskaaren 25 luvussa on säädetty. Mitä mainitussa luvussa on sanottu alioikeudesta tai sen kansliasta, koskee tätä lakia sovellettaessa oikaisulautakuntaa.

Ehdotus

Erinäiset säännökset

36 §

(kumotaan)

37 §

(kumotaan)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
38 § *Muutosta hovioikeuden päätökseen tässä laissa tarkoitetussa asiassa haetaan korkeimmalta oikeudelta siten kuin oikeudenkäymiskaaren 30 luvussa on säädetty.*	38 § (kumotaan)
39 § *Arvo-osuusrekisterin pitäjällä ja asianomaisen tilin haltijalla on oikeus hakea muutosta 33 §:n 3 momentissa tarkoitettuun viranomaisen päätökseen siinä järjestyksessä kuin asianomaisen viranomaisen päätökseen kohdistuvasta muutoksenhausta on säädetty.*	39 § (kumotaan)
40 § *Tässä laissa tarkoitetut valitusasiat on käsiteltävä kiireellisinä.*	40 § (kumotaan)
41 § Jos tili-ilmoitus arvo-osuusrekisterin pitäjän päätöksestä tai päätöksen sisältävä asiakirja on lähetetty asianosaiselle tai hänen valtuuttamalleen asiamiehelle postitse tai lähetin välityksellä, katsotaan asianosaisen saaneen tiedon päätöksestä, jollei muuta näytetä, seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona tili-ilmoitus tai asiakirja asianosaisen ilmoittamalla osoitteella varustettuna on annettu postin kuljetettavaksi saantitodistusta vaatimatta, tai sinä päivänä, jona asiakirja on annettu lähetille. *Oikaisulautakunnan päätöksen tiedoksiannosta asianosaiselle on voimassa, mitä tiedoksiannosta hallintoasioissa on säädetty.*	41 § Jos tili-ilmoitus *kirjaamista koskevasta* päätöksestä tai päätöksen sisältävä asiakirja on lähetetty asianosaiselle tai hänen valtuuttamalleen asiamiehelle postitse tai lähetin välityksellä, katsotaan asianosaisen saaneen tiedon päätöksestä, jollei muuta näytetä, seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona tili-ilmoitus tai asiakirja asianosaisen ilmoittamalla osoitteella varustettuna on annettu postin kuljetettavaksi saantitodistusta vaatimatta, tai sinä päivänä, jona asiakirja on annettu lähetille.
42 § *Jos oikaisulautakunta tai tuomioistuin hyväksyy 36 §:ssä tarkoitetun hakemuksen, on arvo-osuusrekisterin pitäjän oikaistava kirjaus päätöksen mukaiseksi, sen jälkeen kun se on tullut lainvoimaiseksi.*	42 § (kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

Arvo-osuustilit siirretään tämän lain voimaantulopäivänä arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisteriin. Aikaisemmat arvo-osuusrekisterit toimivat tämän lain mukaisina tilinhoitajayhteisöinä, kunnes niiden toimilupa päättyy arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta annetun lain (/) voimaantulosäännöksen mukaisesti.

Ennen tämän lain voimaantuloa syntynee-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

seen vahinkoon samoin kuin arvopaperikeskuksen ja osakekeskusrekisteriä hoitaneen osuuskunnan vastuuseen tällaisesta vahingosta sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä. Arvopaperikeskus voi käyttää arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 18 §:ssä tarkoitetun kirjausrahaston varoja ennen tämän lain voimaantuloa syntyneen sellaisen vahingon korvaamiseen, josta joku muu arvo-osuusrekisterinpitäjä on ensisijaisessa korvausvastuussa.

Tämän lain 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettua, tilinhaltijan pyynnöstä tehtävää arvo-osuustilin siirtoa sekä 16 c §:n 2 momentissa tarkoitettua kirjaamisvaltuutta koskevat menettelyt otetaan käyttöön arvopaperikeskuksen säännöissä määrättävänä myöhempänä ajankohtana.

Jos arvo-osuusrekisterin pitäjän päätöksestä on haettu oikaisua tämän lain voimaan tullessa, asian käsittelyssä on noudatettava ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki

arvopaperimarkkinalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä toukokuuta 1989 annetun arvopaperimarkkinalain (495/1989) 3 luvun 3 § sekä 4 a luvun 7 §:n 3 momentti, 8 §:n 1 momentin 5 kohta sekä 2 ja 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 3 § osaksi laissa 321/1998 ja muut lainkohdat mainitussa laissa, ja

lisätään 3 luvun 8 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 321/1998, uusi 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 luku

Julkinen kaupankäynti arvopapereilla

3 §

Arvopaperipörssi saa arvopaperipörssitoiminnan lisäksi järjestää muuta julkista kaupankäyntiä sekä tarjota arvopaperien vaihdantaan ja säilytykseen liittyviä tietojenkäsittelypalveluja sekä arvopaperi- ja rahoitus-

Ehdotus

3 luku

Julkinen kaupankäynti arvopapereilla

3 §

Arvopaperipörssi saa arvopaperipörssitoiminnan lisäksi järjestää muuta julkista kaupankäyntiä sekä tarjota arvopaperien vaihdantaan ja säilytykseen liittyviä tietojenkäsittelypalveluja sekä arvopaperi- ja rahoitus-

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
markkinoiden kehittämiseen liittyviä koulutus- ja tiedotuspalveluja. Arvopaperipörssi saa toimia selvitysosapuolena ja harjoittaa selvitysyhteisön toimintaa sen mukaan kuin 4 a luvussa on säädetty ja pitää arvo-osuusrekisteriä sen mukaan kuin siitä on säädetty arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991). Arvopaperipörssi saa lisäksi, sen mukaan kuin siitä on säädetty kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetussa laissa *(772/1988)*, harjoittaa optioyhteisön toimintaa.	markkinoiden kehittämiseen liittyviä koulutus- ja tiedotuspalveluja. Arvopaperipörssi saa toimia selvitysosapuolena ja harjoittaa selvitysyhteisön toimintaa sen mukaan kuin 4 a luvussa säädetään ja *toimia tilinhoitajayhteisönä tai tilinhoitajayhteisön asiamiehenä* sen mukaan kuin siitä säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991). Arvopaperipörssi saa lisäksi, sen mukaan kuin siitä säädetään kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetussa laissa, harjoittaa optioyhteisön toimintaa.
Arvopaperipörssi ei saa harjoittaa muuta kuin 1 momentissa mainittua toimintaa.	Arvopaperipörssi ei saa harjoittaa muuta kuin 1 momentissa mainittua toimintaa.

4 a luku

Selvitystoiminta

7 §

— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
Selvitysyhteisöllä on oltava selvitysrahasto, joka selvitysyhteisön taseessa saadaan kirjata erilliseksi oman pääoman eräksi. Selvitysrahastoon on siirrettävä varoja sen mukaan kuin siitä määrätään rahaston ja selvitysyhteisön säännöissä tai, jos rahasto on kirjattu selvitysyhteisön taseeseen, yhtiöjärjestyksessä. Selvitysyhteisön yhtiökokous voi päättää, että tietty määrä taseen osoittamasta vapaasta omasta pääomasta on siirrettävä selvitysrahastoon. Selvitysyhteisön säännöissä voidaan lisäksi määrätä, että selvitysosapuolet ovat velvollisia maksamaan kartutusmaksuja selvitysrahastoon. Selvitysrahastoa saadaan käyttää selvitystoiminnasta syntyneiden tappioiden peittämiseen. Selvitysrahaston varoja voidaan palauttaa selvitysosapuolille tai käyttää voitonjakoon vain rahoitustarkastuksen luvalla tai selvitysyhteisön purkautuessa.	Selvitysyhteisöllä on oltava selvitysrahasto, *jos selvitysyhteisön toiminnassa nettoutetaan arvopaperien toimitus- tai maksuvelvoitteita eräistä arvopaperi- ja valuuttakaupan sekä selvitysjärjestelmän ehdoista annetussa laissa (1084/1999) tarkoitetulla tavalla. Selvitysrahastoa saadaan käyttää selvitystoiminnasta aiheutuvien selvitysyhteisön tappioiden kattamiseen sekä selvitysyhteisön tai selvitysosapuolen selvitystoiminnasta johtuvan velvoitteen täyttämiseen, jollei selvitysyhteisö tai selvitysosapuoli itse täytä velvoitetta. Selvitysrahastoon suorittavat maksuja ne selvitysosapuolet, jotka osallistuvat nettoutukseen. Selvitysrahaston hallintoon, sääntöihin, varojen hallintaan sekä tuoton ja varojen palautukseen sovelletaan, mitä arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa säädetään. Rahasto saadaan kirjata selvitysyhteisön taseessa* erilliseksi oman pääoman eräksi. Selvitysrahastoon on siirrettävä varoja sen mukaan kuin siitä määrätään rahaston ja selvitysyhteisön säännöissä tai, jos rahasto on kirjattu selvitysyhteisön taseeseen, yhtiöjärjestyksessä. Selvitysyhteisön yhtiökokous voi päättää, että tietty määrä taseen osoittamasta vapaasta omasta pääomasta on siirrettävä selvitysrahastoon. Selvitysyhteisön säännöissä voidaan lisäksi määrätä, että selvitysosapuolet ovat velvollisia maksamaan kartutusmaksuja selvitysrahastoon. Selvitys-

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	rahastoa saadaan käyttää selvitystoiminnasta syntyneiden tappioiden peittämiseen. Selvitysrahaston varoja voidaan palauttaa selvitysosapuolille tai käyttää voitonjakoon vain rahoitustarkastuksen luvalla tai selvitysyhteisön purkautuessa.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
8 §	
Selvitysyhteisön on myönnettävä selvitysosapuolen oikeudet Suomen valtiolle, Suomen Pankille, arvopaperipörssille, optioyhteisölle sekä sellaiselle arvopaperinvälittäjälle	
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
5) jonka osakepääoma on vähintään viisi miljoonaa markkaa.	5) jonka osakepääoma on vähintään viisi miljoonaa *euroa.*
Selvitysyhteisö saa lisäksi myöntää selvitysosapuolen oikeudet arvopaperinvälittäjältä Suomessa edellytettyä toimilupaa vastaavan toimiluvan viranomaiselta Euroopan talousalueelta saaneelle ulkomaiselle arvopaperinvälittäjälle, jolla ei ole kiinteää toimipaikkaa Suomessa ja joka täyttää 1 momentin 2—5 kohdassa asetetut vaatimukset. Asianomaisen ministeriön määräämin ehdoin voidaan myös muulle 1 momentin 2—5 kohdan edellytykset täyttävälle suomalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle myöntää selvitysosapuolen oikeudet.	Selvitysyhteisö saa lisäksi myöntää selvitysosapuolen oikeudet arvopaperinvälittäjältä Suomessa edellytettyä toimilupaa vastaavan toimiluvan viranomaiselta Euroopan talousalueelta saaneelle ulkomaiselle arvopaperinvälittäjälle, jolla ei ole kiinteää toimipaikkaa Suomessa ja joka täyttää 1 momentin 2—5 kohdassa asetetut vaatimukset. *Valtiovarainministeriön* määräämin ehdoin voidaan myös muulle 1 momentin 2—5 kohdan *ja riittävät vakavaraisuutta sekä riskien hallintaa koskevat* edellytykset täyttävälle suomalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle myöntää selvitysosapuolen oikeudet. *Valtiovarainministeriön määräämien ehtojen lisäksi 5 luvun 4 a ja 5 §:ää sovelletaan yhteisöön, joka ei toimi ainoastaan omaan lukuunsa. Tämän lain 5 luvun 2 ja 4 §:ää sovelletaan myös kyseiseen yhteisöön 5 luvun 2 §:n 1, 2 tai 3 kohdassa mainitussa suhteessa olevaan henkilöön sekä hänen kanssaan 5 luvun 2 §:n 4 kohdassa tarkoitetussa suhteessa olevaan yhteisöön tai säätiöön. Tämän lain 5 luvun 6 §:ää sovelletaan kyseiseen yhteisöön ja siihen edellä mainitussa suhteessa oleviin tahoihin.*
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
Mitä 4 luvun 5 a §:ssä on säädetty arvopaperinvälittäjän velvollisuudesta pitää asiakasvarat erillään ja välittäjän tekemistä lainausja takaisinostosopimuksista, koskee myös selvitysosapuolta.	Mitä 4 luvun 5 a §:ssä *säädetään* arvopaperinvälittäjän velvollisuudesta pitää asiakasvarat erillään ja välittäjän tekemistä lainausja takaisinostosopimuksista, koskee myös selvitysosapuolta. *Mitä 4 luvun 4 §:n 1, 3 ja 5 momentissa säädetään arvopaperinvälittäjän toiminnasta ja rahoitustarkastuksen määräyksenantovaltuudesta, koskee myös selvitysosapuolta.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Edellä 2 momentissa tarkoitettua valtiovarainministeriön päätöstä annettaessa on otettava soveltuvin osin huomioon se, mitä sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 9 §:n 3 momentissa säädetään sijoituspalveluyrityksen toimilupaa haettaessa annettavasta selvityksestä. Valtiovarainministeriön on ennen 2 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä pyydettävä rahoitustarkastuksen lausunto.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

Sellaisen selvitysosapuolen, jonka osakepääoman määrä ei tämän lain voimaan tullessa täytä 4 a luvun 8 §:n 1 momentin vaatimuksia, on kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta huolehdittava siitä, että sanottu vaatimus täyttyy, tai mainitun ajan kuluessa lopetettava selvitysosapuolen toiminta.

Edellä 4 a luvun 7 §:ssä tarkoitetun selvitysrahaston pääoman on viimeistään 1 päivään tammikuuta 2011 mennessä oltava 10 miljoonaa euroa.

Jos arvopaperikeskus 4 a luvun 7 §:n nojalla päättää lakkauttaa samassa pykälässä tarkoitetun selvitysrahaston, on selvitysrahastoon sen lakkauttamisajankohtaan mennessä kartutetut varat palautettava ne suorittaneille selvitysosapuolille.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

4.

Laki

rahoitustarkastuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 11 päivänä kesäkuuta 1993 annetun rahoitustarkastuslain (503/1993) 2 §:n 15 kohta ja 19 §:n 2 momentti,

sellaisena kuin niistä on 2 §:n 15 kohta laissa 572/1996, ja

lisätään 11 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1349/1999, uusi 5 momentti, jolloin nykyinen 5 momentti siirtyy 6 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
2 §	
Valvottavat	
Valvottavalla tarkoitetaan tässä laissa:	
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
15) toimiluvan saanutta arvo-osuusrekisterin pitäjää;	15) *arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain (826/1991) 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua tilinhoitajayhteisöä sekä 3 momentissa tarkoitetun tilinhoitajayhteisön oikeudet saaneen muun ulkomaisen yhteisön Suomessa sijaitsevaa toimipaikkaa;*
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
11 §	
Tarkastus- ja tietojensaantioikeus	
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
	Rahoitustarkastuksella on oikeus saada arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa tarkoitetulta arvopaperikeskukselta ilman kuluja arvopaperimarkkinoiden valvomiseksi tarvitsemansa tiedot.
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
19 §	
Tietojenanto-oikeus	
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
Rahoitustarkastuksella on oikeus ilmoittaa valvottaville, jos samalla velallisella havaitaan olevan niiltä huomattavia sitoumuksia tai velvoitteita taikka jos on syytä epäillä jonkun niiden asiakkaan toiminnan aiheuttavan niille vahinkoa.	Rahoitustarkastuksella on oikeus ilmoittaa valvottaville, jos samalla velallisella havaitaan olevan niiltä huomattavia sitoumuksia tai velvoitteita taikka jos on syytä epäillä jonkun niiden asiakkaan toiminnan aiheuttavan niille vahinkoa. *Lisäksi rahoitustarkastuksella on 18 §:n estämättä oikeus antaa valvottavaa koskevia tietoja arvopaperimarkkinalaissa tarkoitetulle selvitysyhteisölle ja kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja*

Voimassa oleva laki | *Ehdotus*

termiineillä annetussa laissa tarkoitetulle optioyhteisölle, jos tietojen antaminen on tarpeen selvitysyhteisön toiminnan tai optioyhteisön harjoittaman optiokauppojen selvitystoiminnan luotettavuuden turvaamiseksi. Tässä momentissa tarkoitettua tietojenantooikeutta ei kuitenkaan ole ilman sen ulkomaisen rahoitustarkastusta vastaavan toimivaltaisen viranomaisen suostumusta, jolta tiedot ovat peräisin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

5.

Laki

rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä 1 päivänä maaliskuuta 1998 annetun lain (68/1998) 3 §:n 10 ja 11 kohta ja

lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 54/1999, uusi 12 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki | *Ehdotus*

3 §

Ilmoitusvelvolliset

Tässä laissa tarkoitettuja ilmoitusvelvollisia ovat:

---

10) arpajaislain (491/1965) 3 §:n 2, 3 ja 4 momentissa tarkoitetut yhteisöt, jotka harjoittavat vedonlyönti-, totopeli- tai pelikasinotoimintaa, sekä elinkeinonharjoittajat tai yhteisöt, jotka välittävät veikkausasetuksessa (241/1993) tarkoitettuihin vedonlyönti- ja hevoskilpailujen tuloksiin liittyviin veikkauspeleihin sekä totopeliasetuksessa (236/1995) tarkoitettuihin totopeleihin liittyviä osallistumisilmoituksia ja -maksuja; *sekä*

11) kiinteistönvälittäjäasetuksessa (181/1993) tarkoitettu kiinteistönvälittäjä.

---

10) arpajaislain (491/1965) 3 §:n 2, 3 ja 4 momentissa tarkoitetut yhteisöt, jotka harjoittavat vedonlyönti-, totopeli- tai pelikasinotoimintaa, sekä elinkeinonharjoittajat tai yhteisöt, jotka välittävät veikkausasetuksessa (241/1993) tarkoitettuihin vedonlyönti- ja hevoskilpailujen tuloksiin liittyviin veikkauspeleihin sekä totopeliasetuksessa (236/1995) tarkoitettuihin totopeleihin liittyviä osallistumisilmoituksia ja -maksuja;

11) kiinteistönvälittäjäasetuksessa (181/1993) tarkoitettu kiinteistönvälittäjä*; sekä*

12) arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991) tarkoitettu arvopaperikeskus sekä mainitun lain 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu tilinhoitajayhteisö ja 3 momentissa tarkoitetun tilinhoitajayhteisön oi-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

keudet saaneen muun ulkomaisen yhteisön Suomessa sijaitseva toimipiste.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

6.

Laki

kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain 2 luvun 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä 26 päivänä elokuuta 1988 annetun lain (772/1988) 2 luvun 4 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 323/1998, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 luku

Optioyhteisö ja markkinaosapuolet

4 §

Optioyhteisön toiminta

Optioyhteisö saa optioyhteisön toiminnan lisäksi tarjota johdannais-, rahoitus- ja arvopaperimarkkinoiden kehittämiseen liittyviä tieto-, tiedotus- ja tietojenkäsittelypalveluja sekä harjoittaa arvopaperimarkkinalain 4 luvun 5 a §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen arvopaperien lainaus- ja takaisinostosopimusten selvitystoimintaa, jos rahoitustarkastus on hyväksynyt sopimusten ehdot tai jos ehdot on hyväksytty osana optioyhteisön sääntöjä. Optioyhteisö saa tarjota myös arvopaperimarkkinalaissa tarkoitettuun selvitystoimintaan liittyviä palveluja siinä laajuudessa kuin se on tarpeen johdannaissopimusten toteuttamiseksi. Optioyhteisö saa toimia selvitysosapuolena ja harjoittaa selvitysyhteisön toimintaa siten kuin siitä säädetään arvopaperimarkkinalain 4 a luvussa. Optioyhteisö saa pitää arvo-osuusrekisteriä sen mukaan kuin siitä säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991). Optioyhteisön oikeudesta harjoittaa arvopaperipörssitoimintaa säädetään arvopaperi-

Ehdotus

2 luku

Optioyhteisö ja markkinaosapuolet

4 §

Optioyhteisön toiminta

Optioyhteisö saa optioyhteisön toiminnan lisäksi tarjota johdannais-, rahoitus- ja arvopaperimarkkinoiden kehittämiseen liittyviä tieto-, tiedotus- ja tietojenkäsittelypalveluja sekä harjoittaa arvopaperimarkkinalain 4 luvun 5 a §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen arvopaperien lainaus- ja takaisinostosopimusten selvitystoimintaa, jos rahoitustarkastus on hyväksynyt sopimusten ehdot tai jos ehdot on hyväksytty osana optioyhteisön sääntöjä. Optioyhteisö saa tarjota myös arvopaperimarkkinalaissa tarkoitettuun selvitystoimintaan liittyviä palveluja siinä laajuudessa kuin se on tarpeen johdannaissopimusten toteuttamiseksi. Optioyhteisö saa toimia selvitysosapuolena ja harjoittaa selvitysyhteisön toimintaa siten kuin siitä säädetään arvopaperimarkkinalain 4 a luvussa. Optioyhteisö saa *toimia tilinhoitajayhteisönä tai tilinhoitajayhteisön asiamiehenä* sen mukaan kuin siitä säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991). Optioyhteisön oikeudesta harjoittaa arvopaperipörssitoimintaa

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
markkinalaissa.	säädetään arvopaperimarkkinalaissa.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

7.

Laki

sijoituspalveluyrityksistä annetun lain 16 ja 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sijoituspalveluyrityksistä 26 heinäkuuta 1996 annetun lain (579/1996) 16 §:n 1 momentin 4 kohta ja 33 §:n 3 momentti, sellaisena kuin niistä on 33 §:n 3 momentti laissa 518/1998, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
16 §	
Liiketoiminta	
Sijoituspalveluyritys saa 3 §:ssä tarkoitettujen sijoituspalvelujen tarjoamisen lisäksi toimiluvassa mainituin edellytyksin	
4) pitää arvo-osuusrekisteriä siten kuin siitä säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/91);	4) *toimia tilinhoitajayhteisönä tai tilinhoitajayhteisön asiamiehenä* siten kuin siitä säädetään arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (826/1991);
33 §	
Korvauksen maksaminen muusta rahastosta	
Arvo-osuusrekisterin pitäjän *ja arvopaperikeskuksen* vastuusta sekä velvollisuudesta kartuttaa arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain (826/1991) mukaista arvopaperikeskuksen rahastoa on voimassa, mitä siitä säädetään erikseen. Jos korvaus voitaisiin maksaa korvausrahastosta, arvopaperimarkkinalain mukaisesta selvitysrahastosta ja arvopaperikeskuksen rahastosta, korvaus maksetaan ensisijaisesti korvausrahastosta siten kuin tässä luvussa säädetään.	*Tilinhoitajayhteisön* vastuusta sekä velvollisuudesta kartuttaa arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain mukaista *kirjausrahastoa* on voimassa, mitä siitä säädetään erikseen. Jos korvaus voitaisiin maksaa korvausrahastosta, arvopaperimarkkinalain mukaisesta selvitysrahastosta ja *kirjausrahastosta*, korvaus maksetaan ensisijaisesti korvausrahastosta siten kuin tässä luvussa säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

8.

Laki

osakeyhtiölain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 29 syyskuuta 1978 annetun osakeyhtiölain (734/1978) 3 a luvun 2 §, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentti, 5 §:n 2 momentti, 6 §:n 1 ja 4 momentti, 8 §:n 2 momentti ja 14 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 3 a luvun 2 §, 4 §:n 1 momentti, 5 §:n 2 momentti, 6 §:n 4 momentti, 8 §:n 2 momentti ja 14 §:n 2 momentti laissa 832/1991, 3 §:n 1 momentti laissa 1075/1996 ja 6 §:n 1 momentti laissa 1618/1992, ja

lisätään 3 a luvun 7 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 832/1991 ja 1075/1996 sekä laissa 326/1998, siitä viimeksi mainitulla lailla kumotun 2 momentin tilalle uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimssa oleva laki

3 a luku

Arvo-osuusjärjestelmään kuuluvat osakkeet

2 §

Viimeistään 1 §:n 1 momentissa mainitun ajanjakson päättymispäivänä (*ilmoittautumispäivä*) osakekirjat on toimitettava johonkin arvo-osuusrekisteriin omistusoikeuden kirjaamista varten. Arvo-osuusrekisterin pitäjä selvittää omistajan saannon siten kuin siitä on säädetty arvo-osuustileistä annetussa laissa (827/91). Osakkeenomistajan on omistusoikeutensa kirjaamisen yhteydessä luovutettava osakekirja rekisterin pitäjälle, jonka on varustettava se merkinnällä osakkeiden liittämisestä arvo-osuusjärjestelmään.

Pantinhaltijan ja muun oikeudenhaltijan on viimeistään ilmoittautumispäivänä ilmoitettava oikeutensa kirjattavaksi osakkeenomistajan arvo-osuustilille. Jos osakkeenomistajalla ei ole arvo-osuustiliä ja hakija esittää tarpeellisen selvityksen oikeudestaan ja luovuttaa osakekirjan arvo-osuusrekisterin pitäjälle, arvo-osuusrekisterin pitäjän on avattava osakkeenomistajan nimiin arvo-osuustili, jolle osake ja haltijan oikeus kirjataan. Panttaus voidaan tässä tapauksessa kirjata ilman tilinhaltijan kirjallista suostumusta.

Ehdotus

3 a luku

Arvo-osuusjärjestelmään kuuluvat osakkeet

2 §

Viimeistään 1 §:n 1 momentissa mainitun ajanjakson päättymispäivänä (*ilmoittautumispäivä*) osakekirjat on toimitettava *jollekin tilinhoitajayhteisölle* omistusoikeuden kirjaamista varten. *Tilinhoitajayhteisö* selvittää omistajan saannon siten kuin siitä säädetään arvo-osuustileistä annetussa laissa (827/1991). Osakkeenomistajan on omistusoikeutensa kirjaamisen yhteydessä luovutettava osakekirja *tilinhoitajayhteisölle*, jonka on varustettava se merkinnällä osakkeiden liittämisestä arvo-osuusjärjestelmään.

Pantinhaltijan ja muun oikeudenhaltijan on viimeistään ilmoittautumispäivänä ilmoitettava oikeutensa kirjattavaksi osakkeenomistajan arvo-osuustilille. Jos osakkeenomistajalla ei ole arvo-osuustiliä ja hakija esittää tarpeellisen selvityksen oikeudestaan ja luovuttaa osakekirjan *tilinhoitajayhteisölle, tämän* on avattava osakkeenomistajan nimiin arvo-osuustili, jolle osake ja haltijan oikeus kirjataan. Panttaus voidaan tässä tapauksessa kirjata ilman tilinhaltijan kirjallista suostumusta.

Voimassa oleva laki

3 §

Osakkeenomistajille, jotka eivät ole toimittaneet osakekirjaansa omistusoikeuden kirjaamista varten arvo-osuusrekisteriin, on ilmoittautumispäivänä avattava *arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisterissä* yhteinen arvo-osuustili, jonka tilinhaltijaksi merkitään yhtiö ilmoittautumatta jääneiden osakkeenomistajien lukuun.

— — — — — — — — — — — — — — —

4 §

Edellä 3 §:ssä tarkoitetuille osakkeille tulevaa voitonjakoa taikka niille tulevia maksuja tai varoja, joista yhtiössä on päätetty ilmoittautumispäivän jälkeen, ei voida nostaa eikä ilmoittautumispäivän jälkeen syntynyttä, osakkeeseen perustuvaa oikeutta merkitä, osakkeita uusmerkinnässä tai oikeutta saada osakkeita rahastoannissa (*merkintäoikeus*) voida käyttää, ennen kuin osakekirja on toimitettu arvo-osuusrekisteriin omistusoikeuden kirjaamista varten.

— — — — — — — — — — — — — — —

Ehdotus

3 §

Arvopaperikeskuksen on ilmoittautumispäivänä avattava yhteinen arvo-osuustili niille osakkeenomistajille, jotka eivät ole toimittaneet osakekirjaansa *tilinhoitajayhteisölle* omistusoikeuden kirjaamista varten. Yhteisen arvo-osuustilin tilinhaltijaksi merkitään yhtiö ilmoittautumatta jääneiden osakkeenomistajien lukuun.

— — — — — — — — — — — — — — —

4 §

Edellä 3 §:ssä tarkoitetuille osakkeille tulevaa voitonjakoa taikka niille tulevia maksuja tai varoja, joista yhtiössä on päätetty ilmoittautumispäivän jälkeen, ei voida nostaa eikä ilmoittautumispäivän jälkeen syntynyttä, osakkeeseen perustuvaa oikeutta merkitä osakkeita uusmerkinnässä tai oikeutta saada osakkeita rahastoannissa (*merkintäoikeus*) voida käyttää, ennen kuin osakekirja on toimitettu *tilinhoitajayhteisölle* omistusoikeuden kirjaamista varten.

— — — — — — — — — — — — — — —

5 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Päätöksestä on tiedotettava siten kuin kutsu yhtiökokoukseen on yhtiöjärjestyksen mukaan toimitettava. Siitä on lisäksi julkaistava tieto virallisessa lehdessä ja yhtiön kotipaikalla leviävässä sanomalehdessä. Ohjeet ja tiedotteet on lähetettävä myös arvo-osuusrekisterin pitäjille.

— — — — — — — — — — — — — — —

6 §

Arvo-osuusjärjestelmään kuuluvista osakkeista ja niiden omistajista pidetään automaattisen tietojenkäsittelyn avulla osakasluetteloa, johon on merkittävä osakkeenomistajan nimi, henkilötunnus tai muu yksilöintitunnus, postiosoite, mahdollinen maksuosoite, osakkeiden lukumäärä ja se arvo-osuusrekisteri, jossa pidettävälle arvo-osuustilille osakkeet on kirjattu.

— — — — — — — — — — — — — — —

Hallintarekisteröityjen osakkeiden osalta samoin kuin sellaisten osakkeiden, joiden osalta muu kuin osakkeenomistaja on arvo-osuustilin merkintöjen mukaan oikeutettu ottamaan vastaan osakkeeseen perustuvat

— — — — — — — — — — — — — — —

Päätöksestä on tiedotettava siten kuin kutsu yhtiökokoukseen on yhtiöjärjestyksen mukaan toimitettava. Siitä on lisäksi julkaistava tieto virallisessa lehdessä ja yhtiön kotipaikalla leviävässä sanomalehdessä. Ohjeet ja tiedotteet on lähetettävä myös *arvopaperikeskukselle ja tilinhoitajayhteisöille.*

— — — — — — — — — — — — — — —

6 §

Arvo-osuusjärjestelmään kuuluvista osakkeista ja niiden omistajista pidetään automaattisen tietojenkäsittelyn avulla osakasluetteloa, johon on merkittävä osakkeenomistajan nimi, henkilötunnus tai muu yksilöintitunnus, *yhteys-, maksu- ja verotustiedot,* osakkeiden lukumäärä ja se *tilinhoitajayhteisö, jonka hoidossa olevalle* arvo-osuustilille osakkeet on kirjattu.

— — — — — — — — — — — — — — —

Hallintarekisteröityjen osakkeiden osalta samoin kuin sellaisten osakkeiden, joiden osalta muu kuin osakkeenomistaja on arvo-osuustilin merkintöjen mukaan oikeutettu ottamaan vastaan osakkeeseen perustuvat

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
suoritukset, on maksuosoitteeksi merkittävä osakasluetteloon asianomainen arvo-osuusrekisteri.	suoritukset, on maksuosoitteeksi merkittävä osakasluetteloon asianomainen *omaisuudenhoitotilin tilinhaltija taikka tilinhoitajayhteisö.*
7 §	
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
	Jos väliaikainen kirjaus koskee ehdollista luovutusta tai jos kysymys on arvo-osuustileistä annetun lain 16 c §:n 3 momentissa tarkoitusta väliaikaisesta kirjauksesta, saantoa ei merkitä odotusluetteloon.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
8 §	
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
Osakkeenomistajan, luovutuksensaajan ja 7 §:n 4 momentissa tarkoitetun henkilön henkilötunnusta ja maksuosoitetta tai sitä, *kenen arvopaperinvälittäjän* kaupintatilille osakkeenomistajan myytäväksi antamat osakkeet on kirjattu, ei kuitenkaan saa ilmaista ilman hänen suostumustaan. Oikeuteen saada tieto siitä, mihin arvo-osuusrekisteriin osakkeet on kirjattu, sovelletaan vastaavasti, mitä arvo-osuustileistä annetun lain 33 §:ssä säädetään tietojen saamisesta arvo-osuustilistä.	Osakkeenomistajan, luovutuksensaajan ja 7 §:n 4 momentissa tarkoitetun henkilön henkilötunnusta *sekä maksu- ja verotustietoja* tai sitä, *mille* kaupintatilille osakkeenomistajan myytäväksi antamat osakkeet on kirjattu, ei kuitenkaan saa ilmaista ilman hänen suostumustaan. Oikeuteen saada tieto siitä, *minkä tilinhoitajajayhteisön hoidossa olevalle arvo-osuustilille* osakkeet on kirjattu, sovelletaan vastaavasti, mitä arvo-osuustileistä annetun lain 33 §:ssä säädetään tietojen saamisesta arvo-osuustilistä.
14 §	
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
Osakekirja osakkeesta on 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa annettava asianomaisen arvo-osuusrekisterin pitäjän välityksellä sille, joka oli päätöksessä mainittuna ilmoittautumispäivänä kirjattu arvo-osuustilille osakkeen omistajaksi, jollei omistajan arvo-osuustilille kirjatuista merkinnöistä muuta johdu.	Osakekirja osakkeesta on 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa annettava asianomaisen *tilinhoitajayhteisön* välityksellä sille, joka oli päätöksessä mainittuna ilmoittautumispäivänä kirjattu arvo-osuustilille osakkeen omistajaksi, jollei omistajan arvo-osuustilille kirjatuista merkinnöistä muuta johdu.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .